

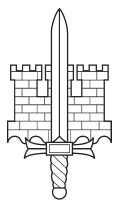
Maanpuolustuskorkeakoulu

Ranskalaisten ylijohdon tiedustelun järjestely ja sen tuottamat tulokset ennen saksalaisten hyökkäystä vuonna 1940

Ermei Kanninen

Suomalaisen sotataidon klassikot

Tiittoutuneet

Maanpuolustuskorkeakoulu

**Ranskalaisten ylijohdon tiedustelun järjestely
ja sen tuottamat tulokset ennen saksalaisten
hyökkäystä vuonna 1940**

kapteeni Ermei Kanninen

Suomalaisen sotataidon klassikot

©Maanpuolustuskorkeakoulu ja tekijät

Kuvat: Puolustusvoimat

Toimittanut: Mikko Karjalainen

Taitto: Kalevantuli/Matti Vartiala

Kylkiartikkelien kielenhuolto: Elias Salminen

Diplomityön jäljentäminen sähköiseen muotoon: Hannu Ahtinen

ISBN 978-951-25-3246-9 (print)

ISBN 978-951-25-3247-6 (pdf)

Painopaikka:

PunaMusta Oy

Tampere 2021

Sisällys

Petteri Kajanmaa

Lukijalle 1

Mikko Karjalainen

Ermei Kanninen – sodan kouluma sotilasjohtaja 4

Petteri Jouko

Ermei Kanninen valmiuden kehittämisen ytimessä..... 19

Tommi Koivula

Ermei Kanninen strategisen tiedustelun ydinkysymysten äärellä 35

Ermei Kanninen

Ranskalaisten ylijohdon tiedustelun järjestely ja sen tuottamat tulokset ennen saksalaisten hyökkäystä vuonna 1940..... 47

Johdanto..... 55

A. Tutkimuksen ala ja päämäärät..... 55

B. Lähdeaineiston arviointi 57

C. Ylijohdon tiedustelu käsitteenä 58

D. Ranskan sotajohdon organisaatio 59

I LUKU Ranskan ylijohdon tiedustelun järjestely..... 60

A. Ylijohdon tiedustelun tehtävät Ranskassa maailmansotien

välillä ja sodan alkuvaiheessa vv 1939–1940 60

1. Sotilaalliset ja poliittiset tehtävät vv 1919–1933..... 61

2. Poliittiset tehtävät vv 1933–1939 61

3. Sotilaalliset tehtävät vv 1933–1939 61

4. Poliittiset tehtävät vv 1939–1940..... 62

5. Sotilaalliset tehtävät vv 1939–1940 62

B. Tiedustelupalvelun organisaatio maailmansotien välisenä rauhan aikana 62

C. Tiedustelupalvelun organisaatio sodan aikana 10.5.40 mennessä 63

D. Tiedustelupalvelun henkilöstö..... 64

E. Tiedustelun suoritus 65

F. Johtopäätökset..... 70

II LUKU Tiedustelun tuottamat tulokset ennen saksalaisten hyökkäystä 10.4.40....73

A. Saksaan kohdistunut tiedustelu	73
1. Armeijan organisaatio ja vahvuus	73
2. Taisteluvälineet	78
3. Ilmavoimat.....	80
4. Taktiikka	81
5. Ylijohto, moraali, linnoitukset ja heikkoudet	83
6. Poliittiset ja sotilaalliset suunnitelmat sekä ratkaisut	84
a. Reininmaan miehitys.....	85
b. Anschluss.....	85
c. Tšekkoslovakian ensimmäinen jako	86
d. Tšekkoslovakian toinen jako.....	86
e. Vaatimukset Puolalle ja sodan aloittaminen.....	87
f. Sotatoimet länsi- ja pohjois- Euroopassa syksyllä 1939 ja talvella 1940 sekä Saksan hyökkäysvalmistelut lännessä	88
B. Muihin valtioihin kohdistunut tiedustelu.....	93
1. Italia.....	93
2. Neuvostoliitto.....	95
3. Puola, Jugoslavia, Tšekkoslovakia ja Romania.....	96
4. Belgia ja Hollanti	96
5. Pohjoismaat	97
C. Tiedustelun tulokset eri tiedustelukeinojen mukaan jaoteltuna	97
1. Asiamiestiedustelu.....	97
2. Asiakirjatiedustelu.....	99
3. Lentotiedustelu	99
4. Taistelutiedustelu	100
D. Johtopäätökset	100

III LUKU Tiedustelutuloksien hyväksikäyttö.....103

A. Tuloksien vaikutus Ranskan strategiaan ratkaisuihin	103
B. Tuloksien vaikutus Ranskan armeijaan ja sotilaallisiin ratkaisuihin	106
1. Taktiikka, organisaatio ja aseistus	106
2. Ilmavoimat.....	106
3. Puolan sodan kokemukset.....	107
4. Operaatiosuunnitelmat	108
C. Johtopäätökset	110

IV LUKU Yhteenveto	111
LIITTEET	114
Liite 1 Ranskan sodanjohdon organisaatio	114
Liite 2 Ranskan tiedustelupalvelun organisaatio	118
Liite 3 Ranskan ylijohdon saamat tiedot, jotka viittasivat.....	120
- Reininmaan miehitykseen,	120
- Itävallan miehitykseen,.....	122
- Tšekkoslovakian ensimmäiseen jakoon,	124
- Tšekkoslovakian toiseen jakoon,.....	125
- hyökkäykseen Puolaan,	126
- hyökkäykseen Norjaan ja Tanskaan,.....	128
- hyökkäykseen lännessä.....	129
Liite 4 Saksan tammikuun 1940 hyökkäyssuunnitelma	136
Liite 5 Esimerkkejä ylijohdon saamista tiedoista tilanteesta Saksassa 1939	143
Liite 6 Esimerkkejä	150
- tiedoista Siegfried-linjasta,.....	150
- toimisto 2:n vahvuusarvioinneista, vihollistilannekartoista ja	151
organisaatiokaaviosta	154
Liite 7 Ranskan ja Saksan kartta	156

Lukijalle

Sotilastiedustelun merkitystä ei voi korostaa liikaa. Yksikään sotilaallinen operaatio tai niihin johtava suunnitelma ei ole riittävän hyvä ilman tiedustelun antamaa arviota eri vaihtoehtojen mahdollisuuksista verrattuna vihollisen toimintaan. Kapteeni (myöhemmin kenraaliluutnantti) Ermei Kanninen on vuoden 1954 Sotakorkeakoulun diplomityössään omien sanojensa mukaan tutkinut suomalaisista upseereista ensimmäisenä vieraan valtion tiedustelupalvelun toimintaa.

Kannisen diplomityössä nimeltään *Ranskalaisten ylijohdon tiedustelun järjestely ja sen tuottamat tulokset ennen saksalaisten hyökkäystä v 1940* tulevat hyvin esille tuon aikaiset, ja mikseivät myös nykyisetkin ylimmän tason tiedustelun tehtävät. Niitä ovat sotateknisen kehityksen seuraaminen, eri valtioiden sotilaallisen voiman selvittäminen, sotilaallisesti tärkeiden raaka-aineiden jakaantumisen selvittäminen sekä geo- ja sää tiedustelu. Yksittäistä tiedustelu-upseeria hän kuvaa työssään itsenäiseksi toimijaksi, jonka tulee kantaa komentajan tahdosta riippumattomana henkilökohtaista vastuuta sekä omata runsaasti mielikuvitusta.

Tiedustelutieto on juuri niin käyttökelpoinen kuin sotilaallinen johto haluaa sen olevan. Kannisen työssä useampaan kertaan tuodaan ilmi, että sodanjohto ei ollut saanut, ei ollut huomionut tai ei ollut uskonut tiedustelutietoon. Lähes väistämättä tällainen johtaa vääristyneeseen tilannekuvaan ja jopa virhearviointeihin. Tiedustelutiedon osalta pelkästään oikean tiedon tuottaminen ei riitä, vaan tiedon eheys ja käytettävyys eli jakaminen tulee varmistaa. Nykyaikaisia esimerkkejä tiedustelutiedon sivuuttamisesta tai sen vääristymistä lienevät terrori-iskut Yhdysvalloissa 2001 ja Afganistanin liukuminen talibanien hallintaan 2021.

Sotilasdiplomatian eli puolustusasiamiestoiminnan, josta tutkija itse sai myöhemmin uransa varrella omakohtaistakin kokemusta, Kanninen esittää yhtenä kolmesta rauhan ajan tiedustelun tavasta. Kaksi muuta ovat asiakirjatiedustelu sekä salainen asiamiestiedustelu eli vakoilu. Sodan syttyessä hän lisää tiedustelutapoihin lentotiedustelun, tähtystiedustelun, vankitietojen keräämisen, kuuntelutiedustelun sekä asiakirjasieppaukset. Kaikki nämä muodot ovat käytössä edelleenkin. Johtopäätöksissään hän kuitenkin pitää asiamiestiedustelua ranskalaisten tehokkaimpana yksittäisenä tiedonhankinnan keinona.

Strategisen tason sotilastiedustelussa korostuu kielitaito. Kanninen on oman työnsä lähteinä käyttänyt ainakin englannin-, ranskan- ja saksankielistä kirjallisuutta. Suomalaisessa tiedustelussa on aina ollut vahva merkitys venäjän osaamisella, mutta monitaiteinen maailmamme muun muassa kriisinhallinnan kautta on nostanut yhtä lailla osaamistarpeen niin saksan, ranskan kuin arabiankin osalta. Varmaankin tulevaisuudessa joudumme harkitsemaan jopa kiinan kieliopintoja. Tämä kaikki on lisännyt paineita upseeristomme kieltenopetukselle.

Kaiken kaikkiaan diplomityö esittämiensä oppien lisäksi valottaa Saksan aseellisen voiman kasvua ja erityisesti panssariaseen käytön kehittymistä tarkastelukaudella eli toisen maailmansodan alkuvaiheessa. Ranskalaisten arviot, joita Kanninen on päässyt jälkikäteen vertaamaan todellisuuteen, eivät aina osuneet oikeaan, ja varsinkin vahvuuksien arviointi ilman perusteita on johtanut arvailuihin. Kuitenkin ainakin yhden merkittävän henkilön Ranskan tiedustelu tunnisti – eversti (myöhemmin kenraalieversti) Heinz Gunderian esiintyy useasti tiedusteluaineistossa. Ranskalaisen sotilasorganisaation ja varsinkin sen tiedustelutoimialan toiminta ei nouse Kannisen arvoasteikossa kovinkaan korkealle. Valitettavasti heikkoudet, joihin ranskalaiset törmäsivät, kuulostavat kovin tutuilta: voimakas ja joustamaton desentralisaatio, määrärahojen niukkuus ja valtiollisen tason tiedustelukoordinaation puute.

Niin Britannian kuin Ranskan sotalasjohto yllätettiin saksalaisten aktiivisuudella, eikä ennakkovaroitus aika vuonna 1940 ole ollut kovinkaan pitkä. Strateginen ennakkovaroitus saatiin, mutta taktisen varoituksen osalta reagointiaika jäi lähes nolnaan, vaikka teoriassa siihen olisi ollut tieto saatavilla. Suomalaiset poliittiset päättäjät ja sotilaat ovat tottuneet siihen, että sotilastiedustelumme kykenee antamaan niin strategisen kuin taktisen ennakkovaroituksen meitä uhkaavista sotilaallisista vaaroista. Moniulotteisen ja monimutkaisen toimintaympäristömme takia ennakkovaroituksen aika on lyhentynyt ja lyhenee edelleen. Tämä asettaa tiedustelulle mittavia vaatimuksia, vaikkakaan Kannisen mukaan minkään valtakunnan tiedustelu ei kykene selvittämään kaikkia naapurinsa asioita.

Suomalaisen sotataidon klassikkona julkaistavan diplomityön tekijänä Kanninen on työn arvostelijan, everstiluutnantti K. J. Mikolan mukaan osoittanut ”*vakaata harkintaa ja terävää huomiokykyä*”. Arvosteluun on helppo yhtyä, sillä kiitettäväksi arvioitu työ tuo esille lukuisia yhtymäkohtia tämän päivän sotilastiedustelun maailmaan. Suomalaisen sotataidon klassikoista, joista nyt jo kymmenes julkaistaan, on muodostunut nimensä mukaisesti klassikoita, jotka siirtävät aikaisempien upseeripolvien tutkimusten tuloksia nykyisille sotataidon opiskelijoille ja harrastajille.

Tälläkin kertaa klassikkoa tukevat mainiot kylkiartikkelit, joissa sotahistorian ja strategian professorikunta luotaa Ermei Kannisen henkilöä sekä sotilaspolitiikan ja sotilastiedustelun tilannetta diplomityön laatimisajankohdan ympärillä. Apulaisprofessori Mikko Karjalainen tarkastelee Kannista sotilasjohtajana sodassa, professori, eversti evp Petteri Jouko selvittää valmiuden kehittymistä Kannisen aikana ja professori Tommi Koivula vie lukijat strategisen tiedustelun ydinkysymysten äärelle.

Lukeminen on tapa lisätä omaa osaamistaan sekä kehittää ammattitaitoa. Lisäksi lukeminen on tehokas tapa alentaa stressitasoa. Toivotan rauhoittavia lukuhetkiä suomalaisen sotataidon klassikon parissa.

Maanpuolustuskorkeakoululla Santahaminassa 1.11.2021

Sotataidon laitoksen johtaja

Eversti Petteri Kajanmaa

Kenraaliluutnantti Ermei Kanninen jäi reserviin pääesikunnan päällikön tehtävästä vuonna 1982.

Mikko Karjalainen¹

Ermei Kanninen – sodan kouluma sotilasjohtaja

Kenraaliluutnantti Ermei Kannisen maine on tuttu kaikille Suomen puolustusvoimissa 1950-luvulta eteenpäin toimineille. Pääesikunnan päällikön tehtävästä eläkkeelle vuonna 1982 jäänyt Kanninen (1922–2015) oli yksi Suomen puolustusvoimien keskeisimmistä ja tunnetuimmista sotilasjohtajista kylmän sodan vuosikymmeninä. Seuraavassa paneudutaan siihen millaisen kokemuspohjan nuori Ermei Kanninen kerrytti talvi- ja jatkosodassa vuosina 1939–1944.

Vapaaehtoisena talvisotaan

Kanninen ja muut vuonna 1922 syntyneet suomalaisnuorukaiset eivät olleet vielä asevelvollisuusiässä talvisodan syttyessä marraskuun lopussa 1939. Kannisen itsensä kertoman mukaan hän ja muut Helsingissä Meri- ja Rannikkotykistösuojeluskuntaan kuuluneet nuorukaiset koottiin komppaniaan, jonka tehtäviin kuuluivat ammusvarastojen ja muiden suojausta tarvitsevien kohteiden vartiotehtävät. Kanninen kuului niin sanottuun Käpylän komppaniaan, joka oli yksi kuudesta 3. joulukuuta 1939 perustetusta Helsingin Suojeluskuntapiirin alaisesta vartio- ja desantintorjuntatehtäviin muodostetusta komppaniasta. Muut komppaniat ryhmitettiin Leppävaaraan, Pitäjänmäelle, Haagaan, Meilahteen ja Herttoniemeen.²

Kannisen talvisodasta on hyvin vähän virallisten dokumenttien kertomaa. Esimerkiksi Kannisen siirtymisestä Ahvenanmaalle maaliskuun 1940 alussa on paperilla vain hänen omat muistikuvansa. Ahvenanmaan puolustuksen sotapäiväkirjat on niin suppeasti laadittu, ettei niiden perusteella ole juurikaan löydettävissä lisätietoja siitä miten Kanninen ja muut Ahvenanmaan turvaksi siirretyt nuorukaiset tehtävistään selviytyivät.³

Kanninen ei suoraan muistelmissaan mainitse milloin siirto Ahvenanmaalle tarkalleen ottaen tapahtui. Ahvenanmaan puolustusjoukkojen 8. Linnakkeen sotapäiväkirjasta käy ilmi, että 9. maaliskuuta se otti vastaan 15 miestä Helsingin Merisuojeluskunnasta.

-
- 1 Kirjoittaja (s. 1976) on filosofian tohtori. Toimii sotahistorian apulaisprofessorina Maanpuolustuskorkeakoulussa. Karjalainen on väitellyt vuonna 2009 Helsingin yliopistossa tutkimuksella *Ajatuksista operaatioiksi. Suomen armeijan hyökkäysoperaatioiden suunnittelu jatkosodassa*.
 - 2 Kanninen, Ermei: *Vuodet myrskyn varjossa*. Keuruu 1996, s. 40; Roudasmaa, Stig: *Helsingin ikämiessuojeluskunta 1919–1944*. Ikämiessuojeluskunnan säätiö, Saarijärvi 2007, s. 93–94.
 - 3 Ahvenanmaan puolustusjoukkojen 1. Linnakkeen sotapäiväkirja, SPK 7, Kansallisarkisto (KA).

Mahdollisesti tämä on osa samaa joukkoa, jonka mukana Kanninen maaliskuun alkupäivinä Ahvenanmaalle tuli. Kannisen sotilaskantakortissa on nimittäin merkintä, jonka mukaan hän astui asevelvollisena vakinaiseen palvelukseen Ahvenanmaan puolustuksen 1. Linnakkeelle 6. maaliskuuta 1940.⁴

Kanninen kertoo linnakeajastaan Ahvenanmaan Signilskärissä hyvin positiiviseen sävyyn, vaikka hänen aiemmat kokemuksensa tykkikalustosta olivatkin vähissä: ”*Tuskin olimme ennen nähneetkään Canet-tykkiä puhumattakaan tulenjohto- ja korjaustaulukoista.*”⁵

Onneksi meri oli jäässä ja vihollisalusten uhka olematon. Näin suojeluskuntanuorukaisten tykkikoulutukselle oli tarpeeksi aikaa. Signilskär sijaitsee noin kymmenkunta kilometriä Manner-Ahvenanmaan länsipuolisesta Eckerön pääsaaresta länteen. Talvisodan aikana sinne oli sijoitettu raskas 152 millimetrin tykkipatteri, jonka kantama oli noin viisitoista kilometriä.⁶ Signilskärin patteri oli osa Ahvenanmaan etelä- ja länsipuolille muodostettua puolustusketjua.

Varsinaista sotakokemusta Kanninen ei Signilskäristä saanut, sillä linnakkeella ei ollut ainoatakaan viholliskosketusta koko sodan aikana. Erittäin puutteellisesti ylläpidettyyn sotapäiväkirjaan asia kirjattiin ylevin sanoin: ”*ainoa asia joka painaa mieliä alas on se seikka ettei lke koko sodan aikana kertaakaan osallistunut sotatoimiin*”.⁷

Talvisota päättyi 13. maaliskuuta 1940, mutta Kannisen vapaaehtoinen palvelus Ahvenanmaalla jatkui. Touko–kesäkuun aikana Kanninen suoritti Maarianhaminassa aliupseerikoulun Rannikkotykistölinjalla. Heinäkuun puolivälin jälkeen Kanninen sai siirron Ahvenanmaalta takaisin Helsinkiin. Heinäkuun 21. päivänä hän sai lykkäystä jatkaen opintojaan siviilissä.⁸

Ylioppilas Kanninen Upseerikouluun

Syksyllä 1940 Kanninen jatkoi opintojaan Helsingin Suomalaisessa Normaalilyseossa. Tavoitteena oli seuraavan kevään ylioppilaskokeet. Kanninen myönsi myöhemmin, että lukemisen sijaan aikaa vei läpi talven jatkunut tanssiharrastus. Tanssin pyörteistä tosin löytyi tuleva vaimo Liisi, joten talvi kului ”*ylioppilaskirjoituksiin valmistautuessa ja seu-*

4 Ks. Ahvenanmaan puolustusjoukkojen 8. Linnakkeen sotapäiväkirja 9.3.1940, SPK 10, KA; Ermei Kannisen sotilaskantakortti, KA.

5 Kanninen (1996), s. 43.

6 Tudeer, Erik: Ålands Hemvärn. *Sotahistoriallinen aikakauskirja* 9. Helsinki 1990, s. 98.

7 Ahvenanmaan puolustusjoukkojen 1. Linnakkeen sotapäiväkirja, Tilanneilmoitus 28.2.–12.3.1940, Mieliä, SPK 7 KA; Erämetsä, Pekka & Kenneth Gustavsson: Befästningar på Åland 1915–1945. *Röster från fredens öar*. Mariehamn 1986, s. 22.

8 Ermei Kannisen sotilaskantakortti, KA.

rustelua sekä tanssia harrastaen”. Ylioppilaskirjoitukset eivät olleet suuri menestys. Toukokuun lopussa Helsingin Kalastajatorpalla juhlittiin ylioppilaaksi tuloa, tuloksena neljä approbaturia ja yksi laudatur, matematiikasta.⁹

Kevään vaihtuessa kesäksi oli Suomen ja Saksan sotilaallinen yhteistyö syventynyt. Suomen sotilasjohto oli tietoinen Saksan suunnitelmista hyökätä Neuvostoliittoon. Ylioppilas Kanninen oli näistä asioista onnellisen tietämätön, kunnes hän 22. kesäkuuta kuuli radiosta, että Saksan hyökkäys Neuvostoliittoon oli alkanut. Kantakorttimerkintöjen mukaan Kanninen astui vapaaehtoisena asepalvelukseen neljä päivää myöhemmin 26. kesäkuuta. Sota Suomen ja Neuvostoliiton välillä oli alkanut edellispäivänä.

Kanninen komennettiin Jalkaväen koulutuskeskus 1:een, joka oli vastikään perustettu Tuusulaan. Kyseisestä palvelusajasta ei ole löydettävissä kovinkaan tarkkoja tietoja. Kanninen siirrettiin hyvin nopeasti Tuusulasta Kauhajoelle tykistön koulutuskeskukseen. Mahdollisesti siirto tapahtui jo 3. heinäkuuta, jolloin sotapäiväkirjamerkintöjen mukaan Tykistö-koulutuskeskus 1:een siirrettiin neljä aliupseeria ja 22 miestä. Joka tapauksessa Kannisen palveluspaikka muuttui helteisen sotakesän aikana tiuhaan, sillä Kauhajoelta hänet komennettiin Niinisaloon, missä Upseerikoulun kurssi alkoi 1. elokuuta 1941.¹⁰

Kanninen myöhästyi kurssin aloituksesta kaksi päivää. Hän sai tiedon siirrosta ollessaan sammuttamassa metsäpaloa sadan kilometrin päästä majapaikastaan. Upseerikouluun Niinisaloon Kanninen saapui 3. elokuuta.¹¹

Samaan aikaan suomalaisten hyökkäys Itä-Karjalaan oli alkanut. Hyökkäyssodan käynnissä miehistötappiot olivat raskaat, joten niin miehistö- kuin upseeritädennyksiä tarvittiin jatkuvasti. Tämä heijasteli myös upseerikurssille siten, että kurssin oppilasvahvuus oli ennätyksellisen suuri. Osa oppilaista oli jo talvisodassa kunnostautuneita aliupseereja ja osa Kannisen kaltaisia varusmiesikäisiä aliupseerikoulutuksen saaneita nuorukaisia.¹²

Niinisalossa Kanninen mitä ilmeisimmin ensimmäistä kertaa pohti Kadettikouluun hakeutumista ja sotilaan uralle suuntautumista. Hän kirjoitti tyttöystävälleen viikon palveluksen jälkeen: *”Minä harkitsin hiukan sitä Kadettikouluun menoa ja jos sinne menen, anon kyllä täältä rintamalle, sillä ei sitä kehtaa upseeriksi antautua, ellei ole ollut sodassa mukana, vai mitä?”* Kannisen pohdinnoissa on aistittavissa ajatus sodan nopeasta loppumisesta. Kurssikaverit pitivät ilmeisen selvänä sitä, että Kanninen jatkaisi Kadettikou-

9 Jäljennös Ermei Kannisen ylioppilastodistuksesta, päivätty 29.5.1941, T 22083/Ec:86, KA; Kanninen (1996), s. 50–51.

10 Jalkaväenkoulutuskeskus 1:n sotapäiväkirja 3.7.1941, SPK 8352, KA.

11 Kanninen, Ermei: *Kirjeitä sodastani. Koulupojasta rintamaupseeriksi*. Vantaa 2001, s. 10–11.

12 Kanninen (1996), s. 53.

luun ja sitä kautta upseerin uralle. Kannisen omat ajatukset vaihtelivat kuitenkin laidasta laitaan ja vasta kurssin loppupuolella ajatus upseerin urasta alkoi vahvistua.¹³

Upseerikoulu sujui Kanniselta varsin hyvin. Tosin suunnistaminen ja joukkojen johtaminen pimeäaikaan metsämaastossa tuotti haasteita: ”Siinä onkin hommaa tarpeeksi, sillä syksyinen metsä on totisesti pimeä. Ei ole mitään kiinnekohtia talojen katoista eikä muista sellaisista.” Elokuun aikana Kanninen kohtasi myös ensi kertaa sodankäynnin julmuudet henkilökohtaisesti. Joukkueen kouluttaja, luutnantti Niilo Valtonen menehtyi kranaatinheitinharjoituksessa kranaatin räjähtäessä heittimen putkessa. Myös rintamilta tuli suruviestejä, sillä muutama Kannisen luokkatovereista oli kaatunut.¹⁴

Samaan aikaan kun Kanninen oli Upseerikoulussa, hyökkäsivät suomalaiset Karjalankannaksella vallaten Viipurin ja edeten Aunuksen Karjalassa Syvärinjoelle sekä kohti Petroskoita. Kannisen ajatukset sodasta olivat tuolloin kahtalaisia. Yhtäältä hän pohti elokuun puolivälissä sitä miten kaikki rintamalta tulleet upseerikoulun oppilaat toivovat, ettei rintamalle tarvitsisi enää koskaan mennä. Kukaan heistä ei Kannisen mukaan haittaile takaisin rintamalle vaan toivoo pikaista rauhaa. Toisaalta Kanninen itse koki, että sota saattaisi loppua hyvinkin pian ja ilman rintamakokemusta hänen ei kannattaisi haittailla ammattiupseerin uralle.¹⁵

Kanninen pärjasi opiskeluissaan normaalilla, hyvällä tasolla. Upseerikoulun kivääri-
linjan päästötodistuksessa oli yhteensä viisi numeroa, joista sotilaallinen käyttäytyminen ja esiintymiskyky, palvelusharrastus sekä tietopuoliset aineet arvioitiin numerolla kahdeksan. Johtamistaito sekä aselajitaktiikka ja -tekniikka sen sijaan arvioitiin kiittäen hyväksytyksi. Näin ollen yleisarvosanaksi muodostui kiittäen hyväksyty.¹⁶

Rintamalle mars!

Upseerikoulu päättyi 1. lokakuuta 1941. Kesä ja lyhyen voittoisan sodan ajatus oli tuolloin jo kaukainen muisto. Upseerikokelas Kanniselle sodan jatkuminen tiesi komennusta rintamajoukkoihin. Viiden vuorokauden loman jälkeen Kanninen matkusti Imatran Tainionkoskelle henkilötäydennyskeskukseen.¹⁷

Kannisen oman näkemyksen mukaan henkilötäydennyskeskuksessa palvelus piti sisällään monenlaisia hankauksia. Kurinpitoon joutui kiinnittämään erityistä huomiota ja odotus rintamatehtäviin pääsystä oli mielessä päällimmäisenä. Tämä toive toteutuikin

13 Kanninen (2001), s. 11–35.

14 Kanninen (2001), s. 20–21, 30.

15 Kanninen (2001), s. 15.

16 Jäljennös Ermei Kannisen Upseerikoulun päästötodistuksesta 1.10.1941, T 22083/EC:86, KA.

17 Ermei Kannisen sotilaskantakortti, KA.

nopeasti, kun 23. lokakuuta Kanninen siirrettiin joukkueenjohtajaksi Jalkaväkirykmentti 58:n toiseen pataljoonaan Karjalan kannakselle.¹⁸

Kannisen joukkue koostui vanhempien ikäluokkien miehistä, jotka olivat taistelleet niin talvi- kuin käynnissä olleessa ”kesäsodassa”. Nuorelle vastavalmistuneelle yhdeksäntoistavuotiaalle upseerikokelaalle tilanne oli hankala. Kuinka onnistua itseä vanhempien, jo rutkasti sotakokemusta omaavien sotilaiden johtamisessa. Tilannetta helpotti se, että mitä ilmeisimmin Kannisella oli jo tullessaan tieto siitä, että hän tulisi piakkoin siirtymään nuoremmista asevelvollisista koostuvaan joukko-osastoon. Viikkoa myöhemmin, lokakuun lopussa 1941 Kanninen siirrettiin Jalkaväkirykmentti 16:n toiseen pataljoonan.¹⁹

Kannisella itsellään ei ollut käsitystä miksi siirto tapahtui, mutta laajemmassa yhteydessä siirto liittyi kenttärmeijan uudelleenjärjestelyihin. Mikäli saksalaiset olisivat kyenneet valtaamaan Leningradin, suomalaiset olisivat voineet kotiuttaa suuren osan kenttärmeijastaan ja siirtyä ty pistettyyn suojajoukkokokoonpanoon. Palvelukseen olisivat jääneet vain nuorimmat prikaateihin sijoitetut ikäluokat. Suunnitelma ei kokonaisuudessaan koskaan toteutunut, sillä Leningradin valtaus ja sodan nopea loppuminen jäivät toteutumatta. Samalla tavoin toteutumatta jäi Kannisen etukäteispelko siitä, että siirron myötä hän joutuisi hiihto-isku joukkoon Itä-Karjalaan.²⁰

Marraskuun 1941 aikana Jalkaväkirykmentti 16 muuttui 16. Prikaatiksi. Tähän liitetyen Kannisen sotilaskantakorttimerkinnöissä on virheellinen merkintä, jonka mukaan hän toimi 30. lokakuuta 1941 alkaen 16. Prikaatin esikunnassa lähettiupseerina. Todellisuudessa hänet sijoitettiin tuolloin 16. Prikaatin toisen pataljoonan 7. komppanian vahvuuteen. Omien sanojensa mukaan Kanninen sai siirron komppaniasta pataljoonan esikuntaan 9. joulukuuta. Tämä pitää paikkansa, vaikka pataljoonan päiväkäskyssä siirtopäiväksi mainitaan 8. tammikuuta 1942 ja virallinen esitys prikaatin komentajalle tapahtui vasta 12. tammikuuta. Kannisen muistikuvia, jotka perustuvat hänen rintamakirjeisiinsä, ei ole syytä epäillä. Aluksi kyseessä oli komennus, joka muuttui pysyväksi siirroksi tammikuussa.²¹

Marraskuun 7. päivänä 1941 Ylipäällikön päiväkäskyssä mainittiin Ermei Kannisen ylennys vänrikiksi. Mitä ilmeisimmin Kanninen sai ylennystiedon muutama päivä päiväkäskyn ilmestymisen jälkeen. Vänrikin arvomerkkejä hän ei kuitenkaan saanut alkaa

18 Ermei Kannisen sotilaskantakortti, KA; Jalkaväkirykmentti 58:n päiväkäsky N:o 22, 31.10.1941, KA.

19 II/JR 16:n päiväkäsky N:o 8, 7.11.1941, KA.

20 Tynkkynen, Vesa: Suunnitelma rauhasta. *Tiede ja Ase N:o 51*. Joensuu 1993, s. 135–155; Kanninen (2001), s. 49.

21 Ermei Kannisen sotilaskantakortti, KA; Ermei Kanninen ansioluettelo N:o 58557, KA; II/16. Pr:n päiväkäsky 10.1.1942, KA; Pataljoonan komentajan kirje 16. Prikaatin komentajalle koskien Ups. siirtoja, 12.1.1942, T 2035/6, KA; Kanninen (2001), s. 63.

käyttämään ennen kuin ylennys oli virallisesti julkaistu oman pataljoonan päiväkäskyssä. Pitkältä tuntuneen odotuksen jälkeen 18. marraskuuta ylennys tuli todeksi.²²

Uunituoreen vänrikki Kannisen hyvä sotaonnei jatkui, sillä hän pääsi marraskuun lopussa ensimmäiselle vuorolomalle (27.11.–6. 12.1941). Loman vastineeksi jatkosodan ensimmäisen sotajoulun Kanninen vietti rintamalla. Kannisen pataljoona oli etulinjassa, joten joulua vietettiin mahdollisuuksien mukaan vain vihollista tarkkaillen. Pataljoonan rintamatilanne säilyi rauhallisena, joten pataljoonan komentaja järjesti joulupäivällisen johon Kanninenkin osallistui. Tarjolla oli kalaa, kinkkua, metsopaistia ja hedelmäsoppaa. Kannisen sanoin joulu oli hänelle olosuhteisiin nähden loistava.²³

Pataljoonan esikunnassa lähettiupseerin työ oli hyvin monipuolista. Kannisen laatimat asiakirjat käsittelivät yhtäältä miinojen ja kasapanosten tilaamista pataljoonan syöky- ja iskuryhmäkurssille ja toisaalta komppanioille lähetettäviä lomaohjeistuksia. Lomat olivat miehistön keskuudessa kestopuheenaihe, sillä niiden oikeudenmukaiseen jakautumiseen jokainen mies kiinnitti huomiota. Lomien tärkeyttä kuvaa hyvin se, että poikamiehille normaali lomanpituus oli yhdeksän vuorokautta, naimisissa oleville kymmenen vuorokautta ja lapsiperheellisille yksitoista vuorokautta. Lomien myöntäminen oli melkoista palapeliä, sillä esimerkiksi keväällä 1942 maanviljelijät piti päästää lomalle vasta toukokuussa, jolloin heistä olisi todellista hyötyä kotirintaman kevättöissä.²⁴

Kanninen analysoi lomankaipua palattuaan toukokuun alkupuolella 1942 lomalta Helsingistä: *”Olen muuten tehnyt sen havainnon lomien suhteen, että vaikka on juuri ollut lomalla, ei se kuitenkaan tunnu siltä, vaan kaikki on kuin ei mitään välipäiviä olisi ollut olemassakaan.”*²⁵

Talven 1942 aikana rintamatilanne pysyi Karjalankannaksella rauhallisena. Varsinaisen taistelutoiminnan hiljeneminen mahdollisti rauhanomaisemman toiminnan aktivoimisen. 16. Prikaatin upseeristo muun muassa perusti prikaatin upseerikerhon toukokuussa 1942. Pataljoonan komentajan ja seitsemäntoista muun toisen pataljoonan upseerin tavoin Kanninen maksoi kolmenkymmenen markan jäsenmaksun. Illanviettojen ja normaalin yhteistoiminnan lisäksi kerhon yhteyteen koottiin myös kirjasto, josta jäsenten oli mahdollista lainata kirjoja viikoksi luettavaksi.²⁶

Kevään 1942 edetessä prikaatissa aloitettiin erilaisten ampuma- ja urheilukilpailuiden järjestäminen. Kannisen tehtävänä oli koota 7.–8. huhtikuuta järjestettyihin prikaatin

22 II/JR 16:n päiväkäsky N:o 11, 18.11.1941, KA; Kanninen (2001), s. 55.

23 II/JR 16:n päiväkäsky N:o 14, 29.11.1941, KA; Kanninen (2001), s. 67.

24 II/16. Pr:n kirje N:o 456/I/8, 26.3.1942, T 2035/13, KA; II/JR 16:n kirje N:o 922/I/22, 10.6.1942, T 2035/4, KA.

25 Kanninen (2001), s. 89.

26 II/16. Prikaatin esikunnan kirje N:o 679/I/22, 28.4.1942, T 2035/13, KA; II/16. Pr:n kirje koskien upseerikerhon jäsenmaksuja, 6.5.1942, T 2035/4, KA.

ampumamestaruuskilpailuihin toisen pataljoonan edustajat. Kustakin komppaniasta piti osallistua kahdeksan miestä niin kenttä- kuin maastoammuntaan.²⁷

Myös prikaatin suunnistusmestaruuskilpailu järjestettiin niin miehistölle, aliupseereille kuin upseereillekin. Jos oli Upseerikoulussa suunnistus ollut Kanniselle haastavaa, nyt hän selviytyi kilpailusta kunnialla. Kuuden kilometrin matkalla hän sijoittui upseerisarjassa seitsemänneksi yli kolmenkymmenen osallistujan joukossa. Kanninen oli toki edelleen hyvin tietoinen omista ilmeisen rajallisista suunnistajan kyvyistään: *”olin itse hyvin tyytyväinen saavutukseeni, sillä ne minua paremmat olivat niin mahdottomia menijöitä”*.²⁸

Muutama päivä ennen suunnistuskilpailuja Kanninen joutui osalliseksi tapahtumaketjuun jonka seurauksena pataljoonan esikunnan savusauna paloi maan tasalle. Kanninen oli lähettänyt aamupäivällä 16. toukokuuta prikaatin jääkärijoukkueessa palvelleen sotamiehen hoitamaan asioita tietämättä, että kyseinen sotamies oli samaan aikaan saunanlämmittäjä. Sotamiehen poissa ollessa syttyi sauna tuleen palaen käyttökelvottomaksi. Kanninen järjesti paikalle sammutusvoimia, jotta palo saatiin rajattua. Asian tiimoilta suoritettiin kuulustelut, mutta niiden jälkeen asiasta ei koitunut sen enempää.²⁹

Tulipalo oli kuin kohtalon ivaa. Muutama viikko aiemmin Kanninen oli toiminut pataljoonan adjutanttin viransijaisena ja laatinut komppanioille käskyn palosuojelun tehostamisesta koskien muun muassa savupiippujen nuohousta ja kuntotarkastuksia.³⁰

Toukokuussa 1942 tapahtui edellä kuvattujen yksittäistapahtumien lisäksi myös eräs Kannisen jatkosuunnitelmia erittäin vahvasti määritellyt ratkaisu. Kanninen nimittäin haki kadetiksi Maasotakouluun eli Kadettikouluun jonka nimi oli muutettu Maasotakouluksi heinäkuussa 1941 jatkosodan alettua. Maasotakoulun johtaja eversti Into Salmiolle osoitettu, käsinkirjoitettu hakemus on päivätty 22. toukokuuta 1942. Ajan tapaan kuului, että hakijan holhoojan piti hyväksyä kouluun hakeminen. Niinpä Sylvi Kanninen oli laatinut lausunnon, jossa hän antoi suostumuksen poikansa hakeutumisesta Maasotakouluun.³¹

Pataljoonan komentaja, majuri Hjalmar Lundgren kirjoitti Kannisesta puoltolausunnon, jossa hän totesi, ettei Kanninen ollut nuoresta iästään johtuen ottanut osaa varsinaiseen taistelutoimintaan kummassakaan sodassa. Siitä huolimatta Lundgren katsoi Kan-

27 II/16. Pr:n kirje N:o 516/I/30, 3.4.1942, T 2035/13, KA.

28 II/16. Pr:n kirje N:o 808/I/30, 19.5.1942 ja 16. Prikaatin esikunnan kirje N:o 2003/I/17, 20.5.1942, T 2035/4, KA; Kanninen (2001), s. 91.

29 Kuulustelupöytäkirja tehty Metsäpirtissä II/16 Pr:n toimistossa Metsäpirtin Koselan kylän Oravamäellä 16.5.1942 tapahtuneen saunapalon johdosta. T 2035/4, KA; Kanninen (2001), s. 90.

30 II/16. Pr:n kirje N:o 531/I/22, 15.4.1942, T 2035/13, KA.

31 Sylvi Kannisen kirje Maasotakoulun johtajalle 18.5.1942 ja vänrikki Ermei Kannisen Maasotakoulun johtajalle osoitettu hakemus oppilaaksi pääsystä, 22.5.1942, T 22083/EC:86, KA; Kilkki, Pertti: Upseerikoulutus itsenäisessä Suomessa. *Suomalainen upseerikoulutus 200 vuotta 1779–1979*. Pertti Kilkki (toim.). Joensuu 1978, s. 351.

nisen erittäin sopivaksi upseerin ammattiin. Lundgren arvioi Kannisen yleissarvosanalla ”erittäin hyvä”. Ilmeisesti juuri sotakokemuksen puutteesta johtuen hän määritteli Kannisen osoittaman johtamistaidon vain ”tydyttäväksi”.³²

Kanninen oli etukäteen hyvin epävarma sen suhteen, että hyväksyttäisiinkö hänet kadettikoulutukseen. Mitä ilmeisimmin prikaatin lääkäri oli yhteisellä sopimuksella lisännyt Kanniselle lääkärintarkastusmerkintöihin muutaman kilon lisää painoa ja ”lyhentänyt” muutamalla sentillä hänen pituuttaan. Näin hakija ei vaikuttaisi liian laihalta. Kanninen joutui siis jännittämään paikan päällä Maasotakoulussa tehtävää lopullista lääkärintarkastusta.³³

Maasotakouluun kesällä 1942

Heinäkuun 1. päivänä vänrikki Ermei Kanninen hyväksyttiin ja siirrettiin oppilaaksi Maasotakouluun. Ottaessaan paikan vastaan Kanninen lupautui jäämään puolustuslaitoksen palvelukseen kurssin jälkeen vähintään kaksi kertaa niin pitkäksi ajaksi kun opiskelu Maasotakoulussa kestäisi. Siirtoon liittyi viikon loma, jolloin Kanninen suuntasi tiensä kotikulmille Helsinkiin. Edellisen viikon loman Kanninen oli saanut toukokuun alussa ja talven aikana hän oli päässyt lomalle ainakin helmikuun puolivälin tienoilla, joten vuorolomat pyörivät Kannisen kannalta hyvin.³⁴

Kannisen aloittaessa opinnot 26. Kadettikurssilla oli jatkosotaa käyty jo vuosi. Noin vuoden mittaiselle kurssille valittiin kaikkiaan 406 oppilasta. Määrä oli yli puolet aiempia kursseja suurempi. Opiskelijamäärän kasvattaminen johtui sodan myötä kasvaneesta upseeritarpeesta. Pääsyaatimuksiin sotatila ei aiheuttanut muutoksia: ylioppilastutkinto, alle 25 vuoden ikä, reserviupseeritutkinnon suorittaminen sekä hyvä terveys ja sopivuus koulutettavaksi upseeriksi. Kannisen kohdalla kaikki ehdot täyttyivät. Joskin yleisesti tiedetään toki esimiehen lausunnon painaneen kurssivalinnoissa merkittävällä tavalla.³⁵ Oman erikoispiirteensä Kannisen kurssille toi yhtäältä se, että noin kolmannes opiskelijoista oli haavoittunut aiemmalla sotataipaleella ja toisaalta osa oppilaista oli ylennetty jo kapteeneiksi.³⁶

Kurssin opinnoissa painotettiin, käynnissä ollut sota huomioiden, yleissivistävien aineiden sijaan yleissotilaallista ja aselajien peruskoulutusta. Niin ikään leirit ja sotahar-

32 Pataljoonan komentaja, majuri Hjalmar Lundgrenin lausunto vänrikki Ermei Kannisesta, päiväämätön, T 22083/Ec:86, KA.

33 Kanninen (2001), s. 99.

34 II/JR 16:n päiväkäskyt N:o 11, 11.4.1942, N:o 14, 26.6.1942 ja N:o 15, 8.7.1942, KA; Ermei Kannisen palvelussitoutus, 22.5.1942, T 22083/Ec:86, KA; Ermei Kannisen ansioluettelo N:o 58557, KA.

35 Kilkki (1978), s. 352, 359.

36 Ibid., s. 359.

joitukset oli karsittu minimiin. Tunnustettiin, että oppilailla oli niistä jo tarvittava kokemus todellisen sodan oloissa. Johtamiskoulutuksessa pääpaino oli joukkueen tai jaoksen johtamisessa sekä osittain myös komppanian tai patterin johtamisessa. Koulutus tapahtui kahdessa jaksossa siten, että ensin oli kaikille yhteinen peruskoulutuskausi ja sen jälkeen kunkin aselajin oma koulutusjakso.³⁷

Mitä ilmeisimmin ylipäällikkö Mannerheim ei käynyt tutustumassa Maasotakouluun Kannisen siellä ollessa. Sen sijaan komentoesikunnan päällikkö, kenraaliluutnantti Wiljo Tuompo kävi marraskuun lopussa 1942 tarkastamassa kadettien koulutusta välittäen kadeteille Mannerheimin puheen ja tervehdysten. Tuompon analyysi koulutuksesta oli lyhyen ytimekäs: ”*reipas kurssi*”. Kadettikoulun johtaja, eversti Into Salmio toimi virallisesti komentoesikunnan päällikön alaisuudessa, joten sikäli oli luontevaa, että tarkastuksen teki nimenomaan Tuompo.³⁸

Kannisen opinnot Santahaminassa sujuivat hyvin. Opintomenestyksen perusteella hänet ylennettiin tammikuun lopussa 1943 kadettialikersantiksi. Samaan aikaan kadettikersantiksi ylennettiin muun muassa myöhempi puolustusvoimain komentaja Yrjö Keinonen sekä Kannisen tavoin kadettialikersanteiksi myöhempi kenraaliluutnantti Kauko Räsänen ja myöhempi kenraalimajuri Lars Heinrichs.³⁹

Saman talven aikana Kanninen ylennettiin myös luutnantiksi. Myöhempää sotilasuraa ajatellen ylipäällikkö ylensi Kannisen kadettikurssilta tuolloin 14. maaliskuuta kaksi muutakin etevää nuorta upseeria. Niin ikään luutnanttiylennyksen saivat myöhempi kenraaliluutnantti ja presidentti Kekkonen pitkäaikainen adjutantti Urpo Levo sekä myöhempi puolustusministeri Arvo Pentti.⁴⁰

26. Kadettikurssi oli oppilasmäärältään ennenkokemattoman laaja, joten se selittää kurssin jälkeen urallaan pitkälle edenneiden suuren määrän. Kenraalikuuntaan etenivät kurssilta ainakin myös myöhemmät kenraaliluutnantit Pentti Multanen, Aapo Savolainen ja Aarno Sihvo sekä myöhemmät kenraalimajurit Henrik Anttila, Raimo Heiskanen ja Tauno Tuominen.⁴¹

Kannisen opiskelumenestys vaihteli kurssilla oppiaineittain. Matematiikan laudatur kantoi erinomaisesti myös kadettikurssin opinnoissa. Matematiikan arvosana oli täysi kymmenen. Yhtä hyvin sujuivat myös topografia sekä sotilashallinto- ja huoltopalvelus.

37 Vrt. 1930-luvun rauhan ajan oppituntimääriä 26. Kadettikurssin oppituntimääriin. *Ibid.*, s. 194, 354–355.

38 Tuompo, W. E.: *Päiväkirjani päämajasta 1941–1944*. Porvoo 1968, s. 166.

39 Maasotakoulun päiväkäsky n:o 4, 28.1.1943, KA.

40 Maasotakoulun päiväkäsky n:o 10, 31.3.1943, KA.

41 Maasotakoulun päiväkäsky n:o 18, 12.6.1943, KA.

Heikoimmat arvosanat Kanninen kirjasi liikuntakasvatuksesta, saksan ja venäjän kielistä (6) sekä ratsastuksesta (5). Keskiarvoksi muodostui kuitenkin oikein hyvä 8,380.⁴²

Henkilökohtaisesti Kanninen vaikuttaa olleen tyytyväinen päästessään Kannakselta Helsingin kupeeseen Santahaminaan. Olihan hänellä nyt erinomainen mahdollisuus tavata vapaa-aikana Liisi-tyttöystävänsä sekä Sylvi-äitiään. Toisaalta lyhyt etäisyys omaisiin aiheutti myös sen, että ajoittaisten loma- tai poistumiskieltojen aikana turhautuminen nosti päätään kadetti Kannisen ajatuksissa.⁴³

Kanninen valmistui 26. Kadettikurssilta 4. kesäkuuta 1943. Nimittämistilaisuudessa Presidentinlinnassa tasavallan presidentti Risto Ryti puhui valmistuneille upseereille: *”Herrat kadetit. Te olette valinneet elämäntehtäväksenne sotilaan raskaan mutta kunniakkaan uran. Sotilaan elämä on aina karua, niukkaa ja vaivalloista, mutta erityisesti nykyisissä oloissa, jolloin kansamme, koko maailman ollessa liekeissä, käy ankaraa taistelua elämänsä puolesta, lankeaa suurin vastuu, vaara ja rasitus sotilaille.”*⁴⁴

Ylipäällikkö Mannerheim onnitteli jokaista valmistunutta noin neljäsataa upseeria kädestä pitäen. Tilaisuudessa mukana olleen kenraaliluutnantti Tuompon mukaan ylenystilaisuus oli juhlallinen ja hyvin järjestetty. Jälkikäteen jo eläkkeellä ollessaan Kanninen pohti ylimmän sodanjohdon ajatuksia tuossa tilaisuudessa. Mitä presidentti ja ylipäällikkö ajattelivat nuoria upseerinalkuja kätellessään? Moni heistä tulisi kokemaan sankarikuoleman rintamalla ja epävarmuus sodan lopputulemasta oli niin ikään läsnä.⁴⁵

Takaisin sotaan

Juhlat päättyivät nopeasti, sillä lyhyen loman jälkeen Kanninen matkusti Kannakselle, minne hänet oli määrätty Jalkaväkirykmentti 16:n ensimmäiseen komppaniaan joukkueenjohtajaksi. Kyseessä oli siis sama joukko-osasto, josta hän lähti vuotta aiemmin Maasotakouluun. Rintama-arki lähti rullaamaan sujuvasti, olihan suuri osa lähimmistä palvelustovereista jo entuudestaan tuttuja. Seuraavien kuukausien aikana Kanniselle tuli tutuksi myös komppanian johtaminen, sillä hän toimi ajoittain Jalkaväkirykmentti 16:n ensimmäisen komppanian päällikön viransijaisena.⁴⁶

Isomman muutoksen sen sijaan aiheutti se, että lokakuun lopussa 1943 rykmenttiin perustettiin kaksi täydennyskomppaniaa, joista toisen päälliköksi Kanninen komennettiin. Täydennyskomppanioissa totutettiin koulutuskeskuksista saapuneita ase-

42 26. Kadettikurssin jalkaväkijonin arvostelut v. 1942–1943, T 27086/Bb:18, KA.

43 Kanninen (1996), s. 101–104.

44 Maasotakoulun päiväkäsky n:o 18, 12.6.1943, KA.

45 Tuompo (1968), s. 200; Kanninen (1996), s. 63.

46 Ermei Kannisen ansioluettelo N:o 58557, KA; Kanninen (2001), s. 143.

velvollisia rintamaoloihin teettämällä heillä työtä aivan etulinjan tuntumassa. Kanninen kuvasi heti tuoreeltaan tehtävänsä monipuolisuutta: ”Minun pitää tällä hetkellä olla vähän kaikkea, kaiken aluksi tietenkin johtaja, sitten kasvattaja ja opettaja, rakennusmes-tarin ja insinöörin välimuoto, puhdas työnjohtaja sekä vielä lopuksi pienehkön liikkeen toimitusjohtaja.”⁴⁷

Heti tehtävän vastaanotettuaan Kanninen koki yhden oman sotilasuransa dramaattisimmista tapahtumista, kun 29. lokakuuta komppanian leirialueelle osui vihollisen kranaatinheitinkeskitys. Iskussa kaatui muiden muassa Kannisen vieressä ollut lähetti ja Kanninen itsekin sai osumia muutamasta kranaatinsirpaleesta, joskaan ne eivät aiheutaneet pintanaarmuja suurempia vaurioita. Rykmentin komentaja, everstiluutnantti Taino Viktor Viljanen nuhteli Kannista oikeutetusti siitä, ettei hän ollut kaivattanut tarpeeksi suojakuoppia teltojen läheisyyteen.⁴⁸

Kanninen toimi täydennyskomppanian päällikkönä jouluuun saakka palaten sen jälkeen vanhaan joukkueenjohtajan tehtäväänsä. Vanhassa tehtävässään Kanninen ei kuitenkaan kauaa viipynyt, sillä jo loppiaisen 1944 aikoihin hänet komennettiin komppanian päällikön viransijaiseksi. Tämä oli kuitenkin pientä sen rinnalla, että muutama päivä myöhemmin Kanninen sai tiedon siirrosta koulutuskeskukseen kotirintamalle. Kannisen tunnot olivat synkeät. Siirto kotirintamalle tuntui nöyryyttävältä, suorastaan rangaistukselta.⁴⁹

Jälkikäteen Kanninen totesi tienneensä, että siirrossa ei ollut kyse hänen epäonnistumisestaan vaan siitä, että osa edellisvuonna valmistuneen 26. Kadettikurssin maa-voimien oppilaista oli sijoitettu suoraan kurssin jälkeen kouluttajiksi koulutuskeskukseen. Nyt heidät siirrettiin rintamapalvelukseen ja suoraan kurssilta rintamapalvelukseen menneet heidän tilalleen kotirintamalle. Tätä taustaa vasten Kannisen synkät ajatukset siirrosta tuntuvat hieman dramaattisilta. Niin tai näin, Kannisen sotatie jatkui tammi-kuun puolivälistä 1944 eteenpäin Jalkaväen koulutuskeskus 24:ssä Hyvinkäällä.⁵⁰

Kanninen määrättiin joukkueenjohtajaksi koulutuskeskuksen ensimmäiseen komppaniaan. Työ oli alkuun varsin leppoisa, sillä keskuksessa oli tuossa vaiheessa sangen vähän koulutettavia. Juuri kun Kanninen oli kotiutunut uuteen asemapaikkaansa, tuli kuitenkin tieto siirrosta uuteen tehtävään. Siirto tapahtui nopeasti, sillä jo 12. helmikuuta Kanninen oli matkalla kohti Rukajärven rintamanosaa. Perillä odotti Erillinen Pataljoona 7:n adjutanttin tehtävä.⁵¹

47 Ermei Kannisen ansioluettelo N:o 58557, KA; Kanninen (2001), s. 129–140.

48 Kanninen (2001), s. 129–140.

49 Kanninen (2001), s. 144–145.

50 Kotijoukkojen esikunnan kirje N:o 193/Järj. 2./6 sal., 15.1.1944, T 7106/10, KA.

51 Erillinen Pataljoona 7:n päiväkäsky n:o 4/1944, 22.2.1944, KA; Ermei Kannisen ansioluettelo N:o 58557, KA; Kanninen (2001), s. 146–147.

Erillinen Pataljoona 7 toimi tuossa vaiheessa osana 14. Divisioonaa vastaten yli 80 kilometrin rintamanosasta divisioonan vasemmalla sivustalla. Kanniselle siirto erämaarintamalle, jossa sodankäynti tapahtui tiiviiden rintamalinjojen sijaan erillisten tukikoh- tien ja niiden välillä toimineiden erillispartioiden voimin, oli hyppy tuntemattomaan.

Kannisen nimikirja- ja sotilaskantakorttitietoihin on merkitty hänen toimineen ad- jutantin tehtävän ohella myös pataljoonan tiedustelu-upseerina. Suoraa mainintaa sii- tä, että hänet olisi tähän tehtävään määrätty, ei arkistosta ole löydetty. Mutta tarkastelta- essa Kannisen esimerkiksi 14. Divisioonan esikunnan tiedustelutoimistoon lähettämiä viestejä, on ilmeistä, että Kanninen toimi pataljoonan esikunnan tiedustelu-upseerina.⁵²

Adjutanttina Kanninen oli hyvin keskeisellä näköalapaikalla toimiessaan komentajan ”oikeana kätenä”. Monet pataljoonan asiat kulkivat Kannisen kautta joko komppanioista divisioonan esikuntaan tai toisinpäin. Mitä ilmeisimmin Kanninen itse viihtyi kyseises- sä tehtävässä erinomaisen hyvin. Varsinkin talven ja kevään 1944 ajan pataljoonan ko- mentajana toiminut everstiluutnantti Vilho Nikoskelainen antoi nuorelle adjutantilleen paljon vastuuta valvoen kuitenkin samalla määrätietoisesti sangen kokemattoman luut- nantin toimintaa.

Jatkosodan päättyessä 4.–5. syyskuuta 1944 toimi luutnantti Kanninen edelleen patal- joonan adjutanttina. Tiedon tulevasta aselevosta Kanninen sai varhain aamulla 4. syys- kuuta. Samana iltapäivänä hän kirjoitti tunnoistaan Liisi-kihlattulleen: ”*Aselepo, ihmeel- linen sana. Olen sen nähnyt joskus historiassa sotaa koskevista asioissa, mutta nyt se on tullut meidän kohdallemme. Ihmeellinen olo tila yli kolmen vuoden sotimisen jälkeen. Joku voisi luulla sitä rauhoittavaksi, mutta sitä se ei ole, vaan päinvastoin tekee elämän sangen epävarmaksi.*”⁵³

Kannisen ajatukset kuvasivat hyvin monen muunkin suomalaisen tuntoja aseiden vai- ettua. Oli toiveikkautta ja epäilyjä siitä mitä tulevaisuus toisi tullessaan. Kannisen ajatuk- sissa tie veisi joko kotiin tai Siperiaan!

Arvioita kadettiupseeri Kannisen sotatöistä

Luutnantti Kanninen sai henkilökohtaisen tunnustuksen sotatöistään muutama viikko jatkosodan päättymisen jälkeen. Ylipäällikön nimissä 14. Divisioonan komentaja, ken- raalimajuri Erkki Raappana luovutti Kanniselle 4. luokan Vapaudenristiin tammenleh- vän. Varsinaisen vapaudenristin Kanninen oli saanut miekkojen kera jo puolitoista vuot- ta aiemmin 26. tammikuuta 1943 ollessaan oppilaana Maasotakoulussa.⁵⁴

52 Ks. esim. 9877:n kirjeet n:o 885/II/55/sal, 30.6.1944 ja 936/II/55/sal, 5.7.1944, T 6489/20, KA.

53 Kanninen (1996), s. 196.

54 Ermei Kannisen ansioluettelo N:o 58557, KA; Todistus N:o 241, T 6489/19, KA.

Kanninen oli onnistunut Erillinen Pataljoona 7:n adjutantint tehtävässä ilmeisen hyvin. Pataljoonan komentaja, majuri Antti Seitamon ylennysehdotus marraskuulta 1944 on ylistävää kuultavaa: ”Luutn. E. Kanninen on Er. P. 7:ssä ollut adjutantint ja tied. upseerin tehtävissä sekä aikaisemmin kompp. päällikkönä n. ½ vuoden ajan. Tehtävänsä adjutantintina ja tied. upseerina on erinomaisesti hoitanut. Nopeajärkisenä, ahkerana ja tunnollisena saa vaikeatkin tehtävät luistamaan mitä parhaiten. Reipasotteisena ja tinkimättömällä kurilla saa miesten kurin pysymään hyvänä. Taistelutehtävissä rohkea ja reipasotteinen. Sotilaallinen. Käytös moitteeton, samoin siveelliset ominaisuudet. Alkoholia käyttää hyvin vähän.”⁵⁵

Kannisen toimintaa jälkikäteen tarkasteltaessa Seitamon laatimassa ylennysehdotuksessa esiin nostettuihin arvioihin on helppo yhtyä. Kannisen velvollisuudentunto ja omien tehtävien vastuullinen hoitaminen tuntuu vahvistuneen mitä pidemmälle jatkosota eteni. Upseerikoulusta lokakuussa 1941 rintamalle siirtyessään Kanninen oli 18-vuotias nuorukainen, joten on ymmärrettävää että kolmen sotavuoden jälkeen syksyllä 1944 21-vuotias luutnantti Kanninen oli kasvanut niin ihmisenä kuin sotilaana.

Talvisodassa Kanninen oli vapaaehtoisena Ahvenanmaalla, poissa taistelujen melksestä. Jatkosodan hyökkäysvaiheen läpimurtotaisteluihin Upseerikoulussa palvellut Kanninen ei vielä ehtinyt ja kesän 1944 torjuntataisteluissa hän toimi pataljoonan esikuntaportaassa hieman etulinjan takana. Jatkosodan arkea hän eli kuitenkin myös joukkueenjohtajana etulinjassa ja useilla partioretkillä niin Kannaksella kuin Rukajärven rintamallakin.

Kannisen muistelmissaan esittämä tilinpäätös sotatöistään oli pohdiskeleva ja jopa korostetun vaatimaton: ”En mielestäni joutunut koskaan äärimmäisiin tilanteisiin. En siis voi tuntea itseäni voidakseni sanoa varmasti, kestänkö kaikkein vaikeimmissa paikoissa, mihin sotilas voi joutua.”⁵⁶

Kannisen ajatuksista huokuu sodan käyneen upseerin nöyrä ja rehellinen pohdinta ja vertailu niihin lukuisiin taistelutovereihin, joiden urhoollisuus konkretisoitui karuimmillaan sankarikuoleman kautta. Sotakokemukset loivat perustan, jonka päälle rakentui yksi maineikkaimmista suomalaisista sotilasurista toisen maailmansodan jälkeisenä aikana.

55 Ylennysehdotus, 9.11.1944, T 6489/19, KA.

56 Kanninen (1996), s. 108.

Petteri Jouko¹

Ermei Kanninen valmiuden kehittämisen ytimessä

Johdanto

Ei liene liioiteltua väittää, että jokainen sodanjälkeistä puolustusvalmiutta arkistoaineiston avulla tutkiva törmää asiakirjoihin, joissa on Ermei Kannisen konkreettinen kädenjälki. Allekirjoitusten ja varmennusten lisäksi asiakirjoista löytyy reunamerkintöjä, jotka on kirjoittanut EKa. Kyseessä on Ermei Kanninen.

Kanninen jäi reserviin Pääesikunnan päällikön tehtävästä vuonna 1982 palveltuaan Pääesikunnassa kaksi vuosikymmentä, joista vuodet 1967–1982 yhtäjaksoisesti. Ennen viimeistä tehtäväänsä Kanninen ehti toimia operatiivisen osaston päällikkönä, päämajamestarina ja yleisesikuntapäällikkönä. Näin ollen lähes kaikki puolustusjärjestelmän kehittämisen kannalta keskeinen valmistelu kulki jossain muodossa Kannisen työpöydän kautta.

Tasapainoisen esityksen muodostaminen tästä pitkästä ajanjaksosta ei ole lyhyen artikkelin puitteissa järkevää tai edes mahdollista, sillä merkittävä osa etenkin ajanjakson loppupäätä käsittelevästä aineistosta on yhä arkistojen kätköissä. Niin ikään yleiskuvauksen Kannisen toiminnasta saa hänen muistelmistaan. Kanninen kuvaa muistelmissaan *Vuodet myrskyn varjossa* sotilasuransa vaiheita ”kannismaiseen” tyyliin yhtäältä omia ansioita peittelemättä, mutta toisaalta suoraviivaisen analyttisesti liikoja tunteilematta.

Tässä artikkelissa keskitytään kuvaamaan ja arvioimaan Kannisen toimintaa 1950- ja 1960-luvuilla. Tällöin tarkastelun keskiöön nousevat Kannisen toiminta sotilasasiamiehenä Ranskassa sekä alueellisen puolustusjärjestelmän ja alueellisen taistelun kehittämisen Pääesikunnassa.

Alueellisen puolustusjärjestelmän kehittäjänä – valmius luo perustan

Kannisen ensimmäinen työskentelyjakso Pääesikunnan operatiivisella osastolla ajoittui vuosiin 1958–1963. Kanninen arvosti tehtäväänsä ja työympäristöään osastolla suuresti, sillä osasto oli kaiken toiminnan keskipisteessä. Hänen työjaksoonsa ajoittuu vuon-

¹ Kirjoittaja (s. 1964) on filosofian tohtori ja eversti (evp.). Hän toimii sotahistorian professorina Maanpuolustuskorkeakoulussa. Jouko on väitellyt Helsingin yliopistossa Ison-Britannian sotilaallisesta suunnittelusta Suezin kriisin aikana.

na 1957 vahvistetun Valpuri-suunnitelman toimeenpano ja valmiuden määrätietoinen kehittäminen. Suunnitelman perustana oli kolme uhkamallia, joiden perusteella puolustus suunnitelma laadittiin. Valpurin mukaan Suomi jaettiin puolustusvalmisteluissa neljään maanpuolustusalueeseen, joiden johtoesikuntina toimivat rauhan aikana divisioiden esikunnat sekä Pohjanmaan sotilasläänin esikunta.²

Suunnitelman lähtökohtana olivat kirjaimellisesti ”*tehtävät, jotka liittyvät maamme tai maamme alueen kautta Neuvostoliittoa vastaan kohdistettujen hyökkäysten torjumiseen*”. Näin ollen suunnittelu rakentui myös kolmen, lännestä Suomeen kohdistuvan uhkamallin varaan. Kanninen pelkistikin suunnitelman poliittisen päämäärän nivoutuvan selvästi YYA-sopimuksen asettamaan veloitteeseen torjua Saksan tai sen liittolaisen hyökkäys Suomeen tai Suomen alueen kautta Neuvostoliittoon. Uhka-arvioita, joissa uhka suuntautui Suomen alueelle Norjan tai Itämeren kautta, Kanninen ei pitänyt lainkaan realistisina.³

Suunnitelma sisälsi runsaasti alueellisen puolustuksen periaatteita. Ensinnäkin maanpuolustusalueen komentaja vastasi kaikista puolustusvalmisteluista vastuualueellaan, myös yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen valmisteluita, jotka oli käsketty jo aiemmin toteuttamaan ” – *alueellisen maanpuolustuksen periaatteiden mukaisesti*.” Myös liikekannallepanon johtosuhteita oli muutettu. Maanpuolustusalueiden esikunnat johtivat myös alaistensa sotilasläänien ja sotilaspiirien valmisteluita, kun ne ennen oli valmisteltu suoraan Pääesikunnan johdossa.⁴

Operatiivisten valmisteluiden vaihe Kannisen aloittaessa työnsä operatiivisella osastolla avautuu selkeästi samana vuonna laaditusta muistiosta. Puolustus suunnitelma oli käsketty alajohtoportaille, jotka laativat omia suunnitelmiansa. Sen sijaan operatiivisen osaston vastuulla oli kaksi laajaa tehtävää: joukkojen keskittämissuunnitelman ja ylimmän johdon reservien käyttös suunnitelman laatiminen.⁵

Kuten Ilkka Tuomisto 3. Divisioonan puolustus suunnittelua käsittelevässä diplomityössään päätelee, 3. Divisioonan joukoilla – jotka muodostivat myös ylimmän johdon tärkeimmät reservit – oli myös piilotettu torjuntatehtävä itään. Mutta miten ylimmän johdon reservien käyttö suunniteltiin? Pääesikunnassa laaditun muistion mukaan suun-

2 Tynkkynen, Vesa: Puolustusjärjestelyt. *Puolustusvoimien rauhan ajan historia. Osa 2. Suomen puolustusvoimat 1944–1974*. Mikko Karjalainen & al. (toim.). WS Bookwell 2006, s. 455–457.

3 Ermei Kannisen haastattelu, 3.1.2006. Materiaali kirjoittajan hallussa; PE:n asiak nro 50/Optsto/OT/11 b sal, 27.2.1958, T 26862/D 4 OT-sal, KA (Kansallisarkisto)

4 PE:n käsky nro 100/Optsto/OT/11 b sal, 15.6.1957, ”Pääesikunnan operatiivinen käsky numero 12”, T 26862/D 3 OT-sal, KA; Tynkkynen (2006), s. 443.

5 PEop-os:n numeroimaton muistio, 21.4.1958, ”Operatiivisen toimiston päällikön tehtävien luovutukseen liittyvät tärkeimmät työt”, T 26962/D 4 OT-sal, KA.

nitelmaan oli sisällytettävä reservissä olevien johtoportaiden käyttö, reservin taistelujaoituksen muodostaminen, sen ryhmittämisvaihtoehdot sekä eri keskittämisvaihtoehdot.⁶

Kannisen mukaan kyseessä oli varautuminen ensisijaisesti idän uhkaa vastaan, ja suunnitelman laati hyvin pieni joukko. 3. Divisioonan komentaja, kenraalimajuri Jorma Järventaus, osallistui ainakin jossain määrin henkilökohtaisesti suunnitteluun. Suunnittelu oli äärimmäisen salaista. Kannisen muistikuvien mukaan kokonaisuutta kuvaavat kartatkin hajotettiin varmuuden vuoksi useaan osaan, ja ne kuljetettiin eri osissa Pääesikunnan ja 3. Divisioonan esikunnan välillä. Kannisen esimies, everstiluutnantti (evers-ti) Taisto Olavi Lehti kuvasi valmisteluita niin salaisiksi, että ”*ei edes kissa aivastanut.*” Ei olekaan yllätys, että ylimmän johdon kootuista käyttösuunnitelmista ei ole toistaiseksi ilmaantunut kirjallisia jäänteitä. Todennäköisesti ne laadittiin diariomattomina asiakirjoina, jotka ajan kuluessa tuhottiin Pääesikunnan polttouuneissa.⁷

Liikekannallepanon jälkeisen keskityssuunnitelman laatiminen edellytti sitä, että maanpuolustusalueet toimittivat selvityksen rautateitse kuljetettavien joukkojen kuormaus- ja purkuasemista. Tämän jälkeen operatiivinen osasto laati kootun rautatiekuljetussuunnitelman yhteistoiminnassa Pääesikunnan kuljetusosaston kanssa. Osastojen yhteistoiminnassa laatima suunnitelma ei ole paljastunut arkistoista. Perusteet kuljetussuunnitelman laatimiselle valmistuivat todennäköisesti vuoden 1959 aikana, jolloin maanpuolustusalueet toimittivat keskityssuunnitelmansa Pääesikuntaan. Itse keskityssuunnitelma lienee valmistunut vuonna 1960 tai 1961.

Operatiivisen osaston päällikkö, eversti Leevi Välimaa – jonka korvaajaksi Kanninen myöhemmin komennettiin – esitteli keskityssuunnitelman peruseriaatteita ja haasteita puolustusneuvostolle syksyllä 1962. Vaikeimmassa tilanteessa, joka oli sodan ajan joukkojen täydellinen liikekannallepano ilman ennakkovalmisteluita, taistelujoukkojen keskittämisen arvioitiin kestävän kaksi viikkoa, ja etenkin Pohjois-Suomen rataosuuksille muodostui ruuhkia. Välimaa arvioi, että ”*perustamisen ja keskityssiirtojen onnistuminen riippuu siis aivan ratkaisevasti ajoissa julistetusta liikekannallepanosta.*”⁸

1950- ja 60-lukujen vaihde olikin jonkinlainen rajapyykki operatiivisen valmiuden kehittämässä. Ensinnäkin on todennäköistä, että käyttöön saatiin entistä tarkempaa tiedustelutietoa, jonka perusteella oli mahdollista tarkentaa uhka-arvioita. Sotilastiedustelu organisoitiin ensin vuonna 1959 tarkastustoimiston muodossa osaksi Pääesikunnan tie-

6 Tuomisto, Ilkka: 3. *Divisioonan puolustussuunnittelu vuosina 1945–1966*. Yleisesikuntaupseerikurssin diplomityö (YEK 58), 2017, s. 123–125; PEop-os:n numeroimaton muistio, 21.4.1958, ”Operatiivisen toimiston päällikön tehtävien luovutukseen liittyvät tärkeimmät työt”, T 26962/D 4 OT-sal, KA.

7 PEop-os:n numeroimaton muistio, 21.4.1958, ”Operatiivisen toimiston päällikön tehtävien luovutukseen liittyvät tärkeimmät työt”, T 26962/D 4 OT-sal, KA; Ermei Kannisen haastattelu, 3.1.2006, materiaali kirjoittajan hallussa; Eversti Taisto Olavi Lehden haastattelu, 11.3.2005, materiaali kirjoittajan hallussa.

8 1. DE:n suunnitelma nro 69/Optsto/OT/11b sal, 13.3.1959, T 26862/E 11 OT-sal, KA; 3. DE:n suunnitelma nro 15/Optsto/OT/11 c sal, 16.3.1959, T 26962/E 11 OT-sal, KA; Puolustusneuvoston muistio nro 44/Da sal, 25.9.1962, ”Puolustusvoiman tehtävien edellyttämät puolustussuunnitelmat”, kappale kirjoittajan hallussa.

dotusosastoa, josta se eriytettiin tarkastusosastoksi vuonna 1961. On ilmeistä, että organisaatiouudistuksen myötä myös tiedonvaihto länsimaiden tiedustelupalveluiden kanssa tiivistyi. Tästä konkreettisena esimerkkinä on 1960-luvun alussa kolmiosainen kirjasarja, joka kattoi Neuvostoliiton asevoimien kaikki puolustushaarat. Uunituore tarkastustoimisto tuskin olisi omin voimin kyennyt kokoamaan satojen sivujen tietopakettia itänaapurin asevoimista.⁹

Neuvostoliiton voiman tunnistaminen näkyi Pääesikunnan operatiivisen osaston asiakirjoissa selkeinä johtopäätöksinä. Marraskuussa 1960 laaditun muistion – joka ajan hengen mukaisesti oli laadittu numeroimattomana – mukaan Natolla ei ollut todellista kykyä toimia Valpuri-suunnitelmassa esitettyjen uhkamallien mukaisesti ainakaan nopeasti. Vaikka Ruotsi liittyisi Naton puolelle sotatapauksessa, suurhyökkäys Suomen alueelle lännestä oli varsin epätodennäköinen. Nopeassa tilannekehityksessä ainoastaan Neuvostoliitto kykeni uhkaamaan Suomea.¹⁰

Selkeänä johtopäätöksenä olikin, että ”*suurin uhka Suomen valtiollista riippumattomuutta vastaan suurvaltasotaan liittyen on sittenkin Neuvostoliiton mahdollinen pyrki-
mys maamme miehittämiseen*”. Tämä saattoi toteutua osana laajempaa operaatiota Skandinaviaan tai ainoastaan Pohjois-Suomessa. Ikään kuin vuoden 1961 noottia aavistellen, asiakirjassa pääteltiin, että tilanteen jännittyessä Neuvostoliitto saattoi myös uhata tai painostaa ainoastaan Suomea, mikäli se ei luottanut Suomen kykyyn tai haluun täyttää YYA-sopimusta.¹¹

Asiakirjan johtopäätöksinä määritettiin valtakunnan puolustuksen kannalta keskeinen alue, joka oli pidettävä kaikissa olosuhteissa. Valpuri-suunnitelman mukaisiin tehtäviin esimerkiksi Pohjois-Suomessa oli varattava vain välttämättömät voimat, jotta päävoima oli tarvittaessa käytettävissä puolustuksen kannalta keskeisen alueen puolustamiseen myös idästä muodostuvaa uhkaa vastaan.¹²

Edellä kuvattu asiakirja ei painottanut erityisesti valmiuden merkitystä, mutta sen rinnalla laadittu laaja muistio kuvasi Puolustusvoimien kehittämiseksi asetettavat vaatimukset. Ne olivat erityisesti suojajoukkojen valmiuden kehittäminen ja materiaalitalanteen kohentaminen, mitkä edellyttivät Pariisin rauhansopimuksen tarkistamista muun muas-

9 Viitasaari, Yrjö: Sotilastiedustelu. *Puolustusvoimien rauhan ajan historia. Osa 2. Suomen puolustusvoimat 1944–1974*. Mikko Karjalainen & al. (toim.). WS Bookwell 2006, s. 426–428; Suominen, Pertti: *Armeijan silmänä ja korvana. Tiedustelupäällikkö Raimo Heiskanen*. Otavan Kirjapaino 2012, s. 114–117.

10 PEop-os:n numeroimaton muistio, 11.11.1960, ”Suomen strateginen asema ja Suomen puolustukselle asetettavat strategiset perusteet”, T 26965/Hh 10 sal, KA.

11 Sama.

12 Sama.

sa ohjusten hankkimiseksi. Maavoimien tehoa oli kasvatettava lisäämällä joukkojen operatiivista liikkuvuutta ja ylimmän johdon reservien iskukykyä.¹³

Merivoimien kehittämisen painopiste oli merisulutuskyvyn kehittämisessä. Merisulutukset oli kyettävä laskemaan nopeasti, jottei vastustaja kykene aloittamaan operaatioita meritse ilman uhkaa suurista tappioista. Maavoimien taistelun tukemisen lisäksi meriliikenne oli kyettävä suojaamaan. Ilmavoimien kehittämisessä tärkeää oli keskitetyn ilmapuolustusjärjestelmän luominen. Kalustohankinnoilla oli luotava edellytykset siihen, että Ilmavoimat kykenee toimimaan sodan alkuvaiheessa. Lisäksi ilmataisteluohjusten hankintoihin oli luotava edellytykset.¹⁴

Edellä kuvattu muistio oli todennäköisesti tarkoitettu ainoastaan operatiivisen osaston sisäiseen käyttöön, mutta sen sisältämät ajatukset näkyivät Puolustusvoimien kehittämisessä tulevana vuosikymmeninä. Puolustusvoimien kehittämisohjelmaan (K-ohjelma) sisällytetyt materiaalihankinnat olisivat toteutuessaan paljolti vastanneet esitettyyn tarpeeseen, mutta ohjelmaa ei kokonaisuudessaan kyetty toteuttamaan. Esimerkiksi iskukykyisten reservien varustaminen alkoi toteutua vasta 1980-luvulla III parlamentaarisen puolustuskomitean suositusten mukaisesti, mutta tällöin Kanninen oli jo Pääesikunnan päällikkö. Lienee liioiteltua väittää, että edellä kuvatut asiakirjat olisivat ohjanneet Kannisen näkemyksiä ja toimintaa tulevana vuosikymmeninä. Toisaalta on todettava, että kaikki asiakirjan laajimmat kehittämiskohteet toteutuivat tai alkoivat toteutumaan Kannisen toimiessa Pääesikunnassa 1960–1980-luvuilla. Pitkäkestoisilla kehittämissuunnitelmissa on oltava vahtikoiransa, ja tämän tehtävän päämäärätietoinen Kanninen osasi.¹⁵

Valmiutta oli sen sijaan mahdollista kehittää ilman suuria määrärahoja. Tehoa erityisesti itärajan puolustamiseksi haettiin kehittämällä Rajavartiolaitoksen valmiutta. Jo vuonna 1959 oli tehty päätös rajajoukkojen perustamistehtävien muutoksista. Uudelleenjärjestelyssä rajavartiostojen perustamien joukkojen nousi yli 20 000 mieheen. Kokonaismäärä ei merkittävästi poikennut aiemmasta. Suurin kehitysaskel olikin se, että joukkojen perustamisvastuu siirtyi sotilaspiireiltä rauhan ajan rajavartiostoille, joista kukin perusti rajaprikaatin.¹⁶

13 PEop-os:n numeroimaton muistio, 11.11.1960, ”Operatiiviset olosuhteet Suomen mahdollisesti joutuessa sotaan lähivuosina”, T 26965/Hh 10, s. 63–65.

14 Sama.

15 Puolustusvoimien materiaalien kehittämisen pääpiirteistä, ks. Jouko, Petteri: Materiaalinen kivijalka uusia vuosia 1970–1990-luvuilla. *Suomen puolustusvoimat 100 vuotta*. Mikko Karjalainen (toim.). Edita 2018, s. 303–312. K-ohjelmasta, ks. esim. Tynkkynen, Vesa & Petteri Jouko: *Towards East or West? Defence Planning in Finland 1944–1966*. Finnish Defence Studies 17, Edita Prima 2007, s. 99–100.

16 PE:n muistio nro 57/Optsto/OT/10 sal, 11.3.1959, T 26843/F 11 OT-sal, KA; PEop-os:n esittely nro 75/Optsto/OT/10 sal, 6.4.1959, T 26843/F 11 OT-sal, KA. Hyvä yleisesitys rajaprikaatin kehittämisestä, ks. Wahlstein, Markus: Rajajoukkojen rooli puolustusjärjestelmässä vahvistuu – rajaprikaatit itärajan suojajoukkoina. *Suomen puolustusvoimat 100 vuotta*. Mikko Karjalainen (toim.). Edita, 2018, s. 183–187.

Sisäasiainministeriön alaisten rajajoukkojen sotilaallisen valmiuden kehittäminen oli hyvin arkaluontoista. Rajavartiostojen päällikkö, kenraaliluutnantti Kaarlo Vaala totesi-kin suunnittelukokouksessa, jossa Kanninen toimi sihteerinä: ”*Rajavartiolinja on siviili-linja, jonka takia tällaisista asioista ei voida yleensä edes keskustella. Puolustusneuvostosta toivotaan apua, samoin tietenkin puolustusministeriöstä ja Pääesikunnasta –*.” Sotilaallisen valmiuden kehittäminen edellytti omien hankintojen lisäksi Puolustusvoimien materiaalin merkittäviä siirtoja rajavartiostoille sekä henkilöstön ja varastojen määrän kasvattamista.¹⁷

Puolustusvoimien perustamisvalmisteluiden painopiste oli 1950-luvulla luotu koh-
tuullisen pienten joukkojen perustamiseen. Valmisteluiden keskiössä olivat olleet Parii-
sin rauhansopimuksen enimmäismäärän mukaisten joukkojen (Täydennyskokoontam-
T-kokoontam) sekä vuosikymmenen puolivälistä myös niin sanottujen puolueetto-
muuden vartiointijoukkojen (Puva-joukot) perustamisvalmistelut. Puolustusvoimain
komentaja, jalkaväenkenraali Sakari Simelius hyväksyi vuonna 1960 uuden kokonais-
järjestelyn, jossa määritettiin kaikkien liikekannallepanossa muodostettavien joukkojen
uusi perustamisen kiireysjärjestys.¹⁸

Esittelyn mukaisesti perustettavat joukot jaettiin kahteen laajaan joukkokokonaisuus-
teen: suojajoukot ja päävoimat. Suojajoukot jaettiin kolmeen alaryhmään, kuten myös
päävoimat. Suojajoukoista kiireellisimmän perustettavat joukot olivat kantajoukkoja –
pääosin rauhan ajan joukko-osastojen varusmiehistä ja henkilökunnasta muodostettu-
ja joukkoja – joiden piti olla keskitettävissä yhden–kahden vuorokauden kuluessa pe-
rustamisen aloittamisesta. Näitä joukkoja olivat muun muassa rauhan ajan prikaatien
perustamat jääkäripataljoonat ja ilmatorjuntajoukko-osastojen perustamat yksittäiset il-
matorjuntapatterit. Merivoimissa kantajoukkoihin kuuluivat laivastoasemien perusta-
mat alusviiriköt, Ilmavoimissa puolestaan merkittävä osa ilmavalvontatutkajoukoista.
Edellä kuvattu järjestely yksinkertaisti etenkin rauhan ajan joukko-osastojen perusta-
misvalmisteluita. Se mahdollisti luopumisen erillisestä täydennyskokoontam-
panosta, sillä kantajoukkojen määrä ei ylittänyt Pariisin rauhansopimuksen määräämää kokonais-
vahvuutta (41 900).¹⁹

Muiden suojajoukkojen keskittämisvaatimus oli kaksi–neljä vuorokautta. Pääesikun-
nan liikekannallepanotoimisto laski maavoimien suojajoukkojen kokonaisvahvuuden
nousevan hieman yli 130 000 mieheen. Merivoimien vahvuus oli 1 300 ja Ilmavoimien
hieman yli 3 000. Merivoimien alhaista miesmäärää selittää se, että rannikkojoukot kuu-
luivat maavoimiin. Lähinnä sotilaspiiriperusteisiin päävoimiin kuuluvien joukkojen tuli

17 PEop-os:n numeroimaton muistio, 25.3.1959, T 26843/F 11 OT-sal, KA.

18 PEop-os:n esittely nro 107/Opttsto/OT 11 a/sal, 9.5.1960, T 26862/D 4 OT-sal, KA.

19 Sama ja PELkptston käsky nro 111/Lkptsto/OT 10 c 2 sal, 17.2.1960, T 26843/F 13 OT-sal, KA.

olla keskitysvalmiina kolmen–yhdenoista vuorokauden kuluttua perustamiskäskystä. Nopeimmin perustettaviin päävoimajoukkoihin sisällytettiin eräitä aselajijoukkoja suojajoukkojen tueksi.²⁰

Operatiivisten valmisteluiden lisäksi Kannisen ensimmäiseen Pääesikunta-aikaan sisältyi myös merkittävä poliittinen kriisi. Lokakuussa 1961 Neuvostoliitto esitti erillisessä nootissa YYA-sopimukseen sisältyvien sotilaallisten konsultaatioiden käynnistämistä. Oltiin tilanteessa, jota oli uumoiltu ja osin pelättykin Puolustusvoimissa pitkään. Miten Neuvostoliitto pystyttäisiin vakuuttamaan siitä, että vajavaisesti varustetut Puolustusvoimat pystyisivät estämään Suomen alueen käytön Neuvostoliittoa vastaan? Kannisen jälkikäteisarvion mukaan kyseessä oli lopulta poliittinen peli, ”*vaikka motivointi ja esitys oli myös sotilaallinen*”. Tuolloin Kannisella tai sotilasjohdolla ei voinut olla selkeää tietoa Neuvostoliiton todellisista tavoitteista. YYA-sopimuksen hengessä laaditun Valpuri-suunnitelman yleispiirteet valmistauduttiinkin avaamaan venäläisille. Kanninen valmensi Novosibirskin neuvotteluihin matkustavan presidentin adjutanttin, eversti Kaarlo Leinosen tähän tehtävään. Kriisin todellista luonnetta osoittanee se, että Novosibirskissä ei lopulta keskusteltu sotilaallisesta yhteistyöstä lainkaan.²¹

Ranska piirtää omaa sotilaspolitiikkaansa paksulla tussilla

Palveltuaan pari vuotta Hämeen Ratsujääkäripataljoonassa pataljoonapupseerina Kanninen siirtyi sotilasasiamieheksi Ranskaan vuonna 1965. Kohdemaana oli Kanniselle tuttu, sillä hän oli toiminut vuosina 1956–1957 apulaissotilasasiamiehenä Pariisissa. Tällä vuoden mittaisella komennuksella oli ollut kaksi päämäärää: kielenopiskelu sekä luonnollisesti perehtyminen sotilasasiamiehen tehtäviin. Työskentelyjakson rahoitti ainakin pääosin Kenraali Gustaf Mannerheimin Kansallissäätiö 450 000 markan apurahalla.²²

Mannerheimin nimeä kantava rahasto rahoitti merkittävästi ulkomaantehtäviin koulutettavien upseereiden kieliopintoja ainakin 1950-luvulla. Kanninen mainitsee muistelmissaan olleensa neljäs Ranskassa opiskellut stipendiaatti, ja esimerkiksi vuonna 1954 kielistipendejä haki lähes kolmisenkymmentä upseeria. Pääkohteina olivat Lontoo, Pa-

20 PEop-os:n esittely nro 107/Optsto/OT 11 a/sal, 9.5.1960, T 26862/D 4 OT-sal, KA; PELkptston numeroimaton ja päiväämätön yhteenvetotaulukko, T 26842/Bb 8 sal, KA; PELkptston käsky nro 321/lkptsto/OT 10 e 2 sal, 25.5.1960, T 26862/E 13 OT-sal, KA.

21 Kanninen (1996), s. 138–140; Jouko, Petteri: Noottikriisi ei yllätä. *Pääesikunta 100 vuotta*. Hannu Liimatta (toim.). PunaMusta Media 2021, s. 198–204.

22 Ermei Kannisen kertomus toiminnasta stipendiaattina ja apulaissotilasasiamiehenä Ranskassa 3.10.1956–29.9.1957, T 21398/158, KA.

riisi ja Tukholma. Nykylukijan voi olla vaikea ymmärtää Lontoota kielimatkan kohteena, mutta 1950-luvun alussa Saksa oli yhä oppikouluissa luetuin vieras kieli.²³

Kannisen kielitaito perustui hänen saamaansa opetukseen oppikoulussa ja Sotakorkeakoulussa. Perusopetusta täydensivät yksityistunnit ja Pääesikunnan ranskan kielen kerho. Kannisen kielenopiskelu Ranskassa oli intensiivistä. Yksityistuntien lisäksi hän teki käännöstitöitä. Puhekielen harjoittelu taas toteutui erilaisissa edustustilaisuuksissa sekä sotilasasiamieskunnalle suunnatuissa monipuolisissa tutustumismatkoissa. Kannisen näkemyksen mukaan sotilasasiamiehen tehtävien menestyksellinen hoitaminen edellytti sotilaallisten tietojen lisäksi kohdemaan kansan, kulttuurin ja kokonaisvoimavarojen ymmärtämistä. Kansakunta on lopulta kokonaisuus, josta sen asevoimat muodostavat vain kapeahkon siivun.²⁴

Kannisen ensimmäiselle Pariisin komennukselle ajoittui kaksi merkittävää sotilaspoliittista tapahtumaa: Unkarin kansannousu ja Suezin kriisi. Lisäksi Algerian tilanne kärjistyi vuoden 1956 lopulla. Kannisen esimiehen, everstiluutnantti Osmo Rysän mukaan Suezin kriisi kiristi Ranskan ja Yhdysvaltojen suhteita merkittävästi. Ranskassa oli voimakkaita Natoa vastustavia näkemyksiä. Rysän erheelliseksi osoittautuvan arvion mukaan tämä tuskin tuli johtamaan mihinkään, sillä Ranska oli riippuvainen Yhdysvalloista.²⁵

Sen sijaan arvio Algerian itsenäistymisestä tuli osoittautumaan oikeaksi. Vaikka Ranska oli siirtänyt suomalaisarvion mukaan noin 600 000 miestä Algeriaan, kehitys tuli vääjäämättä johtamaan itsenäisyyteen kuten Tunisiassa ja Marokossa. Raportti luonnehti sotaa hyvin julmaksi. Algerialaisten vastarinta ilmeni muun muassa terroritekoina ” – – joihin ranskalaiset vastaavat drakoonisin [erittäin ankarin, PJo] toimenpitein.”²⁶

Algerian kysymys ja maan Nato-jäsenyys nivoutuivat ranskalaisessa ajattelussa yhteen. Epäluulo Yhdysvaltojen politiikkaa kohtaan ei haalistunut Rysän kuvailemalla tavalla. Ranskalaiset arvioivat Yhdysvaltojen kaivavan maata Ranskan Algerian-politiikan alta, vaikka käynnissä oli yhteinen ideologinen sota: maailmanlaajuinen kamppailu kommunismia vastaan. Tähän näkemykseen asiamiesraportti totesi viileän realistisesti: ”Se, että Algeriassa Ranska valvoo ennen kaikkea omia etujansa, ei tehne tyhjäksi esitettyä toteamusta tilanteen taustasta.”²⁷ Ranska ensin.

23 Ermei Kannisen kertomus toiminnasta stipendiaattina ja apulaissotilasasiamiehenä Ranskassa 3.10.1956 – 29.9.1957; PE:n muistio nro 1110/Koultsto/14, 22.4.1954, T 21398/158, KA; Kanninen (1996), s. 118–119; [https://kieliviestii/saksan-kieli/], ladattu 2.10.2021.

24 Ermei Kannisen kertomus toiminnasta stipendiaattina ja apulaissotilasasiamiehenä Ranskassa 3.10.1956 – 29.9.1957; PE:n asiak nro 1110/Koultsto/14, 22.4.1954, T 21398/158, KA.

25 PEulkomaa-os:n katsaus nro 7/56, 24.1.1956, ”Katsaus Ranskan sotilaalliseen asemaan vuoden 1955 kehityksen ja tapahtumien valossa”; T 21398/88, KA; Everstiluutnantti Osmo Rysän kertomus sotilasasiamiehen toiminnasta Ranskassa aikana 11.9.1954–31.8.1957, T 21398/88, KA.

26 Sama.

27 Suomen sotilasasiamiehen (Pariisi) katsaus nro 11/14b1/sal, 14.2.1958, ”Katsaus Ranskan sotilaalliseen asemaan vuoden 1957:n kehityksen ja tapahtumista”, T 23324/2 sal, KA.

Kannisen palatessa Pariisiin vuonna 1965 Algerian sota oli päättynyt. Algeria oli itsenäistynyt vuonna 1962. Ranska oli kärsinyt lähes 20 000 miehen tappiot kaatuneina ja arvovaltatappio oli suuri. Algeria ei ollut Ranskan siirtomaa toisin kuin usein luullaan, vaan osa Ranskaa.²⁸

Kannisen toimikauden kuumottavin kysymys oli Ranskan ja Naton välinen suhde. Charles de Gaulle aloitti toisen presidenttikautensa marraskuussa 1965. Vaalitaistelu oli kiivas, de Gaulle sai 45 % äänistä, kun sosialistien ehdokas – François Mitterrand, tuleva presidentti – sai 32 %. Toiselle kierrokselle menneissä vaaleissa de Gaulle kuitenkin täpärästi voitti.²⁹

Kannisen arvion mukaan de Gaullen uudelleenvalinta tuskin aiheuttaisi suuria muutoksia. De Gaullen poliittisena päämääränä oli saavuttaa mahdollisimman suuri poliittinen, sotilaallinen ja taloudellinen riippumattomuus muista valtioista. Kanninen lainaakin raportissaan vapaasti Suomenlinnan Kustaanmiekan portinpieleen kaiverrettua lausetta: ”Ranska seiso omalla pohjallasi äläkä luota vieraaseen atomipommiin.” Vaikka yhtäältä Ranska ajoi voimakkaasti riippumattomuutta muista valtioista, de Gaulle visioi myös yhtenäisempää Eurooppaa. Hänen ajattelunsa mukaan ulkoiset tekijät tulisivat pakottamaan Eurooppaa yhdistymään. Tällöin Ranskan tuli olla valmis ottamaan johtoasema, sillä ”yhteispeleissäkin on johtajia ja alistettuja”.³⁰

Myös Ranskan puolustusratkaisuiden Kanninen arvioi johtavan entistä suuremman sotilaallisen itsenäisyyden tavoitteluun – siis osittaiseen riippumattomuuteen Natosta. Tämä tarkoitti muun muassa oman ydiniskuvoiman (*force de frappe*) muodostamista. Ranska perusteli omien ydinaseiden kehittämistä sillä, että se ei halunnut olla riippuvainen amerikkalaisten päätöksistä. Amerikkalaiset saattoivat olla halukkaita käyttämään taktisia ydinaseita Euroopassa, mutta eskalaation pelossa ja säästääkseen oman mantereensa Washington ei kenties uskaltaisi käyttää strategisia ydinaseita – Amerikka ensin.³¹

Virallisesti Ranskan suhteet Natoon olivat ennallaan, mutta de Gaulle oli jo ilmoittanut, että Nato ei voi jatkaa entisissä puitteissa vuoden 1969 jälkeen. Ranska oli supistanut joukkojensa osuutta Nato-rakenteissa, muun muassa Ranskan laivasto-osastot Välimerellä oli otettu jo kansalliseen johtoon. Niin ikään Nato-rakenteista aikanaan Algeriaan siirrettyjä yhtymiä ei ollut palautettu puolustusliitolle. Ranska oli myös kieltänyt ulko-maalaiset ydinaseet alueellaan. Tämä oli johtanut siihen, että amerikkalaisten tai brittien

28 Pimlott, John: *The Algerian Revolution. War in Peace. An Analysis of Warfare since 1945*. Ashley Brown & Sam Elder (eds.). Orbis Publishing, 1981, s. 122–123.

29 Suomen sotilasiamiehen (Pariisi) asiak nro 12/14/sal, ”Vuosikatsaus 1965”, 9.3.1966, T 22208/Ecaa 13 sal, Maanpuolustuskorkeakoulu.

30 Sama.

31 Sama. Ranskan ydinaseen ja ydinasedoktriinin (*doctrine de dissuasion*) kehittymisestä, ks. esim. Harjula, Jukka: *Ranskan strateginen doktriini. Luonne, ongelmia ja kehityspiirteitä*. Sotatieteen laitos, Julkaisusarja 1, Strategian tutkimuksia, Valtion painatuskeskus 1987, passim.

ydinpommittajat eivät saaneet operoida Ranskan ilmatilassa ilman erillistä lupaa. Vaikka Ranska oli selvästi vähentänyt osuuttaan Naton yhteisessä puolustuksessa, oli epätodennäköistä, että se eroasi puolustusliitosta. Sen sijaan se tulisi vaatimaan kaikkien Ranskan maaperällä toimivien joukkojen alistamista Ranskalle.³²

Suomi ei Kannisen mukaan ollut Ranskalle merkittävä valtio. Sen sijaan Suomelle Ranskan painoarvo saattoi kasvaa. Kanninen arvioi, että Ranska tulee muodostamaan lähitulevaisuudessa Euroopan tärkeimmän ” – *puolueettoman valtion, joten sen merkitys Suomelle niin poliittisesti kuin sotilaallisten yhteyksienkin kannalta tulee kasvamaan.*”³³

De Gaulle toimi Nato-suhteessaan ennakoitua nopeammin, kuten Kanninen toisessa vuosikatsauksessaan raportoi. De Gaulle ilmoitti maaliskuussa 1966 Ranskan irtautuvan Naton sotilaallisesta organisaatiosta. Päätöksen seurauksena Nato-joukkojen – muun muassa Pariisissa sijaitsevan Päämajan – oli siirryttävä vuodessa Ranskan alueelta. Muutos oli valtava. Esimerkiksi Yhdysvalloilla oli joukkoja ja satoja tuhansien tonnien materiaalivarastoja kymmenillä paikkakunnilla.³⁴

Kannisen mukaan de Gaullen seuraavia toimia oli vaikea ennustaa, mutta Ranskan päämäärät olivat selvät: Ranskan poliittinen ja sotilaallinen itsenäisyys sekä yhtenäisen Euroopan luominen, jossa Ranskalla olisi johtoasema.³⁵ Nykyhetkeä tarkasteleva kyynikko voisi todeta: Ei mitään uutta auringon alla.

Nopeasti takaisin Suomeen

Kannisen sotilasasiamiesaika Ranskassa jäi suunniteltua lyhyemmäksi, sillä hän palasi Suomeen reilun kahden vuoden jälkeen syksyllä 1967. Operatiivisen osaston päällikkö, eversti Leevi Välimaa oli sairastunut vakavasti, ja Kanninen määrättiin osastopäällikön sijaiseksi ja myöhemmin osastopäälliköksi.³⁶

Kanninen oli ollut poissa operatiiviselta osastolta nelisen vuotta. Tuona aikana oli tapahtunut paljon. Merkittävin muutos oli Puolustusvoimien siirtyminen uuteen aluejakkoon, joka oli konkreettinen muutosaskel kohti alueellista puolustusjärjestelmää ja alueellista taistelua. Seitsemän itsenäisiin sotatoimiin kykenevää sotilasläänää muodosti alueellisen puolustusjärjestelmän organisaation. Alueellisen taistelun pelkistetty toiminta-ajatus – taistelu syvällä alueella – oli määritetty vuonna 1966 allekirjoitetussa Pääesi-

32 Suomen sotilasasiamiehen (Pariisi) asiak nro 12/14/sal, ”Vuosikatsaus 1965”, 9.3.1966, T 22208/Ecaa 13 sal, Maanpuolustuskorkeakoulu.

33 Sama.

34 Suomen sotilasasiamiehen (Pariisi) katsaus numero 11/14/sal, 11.3.1967, ”Vuosikatsaus 1966”, T 22208/Ecaa 14 sal, Maanpuolustuskorkeakoulu.

35 Sama.

36 Kanninen (1996), s. 170.

kunnan operatiivisessa käskyssä numero 10 ja sen toteutus samana vuonna vahvistetussa Pääesikunnan operatiivisessa käskyssä numero 15.³⁷

Vaikka Kanninen oli ollut muutaman vuoden sivuraiteilla kehittämistyöstä, hänellä oli hyvät lähtökohdat uuteen tehtäväänsä. Kanninen oli istunut vuosikymmenen alussa operatiivisen osaston edustajana useassa toimikunnassa, joissa oli kaavailtu pitkäkestoisia muutoksia. Näistä toimikunnista mainittakoon jalkaväen kevytasetoimikunta, panssarinkaukotorjuntatoimikunta ja sissitoimikunta. Juuri viimeksi mainittu nivoutui keskeisesti alueelliseen taisteluun, sen paikallispuolustukseen.³⁸

Alueellisen puolustusjärjestelmän historiasta keskusteltaessa nousee esille usein kysymys, kuka lopulta on järjestelmän isä ja kuka sen kättilö? Järjestelmälle on vaikeaa, jollei mahdotonta, nimetä yksittäistä isää. Kuten Marko Palokangas kirjoittaa *Suomen puolustusvoimat 100 vuotta* -teoksessa, järjestelmän innovointi ja kehittäminen alkoi jo 1940-luvulla, mutta kesti yli 20 vuotta ennen kuin kaikki järjestelmän kaikki tarpeet oli tunnistettu. Toteutusvaihe venyi vielä pidempään, aina kylmän sodan päättymiseen saakka.³⁹

Alueellisen puolustusjärjestelmän pitkä evoluutio tarkoittaa käytännössä myös sitä, että järjestelmän kehittämiseen osallistui suuri joukko upseereita. Esimerkiksi Juhani Ruutu oli järjestelmän perusteet määrittävän *Kenttäohjesäännön yleisen osan* pääkirjoittajana. Kanninen arvioi, että juuri Ruutu ja osastopäällikkönä toiminut Leevi Välimaa ”*olivat ne työmiehet, jotka tekivät seitsemän sotilasläänin järjestelmän*”.⁴⁰

Kannisen tehtäväksi jäi järjestelmän kehittäminen. Kannisen alaisena 1970-luvulla työskennelleen Ari-Ilmari Iisakkalan mukaan ahkera ja päämäärätietoinen Kanninen oli nykytermein muutosjohtaja: ”*Hän oli sen käytännön markkinoija, joka tämän runoi läpi. Vastustus oli aika suuri.*” Kannisen omien sanojen mukaan pääsyynä vastustukseen oli se, että usea kenraalikuuntaan kuuluva mielsi sodan omien henkilökohtaisten kokemustensa kautta. Käytännössä kaikki 1960-luvun lopulla ylimpään johtoon kuuluneet olivat olleet sodassa.⁴¹

Edessä oleva kehittämiskokonaisuus avautuu selkeästi Kannisen marraskuussa 1968 järjestelyalan neuvottelupäivillä pitämässä alustuksessa ”Puolustusvoimien kehittämisen periaatteista”. Kannisen mukaan kylmän sodan asetelmissa Suomen kaltaisen pienen

37 Tynkkynen, Vesa: Puolustusjärjestelyt. *Puolustusvoimien rauhan ajan historia. Osa 2. Suomen puolustusvoimat 1944–1974*. Mikko Karjalainen & al. (toim.). WS Bookwell 2006, s. 463–465.

38 *Itsenäisen Suomen kenraalikuunta 1918–1996. Biografiat*. Rauno Lipponen (toim.). WSOY, 1997, s. 166.

39 Palokangas, Marko: Kohti alueellista puolustusta 1950-luvulla. *Suomen puolustusvoimat 100 vuotta*. Mikko Karjalainen (toim.). Edita, 2018, s. 115–118.

40 PE:n muistio nro 1049/Ohjasto/8b, 22.4.1967, T 23204/F 248, KA; Ermei Kannisen haastattelu, 3.1.2006, materiaali kirjoittajan hallussa.

41 Ari-Ilmari Iisakkalan haastattelu, 8.12.2010, materiaali kirjoittajan hallussa; Kanninen (1996), s. 173.

valtion sotilaallinen uhkakuva oli yllätykseen perustuva kaappaushyökkäys, joka laajenee mahdollisesti suurhyökkäykseksi.⁴²

Kaappaushyökkäykseen valmistautuminen edellytti ensinnäkin sitä, että rauhan ajan organisaation oli kyettävä siirtymään nopeasti sodan ajan organisaatioon. Joukkojen perustamista oli kyettävä jatkamaan vielä sotatoimien alkamisen jälkeen. Tämä tarkoitti sitä, että perustaminen oli toteutettava entistä hajautetumpana, mikä edellytti myös materiaalin varastoinnin hajauttamista. Kehitettävän paikallispuolustuksen oli kyettävä yhtäältä suojaamaan selustaa, mutta toisaalta varauduttava myös sissitoimintaan tai jopa sissisotaan.⁴³

Kannisen esitys oli maavoimapainotteinen. Tämä johtuu siitä, että vallinneen käsityksen mukaan sota ratkaistaisiin maavoimilla. Meri- ja Ilmavoimien tehtävät korostuivat alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja suojaamisessa. Sen sijaan kaappaus- ja suurhyökkäyksen torjunnassa painopiste oli maavoimissa. Näin ollen Meri- ja Ilmavoimien hankinnatkin mitoitettiin niin, että niillä kyettiin aluevalvonnan lisäksi voittamaan lähinnä aikaa maavoimien ratkaisutaisteluille.⁴⁴

Kannisen esityksessä paljastuu hänen todellinen vahvuutensa. Hän kykeni erittelemään ongelman kuin ongelman loogisiin ja selkeisiin osakokonaisuuksiin. Kanninen nivoi omista esityksissään laajatkin kokonaisuudet tiiviiksi paketuiksi. Hänen tyyliinsä ilmaista itseään oli pelkistetty, ja johtopäätökset olivat selkeitä. Kanninen vältti muistioissaan ja esityksissään asioiden liiallista kuvailua, pitkiä virkkeitä ja turhia sidesanoja. Hän ymmärsi hyvin, että päättäjällä on vähän aikaa. Päättäjällä ei ole aikaa, eikä mielenkiintoa lukea ylipitkiä ja epäjohdonmukaisia vuodatuksia, jotka ovat tyypillisiä nykyisin, vaan asiat on kyettävä pelkistämään.

Kaappaushyökkäyksen ongelma

Eräänlaisen päätepiirteen tälle artikkelille muodostaa vuonna 1969 järjestetty Ylimmän päällystön opetustilaisuus (YPO), johon myös Kanninen osallistui oppilaana. Syksyllä toimeenpanttu kurssi oli lajiaan viides. Ylimmän johdon jatkokoulutus oli jo aloitettu vuonna 1961, jolloin oli havaittu tarve jatkokouluttaa myös ylintä sotilaallista johtoa. Vaikka kurssin alkaminen ajoittuu hyvin lähelle valtakunnallisten maanpuolustuskursseiden aloitusta, kurssien sisällöillä ei ollut mitään tekemistä keskenään. Ylimmän päällystön opetustilaisuuksien opetusohjelma sisälsi ainoastaan sotilaallisen maanpuolustuksen opetusta. Kurssien tarkoituksena oli kouluttaa ylintä päällystöä suurten joukkojen joh-

42 PE:n op-os:n muistio nro 484/Optsto/1 sal, 14.11.1968, ”Puolustusvoimien kehittämisen periaatteista”, T 26965/F 42 sal, KA.

43 Sama.

44 PEsuun-os:n suunnitelma nro 3/Suunnststo/20 sal, 19.1.1968, T 24027/F 51 sal, KA.

tamiseen. Luentoja ja tutustumiskäyntien lisäksi opetukseen sisältyi aina sotapeli, karttatarjoitus tai laajahko ryhmätyö, jossa tarkasteltiin sotatoimien valmisteluita ja niiden johtamista koko valtakunnan tai esimerkiksi sotilasläänin puitteissa.⁴⁵

Syksyllä 1969 toimeenpannun kurssin pääteemana oli kaappaushyökkäyksen torjunta. Kurssin sotapelissä siis testattiin *Kenttäohjesäännön yleisen osan* luonnoksen sekä vuonna 1966 vahvistetun operaatiokäskey 10:n periaatteita. Tämän lisäksi kurssilla tarkasteltiin jo valmistelussa olevan uuden operatiivisen suunnitelman perusteita. Tähän viittaa se, että harjoitustilanteissa ei käsitelty edellisen kurssin tapaan lainkaan armeijoiden tai ryhmien esikuntien toimintaa, vaikka edellä mainitut esikunnat olivat voimassa olevan perustamistehtäväluettelon mukaisia johtoportaita. Kyseiset johtoportaat poistui-
vat ALPO-suunnitelman käyttöönoton yhteydessä vuonna 1971, jolloin myös sodan ajan johtamisvastuu siirtyi sotilasläänien esikunnille.⁴⁶

Koska päämääränä oli myös tuottaa suunnitteluperusteita tai vähintäänkin ajatuksia Pääesikunnalle, työryhmät eivät saaneet käyttöönsä valtakunnallista puolustus suunnitelmaa. Sen sijaan niiden piti muodostaa itsellensä tehtävä sekä laatia toiminnan perusajatus alueillaan. Sotapelissä tarkasteltiin kolmen sotilasläänin sekä Ilma- ja Merivoimien taistelua.⁴⁷

Karttatarjoituksen uhka-arvio oli erittäin haastava. Vihollinen toteutti laajan ja nopean maahanlasku-maihinnousuoperaation Etelä-Suomeen. Se pyrki ottamaan haltuunsa pääkaupunkiseudun ja luomaan sillanpään Hangon-Salon alueelle armeijaryhmän toisen portaana taisteluunvetoa varten. Vihollista ei ollut nimetty, vaan vastustajana käytettiin juuri uusittuja Harjoitusvastustaja B:n mukaisia kokoonpanoja.⁴⁸

Todellisuudessa karttatarjoituksessa tarkasteltiin Neuvostoliiton toteuttaman kaappaushyökkäyksen mahdollisuutta. Suomen lähialueilla ei ollut muita valtioita, joilla olisi ollut kykyä toteuttaa harjoitusskenaarion mukainen operaatio. Niin ikään Harjoitusvastustaja B:n joukot muistuttivat kokoonpanoiltaan ja käyttöperiaatteiltaan neuvostokokoonpanoja, vaikka rintamaa kutsuttiinkin länsimaisittain armeijaryhmäksi. Neuvostouhkaan viittaa myös Etelä-Suomen sotilasläänin käsittelevän työryhmän arvio. Sen mukaan oli odotettavissa, että varsin pian sotatoimien alun jälkeen alkaisi myös usean divisioonan vahvuinen maahyökkäys Kaakkois-Suomen sotilasläänin alueelle. Tä-

45 PE:n muistio nro 675/Optsto/5, ”Ylimmän päällystön koulutus”, T 26965/Dk 1 sal, KA. Maanpuolustuskurssien aloittamisesta, ks. esim. Tervasmäki, Vilho: *Puolustushallinto sodan ja rauhan aikana 1939–1978*. Hämeenlinna 1978, s. 327–329.

46 PEkoul-os:n esittely Puolustusvoimain komentajalle nro 3/Koul-os/5 henk sal, 28.2.1969, T 26965/Dk 5 sal, KA; Pääesikunnan numeroimaton muistio, syyskuu 1966, ”Karttatarjoituksen kehittämissuunnitelman luonnos, LIITE 1”, T 26965/Dk 4 sal, KA; Ylimmän päällystön opetustilaisuuden viikko-ohjelma 13.10.–18.10. 1969, T 26965/Dk 5 sal, KA.

47 PEkoul-os:n esittely Puolustusvoimain komentajalle nro 3/Koul-os/5, 28.2.1969, T 26965/Dk 5 sal, KA.

48 PETied-os:n numeroimaton muistio, 19.5.1969, ”YPO 5 karttatarjoitus: hyökkääjän perustilanne”, T 26965/Dk 5 sal, KA.

män hyökkäyksen päämäärä oli luoda maayhteys Helsingin valtaamiseen osallistuneisiin joukkoihin. Mikäli maahanlasku-maihinnousuoperaatiolla ei saavutettu menestystä, maahyökkäyksestä saattoi itse asiassa muodostua vihollisen päähyökkäys.⁴⁹

Harjoitusskenaario oli tulenarka. Kaappauksenomainen hyökkäys liitettiin mielikuvissa luonnollisesti vuotta aiemmin toteutettuun Tšekkoslovakian miehitykseen. Myöhempi tutkimus tulee aikanaan näyttämään, mitä sotilasjohto tiesi ennakkoon Varsovan liiton aikeista. Tämänhetkisen käsityksen mukaan sotilasjohdolla ei ollut selkää ennakkotietoa operaatiosta. Varsovan liiton toinen toistaan seuranneet suuret sotaharjoitukset olivat kyllä seurannassa, mutta itse miehitys yllätti sotilasjohdon. Eikä ihme, sillä Varsovan liitto oli kätkenyt valmistelut niin huolellisesti suurten sotaharjoitusten varjoon, että jopa Britannian ja Yhdysvaltojen valtavat tiedusteluelimet tulivat yllätetyiksi. Länsimaiden tilannekuva päivittyi nopeasti miehityksen jälkeen, ja pari viikkoa miehityksen jälkeen myös Pääesikunnan tiedusteluosasto pystyi pitämään melko kattavan katsauksen puolustusneuvostolle elokuun dramaattisten tapahtumien sotilaallisista vaiheista ja operaatioon osallistuneista joukoista.⁵⁰

Puolustusvoimien toiminnasta itse kriisin aikana Kanninen totesi lakonisesti: ”*Olen useassa haastattelussa joutunut vastaamaan, miksi Suomi ei reagoanut sotilaallisesti. Sanoin, ei ole mitään järkeä reagoida. Jos Varsovan liitto on vaikeuksissa Keski-Euroopassa, niin miksi se haluaisi lisää vihollisia?*”⁵¹

Kurssikertomuksessa ei esitetty saatuja johtopäätöksiä kootusti, mutta kaikissa ryhmitöissä tarkasteltiin ongelmia, jotka liittyivät perustamisvalmiuteen: mitä joukkoja olisi käytössä kaappaushyökkäyksen alkaessa? Perusteasiakirjoissa ei ollut selkeää perustetta mahdollisen ennakkovaroituksen pituudesta. Mutta se lienee ollut kaksi–kolme vuorokautta. Kanninen oli operatiivisen osaston päällikön ominaisuudessa vain muutama kuukausi ennen Tšekkoslovakian miehitystä laatinut muistion Suomen puolustusvalmiudesta. Kannisen mukaan täysin yllättävässäkään tilanteessa käytössä oli sotilastiedustelun tuottamana noin kahden vuorokauden ennakkovaroitus. Samaan aikaahaarukkaan päätyi Kannisen pitkäaikainen työtoveri, tuolloin päämajamestarina toiminut kenraalimajuri Paavo Junttila. Hänen mukaansa vaikeimmassa sotilaallisessa tapauksessa sota-

49 Ylimmän päällystön kurssin tehtävä numero A1, ”Etelä-Suomen sotilasläänin puolustuksen yleissuunnitelma”. T 26965/Dk 5 sal, KA; *Harjoitusvahvuudet B ja C*. 1969, johdanto ja osio 1:1, kopio kirjoittajan hallussa.

50 Puolustusneuvoston kokouspöytäkirja 3/38, 3.9.1968, T 24727/Cc 2 sal, kopio kirjoittajan hallussa; PEtied-os:n numeroimaton muistio, 2.9.1968, UKA 21-117, Urho Kekkosen arkisto; Aldrich, Richard J.: *GCHQ. The Uncensored Story of Britain's Most Secret Intelligence Agency*. HarperPress, 2010, s. 244–246.

51 Ermei Kannisen haastattelu, 3.1.2006, materiaali kirjoittajan hallussa.

toimet ”– – alkavat silloin, kun olemme olleet tehostetussa torjuntavalmiudessa 2–4 vuorokautta – –.”⁵²

Kurssiin sisältyi myös kaksi henkilökohtaista työtä, jotka opettajaraati arvioi. Kanninen sai vihollistoimintaa käsittelevästä osiosta hyvän arvosanan. Toinen työ käsitteli puolustusjärjestelmän ja paikallispuolustuksen kehittämistä. Nyt Kanninen oli omassa elementissään. Hänen kiitettäväksi arvioitu työnsä arvioitiin monipuoliseksi ja johdonmukaiseksi. Juuri johdonmukaisuus ja selkeä tavoite ohjasivat hänen toimintaansa myös tulevina vuosina.⁵³

52 Paavon Junntilan numeroimaton muistio, 24.11.1969, ”Eräitä näkökohtia puolustusvalmistelujen kehittämiseksi”, T 26965/Hh 10 sal, KA; Everstiluutnantti Ermei Kannisen numeroimaton muistio, 29.3.1968, ”Puolustusvalmiutemme”, T 26965/Hh 10 sal, KA.

53 Ylimmän päällystön opetustilaisuus, henkilökohtaiset työt numero 1 (13.10.1969) ja 2 (20.10.1969) arviointineen, T 26965/Dk 5 sal, KA.

Tommi Koivula¹

Ermei Kanninen strategisen tiedustelun ydinkysymysten äärellä

Tiedustelun tutkimisesta sotatieteissä

”Suomessa on diplomitöiden aiheina hyvin harvoin esiintynyt tiedustelu ja sen suoritus”, toteaa kapteeni Ermei Kanninen vuonna 1954 valmistuneen tutkielmansa *Ranskalaisen ylijohdon tiedustelun järjestely ja sen tuottamat tulokset ennen saksalaisten hyökkäystä vuonna 1940* alkusanoina.²

Sama huomio voitaisiin esittää missä tahansa 2020-luvun sotatieteellisessä diplomityössä: tiedustelu ja varsinkin sen toimeenpano käytännössä on aikojen muutoksista huolimatta pysynyt perin vaikeasti lähestyttävänä tutkimuskohteena.

Syitä tähän käsittelyn vaikeuteen on helppo löytää. Tutkijan tyypillisesti kohtaama ongelma on asioihin perehtyneiden henkilöiden esteellisyys paljastaa tiedustelun toimintatapoihin liittyviä yksityiskohtia laajemmalle yleisölle. Esteellisyyden taustalla on tavallisesti tiedon suojattavuus: virkamies ei tyypillisesti voi kertoa julkisuuteen kansallisen lainsäädännön nojalla suojattua tietoa. Tämä periaate kattaa huomattavan suuren osan kaikesta tiedusteluun liittyvästä toiminnasta alkaen työskentelytavoista ja ulottuen tiedustelun käytännön tuloksiin sekä tulosten hyödyntämiseen.

Tutkijan käytettävissä saattaa olla muistelmaj- ja elämäkertakirjallisuutta varsinkin vanhemmista tai poikkeuksellista huomiota herättäneistä tapauksista, mutta sekin on usein valikoivaa ja muillakin tavoin epäluotettavaa. Nykyaikainen viestintäteknologia saattaa mahdollistaa tutkijankin kannalta uudenlaisia tiedonlähteitä ja hankintatapoja, kuten erilaisia internetin paljastussivustoja tai maksullisen tiedon lähteitä. Tällaisten uusien ikkunoiden mahdollisesta avautumisesta huolimatta erityisesti tuoreiden ja relevanttien lähteiden saatavuus ja mahdollisuudet tarkistaa saatavilla olevaa tietoa muista lähteistä näyttää pysyvän perusongelmana tiedustelun toimeenpanon tieteellisessä tarkastelussa.

1 Kirjoittaja (s. 1970) on yhteiskuntatieteiden tohtori. Hän toimii strategian professorina Maanpuolustuskorkeakoulussa. Koivula on väitellyt vuonna 2004 Tampereen yliopistossa jalkaväkimiinojen kieltokampanjasta norjalaisen ja suomalaisen poliittisen retoriikan valossa.

2 Kanninen, Ermei: *Ranskalaisten ylijohdon tiedustelun järjestely ja sen tuottamat tulokset ennen saksalaisten hyökkäystä v 1940*. Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1954, SKK 1/590, KA.

Monet tutkijat hakevat näihin ongelmiin ratkaisua etäännyttämällä kysymyksiä historiaan, eli pyrkimällä tarkastelemaan tiedustelua ja sen onnistumista erilaisissa historiallisissa olosuhteissa tai kriiseissä.³ Näin tekee myös Kanninen, joka tarttuu diplomityössään erääseen tiedusteluhistorian – toki 1950-luvun alkupuolen aikalaiskontekstissa vielä lähihistorian – kuuluisaan tapahtumasarjaan, Ranskan kukistumiseen Saksan suurhyökkäyksessä kesällä 1940 ja Ranskan tiedustelun rooliin hyökkäystä edeltävissä tapahtumissa.

Tutkielmansa alussa Kanninen asettaa työnsä painopisteen strategiseen tiedusteluun, eli kysymykseen siitä, miten tiedustelu on tukenut valtion ylijohdon toimintaa ja tarpeita. Tarkastelukohteensa vuoksi tutkielma asemoituukin jännittävästi tiedusteluhistorian sekä operaatiotaidollisten ja strategisten kysymysten välimaastoon.

Ranskan sotakokemusten analysointi osana maailmansodan oppien hakemista

Sotatieteellinen tutkimus kanavoituu usein pitkäaikaisiksi ja eri tekijöiden eri yhteyksissä tuottamiksi laajoiksi kokonaisuuksiksi. Toinen maailmansota ja Puolustusvoimien ylemmän upseeriston piirissä erityisesti kesän 1944 Neuvostoliiton suurhyökkäys tarjosivat sotatieteelliseen tutkimukseen ja keskusteluun aineksia pitkäksi aikaa. Tämä ilmeni niin Sotakorkeakoulun opinnäytteissä kuin esimerkiksi Suomen Sotatieteellisen Seuran piirissä.⁴

Myös Kannisen tutkielma voidaan asemoida osaksi laajempaa suomalaista pyrkimystä saada oppeja maailmansodan tarjoamista tuoreista sotakokemuksista tiedustelussa. Vuosien 1951–1960 aikana suomalaisten sotakoulujen kursseilla tehdyistä diplomitöistä ja tutkielmista onkin löydettävissä hyvin monipuolisia pohdintoja tiedustelusta. Sotakorkeakoulussa laadittiin kyseisenä ajanjaksona ainakin 11 tiedusteluun suoranaisesti liittyvää diplomityötä, joista keskeisimpinä voidaan nostaa esille Kannisen tutkielman lisäksi Niilo Riuttalan ja Viktor Platanin diplomityöt. Kaikkia mainittuja tutkimuksia yhdistävät niiden kysymyksenasettelu ja selvästi joko Pääesikunnasta tai Sotakorkeakoulun opettajakunnasta määritetyt tutkimustavoitteet tarkastella tiedustelutoiminnan hyödyntämismahdollisuuksia.⁵

3 Ks. esim. Panschin, Vladimir: *Diletantteja vai taitajia? Päämajan valvontaosaston johtama valvonta ja vastavakoilu talvi- ja jatkosodassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 23, 2018 tai Ruotsalainen, Heidi: *Salatun tiedon tuottajat. Suomen sotilasiamiesjärjestelmän kehitys 1918–1939*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 39, 2020.

4 Karjalainen, Mikko: ”On saatu mitä arvokkainta kokemusta” – talvi- ja jatkosodan sotakokemukset. *Suomen Puolustusvoimat 100 vuotta*. Mikko Karjalainen (toim.). Edita, Keuruu 2018, s. 113.

5 Palokangas, Marko: *Hankitun tiedon varassa. Yhtymätason tiedustelutoiminnan kehitys Suomessa itsenäisyytemme aikana*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 22, Keuruu 2018, s. 184–185.

Diplomityössään Kanninen asettaa itselleen kaksi tehtävää: ensinnäkin hän pyrkii selvittämään, miten Ranskan ylijohdon tiedustelupalvelu oli järjestetty toisessa maailmansodassa ennen toukokuun 10. päivän 1940 suurhyökkäystä ja arvioimaan, millaisia tuloksia tiedustelu tuotti – ei vain tietoina, vaan myös konkreettisina seurauksina. Kannisen kunnianhimo ei kuitenkaan rajoitu tähän sinänsä jo vaativaan tehtävään, vaan, kuten hän työnsä alussa toteaa, hän pyrkii tutkimuksessaan myös tuottamaan eräänlaisen lähdemateriaalihakemiston Ranskan sotilastiedustelusta sekä hakemaan vuoden 1940 tapahtumista yleispäteviä opetuksia ja kokemuksia, joita voitaisiin soveltaa myös suomalaisissa olosuhteissa.

Tarkastelemalla lähimenneisyyttä Kanninen pyrkii siis tuomaan jotakin relevanttia oman aikansa sotataidolliseen osaamiseen. Ilmeisen lahjakkaan Kannisen uran ja tuolloin kehittymässä olleen Ranska-asiantuntijuuden kannalta diplomityö osoittautui merkittäväksi osaamisen ja näkemyksen rakentajaksi. Perehtyminen kantoi myöhemmin hedelmää hänen noustessaan Suomen sotilassiamieheksi Pariisiin ja Brysseliin. Vielä vastuullisempia tehtäviä hän joutui hoitamaan toimiessaan Pääesikunnan operatiivisen osaston päällikkönä, päämajamestarina ja yleisesikuntapäällikkönä sekä puolustusneuvoston pääsihteerinä ja jäsenenä.

Jos tiedustelun tutkiminen on yleiselläkin tasolla haastavaa, kohtasi Kanninen Ranskan tiedustelukokemusten analysoinnissa vielä tavanomaista suurempiakin haasteita. Kannisen käytössä ollut lähdeaineisto on ollut eräänlainen lähdekritiikin miinakenttä: saatavilla olleelle ranskalaiselle kirjallisuudelle oli sodan jälkeen leimallista tarve hakea selityksiä, ja välillä syntipukkejakin vuoden 1940 katastrofille, mikä värittää vahvasti tutkielman lähdeaineistoa. Kanninenkin tuo nämä ja muut edellä mainitut tutkimusaineistoon liittyvät vaikeudet selvästi esille jo työnsä ensimmäisillä sivuilla. Hän myös tunnistaa asettamansa tehtävän vaikeuden todetessaan johtopäätösosuuudessa, että tutkimuksessa Ranskan kivistumisesta muodostunut kuva on hajanainen ja yksityiskohdista kokoonpantu.

Kannisen lähdekritiikkiin ja myös itsekritiikkiin on syytä yhtyä: nykykatsannossa tutkielman 89 tekstisivuun on mahduttettu suorastaan hengästyttävän laajoja aihekokonaisuuksia. Onkin vaikea uskoa, että Kannisen saatavilla ollut julkinen lähdemateriaali antaisi riittäviä eväitä suurvallan monimutkaisen ja eri organisaatioita kattavan strategisen tiedustelun kokonaisvaltaiseen arviointiin. Työn ongelmanasettelu ja sille asetut rajaukset ovatkin nykynäkökulmasta suhteettoman laajoja ja vaativia kokonaisuuksia.

Oman aikamme katsannossa myös tietyt laadukkaat tutkimuksen tunnuspiirteet, kuten käytetyn tutkimusmenetelmän esittely ja pohdinta tai yhtymäkohdat laajempaan tiedustelun tutkimusta käsittelevään kirjallisuuteen, puuttuvat. Suomalaisen sotatieteen voidaankin katsoa ”tieteellistyneen” merkittävästi kuluneiden vuosikymmenten aikana. Toisaalta Kanninen osoittaa diplomityössään jatkuvasti myös ajattomia hyvän tutkijan ominaisuuksia, joita tieteellisen ilmaisun muotoseikat ja konventiot eivät voi korvata:

terävää ajattelua, lähdekriittisyyttä ja itsekritiikkiä, pyrkimystä kokonaiskuvan hahmotamiseen sekä käytännöllisten ja relevanttien johtopäätösten tekemistä omasta aineistostaan. Myös kirjoittajan puhdas ahkeruus ja tarmokkuus käyvät työstä selviksi: Kanninen on perehtynyt huomattavan laajaan aineistoon ja täydentää työtään monipuolisilla, osittain suomeksi käännettyillä liitteillä. Osaltaan näihin tutkielman ilmeisiin ansioihin on saattanut myötävaikuttaa Kannisen työn ohjaaja, strategiaan ja sotahistoriaan perehtynyt everstiluutnantti K. J. Mikola.

Epäonnistuminen opettaa?

Mitkä ovat potentiaalisen vastustajan suorituskyvyt ja aiheet? Nämä epäkiitolliset kysymykset tavallisesti esitetään tiedusteluorganisaatiolle ennakoivasti jo rauhan aikana, mutta kriisitilanteessa ne saavat erityistä painokkuutta. Tyypillisesti ensimmäiseen kysymykseen on helpompi vastata ainakin suuntaa-antavasti kuin jälkimmäiseen: vastustajan materiaallinen voima on helpommin nähtävillä ja paremmin arvioitavissa kuin sen poliittisen johdon näkemys tai aikomukset.

Kanninen päätyy arviossaan siihen, että Ranskan tiedustelu onnistui ensimmäisessä tehtävässä hyvin. Se tuotti päätöksentekijöille suhteellisen laadukkaan yleiskuvan Saksan jo 1930-luvun alussa käynnistyneestä asevoimien kasvattamisesta. Kanninen tuo esiin, että Ranskan tiedustelu onnistui hankkimaan myös laajan kokonaiskuvan Saksan laajentumispyrkimyksistä ja niiden toteuttamisesta Hitlerin valtaannousun jälkeen. Samoin ranskalaiset olivat toisen maailmansodan käynnistyttyä keväällä 1940 melko hyvin perillä saksalaisten joukkojen keskityksistä lännessä. Kannisen mukaan Ranskan tiedustelun tuottamat ryhmityspiirroksot Wehrmachtin keskityksistä sulki pois tulinnan, jonka mukaan Saksan hyökkäys olisi kohdistunut esimerkiksi Maginot-linjaa vastaan tai että se tulisi tapahtumaan esimerkiksi Sveitsin kautta. Tieto Ardenneista Saksan tulevan hyökkäyksen todennäköisimpänä reittinä oli siis olemassa. Tässä valossa liittoutuneiden Ranskaan sijoitettujen joukkojen tuolloisen ylipäällikön, kenraali Maurice Gamelin'n myöhempi selonteko, jonka mukaan hän ei voinut tietää, missä saksalaisten hyökkäys tulisi keväällä 1940 tapahtumaan, ei Kannisen mukaan ollut täysin uskottava.

Saksan tulevan hyökkäyksen ajankohdan määrittämisen vaikeuteen Kanninen suhtautuu sen sijaan ymmärtäväisesti. Hän valottaa tutkimuksessaan oivaltavasti Ranskan tiedustelun vaikeuksia tuottaa oikea-aikainen ennakkovaroitus tulevasta suurhyökkäyksestä: vuosien 1939–40 länsirintaman ”valesodan” aikana Saksan hyökkäysaikeista liikkui runsaasti erilaisia vääräksi osoittautuneita ennakkotietoja, jotka hämmensivät Saksan omaakin sodanjohtoa Hitlerin päämajan muuttaessa jatkuvasti suunnitelmiaan. Asetelma oli liittoutuneille pirullinen, koska omien joukkojen torjuntavalmiuden kohottamisen kerta kerran jälkeen vääräksi osoittautuneiden ennakkovaroitusten perusteella

pelättiin johtavan joukkojen väsymiseen ja tiedustelun uskottavuuden heikkenemiseen. Aiheesta kirjoittaessaan Kanninen toteaa seuraavaa:

”Luettelo (Saksan aikeita koskevista oikeista tiedoista) antaa vakuuttavan kuvan, että paljon on tiedetty, ja näin jälkeempäin lukiessa viitteet tuntuvat suorastaan liiankin selviltä. Tämän johdosta on syytä koko ajan pitää mielessään ne olosuhteet, joissa tiedot on saatu. Ratkaisu ei ole ollut tiedossa niinkuin meillä, tiedot ovat ehkä olleet vain pienenä osana lukuisten muiden, ristiriitaisten ja täysin vastakaistenkin tietojen joukossa.”

Tiedusteluorganisaatiota ja päätöksentekijöitä kuormittava informaatiotulva ja ”oikeiden” signaalien tunnistamisen vaikeus erityisesti kriittisissä tilanteissa on klassinen tiedustelun kohtaama haaste, jota on käsitelty runsaasti tutkimuskirjallisuudessa.⁶ Onko tiedusteluorganisaation tuottamasta informaatiomassasta onnistuttu poimimaan olennaisia tiedonmurusia ja yhdistämään niitä suuremmaksi kaavaksi tai kertomukseksi? Vastaavanlaisten kysymysten kanssa joudutaan painiskelemaan myös oman aikamme konflikteissa.

Kannisen osuva huomio paljastaa jotakin ajatonta tiedustelun haasteista myös toisessa ja syvällisemmässä mielessä: aidosti strategisia yllätyksiä tapahtuu todella harvoin ilman, että niistä olisi saatu jonkinlaista ennakkotietoa. Pullonkaula on pikemminkin modernisti muotoiltuna tiedustelun asiakkuudessa, eli kokonaiskuvan muodostamisessa hankitusta tiedosta ja tiedustelutiedon suhteesta päätöksentekoon ja omiin vastatoimiin: ovatko päätöksentekijät luottaneet saatuun tietoon siinä määrin, että he ovat uskaltaneet ryhtyä saadun tulkinnan perusteella toimenpiteisiin? Onko vastatoimenpiteisiin ryhdytty oikea-aikaisesti ja ovatko vastatoimet olleet riittäviä tai oikeita? Väärin ajoitettu, väärin mitoitettu tai tekemättä jäänyt toimenpide voi johtua kokonaan tai osittain tiedustelusta. Vaikka syyt epäonnistumiseen olisivatkin muualla, saattavat päätöksentekijät silti leimata tiedustelun syylliseksi tapahtuneeseen epäonnistumiseen. Silloin tällöin erilaiset kriisit ovatkin eri maissa johtaneet tiedusteluorganisaatioiden radikaaleihin reformeihin.⁷

Juuri tästä saatujen tietojen strategisesta hyödyntämisestä tai hyödyntämättä jättämisestä Kanninen löytää painavinta kritisoitavaa. Mehevimmilleen Kannisen analyysi nouseekin tutkielman loppupuolella, kun hän pohtii tiedustelutulosten vaikutusta Ranskan poliittisen ja sotilasjohdon toimintaan sotaa edeltävänä aikana ja sodan alkuvaiheissa.

6 Ks. esim. Dahl, Erik: *Intelligence and Surprise Attack. Failure and Success from Pearl Harbor to 9/11 and Beyond*. Georgetown University Press, 2013; Gentry, John A. & Joseph S. Gordon: *Strategic Warning Intelligence. History, Challenges and Prospects*. Georgetown University Press, 2019 ja Mandel, Robert: *Global Data Shock. Strategic Ambiguity, Deception, and Surprise in an Age of Information Overload*. Stanford University Press, 2019.

7 Ks. esim. Marrin, Stephen: Why strategic intelligence analysis has limited influence on American foreign policy. *Intelligence and National Security*, Vol. 32, No. 6, 2017, s. 726–727 ja Teirilä, Olli & Hanna Nykänen: The Public Dimension of Intelligence Culture: The Search for Support and Legitimacy. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 29, No. 2, 2016, s. 278–298.

Oli kyseessä sitten Reininmaan miehitystä, Tšekkoslovakian jakoa, Anschlussia, tai Puolan, Tanskan ja Norjan suuntien hyökkäyssuunnitelmia koskeva tiedustelutieto, törmäsi Ranskan tiedusteluorganisaatio kerta toisensa jälkeen sotilaspoliittisen johdon jäykkyyteen ja niin kutsuttuun Maginot-mentaliteettiin: oman toimintatavan muuttaminen tiedustelutietojen perusteella olisi merkinnyt siihenastisen puolustus suunnitelman, ja laajemmin jopa tulevan sodan luonnetta koskevan käsityksen, implisiittistä hylkäämistä lyhyellä varoitusaajalla.

Kyseessä ei ollut eikä ole erityisesti Ranskan tuolloisen sodanjohdon ongelma, vaan klassinen kysymys siitä, miten reagoida odotusten vastaisiin ja merkittäviä suunnanmuutoksia edellyttäviin tiedustelutietoihin. Jotakin samankaltaista nähtiin vuotta myöhemmin Neuvostoliiton johdon alkujaan lamaautuneessa reagoinnissa operaatio Barbarossaan, Pearl Harborin pommituksessa tai Päämajan vaillinaisessa valmistautumisessa kesän 1944 suurhyökkäykseen – samoin kuin Jom Kippur -sodan alla vuonna 1973, syyskuun 11. päivän terrori-iskussa 2001, Krimin miehityksen yhteydessä 2014 ja niin edelleen – esimerkkejä riittää.

Isommassa kuvassa voidaan puhua tiedustelun epäonnistumisesta (engl. *intelligence failure*) – ilmiöstä, jota on tutkimuskirjallisuudessa käsitelty laajasti jo vuosikymmenten ajan.⁸ Epäonnistuminen voi johtua monenlaisista asioista joko erikseen tai samanaikaisesti: on mahdollista, että tiedusteluorganisaatio ei kykene tuottamaan päätöksentekijöille oikea-aikaista ennakkovaroitusta vastustajan aikeista, tieto ei saavuta päätöksentekijöitä tai nämä eivät usko saamaansa tietoon. On myös mahdollista, että päätöksentekijät eivät ehkä kykene tai halua toimia saamansa ennakkovaroituksen perusteella.

Paradoksaalisesti tiedustelun epäonnistuminen voidaan tunnistaa ja todeta tyypillisesti vasta jälkikäteen, kun ymmärretään, että tietyt negatiiviset tapahtumat olisi voitu välttää saatavilla tai saatavissa olevilla tiedoilla. Toki sellainenkin on mahdollista, että tiedusteluvirheet jäävät vaille kielteisiä seurauksia.⁹ Vastaavasti onnistunut ennakkovaroitus edellyttää monen asian yhteen loksauttamista. Sen ytimessä on tiedusteluorganisaation kyky ja taito hankkia relevanttia tietoa ja auttaa päätöksentekijöitä hahmottamaan käyttökelpoisia toimintatapoja. Päätöksentekijöillä tulisi osaltaan olla valmiutta ja kykyä hyödyntää saatua tietoa omissa ratkaisuisaan.

Kannisen tulkinta Ranskan tiedustelun onnistumisista 1930- ja 40-luvuilla on siis karkeasti ottaen kaksijakoinen. Sotilastiedustelu tuotti päätöksentekijöille suhteellisen laa-

8 Ks. esim. Dahl, Erik: *Intelligence and Surprise Attack. Failure and Success from Pearl Harbor to 9/11 and Beyond*. Georgetown University Press, 2013; Wohlstetter, Roberta: *Pearl Harbor. Warning and Decision*. Stanford University Press, 1962; Gentry, John A. & Joseph S. Gordon: *Strategic Warning Intelligence. History, Challenges and Prospects*. Georgetown University Press, 2019 tai Copeland, Thomas E.: *Intelligence Failure Theory*. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, katsottu 21.10.2021, ks. [<https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-27>]

9 Lillbacka, Ralf: The Finnish Intelligence Failure on the Karelian Isthmus in 1944. *The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs*, Vol. 21, No. 1, 2019, s. 26–27.

dukkaan kuvan Saksan voimavaroista ja yleisellä tasolla myös sen suunnitelmista yhdessä sodan kriittisessä vaiheessa. Maan sotilaspoliittisen johdon kykyä tarttua tähän tietoon ja hyödyntää sitä Kanninen kuitenkin kritisoi. Myöhempi tutkimuskirjallisuus on pääosin yhtynyt Kannisen näihin 1950-luvun alkupuolella esittämiin näkemyksiin.¹⁰

Aikalaisongelmia ja ajattomia kysymyksiä

Ranskan kokemusten analysoinnin lisäksi Kannisen tutkielman epäsuora maali on myös kysymys siitä, miten suomalainen sotilastiedustelu pitäisi järjestää sotavuosien jälkeisissä olosuhteissa: miten tiedusteluprosessi tulisi organisoida, miten eri virastojen toimintaa tulisi sovittaa yhteen, miten tiedusteluanalyysia tulisi johtaa ja miten suhde tiedustelun asiakkaaseen tulisi järjestää. Vaikka Kanninen ei aihetta tuo työssään suoraan esille, näyttäytyvät myöhemmälle lukijalle myös kesän 1944 suomalaiset epäonnistumiset tulevan suurhyökkäyksen ennakkoinnissa diplomityön epäsuorana viittauskohteena. Samoin 1950-luvun vaikea ulkopoliittinen asetelma tuo Kannisen työhön omia herkkyyksiään: tuolloin Suomen sotilastiedustelu vasta alkoi vaiheittain palauttaa toimintakykyään, tuolloinkin YYA-sopimuksen rajoitteiden puitteissa.¹¹

Joiltakin osin aika on ajanut Kannisen vuonna 1954 valmistuneen tutkielman ohi. Asevoiman suora käyttö valtioiden ulkopoliittisten intressien ajamiseen ei välttämättä ole omana aikanamme ensisijainen tai käyttökelpoisin tapa – sotilaallisten kampanjoitten epävarmuustekijät ja riskit tunnistetaan hyvin ainakin Euroopassa. Leimallisempaa ajallemme ainakin Euroopassa onkin valtiollinen toiminta ja vaikutuspyrkimykset sodan ja rauhan välimaastossa olevalla ”harmaalla alueella”, joskin asevoimalla painostaminen ja jopa sen käytöllä uhkaaminen on yleistynyt myös lähialueellamme 2010-luvulta lähtien.

Toisaalta entistä tärkeämmäksi tiedustelun kohteeksi 2020-luvun maailmassa ovat nousseet erilaiset geoeconomiset ulottuvuudet: valtioiden ja suurvaltojen välistä kilpailua käydään entistä enemmän talouden, teknisen osaamisen ja maailmankaupan pelisääntöjen ympärillä tavalla, joka ei ollut nähtävissä vielä 1950-luvulla. Samoin maailmantalouden lisääntynyt keskinäisriippuvuus ja eurooppalaisen integraation eteneminen muokkaavat osaltaan myös valtioiden välisen turvallisuuden ja tiedustelun kenttää. Mukaan laskelmiin on tullut myös aivan uudenlaisia tiedustelun kannalta tärkeitä ulottuvuuksia, kuten ilmastonmuutoksen myötä avautuvat arktisen alueen meriväylät ja mah-

10 Ks. esim. Kiesling, Eugenia C.: The Fall of France: Lessons of the 1940 campaign. *Defence Studies*, Vol. 3, No. 1, 2003, s. 109–123 tai Jackson, Julian: *The Fall of France. The Nazi Invasion of 1940*. Oxford University Press, 2004.

11 Koskimies, Tapio: Sotilastiedustelun alasaajo sotien jälkeen ja niukuuden vuodet vuoden 1950-luvun puoliväliin saakka. *Sata vuotta suomalaista sotilastiedustelua*. Joonas Sipilä & Tapio Koskimies (toim.). Atena Kustannus Oy, 2018, s. 93–100.

dolliset uudet luonnonvaraesiintymät.¹² Myös eri tiedustelulajeihin kiinnitettäisiin tänä päivänä luultavasti enemmän huomiota, samoin avointen lähteiden tutkimiseen, joiden saatavuus on kasvanut informaatiovallankumouksen myötä huikeasti.

Toisaalta Kanninen on tutkielmassaan myös yllättävän moderni ajattelija peräänkuuluttaessaan poikkihallinnollisten yhteyksien luomista jo rauhan aikana eräänlaisena myöhemmän kokonaisturvallisuusajattelun ennakointina. Samoin Kannisen johtopäätösosuudessa esittämät ajatukset tiedustelun asiakkuudesta ja valtioiden välisestä tiedustelu-yhteistyöstä ovat relevantteja omanakin aikanamme.¹³ Voidaan sanoa, että Suomessa vuonna 2019 voimaan tullut uusi tiedustelulainsäädäntö, joka kattaa sotilastiedustelun, siviilitiedustelun, tiedustelutoiminnan parlamentaarisen valvonnan ja laillisuusvalvontaa koskevan lainsäädännön, pyrkii osaltaan ratkomaan näitä samoja, jo Kannisen aikanaan esille nostamia kysymyksiä. Valtioiden välisissä suhteissa tai teknologiassa tapahtuneet muutokset eivät ole myöskään poistaneet huolta strategisesta yllätyksestä tai tiedusteluorganisaation ja päätöksentekijän välisen suhteen dynamiikasta.

Vaikka Kanninen tarkastelee siis vain yhtä tapaustutkimusmaista esimerkkiä, pitää hänen tarkastelunsa sisällään paljon yleispätevää ja oman aikalaiskontekstinsa ylittävää tiedustelun maailmasta – kysymyksiä, joiden parissa moderni tiedustelun tutkimus kamppailee tänäkin päivänä.

Kanninen halusi tutkielmassaan puhutella myös suomalaista lukijaa niin tiedustelu-tuotteiden tuottajana kuin asiakkaanakin. Aika on joiltakin osin ajanut ohi hänen aiheesta ja näkökulmastaan, mutta hänen löydöksiinsä kannattaa suhtautua vakavuudella myös vuosikymmenten jälkeen. Omista tai toisten valtioiden tiedustelukokemuksista tulisi aina pyrkiä oppimaan jotakin, vaikka kokemusten yleistettävyyden onkin välillä vaikeaa. Usein juuri liiallinen itsetyytyväisyys tai lukkiutunut ajattelutapa ovat tiedustelun menestyksekkään hyödyntämisen suurimpia esteitä. Ermei Kannisen työ kannustaakin meitä pohtimaan, miten voisimme 2020-luvulla olla tietoisempi näkyvästä tai näkymättömästä ”Maginot-linjasta” omassa ajattelussamme.

12 Sipilä, Joonas: Satavuotias sotilastiedustelu – katse kohti tulevaa. *Ibid.*, s. 161–162; *Sotilastiedustelu. Julkinen katsaus 2021*. Pääesikunta, 2021, s. 7–8.

13 Tiedustelun asiakkuudesta laajemmin, ks. Martelius, Juha: Tiedustelutieto kansallisen turvallisuuden päätöksenteossa. *Suomalaisen tiedustelukulttuurin jäljillä*. Tommi Koivula (toim.). Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2, Tutkimuslustoja nro 7, 2020.

SOTAKORKEAKOULU

Helsinki 2.11.1954

Kapteeni E Kannisen diplomityön arvostelu

Tutkielma on kokoonpanoltaan yhtenäinen ja selvä sekä onnistuneesti tasa-painotettu siten, että luvut I ja II antavat niin järjestelyn kuin saatujen tulostenkin pohjalta mahdollisuuden perustellun käsityksen muodostamiseen luvussa III, mikä näin muodostaa keskeisen loppuarviointien koonnan. Luku IV, joka on enemmänkin suppea jälkikatsaus aiheeseen, antaa yleiset viitteet johtopäätösten hyväksikäytöstä.

Tutkielma perustuu Sotakorkeakoulun opiskeluolosuhteissa merkittävän laajaan lähdemateriaaliin – yhteensä yli 12000 sivua – johon kirjoittaja runsaasta viittauksista päätellen on myös huolella tutustunut. Aiheen laadusta johtuen ei tämäkään materiaali ole antanut vielä mahdollisuutta täsmällisten johtopäätösten tekoon, vaan yleensä on ollut pakko esittää monia niitä miedontavia varauksia. Nyt on jo käytettävissä saksalaisia julkaisuja, joitten avulla olisi voitu tarkistaa ranskalaisen tiedustelun tulosten luotettavuutta. Näin olisi ollut mahdollisuus päästä jossain määrin selvempiin johtopäätöksiin tässä suhteessa. Vaikka työhön käytettävissä ollut aika tekeekin täysin ymmärrettäväksi nämä rajoitukset, on ne kuitenkin todettava.

Kapteeni Kanninen on asiallisesti aihettaan käsitellessään ollut ennakkoluuloton ja kriittinen. Vielä olisi ollut syytä tuoda esiin se näkökohta, että tiedustelumiehet, joiden julkaisemat teokset muodostavat huomattavan osan lähteistä, eivät suinkaan jälkeenpäin kerro kaikkea, mitä he aikoinaan ovat ilmoittaneet, ja kun virheellisistä tiedoista vaietaan, tulee tiedustelu ehkä liian ”hyväksi”. Tiedustelun tulosten perusteella tehtyjä Ranskan johdon ratkaisuja – tai niiden tekemättömyyttä – arvosteltaessa olisi ollut syytä vielä selvemmin tuoda esiin yleinen jäykkyys, passiivinen defensiivisyys (”Maginot-mentaliteetti”) ja piintynyt virallinen katsamus Ranskan tulevasta taistelusta, mitkä seikat ovat painolastin tavoin estäneet joustavan ja ennakkoluulottoman reagoinnin saatuihin tietoihin. Luvun II kohdassa A 2 on melko yksipuolisesti selvitetty tietoja vain Saksan panssariaseesta, vaikka kohdan otsikko on ”Taisteluvälineet”. Saman luvun kohdassa A 4 olisi ollut syytä enemmän keskittyä kysymykseen saksalaisen taktiikan selvittelyyn Puolan sodan kokemusten pohjalla. Nyt tämä jää – keskeisenä kylläkin – suotta toteamisen asteelle.

Muodollisesti työ on hyvin kokoonpantu: sanonta on selvää, lähdeviittausten käyttö on johdonmukaista ja liitteet havainnollistavat esitystä. Paikannimistä käytetään joko suomalaista tai sellaisen puuttuessa ranskankielistä nimitystä. Yleensä on käytettävä joko suomen kielessä yleisesti käytettyä tai sitten ao paikkakunnan väestön enemmistön kielistä nimeä. Esim. Antwerpen (ei Anvers), Gent (ei Gand). Työssä käytetty tapa käyttää sekaisin ”me” - ja ”minä” -muotoja sekä passiivia tekee häiritsevän vaikutuksen.

Kapteeni Kannisen diplomityön aihe on vaikea ja suuritöinen. Asianomainen on rajoituksensa tuntien ja avoimesti tunnustaen suhtautunut tutkimusaiheeseensa vakaata harkintaa ja terävää huomiokykyä osoittaen. Katson tutkielman hyvin vastaavan tarkoitustaan. Lisäksi kirjoittajan näkemys, että tutkielma tulee voida olla myös lähteenä ja hakemistona jatkokoulutukselle, osoittaa hänen käsitystään sotatieteelliselle tutkimustyölle asetettavista korkeista vaatimuksista.

Tutkielmallaan kapteeni Kanninen on osoittautunut hyvin kehittyneeksi itsenäiseen sotatieteelliseen tutkimustyöhön. Huomioon ottaen sen, että edellä tekemäni huomautukset kohdistuvat varsinaisesti kokonaisuuteen vaikuttamattomiin yksityiskohtiin, arvostelen diplomityön arvosanalla k i i t t ä v ä.

Työn arvostelija

Everstiluutnantti

K J Mikola

SOTAKORKEAKOULU
Diplomityö

Helsinki 4.8.1954

**RANSKALAISTEN YLIJOHDON TIEDUSTELUN
JÄRJESTELY JA SEN TUOTTAMAT TULOKSET
ENNEN SAKSALAISTEN HYÖKKÄYSTÄ
VUONNA 1940**

Kapteeni
E Kanninen
MSL 20

SISÄLLYS

- Johdanto** A. Tutkimuksen ala ja päämäärät
B. Lähdeaineiston arviointi
C. Ylijohdon tiedustelu käsitteenä
D. Ranskan sotajohdon organisaatio
- I LUKU** Ranskan ylijohdon tiedustelun järjestely
A. Ylijohdon tiedustelun tehtävät Ranskassa maailmansotien välillä ja sodan alkuvaiheessa vv 1939–1940
1. Sotilaalliset ja poliittiset tehtävät vv 1919–1933
2. Poliittiset tehtävät vv 1933–1939
3. Sotilaalliset tehtävät vv 1933–1939
4. Poliittiset tehtävät vv 1939–1940
5. Sotilaalliset tehtävät vv 1939–1940
B. Tiedustelupalvelun organisaatio maailmansotien välisenä rauhan aikana
C. Tiedustelupalvelun organisaatio sodan aikana 10.5.40 mennessä
D. Tiedustelupalvelun henkilöstö
E. Tiedustelun suoritus
F. Johtopäätökset
- II LUKU** Tiedustelun tuottamat tulokset ennen saksalaisten hyökkäystä 10.5.40
A. Saksaan kohdistunut tiedustelu
1. Armeijan organisaatio ja vahvuus
2. Taisteluvälineet
3. Ilmavoimat
4. Taktiikka
5. Ylijohdo, moraali, linnoitukset ja heikkoudet
6. Poliittiset ja sotilaalliset suunnitelmat sekä ratkaisut
a. Reininmaan miehitys
b. Anschluss
c. Tšekkoslovakian ensimmäinen jako
d. Tšekkoslovakian toinen jako
e. Vaatimukset Puolalle ja sodan aloittaminen
f. Sotatoimet länsi- ja pohjois- Euroopassa syksyllä 1939 ja talvella 1940 sekä Saksan hyökkäysvalmistelut lännessä
B. Muihin valtioihin kohdistunut tiedustelu
1. Italia
2. Neuvostoliitto
3. Puola, Jugoslavia, Tšekkoslovakia ja Romania
4. Belgia ja Hollanti
5. Pohjoismaat
C. Tiedustelun tulokset eri tiedustelukeinojen mukaan jaoteltuna
1. Asiamiestiedustelu
2. Asiakirjatiedustelu
3. Lentotiedustelu

4. Taistelutiedustelu
D. Johtopäätökset
- III LUKU** Tiedustelutuloksien hyväksikäyttö
- A. Tuloksien vaikutus Ranskan strategiaan ratkaisuihin
B. Tuloksien vaikutus Ranskan armeijaan ja sotilaallisiin ratkaisuihin
1. Taktiikka, organisaatio ja aseistus
 2. Ilmavoimat
 3. Puolan sodan kokemukset
 4. Operaatiosuunnitelmat
- C. Johtopäätökset
- IV LUKU** Yhteenveto

Lähteet¹

Kirjallisuus

Auswärtiges Amt

Die Geheimakten des französischen Generalstabes

Berliini

399 s, 1941

Busch, T

Secret Service Unmasked

Lontoo, Hutchison ja Co

272 s, 1949

Churchill, W S

Andra Världskriget II (Stormolnen hopas)

Helsinki, Holger Schildt

723 s, 1948

Dennis, G

The World at War II

Lontoo, The Gaxton Publishing Company Limited

477 s, 1951

Ellis, L F

The War in France and Flanders 1939–1940

Lontoo, Her Majesty's Stationery Office

425 s, 1953

Francois-Poncet, A

Souvenirs d'une ambassade á Berlin

Pariisi, Flammarion

357 s, 1946

Gamelin

Servir I-III

Pariisi, Librairie Plon

I 380 s, 1946

1 Lähdekirjallisuus Sotatieteellisessä Keskuskirjastossa lukuun ottamatta erikseen mainittuja poikkeuksia.

II 479 s, 1946

III 537 s, 1947

Gauché

Le deuxième bureau au travail

Pariisi, Amiot-Dumont

239 s, 1953

Hagen, Walter

Die Geheime Front

Wien, Nibelungen-Verlag

515 s, 1950

Jars, Robert

La Campagne de Pologne (Septembre 1939)

Pariisi, Payot

222s, 1949

Kinnunen, K

Strateginen tiedustelu lähinnä toisen maailmansodan kokemusten valossa

SKK:n diplomityö v 1950

La campagne de France mai-juin 1940

Pariisi, Presses Universitaires de France

231 s, 1953

Les événements survenus en France de 1933 à 1945

Pariisi, Presses Universitaires de France

Ia 176 s

Ib 288 s

II 264 s

III 284 s

IV 320 s

V 336 s

VI 448 s

Lyet, Pierre

La bataille de France main-juin 1940

Pariisi, Payot

173 s, 1947

Mazé, Pierre – Genebrier, Roger

Les grandes journées du procès de Riom

Pariisi, La jeune parque

331 s, 1945

Michiels, Oscar

Dix-huit (18) jours de guerre en Belgique

Pariisi, Editions Berger-Levrault

330 s, 1947

Minart, Jacques

P.C. Vincennes

Secteur 4, osat I-II

Pariisi, Editions Berger-Levrault

I 231 s, 1945

II 228 s, 1945

Nord, Pierre

Mes camarades sont morts II

Pariisi, Librairie des Champs-Èlysée

262 s, 1947

Ulkomaaosaston kirjasto

Réquin, E

Combats pour l'honneur (1939–1940)

Pariisi, Charles-Lavanzelle et Cie

210s, 1946

Reynaud, Paul

La France a sauvé l'Europe I-II

Pariisi, Flammarion

I 626 s, 1947

II 622 s, 1947

Ruby, Edmond

Sedan, terre d'épreuve

Avec la IIme Armée mai-juin 1940

pariisi, Flammarion

293 s, 1948

Prioux

Souvenirs de guerre 1939–1943

Mai 1945

Pariisi, Flammarion

271 s, 1947

Zappa, Paolo

Vakoilijat työssään

Helsinki, Werner Söderström Oy

232 s, 1942

Weygand, M

Memories

Rappelé au service

Pariisi, Flammarion

596 s, 1950

Aikakaulehdet

Bauer, Eddy

Renseignement et commandement

Revue militaire Suisse n:o 7/1949, ss 323–336

Castellam, G

La Wehrmacht vue de France

Revue historique de l'armée n:o 2/1949, ss 35–48

ja n:o 3/1949, ss 39–56

Ulkomaaosaston kirjasto

Cossé-Brissac, C

Combien d'avions allemands contre combien d'avions français le 10 mai 1940?

Revue de Défense nationale

Osa VI, ss 741–759

Cossé-Brissac, C

Combien de chars français contre combien de chars allemands le 10 mai 1940?

Revue de Défense nationale

Osa V, ss 75–89

Rivet, L

Etions-nous renseignés en mai 1940?

Revue de Défense nationale

Osa X/1950, ss 636–648

Osa XI/1950, ss 24–39

Rivet, L

Le camp allemand dans la fièvre des alertes

Revue de Défense nationale

Osa IX/1949, ss 33–48

Rivet, L

L'Enigme du service de renseignements sous le régime hitlerien

Revue de Défense nationale

Osa V/1947, ss 778–807

XXX

L'Alerte de Janvier 1940

Revue de Défense nationale

Osa VI/1948, ss 208–220

Vanwelkenhuyzen, Jean

L'Alerte du 10 janvier 1940

Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale

n:o 12/1953, ss 33–54

Vanwelkenhuyzen, Jean

Les parachutistes allemands

L'Armée – La Nation n:o 3/1954, ss 14–20

Liitteet

- Liite 1 Ranskan sodanjohdon organisaatio
- Liite 2 Ranskan tiedustelupalvelun organisaatio
- Liite 3 Ranskan ylijohdon saamat tiedot, jotka viittasivat
- Reininmaan miehitykseen,
 - Itävallan miehitykseen,
 - Tšekkoslovakian ensimmäiseen jakoon,
 - Tšekkoslovakian toiseen jakoon,
 - hyökkäykseen Puolaan,
 - hyökkäykseen Norjaan ja Tanskaan,
 - hyökkäykseen länessä.
- Liite 4 Saksan tammikuun 1940 hyökkäyssuunnitelma
- Liite 5 Esimerkkejä ylijohdon saamista tiedoista tilanteesta saksassa 1939
- Liite 6 Esimerkkejä
- tiedoista Siegfried-linjasta,
 - toimisto 2:n vahvuusarvioinneista, vihollistilannekartoista ja organisaationkaaviosta.
- Liite 7 Ranskan ja Saksan kartta

Käytetyt Lyhenteet

- AN = L'Armée – La Nation
- G.Q.G = Grand Quartier Générale
- Les événements = Les événements survenus en France de 1933 à 1945
- RDN = Revue de Défense nationale
- RHA = Revue Historique de l'Armée
- RH de la 2e GM = Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale
- RMS = Revue Militaire suisse
- SR = Service de Renseignements
- OKH = Oberkommando des Heeres
- OKW = Oberkommando der Wehrmacht
- Toimisto 2 = Ranskan päämajan tiedustelutoimisto (Deuxième Bureau) tai rauhan aikana sotaministeriön tiedustelutoimisto. Muut vastaavat toimistot kirjoitettu pienellä alkukirjaimella sekä varustettu maininnalla, mistä esikunnasta on kysymys.

Eräitä esikuntien, komentajien ym nimien käännöksiä ranskasta suomeen suomalaisessa aakkosjärjestyksessä

- esikuntapäällikkö = chef d'état major
- ilmailuministeriö = état major général de l'armée de l'air
- ilmavoimien esikunta = état major général de l'air
- kansallisen puolustuksen päällikkö = chef d'état major général de la Défense yleisesikunnan nationale
- korkeamman sotilasopetuksen keskus = centre des hautes études militaires

korkein sotaneuvosto	= conseil supérieur de la Défense nationale
kotiarmeijan yleisesikunta	= état major général de l'armée à l'intérieur
maavoimien komentaja	= commandant en chef des forces terrestres
puolustusministeri	= ministre de la Défense nationale
pysyvä puolustusvaliokunta	= comité permanente de la Défense nationale
päämaja	= grand quartier général
päämajan osastopäällikkö	= aide-major général du G.Q.G (Grand Quartier Général)
sotakorkeakoulu (Ranska)	= école supérieure de guerre
sotakorkeakoulu (Saksa)	= kriegsakademie
sotaministeri	= ministre de la guerre
sotaministeriö (yleisesikunta)	= état major de l'armée

1) Vastanee Saksan päämajoitustestareita

2) Armeijan esikunta on käännetty sotaministeriöksi, koska sellaista ei ollut erillisenä olemassa. Tämä hoiti myös hallinnolliset tehtävät. Esikunnassa ministeriä varten "Cabinet de Ministre"

sotavaliokunta	= comité de guerre
yleisesikunnan päällikkö	= chef d'état major général

RANSKALAISTEN YLIJOHDON TIEDUSTELUN JÄRJESTELY JA SEN TUOTTAMAT TULOKSET ENNEN SAKSALAISTEN HYÖKKÄYSTÄ VUONNA 1940

Suomessa on diplomitöiden aiheina hyvin harvoin esiintynyt tiedustelu ja sen suoritus. Tällöin ovat aiheet luonnollisesti etsitty omasta maasta ja vain yksi yleisluontoinen tutkielma on tehty kansainvälisten kokemusten perusteella. Tietääkseni on nyt ensimmäisen kerran tutkittavana vieraan valtion tiedustelupalvelun organisaatio ja sen työskentelyn tulokset. Tutkimuksen on mahdollistanut verrattain runsas, joskin yksipuolinen lähdeaineisto, jonka asettamiin rajoituksiin palaan myöhemmin. Työn muodollisessa puolessa on suurimpia vaikeuksia tuottanut ranskalaisten monimutkaisen organisaation eri johtoportaiden ja eri komentajien nimien suomentaminen niin, että suomalainen nimitys vastaisi kyseisen elimen todellisia tehtäviä. Tässä suhteessa on majuri Lauri Ollila antanut neuvoillaan arvokasta apua, ja hän on myös tarkastanut työhöni liittyvät suoraanaiset käännökset ranskasta suomeen. Lähdeaineiston hankkimisessa olen saanut erinomaisia neuvoja työni alkuvaiheessa everstiluutnantti K E Lindemanilta. Lähdeaineiston olen saanut pääasiassa sotatieteellisestä keskuskirjastosta, joka on auliisti täyttänyt mahdollisuuksiensa puitteissa kaikki pyyntöni, ja jonka henkilökunta on asiantuntemuksellaan ollut muutenkin suureksi avuksi. Työni viimeistelyvaiheessa on everstiluutnantti evp Martti Santavuori antanut eräitä arvokkaita neuvoja. Tutkimuksen eri vaiheissa on työni ohjaaja, everstiluutnantti K J Mikola antanut neuvoja sekä lähdeaineiston että jäsentelyn suhteen mahdollistaen myös työni sivumääräisen laajentamisen sekä asiallisen supistamisen niin, että tutkitusta tiedustelun alasta on koetettu saada tietoa mahdollisimman paljon talteen. Vierasperäisten sanojen oikeinkirjoituksessa olen käyttänyt professori M Airilan kirjassaan ”Vierasperäiset sanat” esittämiä muotoja.

Johdanto

A. Tutkimuksen ala ja päämäärät

Ensimmäisen maailmansodan jälkeistä ja toisen maailmansodan aikaista tiedustelupalvelua on käsitelty kirjallisuudessa verrattain runsaasti ottaen huomioon alan jatkuvan salassa pitämisen välttämättömyyden. On kuitenkin todettava, että pääosa kirjoista ja kirjoituksista käsittelee joitain yksityistapauksia, ja tiedustelupalvelua kokonaisuutena esitteleviä teoksia on hyvin vähän. Niitäkin tarkemmin tutkittaessa voidaan huomata,

että ne sisältävät todellisuudessa vain osan kokonaisuudesta. Täydellisimmät kuvaukset ovat Ranskan vastarintaliikkeestä ja sen tiedustelupalvelusta. Yhtenä syynä siihen saattaa olla halu mainostaa omaa osuuttaan Euroopan vapauttamisessa, joka muuten jäisi suurempien liittokumppanien varjoon.

Ranskan taistelun alkuvaiheesta vv 1939–1940 on myös olemassa verrattain runsas aineisto, jossa käsitellään tiedustelupalvelua ja jonka ansiosta tämäkin tutkielma on syntynyt. Lähdeaineisto ei ole kuitenkaan riittävä, jotta sen perusteella voisi suorittaa täydellisen tutkimuksen Ranskan ylijohdon tiedustelusta. Aihetta on täytyntä rajoittaa huomattavasti.

Ensiksikään ei käytettävissäni ole ollut lainkaan aineistoa merivoimien tiedustelupalvelun alalta. Puute on kuitenkin sikäli epäoleellinen, ettei se ole aiheuttanut muulle tutkimukselle haittaa. Merivoimien tiedustelupalvelun on täytyntä toimia hyvin erillisenä, koska siitä ei ole mitään muita kuin organisaatiotietoja.

Toisena vaikeutena on tieteellistä ja teollista tiedustelua koskevan materiaalin puuttuminen. Tämä tiedustelun ala liittyy varsinaisesti strategiseen tiedusteluun, mutta kokonaiskuva olisi selvempi, jos sekin olisi voitu selvittää.

Kolmantena puutteena, joka on eniten vaikuttanut tutkimuksen eksaktisuuteen, on tietojen tarkastamisen vaikeus, jopa mahdottomuuskin. Työ, jonka tiedustelutuloksien tarkistaminen olisi vaatinut, olisi vastannut lähes toista vastaavanlaista lähdemateriaali määrää, kuin se mitä nyt on käsitelty. Pelkästään aikakysymys on jo tehnyt sen mahdottomaksi, ja näin ollen on tarkistus vain harvoin voitu suorittaa alkuperäismateriaalista ja jouduttu turvautumaan ranskalaisten omiin tarkastuksiin.

Lähdemateriaalin subjektiivisuus ja usein myös epämääräisyys onkin neljäntenä vaikeutena, joka on puolestaan vaikuttanut tutkimusmetodiin. Lähdemateriaalin suppealaisuus on pakottanut työn painopisteen Saksaan kohdistuvaan tiedusteluun.

Työ on ollut luonnollisesti rajoitettava myös ajallisesti ja paikallisesti. 10.5.40 muodostaa takarajan, ja koska se kehitys, joka johti toiseen maailmansotaan ja näin myös tuona merkittävänä päivänä suoritettuun hyökkäykseen, alkoi Versailles'n rauhasta, on tutkimukseen sisällytetty maailmansotien välinen aika ja sodan alku. Alueellisesti on käsitelty Eurooppaa, koska tapahtumat täällä ovat olleet keskeisiä.

Ottaen huomioon nämä rajoitukset olen asettanut tutkimukselle kolme päämäärää. Ensimmäiseksi hakea vastaus aiheen sanelemiin kysymyksiin:

- Miten Ranskan ylijohdon tiedustelupalvelu oli järjestetty?
- Mitkä olivat sen tuottamat tulokset, ei vain tietoina sellaisenaan, vaan myös seurauksina?

Toiseksi olen pyrkinyt edellisten kysymyksien tarkastelun pohjalta löytämään yleispäteviä kokemuksia ja opetuksia, joita voitaisiin soveltaa myös oloihimme.

Kolmanneksi olen työn suorituksessa tähdännyt siihen, että tutkielma muodostaisi varsinaisten asiatietojensa lisäksi eräänlaisen tutkitun lähdemateriaalin hakemiston tiedustelupalvelun osalta. Viimemainittu näkökohta on yhtenä synnä siihen, että työhön itseensä on sisällytetty paljon yksityiskohtia. Toisena synnä tähän on ollut se, että lähdeaineisto ei ole tarjonnut valmiita asiakokonaisuuksia, ja ne on jouduttu rakentamaan yksityiskohdista. Työn kuluessa on eri viitteistä ollut pakko tehdä johtopäätöksiä voimatta tarkistaa, onko tulos oikea.

Työn lähtökohta, Ranskan tiedustelupalvelun tehtävät, on suurimmaksi osaksi juuri päättelyjen tulos. Näin epäeksaktinen lähtökohta on perusteltavissa, koska yleisluontoiset tehtävät ovat kaikkialla samat, ja hetkellisen tilanteen vaatimat on saatu lähdeaineistosta. Tutkimuksen tärkein osahan tarkastelee juuri näitä hetkellisiä tehtäviä.

B. Lähdeaineiston arviointi

Edellä jo viittasin siihen, että lähdemateriaali on ollut subjektiivista ja hajanaista. Subjektiivisuus kuvastuu nimenomaan kirjoista, joihin olen pääasiassa joutunut turvautumaan. Näistä on kokonaisuuden kannalta tärkein kenraali Gamelin'in "Servir". Se on nähtävä virastaan erotetun kenraalin kirjoittamana puolustuksena. Kaikki se mitä kirjassa kerrotaan tapahtumista ja asiakirjoista, täytynee olla todenperäistä, mutta mielipiteet ovat muokkautuneet jälkeenkäin, ja niitä on katkeroittanut häneen kohdistunut arvostelu.

Toisena pääasiallisena lähteenä olen käyttänyt kenraali Gauché'n kirjaa: "Le deuxième bureau au travail". Tämän erinomaisen, mutta myös subjektiivisen teoksen sain käsiini vasta 11.7.54. Toimisto 2:n entinen päällikkö kertoo yleensä vain sen puolen tiedostelusta, mikä on onnistunut ja mikä kohdistui Saksaan.

Entinen SR:n päällikkö, kenraali Rivet on kirjoittanut kolme artikkelia, joissa tiedustelupalvelua selvittellään salaisen asiamiestiedustelun kannalta. Aineisto on erittäin käytökelpoista, sillä Rivet näyttää tarkistaneen tietonsa arkistoista.

Ainoa todella eksaktisuuteen pyrkivä tutkielma Ranskan tiedustelupalvelun tuloksista on dosentti Castellan'in "La Wehrmacht vue de France". Sen lähdeaineistona näyttää olleen kovin yksipuolisesti sotilasasiamiehen raportit. Valtiotieteen lisensiaatti Jean Vanwelkenhuyzen on suorittanut pari mielenkiintoista ja puolueetonta tutkimusta, joiden arvo myös tiedustelupalvelun kannalta on suuri.

Onneksi on sitten olemassa edellä esitettyjen subjektiivisten muistelmateosten ja – kirjoitusten vastapainona aineistoa, jossa on kuvattu tapahtumia toiselta kannalta, Gamelin'in muistelmille muodostaa täydennyksen silloisen majuri Minart'in "P.C. Vincennes", sillä siinä kuvataan tapahtumia esikunnan erään upseerin kannalta. Kirjassa on tiedustelupalveluun liittyvää materiaalia, jota ei ole muualla esiintynyt. Tekijä ei valitettavasti ilmoita, mistä aineisto on saatu.

Lisäksi olen käyttänyt hyväkseni eräitä muita selostuksia ja muistelmia, joista olen voinut poimia yksityiskohdan sieltä ja toisen täältä. Kaikkien muistelmien ja muidenkin kirjoitusten valmiin arvostelun muodostaa se pöytäkirjakokoelma, joka on tehty Ranskan Parlamentin tutkimuskomitean istunnoissa. Näitä Ranskan tappion syitä tutkivan komitean pöytäkirjoja, joissa on kuulusteltu eri henkilöitä aina presidentistä divisioonan komentajiin saakka, on julkaistu ainakin 12 osaa, mutta vain 7 on ollut käytettävissäni.

C. Ylijohdon tiedustelu käsitteenä

”Ylijohdon tiedustelupalvelulla tarkoitetaan yleensä kaikkea tiedustelua, jota yleisesikunta tarvitsee ja käyttää hyväkseen. Se palvelee yleisesikunnan kaikkia osastoja, jotka tarvitsevat mitä moninaisimpia tietoja teknillisiin yksityiskohtiin saakka.”²

Ottaen huomioon Ranskan ylijohdon organisaation, voitaisiin sangen epäselvä strategisen ja ylijohdon tiedustelun raja erottaa siten, että

- strategisella tiedustelulla tarkoitetaan tiedustelua jota sodan totaalinen johto (direction générale de la guerre) käyttää hyväkseen,
- ylijohdon tiedustelulla tarkoitetaan sodan sotilaallisen johdon (direction militaire de la guerre) hyväkseen käyttämää tiedustelua.

Tämä ei edellytä sitä, että strategisen ja ylijohdon täytyisi johtaa ko. tiedustelua, on kysymys vain tuloksien hyväksikäytöstä. Ylijohdon tiedustelupalvelu tarkoittaa kokonaisuutta, joka sisältää sekä tiedustelun johtamisen että kaikkien, myös muiden hankkimien tietojen, hyväksikäytön ylijohdon tarpeita varten.

Käytännössä ei ole lainkaan selvää, missä em. raja kulkee. Esimerkiksi teollisuuden kohdistuva tiedustelu on strategista silloin, kun se määrittelee teollisuuden raaka-ainetarpeen koko valtakunnan voimavaroja ajatellen, ja sen mukaan voidaan päättää vaikkapa uuden rintaman avaus (rauta ja Norja, öljy ja Balkan.) Sama tiedustelu on kuitenkin ylijohdon tiedustelua, kun halutaan löytää sen hankkimin tiedoin keinot tarvike-toimitusten estämiseksi jollekin operaatioalueelle. Poliittisella alalla raja on yhtä epäselvä. Totaalisen johdon on oltava selvillä vastustajan suunnitelmista, mutta sotilaalliselle johdolle on aivan yhtä tärkeää tuntea ne, sillä voimien ryhmittelyn, suunnitelmien ja yhteistoiminnan liittolaisten kanssa on aina oltava politiikan kanssa sopusoinnussa.

Tutkimuksessa on poliittinen tiedustelu otettu kiinteästi mukaan pelkäämättä siirtymistä usein varsin teoreettisen strategian rajan yli. Koska toimisto 2 on katsonut poliittisen tiedustelun kuuluvan toimialaansa, emme me voi sitä erottaa menemättä luonnotomaan jakoon.

2 Kinnunen: Strateginen tiedustelu lähinnä toisen maailmansodan kokemusten valossa, s 6.

D. Ranskan sodanjohdon organisaatio

Ranskan sodanjohdon organisaatio lienee melko ainutlaatuinen, sillä siellä ei ollut lainkaan ylipäällikköä ennen 19.5.1940. Syihin emme voi tässä yhteydessä puuttua, mutta seuraukset ovat näkyvissä sodan johtamisessa ja myös tiedustelupalvelussa, joka liittyy kiinteästi edelliseen. Keskityksen puuttuessa on seurauksena desentralisaatio, jonka haittoja ei ole kovinkaan paljon pelätty tässä demokraattisessa maassa. Koordinoivien elimien olemassaolosta on kuitenkin huolehdittu.

Liitteenä 1 on kaavioina esitetty Ranskan sodanjohdon organisaatio kolmena eri ajan-kohtana.³ Ensimmäinen esittää rauhan ajan järjestelyä, ja tällöin voidaan jo todeta, että teoriassa johto on annettu useampimiehisisille komiteoille. Kullakin puolustushaaralla on oma ministerinsä sekä yleisesikunnan päällikkö, muttei komentajaa. Tosin oli etukäteen määrätty, että näistä yleisesikuntien päälliköistä tulee sodan aikana oman puolustushaaran komentajia. Laissa mainitaan käsite kansallisen puolustuksen yleisesikunta, mutta sellaista ei ollut perustettu, oli olemassa vain sen päällikkö. Sodan syttyessä syntyi siis uusia esikuntia ministeriön käyttöön jäädessä vain pienempi ”cabinet de ministre”. Puolustusministerin alaiseksi muodostettiin kotirintaman yleisesikunta. Maavoimien johto oli sikäli erikoinen, että kenraali Gamelin’illä oli useampia virkoja, nimittäin

- Kansallisen puolustuksen yleisesikunnan päällikkö (ilman esikuntaa),
- maavoimien komentaja ja tosiasiallisesti aluksi myös
- Koillisrintaman komentaja.

Käytettävissä oli vain yksi esikunta, nimittäin päämaja. Johtamista helpottaakseen Gamelin otti itselleen korkeimman sotaneuvoston sihteeristöstä (joka oli hänen alaisensa)⁴ operatiivisen esikunnan. Päämaja, jonka johdossa oli esikuntapäällikkö, palveli sekä Gamelin’iä että kenraali Georges’ia, hänen apulaistaan, joka lähinnä hoiti Koillisrintaman asioita.

6.1.40 tehtiin organisaatioon se muutos, että Georges’ista tuli Koillisrintaman komentaja, ja päämaja jaettiin kahtia osan jäädessä hänen esikunnakseen. Esikuntien sijoitus oli nyt varsin erikoinen, sillä Pariisissa olivat hallitus, ministeriöt ja sihteeristöt, 10 km päässä Vincennes’issä Gamelin’in komentopaikka, 30 km etäisyydellä siitä päämaja (Montry) ja vielä 30 km päästä (La Ferté) pääsotänäyttämön esikunta. Eräänlaista keskitettyä hajottamista.

Eri elimien tehtävistä mainittakoon, että

- Korkein sotaneuvosto päätti sodan yleisestä, totaalisesta johtamisesta, muttei kokoontunut kertaakaan vuoden 1934 jälkeen,

3 Kaaviot laadittu ja tässä esitetyt tiedot koottu seuraavista lähteistä: Gamelin: *Servir I*, ss 44–80 ja *III*, ss 472–478.

4 Gamelin: *Servir I*, s 63

- sotavaliokunta vastasi sodan sotilaallisesta johtamisesta,
- Kansallisen puolustuksen yleisesikunnan päällikkö vastasi yhteistoiminnasta maa- ja ilmavoimien välillä sekä tarvittaessa näiden ja merivoimien välillä,
- maa-, meri- ja ilmavoimien komentajat johtivat vastuunalaisina komentajina operaatioita.

I LUKU

Ranskan ylijohdon tiedustelun järjestely

A. Ylijohdon tiedustelun tehtävät Ranskassa maailmansotien välillä ja sodan alkuvaiheessa vv 1939–1940

Ryhtyessään esittämään mielipiteitä vieraan valtakunnan tiedustelupalvelun tehtävistä ilman eksaktista lähdeaineistoa ollaan epävarmalla pohjalla. Tiedustelupalvelun koko toiminta perustuu niihin suunnitelmiin, joita valtakunnan poliittinen ja sotilaallinen johto tekee. Kun näitä ei tunneta kuin osittain, ollaan selvästi arvailujen tiellä. Kenraali Gauché on kirjassaan kuitenkin varsin perusteellisesti selvittänyt Saksaan kohdistuvan tiedustelun tehtäviä, joten toiminnan painopisteeseen nähden olemme varmemmalla pohjalla. Sen sijaan esimerkiksi siirtomaapolitiikkaan liittyvät tehtävät on pakko jättää pois, sillä tutkimuskin oli rajoitettu vain Eurooppaa koskevaksi.

Ylijohdon tiedustelun tehtävät voidaan jakaa monella eri tavalla. Tämän tutkielman kannalta on edullisinta jakaa ne vakinaisiin ja hetkellisiin. Edellisiin voidaan katsoa kuuluvan ne, jotka aina ovat voimassa poliittisista ja sotilaallisista tilannevaihteluista riippumatta. Jälkimmäisiin taas ne, jotka ovat kyseisen hetken vaatimusten sanelemia.

Vakinaisia tehtäviä on mm.

- yleisen sotateknillisen kehityksen seuraaminen,
- samaan etupiiriin välillisesti tai välittömästi kuuluvien valtioiden sotilaallisen voiman selvittäminen,
- sotatärkeiden raaka-aineiden jakaantumisen selvittäminen,
- maantieteellinen ja geologinen tiedustelu,
- säätiedustelu.

Lisäksi on vielä poliittisia ja taloudellisia tehtäviä, joista tärkein ulko- ja sisäpoliittisten suunnitelmien tunteminen. Hetkellisetkin tehtävät ovat Ranskan tapaisella suurvallalla erittäin laajat ottaen muun muassa huomioon siirtomaat. Kun nyt tarkastelemme asioita hiukan suppeammin, voitaisiin tulla esimerkiksi seuraaviin tehtäväryhmiin:

1. Sotilaalliset ja poliittiset tehtävät vv 1919–1933

Versailles'n rauhan jälkeisissä ”ei koskaan enää sotaa” tunnelmissa lienee sotilaallisen tiedustelun osuus jäänyt melko vaatimattomaksi. Saksan suhteen oli tärkeimpänä tehtävänä valvoa rauhansopimuksen sotilaallisten rajoitusten noudattamista virallisen valvonnan ohella. Tehtävä oli helppo maan ollessa suurimman osan ajasta miehitettyinä.⁵ Tänä aikana Ranska solmi myös lukuisat poliittiset ja sotilaalliset sopimuksensa Puolan ja Pikkulententen valtioiden välillä⁶, jolloin oli tärkeää toisaalta solmia yhteydet tulevaa yhteistoimintaa varten, ja toisaalta ottaa selvää liittolaisten todellisesta voimasta.

2. Poliittiset tehtävät vv 1933–1939⁷

Kun Saksa alkoi jälleen olla huomattava sotilaallinen ja silloin myös poliittinen voimakeijä Euroopassa, oli Ranskan tiedettävä

- mitkä olivat Saksan poliittiset suunnitelmat,
- millainen oli Saksan sisäinen yhtenäisyys,
- mitä liittoutumia Saksa pyrki luomaan.

Ranskan oli myös tarkoin oltava selvillä toisaalta Englannin, Neuvostoliiton ja liittolaisensa suhtautumisesta Saksaan ja toisaalta Italian ja Itävallan sisäisestä kehityksestä ja poliittisista suunnitelmista Saksan rinnalla.

3. Sotilaalliset tehtävät vv 1933–1939⁸

Saksan suhteen oli selvítettävä

- voimavarojen käyttö,
- armeijan vahvuus,
- materiaali, sen laatu, käyttö ja määrä,
- teknillinen kehitys yleensä,
- taktiikka ja operatiiviset suunnitelmat.

Vastaavasti oli hetki hetkeltä seurattava muiden valtioiden sotilaallisen voiman kehitystä ottaen huomioon mahdollisuudet: liittolainen, puolueeton tai vihollinen.

5 Rivet: Étions-nous reseignés en mai 1940, RDN XI, s 24

6 Gamelin: Servir II, ss 465–475

7 Gauché: Le deuxième bureau au travail, II luku

8 Ibidem, III luku. Castellan: La Wehrmacht vue de France, RHA n:o 3/49, s 39

4. Poliittiset tehtävät vv 1939–1940

Puolan sodan jälkeen Ranskan poliittinen mielenkiinto kohdistui ennen kaikkea

- Belgian ja Hollannin saamiseksi avoimesti liittolaiseksi,
- Italian asenteen selvittämiseen,
- Balkanin alueeseen,
- Skandinavian kysymykseen (Suomi ja Norja),
- Neuvostoliittoon ja sen asenteeseen Saksaan sekä kahteen edelliseen kysymykseen.

5. Sotilaalliset tehtävät vv 1939–1940⁹

Jatkuvasti oli tietenkin seurattava Saksan sekä muiden, ennen kaikkea poliittisesti mielenkiintoisten valtioiden sotilaallisen voiman kehitystä. Hetkellisesti oli tärkeintä selvittää Saksan seuraavan iskun kohde Puolan sodan jälkeen. Kun sen oli todettu olevan Ranska, oli selvitettävä:

- milloin hyökkäys alkaa,
- missä ja mitkä ovat tavoitteet,
- millä voimalla ja
- miten hyökätään.

B. Tiedustelupalvelun organisaatio maailmansotien välisenä rauhan aikana

Ranskan tiedustelupalvelulle oli tyypillistä pitkälle kehittynyt desentralisaatio. Syynä siihen oli luonnollisesti ylijohdon vallitseva keskityksen puute ja ilmeisesti myös vanhoillisuus, joka liittyy yleensä ranskalaiseen virastotyöskentelyyn. Määrärahojen niukkuus on saattanut myös olla välillinen syy, joka on estänyt suuremmat uudelleenjärjestelyt.

Rauhan aikana oli jokaisella sotilaallisilla asioita hoitavalla ministeriöllä oma tiedusteluosastonsa ja niiden lisäksi ulkoasiainministeriön, siirtomaaministeriön ja kansallisen turvallisuuspalvelun erikoistoimistot.¹⁰

Sotaministeriön tiedustelutoimisto oli niistä tärkein ja ehkä myös suurin. Sen tehtävänä oli hoitaa maavoimien tiedustelua, ja sitä varten se toimi jakaantuneena kahdeksaan jaokseen, joiden toimintakohteena oli jokin maa tai laajempi alue. Tämä toimisto oli juuri se, josta rauhan aikana käytetään varsinaista ”Deuxième bureau” nimitystä.

9 Gauché: *Le deuxième bureau an travail*, ss 178, 183–184, 191–192

10 Zappa: *Vakoilijat työssään*, ss 27–31
Rauhan aikaa koskevat tiedot tästä kirjasta. Tarkistukset vertailuna Gamelin'in esittämiin tietoihin.

Ministeriön tiedustelutoimisto huolehti merivoimien tiedustelupalvelusta jakaantuneena neljään jaokseen: Kanaali ja Pohjanmeri, Valtameret, Välimeren pohjoisosat ja Korsika sekä Pohjois-Afrikka.

Ilmailuministeriöllä oli vastaavanlainen tiedustelutoimisto.

Ulkoasiainministeriön erikoistoimiston tehtävänä oli yhteydenpito ulkomaisten lähetystöjen vakinaisiin tiedonantajiin. Tämän lisäksi se

- seurasi ulkomaisia sanomalehtiä ja
- radiotietoja sekä
- huolehti salakirjoitustehtävistä.

Siirtomaaministeriön erikoistoimisto keräsi kaikki sotilaalliset ja merenkulikutiedot, jotka liittyivät siirtomaihin, sekä myös vastaavat poliittiset tiedot.

Kansallisen turvallisuuspalvelun (Suréte Nationale) tehtävänä oli vastavakoilu.

Salaisen asiamiestiedustelun hoiti Sotaministeriön alaisena todennäköisesti toiminut SR eli Service de Renseignementa. Sen organisaatiosta ei ole tietoja, mutta se on ollut Toimisto 2:n rinnakkaistoimisto. Näiden erona on se, että SR oli pelkästään tietoja hankkiva ja Toimisto 2 tietoja muokkaava ja jakava elin.

C. Tiedustelupalvelun organisaatio sodan aikana 10.5.40 mennessä

Rauhan ajan organisaatio muodosti luonnollisen perustan sotaa varten luotavalle järjestelylle. Toiminnan painopiste siirtyi yhä voimakkaammin sotilaallisen tiedustelun alalle, ja tiedottajien lukumäärä kasvoi joukkojen muodostaessa tiedottajapisteitä myös sodan ylijohtoa varten.

Organisaatio on esitetty liitteenä 2.¹¹

Ensimmäisen vaiheen järjestelyssä voidaan kiinnittää huomiota eräisiin jo edellä ylijohtoon organisaation yhteydessä esitettyihin seikkoihin, jotka liittyvät desentralisaatiokysymykseen.

Sotaministeriön tiedustelutoimistosta lienee osa jäänyt puolustusministerin käyttöön, mutta suurin osa henkilökuntaa on siirtynyt vastaperustetun Päämajan Toimisto 2:een.¹²

SR on siirtynyt Kotiarmeijan yleisesikunnan alaisuuteen, jolloin se ei ole lainkaan Kansallisen puolustuksen yleisesikunnan päällikön alaisena. Puuttui siis näiden kahden toimiston työskentelyä koordinoiva elin, ja yhteistoiminta jäi toimistopäälliköiden varaan.

11 Gamelin: Servir I, ss 71-72, 111 ja III, ss 262-264
Minart: P-C. Vincennes II, ss 26-27

12 Minart: P.C. Vincennes I, s 70 ja II, s 27

Päämaja sai tietoja liittoutuneilta, meri- ja ilmavoimien sekä siirtomaiden yleisesikunnilta, operaatioalueiden esikunnilta, Koillisrintaman armeijaryhmiltä, ulkoasiainministeriöltä sekä kotiarmeijan toimisto 5:ltä, muttei pystynyt antamaan käskyjä kuin maavoimien joukoille!

Vastavakoilu, jota ”Suréte Nationale” hoiti rauhan aikana, kuului nyt Toimisto 5:n tehtäviin Kotiarmeijan yleisesikunnassa.

Sotilasasiamiehet toimittivat tietonsa ulkoasiainministeriöön, josta ne menivät ilmeisesti SR:n kautta Sotaministeriöön ja edelleen asianomaisen puolustushaaran esikuntaan riippuen asiasta ja lähettävästä sotilasasiamiehestä, ts. mitä puolustushaaraa hän edusti. Järjestelmä lienee ollut hidas.

Gamelin pyrki aikaansaamaan tässä organisaatiossa parannuksia ja teki 8.10.39 esityksen puolustusministerille¹³

- SR:n alistamisesta maavoimien komentajalle, jolloin se tulisi jonkun Päämajan osastopäällikön alaiseksi,
- vastavakoilu- ja valvontajaoksien jättämistä edelleen Kotiarmeijan yleisesikuntapäällikön alaiseksi,
- Toimisto 5:n päällikön asettamisesta molempien osien yhteiseksi koordinoivaksi esimieheksi ollen vihollistiedustelua koskevissa asioissa maavoimien komentajan alainen ja muissa asioissa Kotiarmeijan yleisesikunnan päällikön alainen; häntä edusti Päämajan toimistojen yhteisissä tilaisuuksissa SR:n päällikkö.
- Tämä ehdotus hyväksyttiin sellaisenaan.

Tammikuussa 1940, kun Päämaja ja Koillisrintaman esikunta erotettiin toisistaan, jakaantui Toimisto 2 myös kahtia. Koillisrintama sai kaikki Saksan erikoistuntijat, ja Päämajan Toimisto 2:sta tuli nyt ”todellinen kansallisen puolustuksen tiedustelutoimisto”, kuten Gamelin tyytyväisenä toteaa.¹⁴

Muut epäkohdat jäivät korjaamatta, mutta nehän johtuivatkin pääasiassa ylijohdon organisaatiosta, johon ei tehty muutoksia sodan tässä vaiheessa.

D. Tiedustelupalvelun henkilöstö

Suoritushenkilöstön laatu on ratkaiseva tekijä kaikissa portaissa. Toisaalta on tiedottajien pystyttävä nopeasti ratkaisemaan, mitä ja miten ilmoittaa, sillä liioitteleva tai väheksyvä sanamuoto saattaa vaikuttaa tietojen muokkaajiin. Toisaalta on niiden tiedustelu-upseerien asema, jotka tiedot muokkaavat ja edelleen esittävät, sikäli erikoinen, että heidän

¹³ Gamelin: *Servir III*, ss 262–264

¹⁴ Gamelin: *Servir I*, ss 71–72. Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, s 201

tulee olla mahdollisimman itsenäisiä. Kun muut esikunnan upseerit toimivat komentajan tahdon mukaisesti, tiedustelu-upseeri toimii tavallaan komentajan tahdosta riippumattomana. Johtajan päätös ei saa vaikuttaa häneen tietoja muokattaessa, mutta tietenkin tiedustelua johdettaessa palvelemaan päätöksen edellyttämää operaatiota. Itsenäinen toiminta edellyttää myös suurta henkilökohtaista vastuuta. Lisäksi on huomattava, että kun sotilaalliselta johtajalta yleensä vaaditaan runsaasti mielikuvitusta, niin erikoisesti sitä vaaditaan tiedustelupalvelun henkilökunnalta.

Edellä esitetyt vaatimukset ovat olleet Ranskan tiedustelupalvelun henkilökunnan koulutuksessa johtavina periaatteina ja vaatimuksina.¹⁵ Koulutus on ollut jatkuvaa, sillä kerran vuodessa koottiin perusyhtymien tiedustelu-upseereista alkaen kaikki ylemmät tiedustelu-upseerit Sotaministeriöön kolmen viikon koulutustilaisuuteen. Tällöin selvitettiin heille viimeksi tapahtunut kehitys ulkomailla ja pidettiin kertausharjoitus.

Sotakorkeakoulussa ja Korkeamman Sotilasopetuksen Keskuksessa pidettiin myös luentoja tiedustelupalvelusta. Toimisto 2:n joku upseeri seurasi mukana näiden koulujen johtamistaidon harjoituksissa osallistuen niiden arvosteluun. Myös joukkojen sotaharjoituksissa oli mukana tiedustelu-upseereita.

Sotaministeriön ja sittemmin Päämajan Toimisto 2:n päällikkönä toimi eversti, nykyinen kenraali evp Gauché. Koillisarmeijan esikunnan perustamisen jälkeen tuli sen tiedustelutoimiston päälliköksi majuri Baril, joka oli ollut Gauché'n lähin apulainen. Baril kaatui myöhemmin everstinä Pohjois-Afrikassa. SR:n päällikkönä toimi eversti, nykyinen kenraali Rivet.

E. Tiedustelun suoritus

Tehtävät ja organisaatio luovat toiminnalle perustan ja edellytykset, mutta suoritus ratkaisee, miten tehtävät tulevat täytetyksi. Tiedustelun suoritus on monihaarainen ja monimutkainen tapahtumasarja, joka on joustavasti mukautettava eri tilanteisiin.

- Rauhan aikana tiedustelu tapahtui pääasiassa kolmella eri tavalla, nimittäin
- tutkimalla kirjoja ja sanomalehtien sekä aikakauslehtien artikkeleita (asiakirjatiedustelu),
 - diplomaattisen henkilökunnan ja muun virallisen edustuksen tai vierailijoiden suorittamalla tarkkailulla ja virallisilla kyselyillä (asiamiestiedustelu),
 - vakoiluna (salainen asiamiestiedustelu).

15 Gauché: Le deuxième bureau au travail, ss 19–22

Tiedustelua suoritetaan yhteistoiminnassa liittolaisten tai muuten ystävällismielisten valtioiden vastaavien elimien kanssa. Radiokuuntelu on vielä eräs rauhan ajan tiedustelukeino, mutta ei ole olemassa tietoja siitä, miten se on Ranskassa toiminut.

Salaista asiamiestiedustelua johti keskitetysti SR, mutta diplomaattikunnalla saattoi olla omia tiedottajiaan, jotka olivat tavallaan myös salaisia asiamiehiä.¹⁶ Tämän tiedusteluhaaran parhaita lähteitä ovat olleet ministeriöiden alemmat virkamiehet, puheliaat ylemmät upseerit ja hyväuskoiset sotilaat.¹⁷ SR käytti myös hyväkseen Hitlerin vastaista oppositiota Saksassa.¹⁸

Salaisen asiamiestiedustelun järjestelystä on olemassa hyvin vähän tietoja, mutta eri tahoilla esiintyneistä viitteistä voimme tehdä eräitä johtopäätöksiä.

SR oli muodostettu 1871, ja Rivet kertoo¹⁹, että tästä johtuen sen vallitsevana piirteenä olivat isänmaallisuus ja saksalaisvastainen sekä defensiivinen henki. Asiamiehet joko värvättiin paikan päällä tai lähetettiin toiminta-alueelleen. Sodan aikana pidettiin saksalaisten vastavakoilua niin tehokkaana, ettei pidetty tarkoituksenmukaisena lähettää asiamiehiä Saksaan, vaan rauhan aikana paikoilleen sijoitetut saivat hoitaa tehtävät.²⁰ Värväys lienee luonnollisesti jatkunut. SR:llä on ollut ilmeisesti pääasiamiesorganisaatio.²¹ Alueellinen järjestelmä on ollut vallitsevana kuten rauhankin aikana tiedustelupalvelulla.

Asiamiesten valinnasta ja koulutuksesta ei ole tietoja, mutta doktriinin Rivet mainitsee olleen puhtaasti ranskalaisen.²²

SR:lle on kuulunut myös tuholaistoiminta.²³

Rauhan aikana suoritettua tiedustelua tarkasteltaessa saa sen vaikutelman, että loppujen lopuksi Ranskan asiamiestiedustelu on ollut erittäin tuloksellista, sillä virallinen edustus on tuttavuudseen ja suhteineen pystynyt hankkimaan erinomaisia tietoja.²⁴ Normaalisia edustuksia on vahvennettu sotilasvaltuuskunnilla, jotka päätehtävänsä ohella olivat arvokkaita tietojen hankkijoita tiedustelupalvelulle.²⁵ Sille oli myös hyödyll-

16 Gastellan: La Wehrmacht vue de France. RHA n:o 3/49, ss 48-49
Sotilasasiamiehellä tiedottaja myös Saksan SKK:n oppilaiden joukossa.

17 Ibidem, s 39

18 Rivet: Etions-nous reseignés en mai 1940? RDN XI, s 30

19 Rivet: Etions-nous reseignés en mai 1940? RDN X, s 646

20 Gamelin: Servir II, s 227

21 Ibidem, s 301

22 Rivet: Etions-nous reseignés en mai 1940? RDN X, s 646

23 Ibidem, s 311

24 Esimerkkinä Kölnin konsulaatti. Vrt s 66

25 Puolaan ja Tšekkoslovakiaan lähetetyt valtuuskunnat. Vrt s 63

listä, että ylijohdon tehdessä vierailuja oli mukana kyseisen valtion asioihin perehtynyt tiedustelu-upseeri.²⁶

Yhteistoiminta ulkoasianministeriön kanssa oli otettu huomioon jo rauhan aikana, joskin sotilasasiamiesten asema muodosti ilmeisen kitkakohdan. Tietojen nopeuttamiseksi oli ainakin Berliinin lähetystöön asetettu SR:n (?) yhteysmies, jonka tehtävänä oli virkatien sivuuttaen tiedottaa Pariisiin sotilaallisesti tärkeät asiat.²⁷

Ulkoasianministeriössä oli yhteistoiminta järjestetty siten, että siellä oli vakituaisesti Toimisto 2:n yhteysupseeri, joka päivittäin otti yhteyden omaan toimistoonsa. Lisäksi joko Toimisto 2:n päällikkö tai hänen edustajansa otti joka iltapäivä yhteyden ministeriön asianomaiseen toimistoon.²⁸

Sodan aikana oli yhteistoimintaa varmennettu siten, että ulkoasianministeriö asetti Gamelin'in henkilökohtaiseen esikuntaan yhteysmiehen.²⁹ Tämä aiheutti hyvästä taroituksesta huolimatta vaikeuksiaikin, kun esimiehiä oli useita.³⁰ Lisäksi Gamelin lähetti henkilökohtaisia yhteysupseereita toimimaan sotilasasiamiesten rinnalla eräisiin tapahtumien polttopisteisiin, joista mainittakoon Belgia ja Suomi.³¹

Sodan puhjettua tiedustelupalvelun tehtävät lisääntyivät ja suorituselimet muuttuivat jossain määrin. Oma diplomaattiedustus Saksassa joutui pois, mutta sinne jäi vielä puolueettomien, ystävällismielisten valtioiden edustajat, jotka osittain korvasivat vähennyksen. Nyt oli lisäksi käytettävissä lentotiedustelu, tähystys, vankitiedot rintamalla, siepatut asiaperit,³² ja kuuntelutiedustelun mahdollisuudet olivat lisääntyneet sotilasradiolii-kenteen vilkastuttua.

Pelkällä luettelolla on vaikeaa saada yleiskuvaa siitä, miten tiedustelupalvelu toimii sodan olosuhteissa, mutta esimerkki antanee paremman kuvan. Käytettävissä ei kuitenkaan ole tapahtuma- ja suoritusjakoa sisältävää esimerkkiä, joten otan vapauden kuvitella eri lähteistä tehtyjen päätelmien perusteella, miten tiedustelu on saattanut toimia. Alaviittaukset kertovat jostain vastaavasta yksityistapauksesta, joka ehkä voisi olla tarinamme osa.

Olettakaamme, että joskus talvella 1940 kenraali Gamelin on ilmoittanut saaneensa yksityisiltä yhteyselimiltään Helsingistä tietää, että Aachenin – Saarín alueella on tapah-

26 Gamelin: *Servir II*, s 227

27 Francois-Poncet: *Souvenirs d'une ambassade á Berlin*, s 279

28 Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, s 106

29 Gamelin: *Servir III*, s 289

30 *Ibidem*, s 291

31 *Ibidem*, ss 147 ja 194

32 Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, s 161

tunut saksalaisten joukkojen ryhmyksessä muutoksia, ja haluaa tiedustelupalvelun selvittävän, mistä on kysymys.

Päämajan Toimisto 2 ryhtyy työhön ja toteaa ensin, ettei se ole saanut muutoksiin viitattavia tietoja. On siis käännyttävä tiedottajien puoleen. Tiedustelupyynnöt esitetään

- Kotiarmeijan yleisesikunnan Toimisto 5:lle ja SR:lle,
- Koillisrintaman esikunnan toimisto 2:lle,
- ulkoasiainministeriölle,
- ilmavoimien yleisesikunnan toimisto 2:lle sekä tiedustellaan liittoutuneiden (Englanti ja Puola) saamia tietoja.

SR lähettää salakirjoitetun tiedustelun

- Belgiassa oleville asiamiehille tehtävänä ottaa selvää, onko sikäläinen tiedustelupalvelu selvillä asiasta,
- Luxemburgissa oleville asiamiehille pyynnöllä ottaa asiasta selvää rajan läheisyydessä liikkuvilta ja Saksasta saapuneilta henkilöiltä³³,
- Saksassa Reininmaalla sekä Berliinissä oleville asiamiehille tehtävänä selvittää asia sekä ko. alueella että tiedustella Berliinin diplomaattikunnan huhuja ja tietoja³⁴ sekä ottaa yhteys Saksan sotilasjohtoa lähellä oleviin tiedottajiin.³⁵

Toimisto 5 antaa vastavakoilun tehtäväksi selvittää, ovatko Saksan salaiset asiamiehet saaneet uusia ohjeita, jotka voisivat liittyä em. tietoihin.³⁶

Kotiarmeijan esikunnan toimisto 2 antaa tiedustelukäskyn 2. Armeijaryhmän esikunnalle, jonka on pyrittävä saamaan asiasta tietoja tähystyksellä, sieppaamalla vankeja ja asiapapereita sekä kuuntelutiedustelulla.

Ulkoasiainministeriö lähettää tiedustelupyynnön

- Belgiassa olevalle sotilasasiamiehelle,
- Luxemburgissa olevalle ministerille³⁷
- Rooman, Vatikaanin, Sveitsin ja Unkarin lähetystöihin, koska näiden kautta on saatu ennenkin tietoja Saksasta³⁸.

33 Rivet: Etions-nous résignés en mai 1940? RDN XI, s 30

34 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 203

35 Ibidem, s. 194

36 Rivet: Etions-nous résignés en mai 1940? RDN XI, s 36

37 Gamelin: Servir III, s 71

38 Esimerkkejä: Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 202-204 ja Les événements, s 972

Ilmavoimien yleisesikunnan toimisto 2 toimittaa heti sekä lentokuvaus- että lentotähtäystyspyynnöt ao. lentojoukoille.

Jos edelleen oletamme, että saksalaisilla on jotain todella tekeillä, saa Päämajan Toimisto 2 siitä hyvinkin pian tietoja, jotka yleensä tulevat samaa tietä kuin pyynnöt menivät. Nopeimmin saadaan tietoja lentotiedustelulta ja SR:n kautta, joka antaa tärkeimmät asiamiesten radioviestit avattuina, mutta muuten sellaisenaan Toimisto 2:lle.³⁹ Hitaimmat lienevät diplomaattitietä tulleet tiedot, paitsi Luxemburgin ministerin tiedotukset, jotka hän antaa suoraan joko 2. Armeijaryhmään tai 3. Armeijaan.⁴⁰

Nyt vasta alkaa Toimisto 2:n todellinen työ, sillä sen on ratkaistava, mitkä tiedot ovat luotettavia ja mitkä ehkä täysin vääriä, mahdollisesti hämäämistarkoituksessa liikkeelle laskettuja. Ennen lopullista johtopäätösten tekoa on osa tiedoista ehkä vielä tarkistettava, mikä vie aikaa.

Ensimmäisten tietojen saavuttua on ylijohdolle annettu asioista ennakkotietoja, ja johtopäätösten valmistuttua jätetään asiasta muistio tai vain tiedusteluilmoitus.

Näin kaavamaisesti esitettyä koko toiminta vaikuttaa varsin yksinkertaiselta, mutta emme olekaan vielä puuttuneet järjestelmän heikkouksien tai vastustajien aiheuttamiin vaikeuksiin.

Ensiksi on syytä tarkastella eräitä tekijöitä, jotka vaikeuttavat tiedustelun suoritusta, ja jotka johtuivat liittoutuneiden keskeisistä asioista. Niitä ei varmaankaan ole esitetty lähdekirjallisuudessa kaikkia, mutta esimerkit valaiskoot asiaa.

Ranskan liittolaisiin kohdistuva tiedustelu näyttää olleen varsin heikosti hoidettu, ja mm. englantilaisten lähteiden mukaan ei ranskalaisilla ollut lainkaan heitä vastaan vastavakoilua.⁴¹ Näin ollen ei Ranska voinut olla selvillä siitä, mitä liittoutuneet puolestaan tiesivät heistä.

Norjan taistelut paljastavat eräitä heikkouksia, sillä niiden yhteydessä kävi selville, ettei Ranskalla ollut Norjassa tai yleensä Skandinavian alueella pääasiamiehiä, koska alue oli jätetty Englannin tiedustelupalvelun huolehdittavaksi.⁴² Karttojakaan ei oltu alueelta edes hankittu. Kuitenkin oli jo yli kahden kuukauden ajan valmisteltu toimintaa Skandinaviassa!

Belgialaisten kanssa oli yhteistoiminta erittäin heikkoa, sillä kuninkaan halutessa pitää ehdottomasti kiinni puolueettomuudesta, täytyi ranskalaisten turvautua täälläkin jat-

39 Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, s 211

40 Gamelin: *Servir III*, s 71

41 Busch: *Secret Service Unmasked*, s 267

42 Gamelin: *Servir III*, ss 301 ja 314. Vrt Busch, s 266 *Les événements*, s 547

kuvaan tiedusteluun.⁴³ Edellytykset luottamukselliselle tietojen vaihdolle olisivat kuitenkin olleet olemassa.

Kokonaan oman lukunsa vaatisi selvitys siitä, miten saksalaiset sekä hämäämällä että vastavakoilulla vaikeuttivat tiedustelua. Rivet tunnustaa saksalaisilla olleen erittäin tehokkaan vastavakoilun sekä mainitsee muina ranskalaisten tiedustelutoimintaa vaikeuttavina tekijöinä⁴⁴ mm., että

- Hitler paljasti suunnitelmansa mahdollisimman myöhään ja vain pienelle sisärenkaalle,
- kirjallisia käskyjä lähetettiin vain pienin mahdollinen määrä ja vain seuraavaan johtoportaan,
- puhelinkäskyt olivat hyvin peitettyjä, ja radiosanomat annettiin salakirjoitettuinakin aivan viime hetkellä ja silloinkin usein vain lyhyinä toteuttamiskäskyinä,
- salaisen kirjekuoren, jonka sai avata vain käskystä, käyttö oli hyvin yleistä.

F. Johtopäätökset

Kaikki se, mitä edellä on esitetty, ei voi vastata tyhjentävästi kysymykseen, miten Ranskan ylijohdon tiedustelupalvelu oli järjestetty täyttääkseen sille kuuluvat tehtävät. Jää liian paljon aukkoja, joiden poistamiseen tarvittavia tietoja ei ole käytettävissä. Lisäksi osa esitetyistä asioista on pantu kokoon kuin palapeli, josta muutama palanen on ollut poissa. Onkin syytä vielä lyhyesti tutkia, mitä tietoja puuttuu, jotta kokonaiskuva olisi tutkimuksen kannalta selvempi.

Niin kuin aluksi jo todettiin, ei tähän työhön ole ollut mahdollista sisällyttää ylijohdonkin palvelevaa tieteellistä ja teollista tiedustelua. Lähdeaineiston puutteellisuuden takia emme voi edes varmuudella sanoa, onko sellaista ollut lainkaan erillisenä, vaan ovatko nämäkin tiedustelun haarat sisältyneet Toimisto 2 jonkin alajaoksen tehtäviin. Toimiston muistioissa esiintyy tietoja sotateollisuudesta⁴⁵, muttei muusta. Ranskalaiset kirjoittajat eivät tähän puoleen yleensä puutu ja välttyvät ainakin tekemästä sellaisia virheitä kuin englantilaiset arvioidessaan Saksan öljyvarastojen olevan lopussa maaliskuussa 1940.⁴⁶

Toinen huomattava aukko on kuuntelutiedustelun kohdalla. Se on eräs niitä tiedustelupalvelun aloja, jotka ovat kaikkialla suuria salaisuuksia. Eivät edes voittajat ole paljas-

43 Vrt. s 96 sekä Die Geheimakten des französischen Generalstabes, ss 40–41 ja Rudy: Sedan, terre d'épreuve, ss 66–67

44 Rivet: Etions-nous résignés en mai 1940? RDN XI, s 30–31

45 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 134

46 Busch: Secret Service Unmasked, s 261

taneet vastapuolen organisaatiota. Varma kuitenkin on, että Ranskalla on myös kuunte-lutiedustelu ollut, sillä mainintoja siitä esiintyy eri tahoilla.⁴⁷

Seuraava useamman palasen aukko on tiedustelupalvelun sisäinen organisaatio, josta tiedot ovat hyvin heikot. Emme esimerkiksi tiedä

- mikä oli Sotaministeriön ja Päämajan tiedustelutoimistojen työjako,
- mitä eri jaoksia oli toimistoissa,
- miten salakirjoitustyö oli järjestetty,
- millainen oli yhteistoiminta eri puolustushaarojen tiedustelutoimistojen välillä,
- oliko 18.1.40 jälkeen kaikkien aselajien Saksaa koskevat tiedot keskitetty Koillisrintaman esikuntaan?

Kysymyksiä voimme tehdä paljon, mutta tällä hetkellä emme pysty niihin vastaamaan. Eräitä johtopäätöksiä uskallamme kuitenkin tehdä.

Heikot tiedot Norjasta ja Belgiasta osoittavat, että organisaatio oli ilmeisesti liian yksi-puolinen. Saksaa tiedusteltiin muiden alueiden jäädessä toisarvoiseksi. Syitä emme tun-ne, mutta rauhan ajan organisaatiota rasittanut määrärahojen niukkuus on varmasti eräs perussyistä.

Järjestelyn suurimpana heikkoutena on kuitenkin pidettävä pitkälle vietyä ja joustamatonta desentralisaatiota. Se johti liian itsenäiseen työskentelyyn liian monessa eril-lisessä esikunnassa aiheuttaen siten tuloksien erilaisuuden. Asiaa olisi paljon auttanut kaikkien eri tiedustelutoimistojen yläpuolelle asetettu koordinoiva elin. Se olisi saanut käyttöönsä kaikki poliittiset, sotilaalliset, tieteelliset ym. tiedustelutulokset. Sieltä ne olisi jaettu suurina, johtopäätöksiin saakka kehiteltyinä kokonaisuuksina ja samalla määritel-ty alaportaiden tehtävät. Kukin alatoimisto olisi tietenkin saanut käyttöönsä oman alan-sa ja tehtäviensä vaatimat detaljitiedot myös alkuperäisinä itsenäistä käyttöönsä varten.

Tämä parannusesitys olisi korjannut eräitä epäkohtia, muttei kaikkia, ja osaltaan se olisi saattanut aiheuttaa työskentelyn hidastumisen erikoisesti byrokraattisessa Ranskas-sa. Ei ollut olemassakaan mitään sellaista johtoporrasta, jonka yhteyteen tällainen ylin tiedusteluolin olisi voitu asettaa. Asia olisi ollut lähellä ratkaisua, jos kansallisen puolus-tuksen yleisesikunta olisi ollut olemassa. Nyt oli tilanne sellainen, ettei Gamelin'in hen-kilökohtaisella esikunnalla ollut edes johtamiseen tarvittavia viestivälineitä. Vakava puu-te, joka todettiin vasta taistelujen 10.5.40 alettua.⁴⁸

Lopuksi tarkastelemme vielä erästä tiedusteluteknisesti mielenkiintoista kysymystä, nimittäin tietoja hankkivan SR:n ja tietoja muokkaavan Toimisto 2:n keskinäistä suh-

47 Dobler kertoo mielenkiintoisen kuunteletiedustelutapauksen, kun hän Etelä-Amerikassa sieppasi saksalaisen sano-man ja saattoi 2-3 vrk ennen Norjaan tapahtunutta maihinnousua ilmoittaa asiasta Ranskaan. Les événements, s 508-509

48 Minart: P.C.Vincennes II, s 103

detta. Nehän olivat aluksi rauhan aikana molemmat Sotaministeriön alaisena ja sodan sytyttyä ne joutuivat erilleen puolustusministerin ollessa ainoana yhteisenä esimiehenä. Gamelin'in esityksestä molemmat toimistot tulivat hänen alaisikseen ja niiden yhteiseksi esimieheksi eräs Päämajan osastopäällikkö. Kumpikaan toimistoista ei ole siis Ranskassa ollut toiselle alistettuna, vaan ovat työskennelleet rinnakkain. On olemassa toinenkin ratkaisu, jota voidaan perustella, nimittäin tietoja hankkivan elimen alistaminen tietojen muokkaavalle. Henkilökohtaisesti pidän ranskalaisten ratkaisua parempana, sillä salaisen asiamiestiedustelun johtaminen on niin erikoislaatuista työtä, että sen tehokkuus kärsisi vähäisestäkin itsenäisyyden rajoituksesta. Toinen osapuoli ilmoittaa, mitä tietoja tarvitaan, ja toinen hankkii ne ratkaisten itse keinot ja välikappaleet.

II LUKU

Tiedustelun tuottamat tulokset ennen saksalaisten hyökkäystä 10.5.40

A. Saksaan kohdistunut tiedustelu

Hitlerin poliittisten suunnitelmien toteuttamiset olivat aina kiinteästi kytketyt Saksan armeijan kehitykseen, sillä armeija oli se voimatekijä, jonka turvin rohkeimmatkin suunnitelmat voitiin toteuttaa. Poiketen aikaisemmasta tehtävien käsittelyjärjestyksestä tarkastelemme ensin, mitä ranskalaiset tiesivät Saksan armeijasta, jotta ymmärtäisimme, millä pohjalla politiikka toimi.

1. Armeijan organisaatio ja vahvuus⁴⁹

Organisaatio- ja vahvuustiedot muodostavat sen rungon, jonka ympärille kaikki muu sotilaallinen tiedustelu rakentuu. Seuraavassa pyrimmekin vastaamaan kysymykseen, onko Ranska todella ollut selvillä päävastustajansa voimista.

Tiedustelupalvelun kannalta oli lähtökohtatilanne eli Versailles'n rauhan määrittämä ja liittoutuneiden valvoma Saksan armeija jatkuvaa tarkkailua helpottava tekijä. Toisaalta oli kuitenkin vaikeuksia pysyä jatkuvasti tilanteen tasalla, kun Saksa vihdoinkin aloitti armeijansa nopean kehittämisen.

Weimarin tasavallan armeijan muodosti maavoimien osalta 7 jalkaväki- ja 3 ratsuväkidivisioonaa kahteen ryhmään jaettuna. Kun valvonta oli helmikuussa 1927 päättynyt, alkoi heti armeijan kehittäminen ja voimakas propaganda sen hyväksi. Toimisto 2 kiinnitti näihin seikkoihin huomiota etenkin vuosien 1930–1932 aikana mainiten mm. 1932, että 300 000 siviilihenkilöä oli ollut seuraamassa armeijan syysotaharjoituksia.⁵⁰

Teknillinen kehitys oli jo tällöin tiedustelupalvelun silmälläpidon alaisena, ja samana vuonna todettiin jalkaväkidivisiooniin perustetun moottoroidun osaston, jonka kalustona oli mm. kuuluisia pahvipanssarivaunuja.⁵¹ Toimisto 2 totesi, että suurista materiaali-
puutteista huolimatta Saksalla oli jo perusta valmiina nykyaikaista armeijaa varten, sillä kaaderihenkilökunta oli saanut hyvän koulutuksen. Sotaharjoituksissa kuvattiin ilman

49 Vahvuus- ja organisaatietietojen pääosa on saatu dosentti Gastellan'in kirjoittamasta artikkelista "La Wehrmacht vue de France" RHA n:0 2/49, ss 35–48- Alaviittauksina vain muut lähteet.

50 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 117

51 Ibidem, ss 118-119

materiaalia raskas tykistö ja harjoitusvaunuilla panssarivaunupataljoona. Esikunnissa oli osastot lento- ja ilmatorjuntajoukkojen toimintaa varten ja harjoitusalueen yläpuolella lenteli siviililentokoneita.⁵²

Hitlerin päästyä valtaan alkoi armeijan kiihtyvää vauhtia tapahtuva kehittäminen. Vuonna 1934 tehtiin jo suunnitelma jalkaväkidivisioonien luvun nostamiseksi 7:stä 21:een (suunnitelma Schleicher).⁵³

Vuosi 1934 onkin viimeinen, jolloin Saksa pyrki kaikin keinoin salaamaan armeijansa kehittämisen yli rauhansopimuksen salliman määrän, sillä 16.3.35 vahvistettu laki Saksan asevoimien kehittämisestä (Gesetz für den Aufbau der Wehrmacht) poisti salaisuuden verhon.

Tämä laki määräsi, että

- sotapalvelus on kaikille pakollinen,
- rauhan ajan maavoimien kokoonpano on 12 armeijakuntaa ja 36 divisioonaa.

Kun vielä 21.5.35 oli julkaistu edellisen lain perusteella asetus, jossa tarkemmin määriteltiin saksalaisten velvollisuudet, saatettiin ryhtyä tarkkailemaan keinoja, joilla koulutamatta jääneiden 1919–1934 vuosiluokkien muodostama ongelma ratkaistiin. Asetus määritteli seuraavat asevelvollisryhmät:

- a) Aktiivipalvelus (1935 yksi vuosi ja 24.8.36 alkaen kaksi vuotta)
- b) Reservi (45 ikävuoteen saakka)
 - I. Varsinainen reservi (35 vuoteen saakka)
 - II. Täydennysreservi (miehet, jotka eivät olleet olleet aktiivipalveluksessa)
 - III. Landwehr (35–45 -vuotiaat)

Kouluttamattoman reservin saaminen mahdollisimman pian sotakelpoiseksi oli nyt päämäärä, johon saksalaiset pyrkivät

- kutsumalla ns. täydennysyksikköihin miehiä vapaaehtoisuuden pohjalla kahdeksi kuukaudeksi,
- pitämällä kertausharjoituksia ja
- luomalla ”Soldatenbund”-järjestön, jossa koulutus jatkui siviilissä yhteistoiminnassa kansallissosialististen järjestöjen kanssa.

Toimisto 2 esitti vuoden 1936 alussa arvostelun em. laista ja asetuksesta osuen asian ytimeen: ”Uusi laki tarjoaa rajoittamattomat mahdollisuudet johdolle voimien käytössä. Johto voi käyttää hyväkseen Saksan voimien kokonais- tai osaliikekannallepanoa reser-

52 Ibidem, s 120

53 Ibidem, s 126

viläisten koolle kutsumiseksi tarvitsematta turvautua Sotaministeriön julistamaan viralliseen liikekannallepanoon. Laki ei suinkaan anna organisaatiolle määrättyjä ajallisia rajoituksia, vaan pikemmin päinvastoin sallii tilanteen mukaan aina äärimmäiseen rajaan saakka valtakunnan koko elävän voiman hyväksikäytön rauhan aikana.”

Saksa oli näin taannut henkilöstön jatkuvan sekä fyysisen että teknillisen koulutuksen armeijan ja puolueen yhteistoimintaan.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista tarkemmin kuvailla kehitystä, mutta voidaan todeta tiedustelupalvelun pystyneen pitämään Ranskan ylijohdon tilanteen tasalla.

Maaliskuussa 1936 Hitlerin miehittäessä Reininmaan oli Saksan armeijan vahvuus jo 24 jalkaväki-, 3 panssari- ja 2 ratsuväkidivisioonaa. Lentoyoukkoja oli tunnistettu 60 laivuetta.⁵⁴ Vuoden 1937 lopulla – siis ennen Itävallan miehitystä – arvioitiin Saksan armeijan vahvuudeksi kaikkiaan 41 divisioonaa, joista edelleen 3 panssaridivisioonaa.⁵⁵

Syyskuussa 1938, jolloin yleissodan uhka oli ilmeinen, esitti Toimisto 2 seuraavan arvion Saksan armeijasta:

- 35 normaali (jalkaväki) divisioonaa
- 4 moottoroitua divisioonaa,
- 5 vuoristodivisioonaa,
- 4 kevyttä divisioonaa,
- 3 linnoitusdivisioonaa, eli yhteensä 56 divisioonaa.

Tähän huomattavaan voiman kasvuun vaikutti osaltaan Itävallan antama voimankasvu, mutta todettiin myös, että 1937 vuoden lopulla oli divisioonaa 1,65 milj asukasta kohden ja tammikuussa 1939 olisi jo 1,44 milj asukasta kohden.⁵⁶

Tiedotuksessaan 6.9.38 Toimisto 2 totesi ensimmäisen kerran, että oli perustettu kuusi Landwehr -divisioonaa, jotka oli kokoonpantu vanhoista reserviläisistä.⁵⁷ Tällöin lienee ollut kysymys ns. harjoitusdivisioonista, joiden perustaminen oli tiedustelupalvelulle ylilähtö ja samalla merkki tilanteen vakavuudesta.

Kun tässä vaiheessa perusorganisaatio oli tunnettu, ja Toimisto 2 oli verrattain hyvin selvillä edellä esitetyistä vahvuuksista, teki se vielä syksyllä 1938 arvion, kuinka suuren armeijan Saksa pystyisi sillä hetkellä mobilisoimaan. Arviossa päädyttiin 120 divisioonan kokonaismäärään. Näistä 90 oli pystyviä aktiivisiin operaatioihin loppujen ollessa

54 Gauché: Le deuxième bureau au travail, ss 129–130

55 Ibidem, s 133

56 Ibidem, s 135

57 Ibidem, s 137

Landwehr -joukkoja.⁵⁸ Kaikkiaan oli palveluksessa n 2 milj. miestä eli 35 % liikekannallepanovahvuudesta.

Varsinaisen kriisivaiheen jälkeen jatkui koulutus tehostetulla vauhdilla, ja 31.12.38 Toimisto 2 kiinnitti jo Berliinissä olevan sotilasasiamiehen huomion liikekannallepanohuhuihin. Tämä ilmoitti 3.1.39 niiden johtuvan reserviläisten kutsumisesta sotaharjoituksiin. Armeijaa pidettiin siis jatkuvasti osittain mobilisoituna. Tällä Hitler saavutti kasi päämäärää, nimittäin jatkuvan toimintavalmiuden ja tehokkaan koulutuksen taisteluelkelpoisten reservien lisäämiseksi.

Maaliskuun alussa puhuttiin koeliikekannallepanosta, joka 14. päivänä paljastui Tšekkoslovakian valtauksiksi. Tässä oli jälleen esimerkki siitä, kuinka vaikeaa oli sivullisten enää arvioida, milloin oli kysymys vain harjoituksesta, milloin taas todellisesta valtausoperaatiosta.

31.5.39 sotilasasiamies ilmoitti Saksan olevan kohta täydellisessä liikekannallepanotilassa. Kesäkuussa alkoivatkin jo ajoneuvojen otot ja joukkojen keskitykset Puolan suuntaan.

Kesällä 1939 tehtiin runsaasti arviointeja Saksan armeijan vahvuudesta. 22.6.39 tehdyssä laskelmassa Toimisto 2 päätyi 120–130 divisioonaan, joista 54 oli aktiivijoukkoja.⁵⁹ 28.6.39 eräs liittoutuneiden Berliinissä oleva sotilasasiamies esitti melkein yhtäpitävän arvion: 43 armeijakuntaa, 122 divisioonaa; voimien jakaantuessa siten, että lännessä olisi ollut 12 armeijakuntaa ja 36 divisioonaa sekä idässä 31 armeijakuntaa ja 86 divisioonaa. Kenraali Gamelin on taas tullut 110 divisioonan kokonaismäärään jakaantuen länteen 40 ja itään 70.⁶⁰ Voimien jakoon tullaan palaamaan myöhemmin.

Miesvahvuuksina laskien saatiin teoreettiseksi liikekannallepanovahvuudeksi 11.371.000 ja käytännölliseksi (koulutetut) 4.090.000. Gamelin'in arvio on taas 5,5 miljoonaa.⁶¹

Sodan puhjettua Saksa jatkoi ponnistelujaan armeijan vahvuuden lisäämiseksi. Huh-tikuuhun 1940 mennessä oli todettu perustetun 33 uutta divisioonaa⁶², mutta sota on aiheuttanut jo sen, että kokonaista 20 tuomitaan epävarmoiksi!⁶³

Ennen saksalaisten hyökkäystä lännessä esiintyy jälleen useampia vahvuusarviointeja, jotka ovat kuitenkin hyvin lähellä toisiaan. Gauché kertoo huhtikuun vahvuudeksi 190 divisioonaa: 10–12 panssari-, 46 aktiivi-, 90–95 nuorien ikäluokkien ja 30–35 Landwehr-

58 Ibidem, s 138

59 Ibidem, s 144

60 Gamelin: Servir III, s 34

61 Gamelin: Servir I, s 141

62 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 185

63 Gastellanin arvio

divisioonaa.⁶⁴ Gamelin esittää 7.1.40 saksalaisten tulevan keväällä saavuttamaan 200 divisioonan vahvuuden⁶⁵ ja Minart mainitsee luvun 202.⁶⁶

Joukkojen organisaatio oli hyvin tiedustelupalvelun tiedossa, ja kiintoisimman osan tiedustelun tästä puolesta muodostaa moottoroinnin ja panssarijoukkojen kehityksen seuraaminen.

Saksan valtiopäivillä oli armeijan moottorointikysymys esillä jo 10.2.28, ja silloin asetuttiin selvästi kannattamaan moottorointia. Tästä päivästä alkaen onkin Toimisto 2:n tiedotuksissa ja muistioissa jatkuvasti tämä kysymys esillä. Panssarijoukot tulivat ajan-kohtaisiksi, kun Militärwochenblatt oli 18.2.31 esittänyt suunnitelman panssariprikaatin kokoonpanoksi.

Näiden kysymysten vaiheilta voidaan esittää eräitä esimerkkejä Toimisto 2:n muistioissa esiintyneistä asioista:

Ensimmäiset saksalaiset konekivääriautot Oderin syyssotaharjoituksissa 1932.

1933 maaliskuussa todettiin saksalaisilla olevan panssarivaunujen prototyyppi-kokeilut käynnissä ja henkilöstöä olevan Venäjällä saamassa panssarikoulutusta.

17.4.35 kerrotaan Boforsin jo v 1932 toimittaneen mahdollisesti parikymmentä panssarivaunua osina saksalaisille.

Vuonna 1934 Saksa konstruoi ensimmäisen vaunun itse.

Vuonna 1935 oli vaunut valmiina neljälle panssarirykmentille.

Vuoden 1935 lopulla saatiin selville yksityiskohtainen panssaridivisioonan organisaatio.

Vuoden 1936 syys-lokakuun muistiossa kerrotaan kevyen moottoroidun divisioonan perustamisesta. Sen perustajana oli silloinen eversti Guderian, jonka nimi alkoi tämän jälkeen esiintyä kaikissa tiedotuksissa.

1.1.37 esiteltiin taulukkona Saksan panssarijoukkojen sen hetken organisaatio.

Vuoden 1938 heinä-elokuun muistiossa tehdään selkoa Itävallan miehityksestä ja siitä, kuinka Guderianin johtama 2. PsD marssi 75 tunnissa 600 km Würzburgista Wieniin.

Vuoden 1939 sodan alkaessa esitti Toimisto 2 täysin oikean organisaatiotaulukon Saksan panssarijoukoista. Puolan sodassa todettiin olleen mukana kaikki viisi panssaridivisioonaa.

Vuonna 1940 toukokuussa perustettiin Prahassa 10. PsD, ja 4 kevyttä divisioonaa muutettiin myös panssaridivisiooniksi.

Tämä luettelo osoittaa, että ainakin panssarijoukkojen organisaatiota oli pystytty seuraamaan.

64 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 186

65 Gamelin: Servir III, ss 153–154

66 Minart: P.C. Vincennes II, s 12

Mitä muiden maavoimien aselajien organisaatiokysymyksiin tulee, kiinnittyy huomio tietoihin Saksan tykistöstä. Ranskalaiset totesivat heillä ensimmäiset mittauspatteristot jo vuonna 1932. 1.1.37 niitä laskettiin olevan 18 ja syyskuussa 1939 25. Toimisto 2 myönsi, että saksalaiset olivat heitä edellä sekä teknillisesti (kalusto, mittaus, sääpalvelu), että organisaatiokysymyksissä (mm. divisioonan tykistökomentaja).

2. Taisteluvälineet

Maavoimien taisteluvälineet ovat olleet myös jatkuvan tiedustelun kohteena. Edellä on jo kerrottu panssarivaunukysymyksestä, josta on paljon keskusteltu sekä sodan aikana että sen jälkeen. Tämä johtuu siitä, että Saksan panssarivaunujen lukumäärästä on ollut huomattavasti toisistaan poikkeavia tietoja, sillä kumpikin osapuoli on ilmoittanut vahvuutensa mahdollisimman pienenä ja vastapuolen mahdollisimman suurena.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista toistaa kaikkia niitä arvioita, joita on esitetty sekä 1.9.39 että 10.5.40 vahvuuksista, mutta joukon joudumme niitä esittämään voidaksemme tarkastella eroavaisuuksien syitä.

Koillisrintaman esikunnan toimisto 2 esitti 27.2.40 arvion 5360, johon oli laskettu mukaan kaikki vaunut ja valmistuskapasiteetti toukokuuhun mennessä.⁶⁷

Sama toimisto esitti 15.5.40 muistion vahvuuksista päivämäärällä 10.5.40 ja sai kokonaisvahvuudeksi 7500.⁶⁸

Gauché'n esittää myös 7000–7500, jotka hän tosin myöntää mahdollisesti liian suuriksi.⁶⁹

SR:n päällikön Rivet'n arvio oli 10.5.40 5000⁷⁰, joista Ranskaa vastassa 3900.⁷¹

Gamelin'in mielestä kokonaisluku on pienempi kuin 5000⁷², joista Ranskaa vastassa noin 4000.⁷³

Kenraali Guderian on sodan jälkeen ilmoittanut panssarivaunujen kokonaismääräksi 3003, ja 3851, jos lasketaan mukaan myös rynnäkkötykit sekä panssariautot. Saksaan, Norjaan ja Puolaan oli jätetty vain satakunta vaunua⁷⁴ eikä kahta panssaridivisioonaa niin kuin Toimisto 2 väitti.⁷⁵

67 Gamelin: Servir III, ss 280–281

68 Gamelin: Servir I, ss 272–273

69 Weygand: Memoires, s 135

70 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 189

71 Rivet: Etions-nous résignés en mai 1940? RDN XI, s 30–33

72 Gamelin: Servir I, s 160

73 Ibidem, s 272

74 Gossé-Brissac: Combien de chars français contre combien de chars allemands le 10 mai 1940? RDN V, ss 85–87

75 Gamelin: Servir I, s 160

On vaikeaa, jopa suorastaan mahdotonta sanoa, mikä on totuus. Toteamme vain, että SR:n – Rivet'n ja Gamelin'in – arvio on lähinnä Guderian'in ilmoittamaa kokonaismäärää. Toimisto 2 on ollut verrattain suurien lukujen kannalla.

Nyt voimmekin tarkastella syitä, jotka ovat johtaneet eroavaisuuksiin. Sellaisina voimme nähdä sen, että

- panssaridivisioonien lukumäärässä on kahden virhe,
- saksalaiset uusivat juuri laskelmia tehtäessä kalustoaan, ja vaunujen määrät vaihtelivat eri divisioonissa 218–324 välillä,⁷⁶
- panssarivaunujen määrä on divisioonissa arvioitu liian suureksi (jopa 400),
- varakaluston määrästä ei ollut varmoja tietoja,
- itsenäisten panssaripataljoonien määrästä oli monia eri arvioita,
- panssariautot ja telatykit laskettiin joskus mukaan, joskus ei.

Tämä esimerkki antanee selvän kuvan niistä vaikeuksista, joihin tiedustelupalvelu joutuu pelatessaan pääasiassa arviointeihin perustuvilla numeroilla. Tilanne on aina samanlainen pyrittäessä arvioimaan mitä tahansa materiaalmääriä käyttäen perusteena organisaatio- ja määrävahvuustaulukoita, joiden noudattaminen riippuu käytännössä eri seikoista.

Yleensä ranskalaiset ovat tunteneet vastustajansa taisteluvälineet, mutta poikkeuksia-kin löytyy. Sellaisena mainittakoon vielä eräs panssarivaunuja koskeva kysymys, nimittäin yli 20 tonnin vaunujen esiintyminen 10.5.40 mennessä. Todellisuudessa 18 tonnin PzKw 4 lienee ollut varsinaiseen kalustoon kuuluvista vaunuista raskain, mutta Koillisrintaman toimisto 2 esitti jo edellä mainitussa muistiossaan 15.5.40, että saksalaisilla olisi ollut yli 20 tonnin vaunuja rintamalla. Ranskalaisilla oli tosiaan tietoja saksalaisten eräistä koevaunuista, koska jo 1.7.39 mainitaan havaitun kolme uutta tyyppiä PzKw 4:n jälkeen.⁷⁷

”Panzer Jäger”-vaunujen esiintyminen on ollut myös tavallaan yllätys, sillä Puolan sodan aikaan ei Gamelin ainakaan tiedä niitä esiintyneen, ja hyökkäyksen alkaessa länessä ei lukumäärästä ollut tietoa.⁷⁸

Englantilainen tieto väittää, etteivät ranskalaiset olisi tienneet saksalaisilla olevan Skoda-tehtaan valmistamia 305 mm ja 420 mm kranaatinheitteitä⁷⁹, jotka Castellan kuitenkin väittää tunnetun jo 1938–1939.⁸⁰

76 Gossé-Brissac: Combien de chars francia contre combien de chars allemand le 10 mai 1940? RDN V, ss 85–87

77 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 153

78 Gamelin: Servir I, s 161

79 Busch: Secret Service Unmasked, s 256

80 Castellan: La Wehrmacht vue de France” RHA n:0 3/49, s 41

3. Ilmavoimat⁸¹

Versailles'n rauhansopimuksen määräyksiä lievennettiin ilmavoimien osalta 7.5.26 antamalla Saksalle lupa rakentaa siviililentokoneita sekä pitää muutama hävittäjäloukan kone kansainvälisiin kilpailuihin ja ennätysyrityksiin osallistumista varten. Tältä pohjalta oli Saksan ilmavoimien kehittäminen alkanut mitä suurimmassa salaisuudessa, jonka verhoa Toimisto 2 pyrki raottamaan. Vuonna 1934 todettiin jo, että kehitys oli menossa hyvää vauhtia eteenpäin, ja päämääränä oli luoda Saksalle sen ”turvallisuudelle tarpeelliset ilmavoimat”, kuten ilmavoimien tiedustelutoimisto kirjoitti.

Göring ilmoitti 10.3.35 virallisesti, että Saksalla oli omat ilmavoimat, joiden vahvuuden Hitler kertoi muutamaa päivää myöhemmin olevan yhtä suuren kuin Englannin ilmavoimien (eli n. 1000 sotilaslentokonetta).

SR sai v 1935 haltuunsa ”Saksan ilmavoimien kehittämissuunnitelman”⁸², josta saatettiin seurata kehitystä.

Vuoden 1938 lopulla arvioi Ilmailuministeriö Saksan ilmavoimien vahvuudeksi 7200 lentokonetta ja Toimisto 2 1.1.39 8000, joista ensi luokan koneita 3800.

1.9.39 vahvuudesta on esitetty arvio 4500 sekä 5000 koneen reservi ja 10.5.40 vahvuudeksi Toimisto 2 arvioi 1500 hävittäjää sekä 3500 pommituskonetta.⁸³ Todellista lukua ei ole saatu, mutta everstiluutnantti Cossé-Brissac'in haastattellessa vankileirillä kenraaleja Meister ja Kreipe antoivat nämä 10.5.40 vahvuudeksi seuraavat luvut:

- n 3000 lentokonetta maavoimia tukemassa,
- 150 merivoimien lentokonetta,
- 660 huolto-, yhteys- ja kuljetuskonetta sekä
- 8000 erilaista koulutuskonetta.⁸⁴

Tässä yhteydessä on jälleen todettava sama ilmiö kuin panssarivaunujen määriä laskettaessa. Toimisto 2:n arviot tuntuivat liian suurilta, vaikkakin saksalaisten luvut olisivatkin liian pieniä, kuten ranskalaiset väittivät.

Toimisto 2 kiinnitti Saksan ilmavoimissa erityisesti huomiota kolmeen seikkaan, nimittäin

- syöksypommittajiin (stuka), jotka esiintyivät ensi kerran jo 1936 vuoden alussa Schwerin'issä,
- raskaan hävittäjätyypin (Me 110) kehittämiseen ja
- laskuvarjojoukkoihin, joista tunnettiin yksi laskuvarjorykmentti, Stendal'in koulu ja Brunswick'in jalkaväen laskuvarjopataljoona.

81 Tiedot perustuvat Castellan'in kirjoituksen II osaan, RHA n:o 3/49

82 Rivet: Etions-nous resignés en mai 1940? RDN XI, s 33

83 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 219

84 Gossé-Brissac: Combien d'avions allemands contre combien d'avions français le 10 mai 1940? RDN VI, ss 754–755

Sotilasasiamies ilmoitti 13.4.39, että puolalaisista lähteistä saatujen tietojen mukaan olisi myös panssari- ja moottoroiduissa joukoissa laskuvarjo-osastoja, joiden tehtävänä olisi lähinnä sabotaasi.

Tässä yhteydessä voimme ensimmäisen kerran todeta todella tärkeiden organisatoristen tietojen jääneen salaisuuksiksi. Mistään ei ilmene, että ranskalaiset olisivat olleet selvillä Saksan maahanlaskujoukkojen todellisesta määrästä. Vasta tammikuussa 1940, kun maahanlaskusuunnitelmien sen hetken vaihe selvisi belgialaisille majuri Reinberger'in papereista, on Toimisto 2 varmasti saanut myös tiedot sekä 7. laskuvarjodivisioonasta että 22. ilmakuljetusdivisioonasta. On kuitenkin ihmeellistä, ettei kukaan ranskalainen kirjoittaja kajoa tähän kysymykseen. Olisiko asian kokonaisuus jäänyt vieläkin hämäräksi?

Liitokoneiden käyttö joukkojen kuljetuksiin on myös toukokuuhun 1940 saakka säilynyt salaisuus, sillä kukaan ei myönnä tunteneensa liitokonetta muuta kuin purjelentoa harrastavien urheiluvälineenä ja silloinkin korkeintaan 2-paikkaisena.

4. Taktiikka

Vaikkakin edellä kerrottu panssarivaunujen lukumääräkysymys on aiheuttanut paljon kirjoittelua ja väittelyä, myöntävät ranskalaiset itsekin auliisti, ettei lukumäärällä loppujen lopuksi ollut ratkaisevaa merkitystä. Panssarijoukkojen ja moottoroitujen divisioonien häikäilemätön ja itsenäinen operatiivinen käyttö aiheutti sen, ettei Ranska pystynyt torjumaan hyökkäystä, vaikka sillä olisi ehkä ollut lukumääränsä ylivoima. Voidaankin hyvällä syyllä kysyä, tunsiko Ranskan ylijohdo Saksan taktiikan.

Parhaimman esimerkin saamme jälleen panssarijoukoista, sillä niiden käytössä tapahtuneet muutokset olivat radikaalisimmat ja ehkä vieraammat ranskalaiselle ajattelulle. Lentojoukkojen käyttö maavoimien välittömänä tukena liittyy myös tähän, sillä yhteistoiminta on kehitetty pisimmälle juuri panssari- ja lentoaseen välillä.

Olemme jo nähneet, että panssarijoukkojen organisaation kehitystä seurattiin askelelele. Tämän ohessa oli tietenkin jatkuvan mielenkiinnon kohteena taktiikka ja joukkojen operatiivinen käyttö. Toukokuussa 1938 julkaisi Sotaministeriön ulkomaanosasto tutkielman Saksan panssariyhtymien käytöstä. Lähteenä oli käytetty Guderian'in työtä "Achtung Panzer" ja everstiluutnantti Böntsch'in – SKK:n opettajan – artikkelia "Moottori läpimurtotaistelussa", joka oli julkaistu "Militärwissenschaftliche Rundschau"sa". Kirjoittajien käsityskannat erosivat toisistaan, sillä Guderian'in ollessa tunnetusti itsenäisen operatiivisen käytön kannalla tunnuksina yllätys ja nopeus, Böntsch kannatti raskaampia ja hitaampia vaunuja, joita käytettäisiin kiinteässä yhteistoiminnassa jalkavä-

en ja lentojoukkojen kanssa. Ranskalaisten tutkielmassa tultiinkin siihen tulokseen, että joustava käyttökotriini edellyttäisi kumpaakin tapaa tilanteen vaatimusten mukaan.⁸⁵

Taktiikan tutkiminen ei supistunut tutkielmien kirjoittamiseen, vaan kenraali Gamelin kertoo antaneensa sotaharjoitusten aiheiksi juuri moottoroitujen joukkojen käytön taistelussa sekä panssarijoukkojen käytön läpimurrossa. Ratsuväen tarkastaja, kenraali Massiet esitti ylemmälle upseeristolle yhteenvedon Guderianin ajatuksista sekä Ranskan mahdollisuuksista tällä alalla.⁸⁶

Vuodesta 1937 alkaen oli kiinnitetty huomiota lentojoukkojen yhteistoimintaan maavoimien kanssa. Espanjan sisällissota tarjosi erinomaisen koekentän, ja maaliskuussa 1938 Toimisto 2 julkaisi muistion Espanjan sodan opetuksista. Tällöin mm. mainittiin saksalaisten ja italialaisten kolmimoottoristen pommikoneiden suorittaneen 70 koneella linnoitettujen asemien pommituksen. Tuloksista todettiin, että betoniset kantalinnoituslaitteet kestivät hyvin. Kerrottiin myös rynnäkkökoneiden osallistuneen maataisteluihin käyttäen pommeja ja konekiväärejä. Suurempi moraalinen kuin aineellinen teho todettiin jo tällöin.⁸⁷

Vasta Puolan sodan kokemukset antoivat yksityiskohtaisemman kuvan saksalaisten taktiikasta. Tapahtumia seurattiin kiinteästi ja jo 14.9.39 jaettiin joukoille ensimmäiset tiedotukset rintamalla saaduista kokemuksista.⁸⁸ Lokakuun alussa valmistui Toimisto 2:n päällikön yhteenvedo Puolan sodan kokemuksista, joka jaettiin heti joukoille. Gauché pitää itse tätä asiakirjaa tärkeimpänä toimiston sodan aikana julkaisemista. Sen sisältö on seuraava:⁸⁹

- a) Käytettävissä olleet voimat (mm. syyt Puolan heikkouteen)
- b) Operaatiosuunnitelmat (todetaan mm. saksalaisten tuhoamispyrkimys käyttäen kaksipuolista saarrosta ja yllätystä)
- c) Operaatioiden suoritus
- d) Opetukset:
 - Poliittisten tekijöiden vaikutus
 - Sotilaalliset tavoitteet tärkeämmät kuin maatieteelliset
 - Ilmavoimien ratkaiseva osuus
 - Panssariyhtymien strateginen käyttö
 - Eri aselajien taktillinen käyttö
 - Huoltotoiminnan erikoisuuksia

85 Castellan: La Wehrmacht vue de France⁹ RHA n:0 3/49, s 50–51

86 Gamelin: Servir I, s 257

87 Castellan: La Wehrmacht vue de France⁹ RHA n:0 3/49, s 55

88 Gamelin: Servir III, s 489

89 Koko asiakirjaa ei ole esiintynyt julkaistuna, mutta siitä on olemassa ainakin kaksi lyhennelmää hiukan eri muodoissa: Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 166–177 ja Jars: La Campagne de Pologne, ss 190–195

- Linnoituslaitteet ja panssarivaunuesteet
- Taistelu avomaastossa panssarivaunuja vastaan
- Puolan armeijan eri aselajit taistelussa

e) Yhteenveto

Tässä yhteydessä ei ole mahdollisuutta tarkemmin syventyä näihin esitettyihin opetuksiin, mutta sisällysluettelo antaa selvän kuvan sen tärkeydestä. III luvussa palaamme erääseen siinä esitettyyn virheelliseen arviointiin.

Voimme todeta, että Toimisto 2 on yleensä pystynyt seuraamaan saksalaisen taktiikan ja operatiivisen ajattelun kehitystä. Johtopäätöksien tekeminen niiden perusteella omaa toimintaa varten onkin jo operatiivisen johdon asia.

5. Ylijohdo, moraalii, linnoitukset ja heikkoudet

Ylijohdon organisaatio on yleensä helposti selvitettävissä oleva asia, ja niinpä ranskalaiset tunsivat sekä OKW:n että OKH:n organisaation sekä viimeksi mainittuun marraskuussa 1938 tehdyt muutokset, jolloin mm. tiedusteluosasto ja historiallinen osasto perustettiin.

Amiraali Canariksen johtamasta OKW:n ulkomaanosastosta kirjoitti sotilasasiamies 31.5.39: ”Tämä toimisto ei näytä olevan vain Ranskan Toimisto 2:n tapainen lähinnä tietoja välittävä elin, vaan se työskentelee aktiivisesti ulkomailla yhteistoiminnassa diplomaattikunnan ja propagandaelimien kanssa. Lyhyesti sanottuna se lienee Saksan Intelligence Service.⁹⁰

Erittäin tärkeän tiedustelukohteen muodostaa myös vastustajan henkinen kestävyys. Tietoja tarvitaan sekä vihollisen totaalisen voimapanoksen arvioimiseen että oman propagandan käyttöön. Sodan syttyessä näyttää ranskalaisilla olleen saksalaisten henkisestä kestävyydestä kuva, joka ei vastannutkaan todellisuutta. Saksan kansan sisäinen kehitys Hitlerin valtakaudella lienee jäänyt ranskalaisilta huomaamatta, ja on nähty vain ulkonaiset puitteet. Kuitenkin juuri sisäinen panos on suuri voimatekijä.⁹¹ Yksityisten mielipiteiden ja mielenosoitusten johdosta ei voi mennä vetämään johtopäätöksiä, kun kansa on kuriin kasvatettua ja tottunutta. Sen sijaan asiamiesten hankkimalla aineistolla on ollut suuri merkitys Ranskan harjoittamalle propagandalle.⁹²

Siegfried-linjan rakennustöitä seurattiin Ranskassa luonnollisella mielenkiinnolla. Toimisto 2:een perustettiin pioneeriupseerin johtama erikoisjaos tätä tiedustelua hoi-

90 Castellan: La Wehrmacht vue de France, RHA n:o 2/49, s 38

91 Vrt. liite 5

92 Esimerkkejä tästä: Gamelin: Servir III, ss 127–132 ja liite 5, ss 506–513

tamaan, jonka lisäksi tarvittiin SR:n, maantieteellisen osaston ja Toimisto 2:n päällikön kiinteää yhteistoimintaa. Rakennetuista laitteista saatiin valokuvia ja piirustuksia⁹³ sekä pidettiin linnoituskarttoja mittakaavassa

- 1:50.000 joukkoja varten yleensä ja
- 1:20.000 tykistön vaatimalla tarkkuudella.⁹⁴

Aivan yhtä tärkeää kuin tuntea vastustajansa voima, on tuntea sen heikkoudet, sillä vasta näiden molempien perusteella kyetään tekemään ylijohdolle tarpeelliset johtopäätökset. Heikkouksiin on Toimisto 2 kiinnittänyt myös huomiota, ja esimerkiksi 1937 arvioitiin a) aktiivi- ja reserviupseerien, b) ylijohdon reservien (mm. raskas tykistö) ja c) koulutettujen reserviläisten puutteet Saksan sotilaallisen voiman heikkouksiksi.

Näitä samoja puutteita toistetaan sitten monessa yhteydessä, ja Gamelin selosti niitä mm. Chamberlain'ille 26.9.38 lisäten vielä heikkouksina linnoituslaitteiden keskenräisyyden ja raaka-aineiden puutteesta johtuvan kykenemättömyyden pitkään sotaan.⁹⁵ 27.12.38 Gamelin kertoo Saksan tulevan saavuttamaan sotilaallisen voimansa huipun 1940, ehkä vasta v. 1941.⁹⁶

Tammi-helmikuun muistiossa v 1939 Toimisto 2 yhä kiinnittää huomiota jo edellä esitettyihin heikkouksiin sekä lisäksi mainitsee aliupseerien lukumääräisestä ja laadullisesta heikkoudesta, josta oli kirjoitettu 9.12.39 *Militärwochenblatt*'issa.⁹⁷

6. Poliittiset ja sotilaalliset suunnitelmat sekä ratkaisut

Kun tarkastelee Saksan vuosina 1936–1939 suorittamia verettömiä valloituksia, tulee helposti mieleen ajatus, että niiden on täytynyt suurelta osalta perustua yllätykseen. Niitä uskallettiin vastustaa niin vähän, että tällainen ajatus on täysin oikeutettu. Eivätkö sitten naapurit olleet kyllin ajoissa tietoisia asiasta voidakseen sotilaallisesti varautua vastatoimenpiteisiin?

Liitteeseen 3 on koottu ne tärkeimmät viitteet, jotka Ranskan tiedustelupalvelu sai Saksan ekspansioyrkimyksistä ja niiden toteuttamisesta. Luettelo antaa vakuuttavan kuvan siitä, että paljon on tiedetty, ja näin jälkeenpäin lukiessa viitteet tuntuvat suorastaan liiankin selviltä. Tämän johdosta on syytä koko ajan pitää mielessään ne olosuhteet, joissa tiedot on saatu. Ratkaisu ei ole ollut tiedossa niin kuin meillä, tiedot ovat ol-

93 Vrt. liite 6

94 Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, s 141–142

95 Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, s 141–142

96 Gameilin: *Servir II*, ss 352–353

97 Gamelin: *Servir I*, ss 136–137

leet ehkä vain pienenä osana lukuisten muiden, ristiriitaisten ja täysin vastakkaistenkin tietojen joukossa.

Luettelo sellaisenaan vastaa kysymykseen, mitä Ranskan tiedustelupalvelu on tiennyt Saksan suunnitelmista ja niiden toteuttamisesta. Tässä yhteydessä on sen johdosta syytä tarkastella, pitivätkö nuo erinomaisilta tuntuvat tiedot paikkansa ja mikä oli niiden ajallinen suhde tehtyihin päätöksiin, valmisteluihin ja toteuttamiseen. Kaikkien tietojen toistaminen ei ole tietenkään ollut mahdollista.

a. Reininmaan miehitys

Ei ole tietoa, milloin Hitler on tehnyt päätöksen alueen miehityksestä, mutta suunnitelmiin se on kulunut hänellä aina⁹⁸. Kölnin silloisen pääkonsulin erinomaisen selvät raportit kertovat kuitenkin selvää kieltä valmistelujen edistymisestä. Niiden aikana on vain odotettu kahden edellytyksen täyttämistä ennen toteuttamista. Toinen oli Saksan armeijan saaminen kyllin voimakkaaksi tai ainakin pelottavaksi, ja toinen edellytys oli poliittisesti sopiva ajankohta. Ranskan – Venäjän sopimus oli sitten hyvä tekosyy.

Miehityksen tapahtuessa toimisto 2 ilmoitti Saksan armeijan vahvuudeksi 30 divisioonaa, joista 3 panssaridivisioonaa.⁹⁹ Sotaministeriön muistiossa 11.3.36 esitettiin saksan Reinin alueella olevien joukkojen vahvuudeksi 295.000 miestä ja mainittiin niiden vastaavan 21–22 divisioonaa. Kuitenkin luetteloissa esiintyy aseellisia joukkoja vain 60.000, joista puolet armeijan ja puolet poliisien. Muut ovat SA-, SS-, NSKK- (puolueen autojärjestö) tai työpalvelujoukkoja.¹⁰⁰ Saksa ilmoitti itse alueelle saapuneen 19 pataljoonaa ja 13 patteristoa¹⁰¹, mikä esikuntien ym. kanssa vastasi 30.000 miestä, kuten oli arvioitukin.

On vaikeaa ymmärtää, miten alueella oleville joukoille voitiin antaa 21–22 divisioonan arvo. Tätä seikkaa on kovasti ihmetelty myös Ranskassa, sillä Kölnin pääkonsuli oli ilmoittanut, että alueella oli vain 54.000 taistelukykyistä miestä, muiden aseistuksen supistuessa käsiaseisiin.¹⁰²

b. Anschluss

Eräs Hitlerin monista päämääristä oli Saksan ja Itävallan liittäminen yhdeksi valtioksi ja sen hän oli myös puheissaan avoimesti ilmoittanut.¹⁰³

98 Vrt s 99 ("Mein Kampf")

99 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 45, mutta s 129 29 div (24 jv, 3 ps, 2 rv)

100 Gamelin: Servir II, 210

101 Les événements, s 591

102 Ibidem, ss 510-511

103 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 56

Kesti kuitenkin viisi vuotta ennen kuin hän katsoi tilanteen kypsäksi liittämistä varten. Valmistelut veivät aikaa, sillä edellytyksenä oli Italian suostumus ja sotilaallinen voima. Itse suoritusta eivät mitkään sotilaalliset valmistelut edeltäneet ja näin ollen huomaamme niiden puuttuvan myös viiteluettelosta. Joukot, jotka oli hälytetty vasta 10.3. illalla, marssivat suoraan rauhan ajan varuskunnistaan Itävallan alueelle, ja tämän tiedustelu kyllä pystyi toteamaan.¹⁰⁴

Tässä tapauksessa on kysymys sotilaallisesta yllätyksestä, sillä joukkojen keskityksien puuttuessa ei tiedustelu voinut ilmoittaa konkreettisia tietoja.

c. Tšekkoslovakian ensimmäinen jako

Tämän yrityksen valmistelut olivat pitkäaikaiset ja huolelliset. Suunnitelmia oli tehty jo vuoden 1937 aikana ja talvella 1938, jolloin ne oli myös todettu. Vasta Hitlerin käytyä 3.–9.5.38 Roomassa hän lienee saanut liittolaiseltaan vapaat kädet toimintaa varten, ja saman kuun lopulla tiedustelu toteaaakin ensimmäiset näkyvät sotilaalliset valmistelut.

Päätös toiminnan ajankohdasta lienee tehty kesällä, koska silloin peruutettiin perinteelliset syysotaharjoitukset ja elokuussa saatiin tietää todennäköinen päivämääräkin, jonka piti olla 25.9. Ajankohta oli oikea, sillä 23.9. Saksa jätti uhkavaatimuksensa, ja 26.9. Hitler piti kuuluisan puheensa Urheilupalatsissa.

Tämän ajankohdan vaatimuksista on ollut puhetta jo aikaisemmin, joten voimme¹⁰⁵ todeta vain selvän eron maaliskuun tapahtumiin. Saksan armeija oli nyt osittain pantu liikekannalle ja Toimisto 2:n mukaan oli aktiividivisioonaa 56.

Gamelin ei näytä kuitenkaan tätä tietävän tai uskovan, koska hän esitti 26.9. Chamberlain'ille luvun 40.¹⁰⁶ Samalla kertaa luettiin myös Saksan armeijan heikkoudet. Pyrittiinkö nyt tahallisesti antamaan Saksasta mahdollisimman heikko kuva? Vuonna 1936, kun ei ollut liittolaisia, antoi Sotaministeriö kuvan mahtavasta armeijasta, mutta nyt oli tiedossa liittolainen, ja kuva oli toisenlainen.

d. Tšekkoslovakian toinen jako

Saksan armeijan valmiustila pysyi ennallaan syyskuun kriisin jälkeen, eikä Tšekkoslovakiolla itsellään ollut enää konkreettisia mahdollisuuksia torjua Saksan uusia vaatimuksia. Tapahtumat kulkivat jo omalla painollaan, eikä lopullinen valtaus edellyttänyt enää suuria erikoisvalmisteluja.¹⁰⁷ Tieto lopullisesta suorituspäivästä tulikin vasta 9 vrk

104 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 58

105 Ibidem, s 135, mutta s 71 54 divisioonaa

106 Gamelin: Servir II, s 352

107 Vrt. Hagen: Die geheime Front, s 174

sitä ennen, eikä Hitlerin tarvinnut sitä paljon aikaisemmin päättääkään, sillä joukot keskitettiin rajalle vasta kahta vuorokautta ennen miehitystä.

e. Vaatimukset Puolalle ja sodan aloittaminen

Puolan sodan valmisteluvaiheessa on käytettävissä jo tarkempia tietoja tapahtumista saksalaisten puolella.¹⁰⁸ Näin voimmekin tarkemmin seurata, miten saadut tiedot ovat pitäneet paikkansa.

3.4. Hitler allekirjoittaa suunnitelman, ja 10.4. tieto asiasta on tullut ranskalaisille.

Touko-kesäkuussa tehdään lopulliset suunnitelmat. Keskityksiä ja osittainen liikekannallepano todetaan, 9.6. saadaan selville hyökkäyksen ajankohta ja 5.-12.6. saatujen tietojen perusteella Toimisto 2 tekee 14.6. seuraavan raportin:¹⁰⁹

”Sotaministeriö
Toimisto 2
N:o 1153

14. kesäkuuta 1939

Tiedusteluilmoitus

Viikon 5.-12.6.39 aikana saadut tiedot tilanteen mahdollisesta kehityksestä vahvistavat käsityksen, että kriisi on tulossa. Eräs erinomainen lähde ilmoittaa, että uusi jännitystila on mahdollinen elokuussa.

Tämän tiedottajan käsityksen mukaan tulee Saksa järjestämään Puolan kysymyksen, olipa muiden suurvaltojen kanta mikä tahansa, ellei rauhanomaista ratkaisua esillä oleville kansainvälisille kysymyksille ole saatu aikaan elokuun loppuun mennessä käyttämällä hyväksi kaikki neuvottelumahdollisuudet. Saksan tarkoituksena on saada takaisin Danzigin lisäksi myös entiset Posenin ja Itä-Preussin maakunnat.

Tässä tarkoituksessa tullaan kesän aikaan suorittamaan sotilaallisia toimenpiteitä: kaksi panssaridivisioonaa ja yksi kevyt divisioona vahvennetaan ja suunnataan 20.8. alkaen Neuhammer'in alueella (Sleesiassa, 55 km kaakkoon Glogan'ista).

Tämä tieto on erittäin tärkeä, sillä vastaavanlaisten viitteiden ansiosta on ollut mahdollista seurata syyskuusta 1938 alkaen saksalaisten keskityksiä askel askeleelta.”

22.8. Hitler peruuttaa hyökkäyskäsken ja määrää uudeksi H-päiväksi 1.9. Tieto tästä tuli 28.8.

Tiedot ovat siis saapuneet jopa 2–3 vrk kuluttua, minkä tässä tapauksessa on täytynyt olla riittävän nopeaa.

¹⁰⁸ Jars: La Campagne de Pologne, liite 11, ss 219–222

¹⁰⁹ Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 99. Eräs tällainen tieto on saattanut olla kenraali von Bodenschantz'in ja Ranskan Berliiniin lähettilään keskustelu 6.5.39. (Les événements, s 44)

Myös Puolaa vastaan keskitettyjen divisioonien määrä on ollut ranskalaisten tiedossa, sillä elokuun lopulla he ilmoittavat luvun 64¹¹⁰, ja Jars ilmoittaa operaatioihin osallistuneiden divisioonien kokonaisluvuksi 63 (sekä lisäksi eräitä muita joukkoja).¹¹¹

f. Sotatoimet Länsi- ja Pohjois-Euroopassa syksyllä 1939 ja talvella 1940 sekä Saksan hyökkäysvalmistelut lännessä

Puolan sodan aikana oli kaksi viikkoa kestävä vaihe, jolloin Ranska sekä suoritti että suunnitteli aktiivisia sotatoimia Saksaa vastaan. Puolan nopea luhistuminen aiheutti kuitenkin niiden keskeyttämisen ja siirtymisen täysin passiiviselle kannalle odottamaan, mitä vastustaja tulisi tekemään.

Tuon kahden ensimmäisen sotaviikon aikana 3.–17.9.39 Ranskan tiedustelun oli ennen kaikkea pyrittävä selvittämään, paljonko saksalaisia joukkoja oli vastassa, jos Ranskan hyökkäyksestä tulisi tosi. Tämä kysymys on panssarivaunuprobleemin lisäksi se, josta on eniten ristiriitaisia tietoja.

Gamelin väittää, että Saksalla olisi ollut heti syyskuun alussa n 40 divisioonaa lännessä Sveitsin, Belgian ja Hollannin vastaiset rajat mukaan luettuna.¹¹² Rivet esittää puolestaan vahvuudeksi 27.8. 9 ja 14.9. 30 divisioonaa¹¹³, ja nämä luvut sopivat Minart'in esittämään taulukkoon, jossa on esitetty vahvuudet eri ajankohtina:¹¹⁴

Aika	Divisioonien lukumäärä (min/max)				
	Hollannin, Belgian ja Luxemburgin rajalla	Moselin ja Reinin välillä	Reinin itärannalla	Reservi (epävarma)	Yhteensä
28.8.	1	6	3	-	10
6.9.	5	12	6	-	23
12.9.	5/6	14/16	9/10	-/2	28/34
20.9.	9/11	18/20	13	40/44	82/86

Gamelin'in arvio saavutetaan siis syyskuun puolivälissä, ja 6.9. olisi vastustajalla ollut vain 23 divisioonaa, joista 12 painopistesuunnassa. 6.9. oli Ranskan aktiividivisioonat valmiina offensiiviin.¹¹⁵ Gamelin kertoo vielä, että Moselin ja Reinin välillä olisi 15.9. saapuneen tiedon mukaan ollut 18 divisioonaa sekä muita reservissä.¹¹⁶

110 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 165

111 Jars: La Champagne de Pologne, liite 1, ss 199–200

112 Gamelin: Servir III, s 34

113 Rivet: Le champ allemand dans la fièvre des alertes, RDN IX, s 34

114 Minart: P.C. Vincennes I, s 34

115 Gamelin: Servir III, s 37

116 Ibidem, ss 69–70

Todellisia lukuja on vaikea saada selville, sillä saksalaisten ilmoittamat divisioonamäärät vaihtelevat aina Keitelin 5:stä Jodlin 23 divisioonaan.¹¹⁷

On siis jälleen todettava, että tiedustelupalvelun ilmoittamat luvut ovat saattaneet olla ainakin syyskuun loppupuolella liian suuria. Nyt on kuitenkin havaittavissa se merkittävä ilmiö, ettei enää puhuta mitään Saksan lännessä olevien joukkojen taisteluarvosta. Gauché ei puutu lainkaan tähän kysymykseen, ja Rivet on taas puolestaan ainoa, joka myöntää, että 14.9. todetuista 30 divisioonasta vain 14 oli sellaisia, joita voi pitää taisteluelpoina. Halder on kertonut, että 7 oli ensi luokan, 19 toisen luokan ja 5 reservidivisioona.¹¹⁸

On olemassa myös toinen Saksan armeijan taistelukykyyn vaikuttava tekijä, josta tiedustelupalvelu ei ole esittänyt arvosteluaan Puolan sodan jälkeen. Tämä tekijä on Saksan materiaalityttiläns. On selvää, että kulutus on ollut suuri huolimatta sodan lyhytkestä Puolaan. Jodl onkin väittänyt, ettei heillä ollut kuin 10–15 vrk:n taistelukulutusta varten ammuksia taistelujen tauottua idässä.¹¹⁹ Saksan armeija aseistettiin vasta vuoden 1939 aikana sotaa varten, ja näin ollen mm. ampumatarvikkeiden ja lentopommien varastot olivat vielä melko vaatimattomat.

Kun oli käynyt selväksi, etteivät liittoutuneet ainakaan toistaiseksi ryhtyisi länsirintamalla hyökkäämään, kohdistui koko mielenkiinto saksalaisten tulevan hyökkäyksen ajan, paikan, voiman ja hyökkäystavan selvittämiseen. Tärkeintä oli tietenkin olla selvillä Saksan voiman keskityksistä, sillä niistähän saatettiin vetää johtopäätöksiä sekä paikan että ajan suhteen.

Gauché väittää kirjassaan, että ranskalaiset alkoivat odottaa hyökkäystä vasta marraskuussa¹²⁰, mutta tosiasia on, että jo lokakuun puolivälissä arveltiin Saksan hyökkäyksen olevan tulossa.¹²¹ Saksan panssarivoimat olivat kuitenkin tällöin vielä poissa, eikä voida ajatella suurhyökkäystä ilman niitä. 16.–17.10. tapahtuneet hyökkäykset olivatkin vain paikallisia tarkoituksena työntää saksalaiset pois Siegfried-linjan välittömästä läheisyydestä.

Yleensä voidaan todeta, että ranskalaiset olivat melko hyvin perillä saksalaisten joukkojen keskityksistä lännessä (liite 6). Näitä ryhmityspiirroksia tarkasteltaessa ei voi täysin yhtyä Gamelin'in puolustukseen, ettei hän voinut tietää, missä hyökkäys tulisi tapahtumaan.¹²² Tällaisten ryhmityksien perusteella ei voi kuvitella Saksan aloittavan hyökkäystä Maginot -linjaa vastaan tai Sveitsin kautta!

117 Les événements, ss 458-459. Gamelin: Sevir III, ss 37–38. Tieto on peräisin Raymond Cartier'n kirjasta "Les secrets de la guerre dévoilés par Nuremberg", jota ei ole voitu hankkia painoksen loppumisen takia.

118 Rivet: Le champ allemand dans la flévue des alertes, RDN IX, s 34

119 Busch: Secret Service Unmasked, s 263

120 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 164

121 Liite 3 ja Gamelin: Servir III, s 92

122 Gamelin: Servir III, s 389

Hyökkäyksen ajankohta oli jo huomattavasti vaikeampi selvittää, sillä saksalaisten joukot olivat paikoillaan suurin piirtein koko talven, eivätkä tarvinneet kuin vajaan vuorokauden ajan siirtyäkseen ryhmitysalueiltaan lähtöasemaan.¹²³

Onkin syytä tarkastella, ovatko hyökkäyksen ajankohtaa koskevat tiedot olleet oikeita ja onko Toimisto 2 pystynyt antamaan siitä ylijohdon tarvitsemat tiedot?

Edellä on jo kerrottu lokakuun hyökkäystiedoista, jotka osoittautuivat tosin oikeiksi, mutta niille lienee annettu liian suuri merkitys hermostuneessa odotuksen ilmapiirissä. Seuraava hälytysvaihe on marraskuussa. Ensimmäisen hyökkäyssuunnitelman voidaan katsoa syntyneen 9.10., ja hyökkäyksen piti alkaa 15–20.11.¹²⁴ 15.10. ranskalaiset saivat tiedon Hitlerin päätöksestä, ja kuun loppupuolella tuli lisätietoja alkavasta offensiivista. Joukkojen ryhmityksiä lienee tapahtunut marraskuun alkupuolella, ja siitä johtuivat ilmeisesti lukuisat tiedot 10.–12.11. paikkeilla. Hyökkäys lykätään kuitenkin kerta kerran jälkeen, sillä sää on huono, eikä armeijakaan ole valmis.

Joukkojen H-päivät ovat 9., 11. ja 17. päivä, mutta aina tulee odotuskäsky. Tammikuussa, jolloin liittoutuneilla oli toinen hälytysvaihe, ovat vastaavat suunnitellut H-päivät 9., 17. ja 20. Ranskalaisilla on yllin kyllin hyökkäykseen viittaavia tietoja, mutta Rivet suhtautuu niihin epäillen, koska ei ole olemassa välittömiä tietoja hyökkäysvalmisteluista.¹²⁵

Helmikuu oli kuukausi, jolloin saksalaiset eivät aikoneetkaan hyökätä lännessä, vaan aloittivat Tanskan - Norjan retken valmistelut, ja 3.3. Hitler määräsi sen suoritettavaksi ennen lännen hyökkäystä. Toimisto 2 sai kuitenkin päivittäin erilaisia tietoja hyökkäyksestä.¹²⁶ Näistä tiedoista on osa ilmeisesti tahallisesti vääriä, mutta osa innokkaiden asiamiesten virheellisten päätelmien tuloksia.

Hitlerin päätös operaatio ”Weserübung’in” suorituksesta on pysynyt hyvin salaisuutena. Toimisto 2:n päällikkö esitti tosin jo 11.1.40 arvelun saksalaisten mahdollisesta toiminnasta Skandinavian suuntaan, ja maaliskuun alussa, jolloin valmistelut todella alkoivat, saatiin tietoja joukkojen ja aluksien keskityksistä. Itse hyökkäyspäivä on jäänyt salaisuudeksi, eikä sitä ole saanut selville ilmeisestikään kukaan. Sitä ei tiedetty Englannissa¹²⁷, ei Pohjoismaissa¹²⁸ eikä Ranskassa. Suoritus paljastui vasta saksalaisten aluksien sivuuttaessa 8.4. Tanskan salmet. Päätös oli tehty 2.4.

24.4. Hitler ilmoitti aikomuksenaan olevan hyökätä lännessä 1.-7.5. välisenä aikana, ja 30.4. Hitler määräsi, että 7.5. olisi valmistava hälytyspäivä, 5.5. hän käski, että A-päivä,

123 Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, s 216 ja *La Campagne de France*, s 205

124 Tiedot saksalaisten valmisteluista Rivet’n kirjoituksesta ”Le Camp allemandes dans la fièvre des alertes”, *RNX IX*, ss 33–48

125 Gamelin: *Servir III*, ss 156–157

126 Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, s 202–203

127 Busch: *Secret Service Unmasked*, s 266

128 Kinnunen: Strateginen tiedustelu lähinnä toisen maailmansodan kokemusten valossa, SKK:n diplomityö, liite 2

jolloin annettaisiin joko käsky ”Danzig” (hyökkäys) tai ”Augsburg” (odotus), olisi 8.5. Göringin esityksestä hyökkäys lykättiin kuitenkin siten, että saatuaan 9.5. klo 17.00 sää-tiedot Hitler klo 21.00 antoi käskyn ”Danzig”¹²⁹.

Ranskalaiset saivat 1.5. täysin oikean tiedon hyökkäyksestä 8.-10.5. Tätä seurasi eräitä muita tietoja, joista 6.5. ja 8.5. saadut olivat tärkeimmät. Viimeksi mainittu näyttää tienneen Hitlerin 5.5. tekemän päätöksen. Lopullinen ja varma tieto saatiin vasta, kun käsky ”Danzig” oli annettu.

Tietoja oli siis saatu, mutta miten niitä oli tulkittu? Lokakuussa annettiin Gamelin’in päiväkäsky odotettavissa olevan hyökkäyksen johdosta¹³⁰, marraskuussa ja tammikuussa suoritettiin yleinen hälytys, mutta nyt ei maavoimia hälytetä ennen kuin 10.5. aamulla klo 03.15 tietojen jälkeen.¹³¹ Olivatko tiedot nyt vähemmän hälyttäviä, eikä Toimisto 2 ollut informoinut komentajaa kyllin hyvin, vai eikö hän itse uskonut niihin?

Edellä on jo kerrottu puuttuvasta yhteistoiminnasta toisaalta liittoutuneiden sekä Belgian ja Hollannin välillä, ja toisaalta Ranskan eri aselajien välillä. Toukokuun hyökkäyksen odotus antaa tästä myös mielenkiintoisen kuvan.

Englantilaiset eivät tienneet mitään, yllätys oli heille täydellinen, ja hälytys tuli Ranskan päämajasta klo 05.45.¹³² Hollanti oli ryhtynyt varotoimenpiteisiin jo 8.5. ja asettanut joukkonsa hälytystilaan, joka kerrottiin seuraavan päivän sanomalehdissä ilmeisesti suurena uutisena. Belgian ulkoministeri ei uskonut välittömään vaaraan ja niinpä ministeriön jatkuva puhelinpäivystys lopetettiin 9.5. klo 21.00!¹³³ Belgian sotilaallinen johto puolestaan uskoi tilanteen vakavuuteen ja joukoille annettiin hälytys 7.5.klo 23.00.¹³⁴

Ranskassa oli hyökkäyshetki joukoille yllätys¹³⁵, mutta hallitus oli onnellisen tietämättömän tilanteen vakavuudesta keskustellessaan 9.5. klo 10.30 alkaneessa istunnossa kenraali Gamelin’in erottamisesta.¹³⁶ Sen sijaan ilmavoimat olivat ottaneet asian vakavasti ja hälyttivät joukot myös jo 7.5.¹³⁷

Miksi sitten maavoimia ei hälytetty? Pääasiallinen syy lienee ollut se, ettei haluttu suorittaa enää turhia hälytyksiä, jollaisia oli jo tapahtunut lokakuussa, marraskuussa, tam-

129 Halder sai käskyn klo 22.15 (La Campagne de France, s 205), mutta 9.5. klo 13.15 oli divisioonaportaaseen tullut valmistava käsky, jonka perusteella joukot lähtivät liikkeelle klo 17.30. (Ruby: Sedan, terre d'epreuve, s 271)

130 Gamelin: Servir III, s 92

131 La campagne de France, s 70. 2. A sai hälytyksen klo 05.00 (Les événements, s 519) ja 9. A klo 05.30 (Ibidem, s 1287)

132 Ellis: The War in France and Flanders, s 35

133 Les événements, s 834

134 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 212

135 Les événements, ss 519, 1258, 1287, 1375

136 Reynaud: LA France a sauvé l'Europe, s 54

137 Ruby: Sedan, terre d'epreuve, s 76. Les événements, s 924

mikuussa ja osittain myös huhtikuussa.¹³⁸ Rivet oli jo tammikuussa halunnut odottaa välittömiä tietoja, ja niin hän lienee tehnyt nytkin luottamatta asiamieslähteistä saatuihin tietoihin, joita oli vaikea tarkistaa.¹³⁹ Kävi kuitenkin niin, että välittömät tiedot myöhästyivät. Teoreettisesti olisi voitu saada tieto hyökkäyksestä noin 16 tuntia (9.5. klo 13.15–10.5. klo 05.35) ja tieto joukkojen lähdöstä liikkeelle noin 12 tuntia (9.5. klo 17.30 -) sekä tieto ”Danzig” – käskystä 8½ tuntia (9.5. klo 21.00 -) ennen saksalaisten H-hetkeä, mutta tämä oli tietenkin käytännössä mahdotonta. Tulihan tieto nytkin OKW:sta (Canaris), mutta saapui ranskalaisille vasta aamuyöllä!

Puolustajalle ei kuitenkaan riitä tiedot siitä, missä vihollisen joukot ovat, mitä joukkoja sillä on käytettävissä ja milloin hyökkäys on tulossa, vaan se haluaa myös tietää, miten hyökkäys tulee tapahtumaan. Pystyttiinkö salaisuuden verhoa nostamaan tältä kohdalta?

Gamelin näyttää olleen hyvin epävarma Saksan pääiskun suunnasta¹⁴⁰, ja tähän ovat olleet ilmeisesti osaltaan syynä ristiriitaiset ja hajanaiset tiedot sekä pelko harhauttamisesta. Tietojen runsaudesta voimme poimia muutaman esimerkin:

Marraskuun tiedot kertovat hyökkäyksestä Belgian, Hollannin ja Luxemburgin kautta.

Tammikuun tiedot ja belgialaisten haltuunsa saama suunnitelma edellyttävät hyökkäystä Namur’in suuntaan samaan tapaan kuin edellä.

Helmikuussa ensin tieto hyökkäyksestä vain Hollantiin (2.2.), sitten hyökkäyksestä Maginot -linjaa vastaan (8.2.) ja valmisteluja todettiin myös Sveitsin rajalla.¹⁴¹

Maaliskuussa ranskalaiset saivat haltuunsa suunnitelman, jossa hyökkäys oli suunniteltu sekä Benelux-maiden että Sveitsin kautta.

Toukokuussa tuli sekä oikeita tietoja että myös hyökkäyksestä vain Hollantiin.

Tietoja oli siis paljon ja monenlaisia, mutta on myönnettävä, että Toimisto 2 kiinnitti muistioissaan jatkuvasti huomiota juuri Belgian - Hollannin suuntaan esittämättä kuitenkaan arviointeja tavoitteista.¹⁴² Lisäksi belgialaisilla oli heidän oman kertomuksensa mukaan täysin oikea kuva saksalaisten suunnitelmista jo maaliskuussa 140, mutta Gamelin ei uskonut sitä.¹⁴³

Ranskalaiset saivat tietoja kahdesta eri suunnitelmasta. Toisesta on olemassa vain Ranskan silloisen Puolan lähettilään Léon Noël’in kertomus.¹⁴⁴ Hän väittää saaneensa Puolan yleisesikunnan päälliköltä, kenraali Sikorskilta maaliskuussa 1940 suunnit-

138 Ruby: s 76 ja Prioux: Souvenirs de guerre 1939–1943, s 51

139 Rivet: Etions-nous résignés en mai 1940? RDN XI, s 35. Gauché: Le deuxième bureau au travail, ss 194–200

140 Gamelin: Servir III, ss 388–389

141 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 202–204

142 Muistiot pvm:ltä 21.12.39, 11.1.40, 18.2.40 (Koillisarmeijan esikunnan toimisto 2), 13.4.40. Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 194–195, 196–198, 204–205 ja 207

143 Bauer: Resignement et commandement, RMS n:o 7/53, ss 334–336

144 Les événements, s 860

telman, joka oli kuulemma anastettu OKW:sta. Suunnitelma, joka piti toimittaa myös Gamelin'ille, oli kertojan mukaan pääpiirtein samanlainen kuin toukokuussa toteutettu, mutta lisänä oli vielä hyökkäys Sveitsin kautta Pyreneille. Mikäli suunnitelma on lainkaan tullut Ranskan ylijohdolle, ei sitä ilmeisestikään ole otettu vakavasti.

Toinen suunnitelma joutui belgialaisten käsiin erään saksalaisen kuriirilentokoneen tehdessä 10.1.40 pakkolaskun Mechel'issä. Tässä suunnitelmassa oli päähyökkäys suunnattu Ardennien pohjoisosan kautta, mutta periaate oli sama kuin toukokuussakin. Maa-hanlaskujoukot oli tarkoitus käyttää Meusella Cinant-alueella, eikä Hollannissa niin kuin toukokuussa.¹⁴⁵

Ranskalaiset saivat 12.1. tiedon papereista, mutta suhtautuivat niihin epäillen, kuten edellä on kerrottu. Belgialaiset eivät koskaan antaneet Ranskalle papereita täydellisinä.¹⁴⁶ Tämän hyökkäyksen H-hetkeksi oli määrätty 17.1. klo 07,16, mutta ennen kaikkea sää-tekijät estivät sen toteutumisen¹⁴⁷, ja vasta uusittu ja järjestyksessä kolmas suunnitelma toteutettiin toukokuussa.

Nämä esimerkit osoittavat, kuinka epävarmalla pohjalla tiedustelupalvelu liikkuu joutuessaan päättelemään, miten vihollinen tulee hyökkäämään. Tämän päivän selvitetty suunnitelma saattaa olla jo huomenna vanhentunut. Ranskan tiedustelupalvelu sekä ylijohdo ovat tämän hyvin – ehkä liiankin hyvin – tajunneet ollessaan uskomatta oikeastaan mihinkään suunnitelmaan.

B. Muihin valtioihin kohdistunut tiedustelu

1. Italia

Italiasta muodostui Ranskan toinen vastustaja, mutta ensimmäisen maailmansodan liittolaisuus sekä Saksan ja Italian etujen ristiriitaisuus lähinnä Itävaltaan nähden aiheuttivat sen, että aluksi Ranska ja Italia toimivat mitä parhaimmessa yhteistoiminnassa. Tämä helpotti tietenkin myös tiedustelupalvelun toimintaa, ja tietojen vaihto oli varsin luottamuksellista.

Yhteistoimintaa helpotti lisäksi se, että Gamelin tunsi henkilökohtaisesti marsalkka Badoglion. Vielä vuoden 1935 aikana vierailtiin, vaihdettiin kunniamerkkejä ja neuvoteltiin yhteistoiminnasta sen varalta, että Saksa hyökkäisi Itävaltaan.¹⁴⁸

Abessinian selkkaus johti seuraavana vuonna välien jäähtymiseen. Ranskalaiset laskelmoivat jo Italian esiintymistä joko liittolaisena, puolueettomana tai vihollisena. Erääs-

145 Tiedot asiakirjoista ja selostus tapahtumien kulusta: XXX: L'Alerte de janvier 1940, RDN VI, ss 208–220 ja Vanweleknhuuzen: L'Alerte du 10 janvier 1940, RH de la 2eGM n:o 12/53, ss 33–54. Käännökset liitteessä 4.

146 Les événements, s 457

147 Vanweleknhuuzen: Les parachutistes allemandes en 1939–1940, AN n:o 3/54, ss 14–20

148 Gamelin: Servir II, ss 161–174

sä kenraali Georges'in muistiossa 5.6.36 arvioidaan Italian voimat ja todetaan sen liittolaisena lisäävän yhteisiä voimia 3:lla, jopa 9:llä divisioonalla, mutta puolueettomana sitovan Ranskalta 5 ja Saksalta 10 divisioonaa, sekä vihollisena sitovan Ranskalta 9 divisioonaa Euroopassa ja 6 Pohjois-Afrikassa.¹⁴⁹

1.6.36 Ranskan tiedustelupalvelu saa selville juuri tehdyn Saksan ja Italian tiedustelun yhteistoimintasopimuksen yksinkertaisesti siten, että Italian SR:n johtaja kertoo sen ranskalaiselle kollegalleen!¹⁵⁰

19.12.38 Toimisto 2:n muistiossa todetaan ensimmäisen kerran selvästi, että Italia ei tule enää lähestymään Ranskaa, vaan pysyy uskollisena Saksalle.¹⁵¹

Talvella 1939 esiintyy Italia seuraavan kerran tärkeimmässä tiedusteluilmoituksessa. 14.2.39 alkaen saatiin joukko ilmoituksia, jotka kertoivat Italian vahventavan joukkojaan Tripolitiassa. Vahvuus oli kasvanut 66.000:sta 88.000:een, mikä aiheutti myös Ranskan Pohjois-Afrikassa olevien joukkojen vahventamisen. 16.2. Gamelin pyysi puheilleen Italian Ranskassa olevan sotilasiamiehen, koska tämä oli marsalkka Badoglion luotettu ja hänen äitinsä ranskalainen, kysyttiin suoraan, mistä oli kysymys! Hän kertoi uudelleenjärjestelyn olevan vain tekeillä, mutta totesi samalla tilanteen Euroopassa huonontuneen.¹⁵²

Kansallisen puolustuksen pysyvässä valiokunnassa asiaa käsiteltiin 24.2.39 ja sen pöytäkirjasta voi todeta ranskalaisten olevan hyvin perillä italialaisten voimista ja niiden ryhmytyksestä. Keskustelun aikana tunnutaan pitävän aivan luonnollisena, että Italian armeijasta on niinkin selvät tiedot.¹⁵³

Sodan alkuvaiheessa oli Italian asema arvoitus sitoen ranskalaisten voimia kaikkiaan 23 divisioonaa (Euroopassa 9 ja Afrikassa 14).¹⁵⁴ Myöhemmin niitä vähennettiin ja saksalaisten aloittaessa hyökkäyksen oli kaakkoisrintamalla enää 4 ja Afrikassa 10 divisioonaa.¹⁵⁵

21.12.39 julkaistussa Toimisto 2:n muistiossa mainitaan, että erään saksalaisen sotilashenkilön antamien tietojen mukaan Italia tulee tekemään toukokuussa jotain yhteistoiminnassa Saksan kanssa.¹⁵⁶ Italiasta ei muuten paljoa kerrota, ei edes kommentoida em. tietoa.

149 Les événements I, Rapport, ss 132–138

150 Rivet: Etions-nous résignés en mai 1940? RDN XI, s 26

151 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 82

152 Gamelin: Servir II, ss 389–390

153 Ibidem: ss 391–401

154 Minart: P.C.Vincennes II, s 59, mutta Gamelin: Servir III, s, 35, kertoo yhteismääräksi 24 (10+14)

155 Minart: P.C.Vincennes II, s 66

156 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 82

Maaliskuussa 1940 ilmoitetaan Roomasta armeijan vahventamisesta yhdellä armeijan esikunnalla, kahdella armeijakunnalla (toinen ”autoilla kuljetettava”), kolmella kevyellä kaksirykmenttisellä divisioonalla ja yhdellä panssaridivisioonalla.¹⁵⁷

Italiaan kohdistuva tiedustelu ei ole ilmeisesti muodostanut mitään suurta probleemia Ranskan tiedustelupalvelulle, koska siitä ei puhuta juuri mitään. Syynä tähän lienevät olleet hyvät henkilökohtaiset suhteet ja tiedustelun suorituksen helpous Saksaan verrattuna. Kansan suhtautumisessa ranskalaisiin ja sotilaskurissa on huomattava ero, ja ne ovat tärkeitä tekijöitä tiedustelupalvelun kannalta.

2. Neuvostoliitto

Venäjä on ollut ulkopuolisille aina suuri salaisuus ja niin se oli Ranskallekin maailmansotien välisenä aikana. Kaikkia kiinnosti kysymys: Millaisen sotilaallisen voimatekijän Neuvostoliitto todellisuudessa muodostaa?

Ranska on pyrkinyt osaltaan tätä kysymystä selvittämään, sillä muodostihan Neuvostoliitto tärkeän renkaan Saksaa ympäröivässä ketjussa, johon Italian kohdalle jo tuli suuri aukko. Tiedustelu lienee tapahtunut pääasiassa virallisten asiamiesten välityksellä, sillä salaisten asiamiesten antamia tietoja ei esiinny. Neuvostoliitolle vihamieliset naapurivaltiot pystyivät myös antamaan paljon tietoja, sillä niiden kiinnostus asiaan oli välitön.

Meillä ei ole mahdollista muodostaa selvää kokonaiskuvaa, sillä tiedot ovat niin puutteelliset. Muutamat yksityiskohdat antavat kuitenkin viitteitä käsityksistä Ranskassa.

Syksyn 1938 kriittisten päivien aikana arvostivat ranskalaiset Venäjän sotilaallisen voiman varsin heikoksi, koska se jätti osaltaan Tšekkoslovakian pulaan. Käsitykseen olivat vaikuttaneet myös lukuisat upseerien erottamiset, joita juuri oli tapahtunut. Toimitto 2:n muistiossa 19.12.38 esiintyy mm. lause: ”Neuvostoliiton sotilaallinen voima ei ole kuin hämäystä.” Tämä kuvastaa hyvin sen hetken käsityksiä, vaikkakin tieto esitetään saksalaisesta lähteestä saatuna.¹⁵⁸

Ranskalaisilla on ollut myös perusteellisia tietoja Neuvostoliiton armeijasta. Sen osoittaa selvästi vuoden 1939 alussa Ranskan ilmavoimien esikunnassa laadittu tutkielma Neuvostoliiton mahdollisuuksista antaa apua Ranskalle sodan syttyessä Euroopassa.¹⁵⁹ Vaikkakaan ei ole mahdollista tarkistaa asiakirjassa esitettyjä tietoja, vastaavat ne kuitenkin hyvin niitä käsityksiä, mitä meillä on nimenomaan senaikaisesta Neuvostoliiton ilmavoimista Talvisotamme kokemusten valossa.

157 Gamelin: *Servir III*, s 303

158 Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, ss 75–77 ja 82

159 *Les événements*, ss 315–320

Poliittisen tiedustelun kannalta muodostaa tärkeän vaiheen kesän 1939 neuvottelut Moskovassa, joissa Saksa sai aikaan sopimuksen liittoutuneiden nenän edessä. Ranskaa edusti Moskovassa kenraali Doumenc'in johtama valtuuskunta. Eräänä mielenkiintoisena detaljina mainittakoon, että 19.8. illalla huomasi eräs ranskalainen upseeri valoja eteisessä asumattomana olleessa Itävallan lähetystöalossa Moskovassa ja tästä saatiin vihje Saksan valtuuskunnan saapumisesta! Päätös neuvotteluista oli tosiaan tehty 19.8. aamulla klo 03.30 ja Ribbentrop saapui 23.8.¹⁶⁰

3. Puola, Jugoslavia, Tšekkoslovakia ja Romania

Ranskan ja yllämainittujen valtioiden kesken oli solmittu poliittiset ja sotilaalliset sopimukset vuosina 1921–1927¹⁶¹, ja näin ollen tiedustelupalvelu sai tiedot suurelta osalta yhteistoimintatietä. Sitä tehostettiin lähettämällä vielä sotilasvaltuuskuntia eräisiin maihin. Tšekkosloviassa vuosina 1919–1939 olleen valtuuskunnan viimeinen johtaja, kenraali Faucher on parlamentin tutkimustoimikunnalle antamassaan selostuksessa kertonut Tšekkoslovakian armeijan kehityksen.¹⁶² Tästä selostuksesta saa selvän kuvan siitä, miten paljon tällainen valtuuskunta voi osaltaan auttaa tiedustelupalvelua. Vastaavasti Puolassa olleen valtuuskunnan johtajan, kenraali Faury'n eräs selostus jaettiin joukoille taktillisina tietoina vihollisesta 1.10.39.¹⁶³

4. Belgia ja Hollanti

Huolimatta vuodesta 1936 alkaen tehdyistä suunnitelmista, jotka koskivat yhteistoimintaa Ranskan ja Belgian välillä, ei Ranska ollut riittävässä määrin selvillä Belgian sotilaallisista mahdollisuuksista. Sodan sytyttyä kuningas piti erittäin tärkeänä täydellisen puolueettomuuden säilyttämistä niin kauan kuin mahdollista. Tämä asenne pakotti Ranskan normaalia asiamiesjärjestelmää käyttäen tiedustelemaan mm. Dyle–Meuse-linjan puolustusvalmistelut. Tiedustelu ei kuitenkaan ole ollut tarpeeksi tehokasta, sillä liittoutuneiden joukkojen toukokuussa 1940 marssiessa em. linjalle, oli niille suuri yllätys sen heikko puolustusvalmius.¹⁶⁴

Hollannin suhteen oli tilanne vastaavanlainen.

160 Ibidem, s 59

161 Gamelin: Servir II, liite 2, ss 465–474

162 Les événements, ss 1191–1211

163 Gamelin: Servir III, liite 3, ss 491–495

164 La campagne de France, mai-juin 1940, s 74

5. Pohjoismaat

Pohjoismaissa suoritettava tiedustelu oli ilmeisesti jätetty virallisten asiamiesten suoritettavaksi. Norjan joutuessa tapahtumien polttopisteeseen kävi ilmi, ettei se kuulunut SR:n pääasiamiesten alueisiin. Ruotsin ja Norjan taloudellisista ja sotilaallisista mahdollisuuksista ei ollut tietoa yhtä vähän kuin satamien ja rautateiden kapasiteetistakaan.¹⁶⁵

Suomeen kohdistuneesta tiedustelusta ei ole tarkempia tietoja, mutta Talvisodan aikana Gamelin lähetti tänne yhteysupseeriksi majuri Canaval'in ja ulkoasiainministeriön kapteeni de Groy'n.

C. Tiedustelun tulokset eri tiedustelukeinojen mukaan jaoteltuna

1. Asiamiestiedustelu

Asiamiestiedustelu on erittäin monipuolinen tiedustelukeino, vaikka jokapäiväisessä kielenkäytössä sillä usein tarkoitetaan vain vakoilua eli salaista asiamiestiedustelua. Virallisten asiamiesten (diplomaattikunta ym.) suorittama tiedustelu kuuluu kuitenkin myös tähän ryhmään, samoin kuin siihen on syytä sisällyttää myös valtiomiesten ja sotilaallisten johtajien henkilökohtaisiin suhteisiin perustuva tietojen hankkiminen.

Henkilökohtaisten tuttavuuksien suuri merkitys näkyy selvästi tutustuessamme Ranskan tiedustelupalvelua käsittelevään aineistoon. Edellä jo kerrottiin suhteesta Gamelin - Badoglia, joka on ilmeisesti luonut edellytykset myös tiedustelupalvelun suhteille (tiedot Saksan - Italian yhteistoiminnasta). Gamelin sai myös tuttaviltaan ensimmäiset varmat tiedot Itävallan tulevasta kohtalosta.¹⁶⁶ Puolan lähetystön sotilasvaltuuskunnan johtajaksi valittiin kenraali Faury, koska hän oli ”persona grata” Puolan armeijassa.¹⁶⁷ Belgiaan lähetettiin eversti Hautcoeur, jolla oli hyvät suhteet belgialaisiin upseeripiireihin seurattuaan opetusta sikäläisessä SKK:ssa samalla kurssilla kuin Belgian kuninkaan sotilaskabinetin päällikkö, kenraali Van Ovestraete.¹⁶⁸

Muuallakin joudumme vähän väliä toteamaan huomautuksia hyvistä ystävistä ja tuttavista, kuten Belgian Rooman lähettiläs - Ciano¹⁶⁹ ja Lordi de Lloyd-Keitel.¹⁷⁰

Henkilökohtaisten suhteiden suuri merkitys on ymmärretty ainakin Ranskassa, mutta niiden lopullista osuutta tiedustelun kokonaistuloksiin on vaikea määritellä tarkalleen. Esimerkit puhukoot puolestaan.

165 Minart: P.C.Vicennes I, s 186

166 Vrt. liite 3, ss 3-4

167 Gamelin: Servir III, s 61

168 Les événements, s 679. Vanwalkenhuyzen: L'Alerte de 10 janvier 1940, RH de la 2eGM n.o 12/53, s 49

169 Vanwelkenhuyzen, s 46

170 Vrt. liite 3, s 5

Diplomaattikunnan suorittama tiedustelu oli rauhan aikana tehokasta ja suurimerkityksellistä. Erikoisesti sotilasasiamiesten osuudesta on hyvänä esimerkkinä dosentti Castallan'in tutkimus ”La Wehrmacht vue de France”. Saksan armeijan organisaatiota, vahvuutta sekä teknillistä että taktillista kehitystä koskevat tiedot ovat melkein yksinomaan diplomaattikunnan hankkimia.

Lähdeaineistossa on hyvin vähän yhtenäisiä tietoja jonkin määrätyn lähetystön tai konsulaatin hankkimista tiedoista, mutta Kölnin konsulaatti muodostaa siinä suhteessa tutkijalle miellyttävän poikkeuksen. Pääkonsuli Dobler on parlamentin tutkimuskomitealle selostanut tiedustelun suoritusta Reininmaalla verrattain yksityiskohtaisesti.¹⁷¹ Tuloksiin on päästy liikkumalla paljon, tekemällä havaintoja ja hyväksikäyttämällä tuttavuuksia sekä varsinaisia asiamiehiä. Esimerkkeinä voimme mainita mm. seuraavat suoritukset:

- Reininmaan miehitysvalmistelut¹⁷²
- Alueella olevien joukkojen valmius myös miehityksen jälkeen
- Todetaan ilmapuolustuksen komentopaikka tehtaaseen naamioituna
- Em. tehtaan sisaryhtymä Ranskassa Bourget'n lentokentän vieressä vakoilukeskus
- Todetaan kaasunaamarien ja palopommien valmistus
- Sotilaallista harjoittelua havaittiin urheiluksi naamioituneena
- Uudet jalkapallokentät suunniteltu myös ilmatorjunnan patteriasemiksi
- Valokuvattu Krupp'n 380 mm merikanuunan piirustukset

Näistä suorituksista osa liittyy jo salaiseen asiamiestiedusteluun, joka tässä tapauksessa ainakin kytkeytyi siis diplomaattien toimintaan.

Sodan sytyttyä jäivät Belgia ja Hollanti vielä puolueettomiksi, ja niiden Berliinissä olevien lähetystöjen merkitys oli liittoutuneille erittäin suuri. Yhteistoiminnan puute oli kuitenkin vaikeuttavana ja ennen kaikkea hidastavana tekijänä. Niinpä siitä lienee juuri aiheutunut 9./10.5. yöllä saapuneiden raporttien myöhäinen tulo Ranskan ylijohdolle.¹⁷³ Yleensä on saksalaisten hyökkäystä koskevista tiedoista huomattava osa tullut juuri näiden lähetystöjen kautta. Henkilökohtaisilla suhteilla oli tällöin myös suuri merkitys. (Oster-Saas).

Salaisen asiamiestiedustelun hankkimille tiedoille on tyypillistä se, että ne sisältävät runsaasti vihjeitä ja huhuja, sekä että ne viestitysvaikeuksien takia joudutaan usein lähettämään lyhyessä muodossa. Tämä aiheuttaa Toimisto 2:lle vaikeuksia muokkaustyössä, sillä tietojen tarkistaminen on hidasta ja vaikeaa, sillä vastavakoilulla on usein sormen-

171 Les événements, ss 469–515

172 Tarkemmin liitteessä 3, ss 1–3

173 Vrt. liite 3, s 14–15

sa pelissä, ja tietojen joukkoon on työnnetty tahallisia vääriäkin vihjeitä. Esimerkiksi talvella 1940 voi saapuneiden vakoilutietojen joukossa huomata tällaisiakin, joista mainittakoon hyökkäyshuhut Maginot-linjaa vastaan sekä Sveitsiin.

2. Asiakirjatiedustelu

Kaikki tiedustelun suorittajat käyttävät hyväkseen asiakirjoja suoritusportaasta riippumatta. Ranskan tiedustelupalvelun osalta asiakirjatiedustelun tulokset selviävät parhaiten esimerkeistä.

Poliittisen tiedustelun erinomaisena lähteenä oli Hitlerin ”Mein Kampf”, jossa etukäteen on julistettu Saksan tulevan sisä- ja ulkopoliittikan suuntaviivat. Sellaisina voidaan todeta mm., että

- ensin on saavutettava valtakunnan yhtenäisyys,
- rajat eivät ole pyhiä, vaan luo oikeutta,
- Saksan tulevaisuus on idän politiikassa,
- Itävalta on liitettävä Saksaan,
- Ranska on nujerrettava,
- Saksa tarvitsee liittolaisia ja siirtomaita¹⁷⁴

Saksan panssariaseen taktillista kehitystä seurattiin sotilasaikakauslehtien artikkeleiden perusteella ja organisaatio saatiin selville mm jäljentämällä Saksan SKK:n oppilaille jaettu kevyen divisioonan kokoonpanokaavio.¹⁷⁵ Aikaisemmin oli seurattu kenraali von Seeckt’in kirjoituksia¹⁷⁶ ja ensimmäinen panssariprikaatin organisaatioehdotus löytyi myös ”Militärwochenblatt’ista”.¹⁷⁷

Liikekannallepanossa antoi vihjeitä sanomalehdistö¹⁷⁸ ja ilmavoimien rakennusohjelma siepattiin sellaisenaan.¹⁷⁹

3. Lentotiedustelu

Lentotiedustelun osuudesta on tietoja vain varsinaiselta sotatoimialueelta. Ranskalaiset ovat käyttäneetkin lentoasettaan pääasiassa saksalaisten länteen keskittämien joukkojen

174 Gauché: Le deuxième bureau au travail, ss 27–36

175 Castellan: La Wehrmacht vue de France, RHA n:o 3/49, s 48

176 Gauché: s 114

177 Vrt. s 77

178 Castellan: RHA n:o 2/49, s 45

179 Vrt. s 80

ryhmituksen ja hyökkäysvalmistelujen selvittämiseen. Gamelin korostaa erityisesti, että lentotiedustelun olisi selvitettävä ajoissa joukkojen liikkeellelähtö ryhmitysalueeltaan.¹⁸⁰ Syyskuun kokonaistappiot ovat tiedossa ja antavat kuvan toiminnan laajuudesta: 9 hävitäjää ja 18 tiedustelukonetta.¹⁸¹

4. Taistelutiedustelu

Taistelutiedustelun merkitys oli ylijohdon kannalta erittäin suuri syyskuussa 1939, jolloin sen toivottiin voivan antaa yksityiskohtaisen kuvan saksalaisten puolustuksen voimakkuudesta Siegfried-linjalla. Pyrkimys sen selvittämiseen on selvästi nähtävissä kaikissa johtoportaisissa. Gamelin antaa 4.9. asiasta ensimmäisen käskyn, ja 5.9. oli partioita tunkeutunut jopa 600 m päähän rajasta!¹⁸² Toiminta jatkui sitten eräänlaisena tunnustelevana hyökkäysvaiheessa 15.9. saakka, johon mennessä oli saatu vankeja 10 eri divisioonasta.¹⁸³ Tämän jälkeen on aktiivisuus vähentynyt, koska Minart kertoo¹⁸⁴ 2. Armeijaryhmän komentajan, kenraali Prételat'n täytyneen 10.10. neljännen kerran(!) antaa armeijain komentajille käskyn selvittää, mitä vihollisjoukkoja oli edessä. Kenraali Georges kiinnitti samaan asiaan huomiota 14.10. antamallaan käskyllä, koska ranskalaiset olivat siihen mennessä saaneet vangiksi 1 upseerin ja 52 miestä, mutta saksalaiset ottaneet heiltä 9 upseeria ja 314 miestä. Tulokset näistä käskyistä lienevät olleet laihamaisia, sillä niistä ei kerrota, ja jo 16.10. alkaen saksalaiset työnsivät pois liian lähelle tunkeutuneet ranskalaiset.

10.2.40 Gamelin lähettää Georges'ille henkilökohtaisen ohjeen, jossa jälleen korostetaan aktiivisuutta ja vankien saannin välttämättömyyttä.¹⁸⁵ Ohje ei aiheuttanut toimenpiteitä, sillä Georges odotti samoja toukokuun kauniita ilmoja kuin saksalaisetkin.¹⁸⁶

Opetuksena ranskalaisten taistelutiedustelusta voimme toistaa Napoleonin sanat: ”Vitesse, vitesse, activité” korostaen tällä kertaa viimeistä sanaa.

D. Johtopäätökset

Edellä esitetyn pitäisi pystyä vastaamaan kysymykseen, onko Ranskan tiedustelupalvelu kyennyt antamaan ylijohdolle sen tarvitsemat tiedot sodan johtamista varten? Nyt

180 Gamelin: Servir III, s 184

181 Minart: P.C. Vicennes I, s 37

182 Ibidem, ss 14–15

183 Gamelin: Servir III, s 38

184 Minart: P.C. Vicennes I, ss 43–44

185 Gamelin: Servir III, s 183

186 Ibidem, s 186

muodostunut kuva on kuitenkin kokonaisuutena niin hajanainen ja yksityiskohdista koonpantu, ettei vastauksen antaminen ole suinkaan helppoa. Ranskalaiset tiedustelupseerit ja alan tutkijat ovat itse antaneet varauksetta myönteisen vastauksen. Samoin on tehnyt Riom'in oikeuden syyttäjä sanoessaan: ”Olen tutkinut joukon asiakirjoja ja tullut siihen varmaan tulokseen, että meidän tiedustelupalvelumme on ennen sotaa ilmoittanut sotilasjohdollemme ja hallituksellemme kaiken sen, mitä niiden on tarvinnut tietää Saksasta, sen voimasta ja sen johtajan aikeista.” Lausuntoa ovat tiedustelumiehet innokkaasti lainanneet korostamatta sanoja ”ennen sotaa”.¹⁸⁷

Oliko asia todella näin? Tunnettiinko esimerkiksi Saksan poliittiset suunnitelmat? Vastaus on todella ehdottoman myönteinen, sillä tiedustelupalvelu ne ainakin tunsivat. Poikkeus vahvistaa sääntöä, ja poikkeuksena voidaan pitää Saksan–Neuvostoliiton sopimusta, mutta siitä ei tiennyt etukäteen Saksassakaan kuin pieni poliittinen sisärengas. Entä Saksan armeijan nouseminen Euroopan johtavaksi sotilasmahdiksi? Vastaus on jo epävarmempi. Tietenkin on tunnustettava, että kehitys tunnettiin, mutta se tunnettiin liiankin hyvin! Tarkoitan tällä sitä, ettei Saksalla ollut mitään syytä salata armeijansa voimaa, vaan päinvastoin pitää sitä pelotuskeinona ja antaa kuva sen voittamattomuudesta. Hitler oli kulussien ja propagandan ystävä. Ei ole mitään syytä luulla, ettei armeijakin olisi harrastanut lavastusta Reininmaan miehityksessä, Anschluss'issa, vielä Tšekkoslovakian kriisin aikoina ja mahdollisesti myöhemmin. Saksalaiset kenraalit ovat tunnustaneet armeijan heikkouden, mutta ranskalaiset pitivät sitä tahallisenä keinona heidän halventamiseksi.

Tähän hämäämisprobleemiin eivät ranskalaiset yleensä kajoa lainkaan, mutta millaisen arvostelun Dobler antaakaan Gamelin'in ilmoittamista 21–22 divisioonan vahvuisista joukoista 11.3.36 Reininmaalla. Hän pudottaa vahvuuden 295.000:sta 54.000:een!¹⁸⁸ Koska Saksalle oli hyödyllistä antaa naapurien pitää itseään mahdollisimman voimakkaana, niin ilmeisesti se on myös toiminut sen mukaisesti. Ranskalaiset ovat puolestaan uskoneet sen, mitä heidän on haluttu uskovat.

Miten oli sitten Saksan armeijan taktillisen ja teknillisen kehityksen laita. Tunsiko Ranska nämäkin salaisuudet, joita Saksan ei kannattanut ehdoin tahdoin paljastaa? Vastaus on sekä myönteinen että kielteinen. Kielteiseen osaan kuuluu esimerkiksi lentojoukkojen ja panssarivoimien laaja yhteistoiminta, joka paljastui vasta Puolan sodan aikaan. Maahanlaskujoukot pysyivät suurimmaksi osaksi salaisuutena, jonka verhoa nostivat vain Norjan operaatio ja tammikuun asiapaperit, mutta esimerkiksi liitokoneiden käyttöä ei tunnettu lainkaan.

187 Rivet: Etions-nous résignéés en mai 1940? RDN X, s 646 ja Gauché'n kirjan motto.

188 Les événements, ss 509–511 ja vrt. s 85

Sodan syttyä sekä tietojen tarve että tiedustelun vaikeudet lisääntyivät, mutta yleensä tiedustelupalvelu on pysynyt tilanteen tasalla. Kehitykset tunnettiin samoin kuin joukkojen vahvuudet, mutta lento- ja panssariase yliarvioitiin. Moottoroitujen joukkojen maastokelpoisuus aliarvioitiin, kun pidettiin Ardenneja hyökkäykseen kelpaamattomana alueena, ja loppujen lopuksi hyökkäyshetkeä ei pystytty määrittelemään. On tosin myönnettävä, ettei hyökkäyksen ajankohdan selvittäminen ollut niissä oloissa helppoa.

Saksan strategisista suunnitelmista oltiin verrattain hyvin selvillä, sillä vain eräessä 15.9.39 päivätyssä Gamelin'in ohjeessa on arvelu hyökkäyksen mahdollisesta jatkamisesta Romanian suuntaan. 21.9.39 ollaan jo selvillä, että Saksa kääntyy länteen.¹⁸⁹ Skandinavian suunta oli tiedossa, joskin kovin epämääräisesti, sillä tiedoista puuttuivat varmuus ja yksityiskohdat.

Saksan totaalisen voimapanoksen arviointia varten tärkeät raaka-aine- ja teollisuuskysymykset on ollut pakko jättää käsittelyn ulkopuolelle ja näin ollen emme pysty arvioimaan ranskalaisten käsityksiä niistä. Sen sijaan Saksan sisäistä tilannetta on arvioitu kovin optimistisesti, mutta virhe, joka silloin tehtiin, on hyvin tavallinen diktatuurimaiden henkistä voimapanosta arvosteltaessa.

Muista maista ei sen sijaan ole kyetty vastaavassa määrin tietoja hankkimaan. Kokonaiskuvaa ei ole mahdollista muodostaa, mutta Norjan ja Belgian osalta tiedot ovat olleet niin puutteelliset, että sitä täytyy pitää suurvallan tiedustelupalvelun laiminlyöntinä. Oli ilmeisesti keskitytty liiaksi tulevien vastustajien, Saksan ja Italian, silmälläpitoon.

Uskallamme hyvällä syyllä väittää, että Ranskan tiedustelupalvelu on hankkinut erinomaisen hyvin tietoja sieltä, mistä niitä on todella vakavasti hankittu, mutta sivusuunnat on jätetty vaille suurempaa huomiota ja omat liittolaiset on todennäköisesti laiminlyöty kokonaan. Toimisto 2 oli asioista selvillä, mutta on kokonaan toinen kysymys, olivatko valtion ja armeijan johtoelimet myös niistä perillä.

189 Gamelin: Servir III, ss 69–71

III LUKU

Tiedustelutuloksien hyväksikäyttö

Perusedellytyksenä tiedustelutuloksien hyväksikäytölle on se, että kaikki tietojen tarvitijat saavat kaikki ne tiedot, jotka vaikuttavat heidän toimintaansa. On vielä suhteellisen helppoa selvittää, mitä tiedustelupalvelu on saanut tietää, mutta on mahdotonta saada selville, ovatko tiedot menneet niitä tarvitseville. Vastuu ei ole aina tiedustelupalvelun, vaan usein myös ministeriön tai esikunnan, jonne tiedot ovat pysähtyneet, ja esittely vastuunalaisille johtajille on laiminlyöty. Tähän samaan kysymykseen on parlamentin tutkimuskomitea koettanut myös löytää ratkaisua, mutta turhaan. Asiapaperit ovat kadonneet, ja asianomaiset henkilöt eivät enää muista tai halua muistaa tapahtumien yksityiskohtia.

Joukot ovat sen sijaan saaneet tietoja säännöllisesti ja niihin on oltu tyytyväisiä. 1.A:ssa kerrotaan kerran viikossa jaetuista tilannekartoista ja -katselmuksista¹⁹⁰, mutta 2.A:ssa päivittäin jaetuista.¹⁹¹ Sen sijaan ylijohdon eri elimet ovat saaneet tietonsa joko omilta tiedustelutoimistoiltaan tai sitten organisaation mukaan ylemmältä tai alemmalta portaalta. Saaduissa tiedoissa on esiintynyt eroavaisuuksia.¹⁹²

A. Tuloksien vaikutus Ranskan strategiaan ratkaisuihin

Tarkasteltavana olevalla kaudella on Ranska joutunut tekemään monia ratkaisuja, mutta tässä yhteydessä ei ole mahdollista tarkastella kuin eräitä Saksaan liittyviä päätöksiä, joihin tiedustelun tuloksilla on saattanut olla huomattava vaikutus. On lisäksi otettava huomioon, että puutumme strategiaan ratkaisuihin vain silloin, kun niillä on ollut välitön vaikutus ylijohdon johtamaan sotilaalliseen toimintaan.

Mielenkiintoisimman tarkastelukohteen muodostavat epäilemättä Saksan 1936 suorittaman Reininmaan demilitarisoidun vyöhykkeen miehityksen aiheuttamat toimenpiteet ja päätökset. Silloin olisi Ranskalla ollut ilmeiset mahdollisuudet ryhtyä vastatoimenpiteisiin ja ainakin hetkellisesti pysäyttää Hitlerin alkava voittokulku.

Edellä olemme jo kiistattomasti todenneet, että sekä ulkoasiainministeriö että sotalasjohto olivat selvillä tulevasta miehityksestä. Oliko hallitus sitten kokonaisuudessaan

190 Prioux: Souvenirs de guerre, s 44

191 Ruby: Sedan, terre d'épreuve, s 67

192 Gamelin: Servir I, s 111

tietoinen asiasta? Niin ei näytä olevan asianlaita, sillä kukaan silloisen hallituksen jäsenistä ei enää muista kuulleensa siitä.¹⁹³ Dobler totesi jo ennen miehitystä, ettei hänen lähettämiään raportteja oltu edes näytetty ulkoministerille (Laval)¹⁹⁴. Tämä ei uskonut tulevaan miehitykseen, eikä myöskään 15.2.36 silloinen ulkoministeri Flandin, kun hänelle oli ilmoitettu Keitel'ilta lähtöisin oleva tieto seuraavassa kuussa tapahtuvasta miehityksestä.¹⁹⁵

Tästä voi päätellä, ettei hallitus ollut tietoinen tiedustelutuloksista kokonaisuudessaan ja niihin, jotka ministereille oli ilmoitettu, ei luotettu. Sotilasjohto oli selvillä tilanteesta, mutta oli riippuvainen hallituksesta voidakseen ryhtyä sotilaallisiin toimenpiteisiin.

Kun miehitys oli tapahtunut, ei vastatoimenpiteisiin katsottu voitavan ryhtyä ilman eräänlaista maavoimien YH-vaihetta (*couverture renforcée*) ja meri- sekä ilmavoimien liikekannallepanoa.¹⁹⁶ Ranskan Euroopassa olevien voimien vahvuus oli 400.000 ja Saksan armeijan vahvuudeksi arvioitiin 1.200.000 työjoukot poisluettuna¹⁹⁷, ja toiset tiedot kertovat 20 divisioonasta.¹⁹⁸

Niin kuin edellä on kerrottu, ilmoitti Toimisto 2 Reininmaalla olevien Saksan voimien vahvuudeksi 295.000 miestä, jonka piti vastata 21–22 divisioonaa¹⁹⁹, ja Dobler ilmoittaa vahvuuden 54.000:ksi.²⁰⁰ Kun Gamelin ilmoitti hallitukselle yksinomaan maksimiluvut (1,2 milj ja 21–22 divisioonaa Reinillä), oli ratkaisu passiivinen. Jos olisi ilmoitettu minimiarvot (29 divisioonaa ja 54.000), millainen olisi ratkaisu silloin ollut? Mikäli tuntuimme vastauksen tähän kysymykseen, tietäisimme myös, vaikuttivatko tiedustelutulokset hallituksen päätökseen. Nyt ei kukaan voi antaa meille vastausta, mutta voimme vain kuvitella, millaisiin toimenpiteisiin olisi saatettu ryhtyä, jos hallitus olisi jo syksystä 1935 alkaen saanut kaikki tiedot tilanteesta, ja Gamelin olisi esittänyt ratkaisevassa muistiossaan 11.3.36 Doblerin antamat tiedot vahvuuksista.

Olosuhteet olivat Ranskan kannalta huomattavasti vaikeammat Tšekkoslovakian kriisin aikana, jolloin seuraava ratkaisu oli tehtävä. Tiedustelulla ei ollut kuitenkaan suurta osuutta, vaan Chamberlain otti ratkaisuvaiheessa johdon käsiinsä. Muistettakoon kuitenkin, että tällä kertaa Gamelin antoi Saksan armeijasta suhteellisesti heikomman kuvan kuin 11.3.36.

193 Les événements, s 659

194 Ibidem, ss 502–503

195 Ibidem, ss 1410–1411

196 Gamelin: Servir II, ss 204–207

197 Ibidem, s 210 ja Les événements, s 926

198 Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 129

199 Gamelin: Servir II, s 210. Vrt. s 85

200 Les événements, ss 509–511. Vrt. s 85

Sotaan liittymisessä syksyllä 1939 ei Ranskalla ollut valinnan varaa, mutta sen sijaan on paljon keskusteltu passiivisuudesta Puolan sodan aikana. Oliko tiedustelupalvelulla nyt osuutta tehtyyn ratkaisuun? Kysymys on siitä, olisiko ratkaisu ollut toisenlainen, jos vastassa olevat voimat olisi todettu niin pieniksi, kun saksalaiset ovat itse sodan jälkeen ilmoittaneet.²⁰¹ Tarkastelumme on nytkin puutteellisella pohjalla, kun emme tiedä totuutta.

Syyt passiivisuuteen olivat Gamelin'in mukaan:²⁰²

- Ranskan liikekannallepano loppuun suoritettu vasta 21.9.
- Yhtymät puutteellisesti varustetut²⁰³
- Ratkaisu oli Puolassa tapahtunut 17.9; sen jälkeen ei ollut toivoa tarpeellisesta ylivoimasta
- Ranskan tykistön puute; ilman sitä ei katsottu voitavan hyökätä Siegfried-linjaa vastaan
- Ilmavoimien heikkous

6.9. Ranskan aktiividivisioonien pääosa oli valmiina (n. 20 divisioonaa), ja silloin Saksa oli vielä heikko lännessä²⁰⁴, joten ylivoima olisi voitu saavuttaa hetkellisesti. Muut syyt ovat kuitenkin niin painavat – sen lisäksi, että koko offensiivinen ajatus tuntuu vieraalta Ranskan ylijohdolle –, etten usko ratkaisua toisenlaiseksi, vaikka vahvuustiedot olisivat olleet lähempinä saksalaisten ilmoittamia määriä. Belgia oli lisäksi kieltäytynyt sallimasta hyökkäystä alueensa läpi. Syyskuun tiedustelutuloksilla ei siis voida katsoa olevan ratkaisevaa osuutta sen hetken päätökseen, jonka perusteella jäätiin odottamaan vastapuolen pelinavausta.

Talvella 1940 oli jatkuvasti esillä Belgian miehittäminen ja Dyle -suunnitelman toteuttaminen ennen saksalaisten hyökkäystä. Jatkuvat tiedot saksalaisten hyökkäysaikaista ovat kuitenkin hillinneet Ranskan hallitusta, joka pelkäsi, etteivät he sittenkään saisi selvää aloitetta saksalaisten ollessa jo ryhmittyneenä. Lisäksi on otettava huomioon, että ranskalaisten tehdessä aloitteen ilman Belgian lupaa, olisivat saksalaisten voineet tunkeutua maahan vapauttajina ja auttajina. Ranskan armeija ei siis saanut pyytämäänsä lupaa. Tiedustelutuloksilla ei tässäkään tapauksessa ole ollut suurempaa osuutta ratkaisuun. Se on ilmoittanut vain todelliset tiedot Saksan monista hyökkäysaikaista.

201 Vrt. s 88

202 Gamelin: *Servir III*, ss 72–77

203 Minart: *P.C.Vincennes II* ss 41–42

204 Vrt. s 88

B. Tuloksien vaikutus Ranskan armeijan ja sotilaallisiin ratkaisuihin

1. Taktiikka, organisaatio ja aseistus

Yleensä ei voida olettaa, että jonkin maan armeijan taktiikkaan, organisaatioon ja aseistukseen olisi naapurivaltion armeijalla kovinkaan suurta vaikutusta, ellei ole kysymys liittolaisuudesta. Kehitys kulkee kussakin maassa omaan suuntaansa, ja organisaatio sekä aseistus on asetettava palvelemaan niitä periaatteita ja suunnitelmia, joita kyseisen maan armeija on tehnyt operatiivisessa ja taktillisessa mielessä. On kuitenkin väärin olla täysin välittämättä siitä, mitä tuleva vastustaja tekee, ja millaiseksi se armeijaansa kehittää, sillä aina on pyrittävä löytämään keinot, millä oma kehitys pysyy askeleen toista edellä.

Taktillisessa mielessä olisi luullut, että Saksan uusi liikkuvuuteen perustuva taktiikka olisi aiheuttanut Ranskassa muutoksia operatiiviseen ajatteluun, mutta näin ei näytä olevan asianlaista. Maginot-linja on se taikasana, joka kilpistää kaikki muut taktilliset tuulahdukset.

Saksalaisten suuri valtti, itsenäinen panssariyhtymä, jonka käyttöä ja organisaatiota tiedustelupalvelu tutki, oli loppujen lopuksi ranskalaisten itsensä keksimä. Kun saksalaiset olivat ottaneet kenraali Doumenc'in 1928 esittämän panssaridivisioonan organisaation ja eversti de Gaulle'in käyttöperiaatteen pohjaksi omilleen, ei voinut odottaa, että ranskalaiset olisivat vain tiedustelupalvelun raporttien perusteella hyväksyneet nämä hylkäämänsä suunnitelmat.²⁰⁵ Periaatteita tutkittiin kyllä Ranskassa Guderianin esittämien²⁰⁶, mutta siihen se pysähtyi.

Maavoimien aseistuksessa ei ole myöskään havaittavissa vaikutuksia, sillä aseistushan palvelee taktiikkaa, ja ranskalaisten ajatukset olivat täysin defensiivisiä, eikä silloin tarvita offensiivisiä aseita: Panssarivaunu oli vain jalkavaen tukiasie, kuten tykistö ja konekivääri.²⁰⁷

2. Ilmavoimat

Jo huomattavasti ennen sotaa ranskalaiset itse totesivat, että Saksan ilmavoimat olivat kehityksessä ranskalaisia edellä. Kuitenkaan ei voida todeta, että ne tiedot, jotka saatiin jo Espanjan sisällissodan aikana Saksan ilmavoimista, olisivat mitenkään vaikuttaneet ranskalaisten kehittämissuunnitelmiin. Entinen puolustusministeri Daladier väittää²⁰⁸, että Stuka on ranskalainen keksintö vuodelta 1935, joka ei kiinnostanut lainkaan Ranskan

205 Les événements, ss 22–23

206 Vrt. s 77–81

207 Les événements, s 23

208 Ibidem, s 25

ilmavoimia. Vuonna 1937 tai 1938 oli ilmailunäyttelyssä ollut esiteltävänä em. syöksypommittaja sekä rynnäkkölentokone. Vuillemin oli silloin selittänyt, etteivät ne sovellu lainkaan maavoimille, vaan ainoastaan merivoimille, jotka olivat tilanneetkin niitä viitisenkymmentä kappaletta. Kuitenkin Stuka oli esiintynyt saksalaisilla jo v 1936, ja maaliskuussa 1938 oli tehty muistio Espanjan sodan opetuksista.²⁰⁹ Ilmavoimien johdon käsitys oli, että lentoyoukkojen tehtävänä oli ennen kaikkea marssirivistöjen ja reservien pommitukset sekä taistelu ilmaherruudesta.²¹⁰ Oliko kysymyksessä vanhoillisuus vai liiallinen luottamus omiin kykyihin?

Laskuvarjojoukkojen olemassaolo tunnettiin Saksassa ja Neuvostoliitossa, mutta ei löydy mitään tietoja, että Ranskassa olisi muodostettu näitä joukkoja. Gamelin ei puutu sanallakaan tähän kysymykseen.

3. Puolan sodan kokemukset

Edellä olemme jo todenneet, että Puolassa oleva sotilasvaltuuskunta keräsi sieltä kokemuksia, jotka se toimitti nopeassa tahdissa Ranskaan. Kokemukset ovat kuitenkin turhia, ellei niistä tehdä oikeita johtopäätöksiä ja ryhdytä toimenpiteisiin niiden johdosta joukoissa.

14.9. jaettiin joukoille ensimmäiset kokemukset ja opetukset Puolan sodasta. Seuraava on päivätty 27.9. ja 1.10. sitä seuraava.²¹¹ Lokakuun alussa jaettiin divisioonien portaaseen saakka jo aikaisemmin selostettu Toimisto 2:n muistio.²¹² Yhtymien komentajat kertovat tosiaan saaneensa selostuksia.²¹³, ja eräänä toimenpiteenä on ollut Verdun'issä 2. AE:n operatiivisen osaston päällikön johdolla pidetty upseerikurssi, jossa selvitettiin Puolan sodan kokemuksia.²¹⁴ Kirjelmiä ja selostuksia on siis jaettu, mutta mitä ne sisältävät?

14.9. kenraali Georges korostaa saksalaisten hyökkäyksen torjunnassa mm.:

- syvää puolustusta ja luonnonesteiden hyväksikäyttöä,
- vesistöihin, metsiin ja asutuskeskuksiin tukeutuvia sulkulinjoja,
- avointa maastoa, jotta panssarintorjunta- ja tykistötuli saataisiin vaikuttamaan kauempaa,
- korsujen käyttöä myös aseman syvyydessä,
- panssarivaunujen vastahyökkäyksiä

209 Vrt. s 82

210 Gamelin: Servir I, ss 278–279

211 Gamelin: Servir III, liite 3

212 Vrt. s 82

213 Prioux: Souvenirs de gurre 1939–1943, s 44

214 Ruby: Sedan, terre d'épreuve, ss 55–57

27.9. korostetaan

- asemissa pysymistä saarrettuakin; jalkaväen ja panssarivaunujen erottamista toisistaan sekä taistelua jalkaväkeä vastaan,
- eristettyjen ja jalkaväestä erotettujen vaunujen tuhoamista panssarivaunujen vastahyökkäyksillä,
- matalatorjuntaa rynnäkkökoneita vastaan,
- taistelun jatkumista syvyydessä, missä ei saa enää olla levossa olevia selustan joukkoja, vaan kaikki toimivat kuin taistelukentällä ja asettuvat puolustukseen strategisesti ja taktillisesti tärkeisiin maastonkohtiin

1.10. jaetaan Faury'n muistio panssari- ja lentojoukkojen hyökkäystavoista ja yhteistoiminnasta.

Niin kuin huomaamme, ovat ohjeet olleet erinomaisia, kun muistaa, kuinka aikaisessa vaiheessa ne jaettiin joukoille. Toimisto 2:n muistion sisällysluettelo on jo selostettu, mutta sen yhteenvedossa on kappale, joka on herättänyt huomiota Toimisto 2:n päällikön virheellisenä arviointina. Hän väittää, että sota tulee lännessä saamaan toisen luonteen kuin Puolassa, ja pitää mahdollisena, että Puolan sodan menetelmät tulevat esiintymään vain eräillä rintamanosilla.²¹⁵ Gamelin puuttuu muistelmissaan myös tähän lauseeseen, joka muuttaa hyvän asiakirjan luonteen, ja tutkimuskomiteassa on asiaan kiinnitetty huomiota esimerkkinä Ranskan sotilasjohdon sinisilmäisyydestä.²¹⁶

Optimismia on, ja hyviä taktillisia ohjeita on annettu. Tästä ei kuitenkaan selviä, miten ylijohdo suhtautuu Puolan sodan kokemuksiin operatiivisissa suunnitelmissaan. Viitteitä on vaikea löytää, mikä saattaa osoittaa, ettei Puolan sodan katsottu antavan aihetta suunnitelmien suurempiin muutoksiin. Gamelin julkaisi 13.12.39 ohjeen yhtymien koulutuksesta.²¹⁷ Siinä korostetaan yhtymän vastahyökkäyksen harjoittelua mm. liikkeellä olevaa vihollista vastaan, jalkaväki aina panssarivaunujen tukemana: pataljoona ja panssarivaunukomppania, rykmentti ja pataljoona. Painopiste ohjeessa on kuitenkin defensiivisessä puolustuksessa.

4. Operaatiosuunnitelmat

Sen jälkeen kun Ranska oli jäänyt passiiviseksi Saksan miehittäessä Reininmaan 1936, valtasi defensiivinen henki yhä voimakkaammin sekä poliittisen että sotilaallisen johdon. Todetaan, että Saksa on niin mahtava, ettei Ranska pysty sitä yksin lyömään. Asetu-

²¹⁵ Gauché: *Le deuxième bureau au travail*, ss 176–177

²¹⁶ Gamelin: *Servir III*, ss 103–104. *Les événements*, s 859

²¹⁷ Gamelin: *Servir III*, liite 4, ss 503–506

taan siis puolustukseen, kunnes liittolaiset auttavat tai Saksa ehkä luhistuu itsestään. Sanat tuntuvat kovin jyrkiltä, mutta parlamentin tutkimuskomitean istunnoissa on esitetty vähintään yhtä jyrkkää kieltä.

Sodan alkuvuikkojen jälkeen on aktiivisia pyrkimyksiä esiintynyt Balkanilla ja Skandinaviassa. Ensiksi oli tekeillä maihinnoususuunnitelma Salonikiin ja yhteisoperaatio Turkin, Romanian, Jugoslavian ja Kreikan kanssa. Ajatuksen lähtökohtana oli Saksan mahdollinen jatkohyökkäys Romaniaan. Näin ollen olisi Balkanin valtioita tuettava ja samalla estettävä Saksalle menevät öljytoimitukset Kaukasiasta.²¹⁸ Kun Suomen auttaminen tuli ajankohtaiseksi, jätettiin tämä suunnitelma sen vaatiessa liiaksi voimia. Romanian suunnalla jäi ainoaksi aktiiviseksi yritykseksi Intelligence Service'n ja SR:n yhteinen tuholaistoiminta Romaniasta Saksaan menevien öljytoimitusten vaikeuttamiseksi.²¹⁹

Ryhdyttiin siis aktiivisiin toimenpiteisiin Skandinavian suuntaan, ja Suomen tehtyä rauhan päätettiin estää malmikuljetus Ruotsista maihinnousulla Norjaan. Nyt oli jälleen tiedustelupalvelun osuus tärkeä, sillä samalla tuli tietoja Saksan vastaavista valmisteluista. Kun Norja ei kuulunut SR:n toimintapiiriin, jätettiin asia englantilaisten huostaan. Englannin tiedustelu ei kuitenkaan menestynyt, sillä valmisteluista hekin tiesivät, mutta eivät tavoitetta ja toteuttamisaikaa.²²⁰ Seurauksena tästä oli, että Saksa ennätti edelle. Syy on langetettava suureksi osaksi tiedustelupalvelun niskoille. Ranska tosin pesee käntensä viittaamalla englantilaisiin, mutta sitä voidaan kuitenkin syyttää tiedustelupalvelun joustamattomuudesta, kun se ei huolehtinut tiedusteluverkoston laajentamisesta tuleville operaatioalueille.

Koillisrintaman operaatiosuunnitelmien perustana olivat vuodesta 1936 alkaen käydyt neuvottelut Belgian kanssa sen auttamiseksi sodan syttyessä. Syksyn 1939 ja talven 1940 aikana oli päädytty kahteen vaihtoehtoon, operaatioihin Dyle ja Escaut erillisine varieteetteineen. Suunnitelma Dyle edellytti, Belgian kieltäytyttyä päästämästä liittoutuneita alueelleen ennen saksalaisten hyökkäystä,

- että ensimmäisen viikon aikana puolet Ranskan armeijaa eli 50 divisioonaa olisi siirtymässä (900 junaa ja 100.000 ajoneuvoa)²²¹
- että belgialaiset suorittaisivat valmistelut Dyle–Meuse-linjalla.

218 Gamelin: *Servir III*, ss 206–214

219 *Ibidem*, s 311 ja *Die Geheimakten des farnzösischen Generalstabes*, ss 85–86, 278–279

220 Busch: *Secret Service Unmasked*, s 266

221 *Les événements*, s 689

C. Johtopäätökset

Tiedustelutuloksien hyväksikäytössä on ollut paljonkin toivomisen varaa. Tämä on kuitenkin kysymys, joka ei varsinaisesti kuulu tiedustelun piiriin, vaikkakin liittyy siihen olennaisesti. Asia selvinnee parhaiten tarkastelemalla, mitkä olivat ne syyt, jotka ovat aiheuttaneet puutteellisen hyväksikäytön.

Poliittisessa johdossa näkisin eräänä syynä Ranskan demokraattisen valtiojärjestelmän, jossa ministerit vaihtuvat alinomaan ennättämättä syvenyttyä perusteellisemmin asioihin, joiden tunteminen vaatisi pitkäaikaista perehtymistä. Ministerien pitäminen tapauksien tasalla kuuluisi tietenkin ao. virkamiehille, mutta siinä suhteessa on varmasti tapahtunut laiminlyöntejä. Kun ministeri katsoo, että puolueen ja hallituksen etujen mukaista on ajaa jotain määrättyä asiaa, ei eteenpäin pyrkivän virkamiehen ole syytä mennä liiaksi hajottamaan esimiehensä ajatuksia muilla asioilla!²²²

Yhtenäisen sotilaallisen johdon puutteesta on jo edellä kirjoitettu, ja kunkin puolustushaaran vetäessä köyttä kotiinpäin, ei ole ollut ketään, joka olisi todella pystynyt asettamaan kokonaisuuden vaatimukset etualalle.

Parannuskeinona on jälleen keskittäminen tai koordinoivan elimen perustaminen. Nyt esitetyistä kokemuksista voimme oppia uutta sen, ettei suinkaan riitä eräänlaisen tottaolaisen sodan tiedustelukeskukseen perustaminen sellaisenaan. Sen johdon tulee lisäksi olla niin arvovaltainen ja suoraan kyllin korkean virkamiehen alaisena, että tuloksiin uskotaan ja niihin myös suhtaudutaan vakavasti. Ei voi olla oikein, että ministeri saa tuomita tiedusteluelimien ilmoitukset ilman perusteluja vain siksi, että hän korkeampana viranomaisena luulee olevansa oikeassa.²²³

Ei tietenkään saa, eikä voidakaan vetää edellä kerrotuista esimerkeistä sellaisia johtopäätöksiä, että Ranskan sodanjohdon olisi ollut hylättävä kaikki liittolaisilleen antamansa lupaukset ja vedoten tiedustelutuloksiin muutettava suunnitelmiaan. Sellaista mahdollisuutta ei kerta kaikkiaan ollut olemassa, sillä siihen ei vanhoillisessa Ranskassa olisi voitu mennä. Voidaan sen sijaan nähdä muita ratkaisuja, joista eräänä olisi ollut joukkojen uudelleen ryhmittäminen ja painopisteen luominen lähemmäksi Ardenneja keskitettyjen reservien avulla. Lisäksi oli olemassa vaihtoehto Escaut, joka lopullisesti hylättiin vasta 12.5.²²⁴

Jälkeenpäin on varsin rohkeaa mennä sanomaan, että tiedustelutuloksien perusteella olisi pitänyt tehdä niin ja niin. Voidaan kuitenkin odottaa, että tiedustelutulokset muodostavat pohjan, jolta lähdetään suunnitelmia kehittämään. Tuntuu siltä, että Ranskassa ei ole näin menetelty, ja siten hyvät tiedustelutulokset ovat menettäneet usein merkityksensä.

222 Vrt. Dobler'in lausunnot. Les événements, ss 469–515

223 Ibidem, ss 502, 1411

224 Ibidem, s 457

IV LUKU

Yhteenveto

Voimmeko nyt sitten antaa vastauksen kysymykseen, onko Ranskan tiedustelupalvelu pystynyt täyttämään sille asetetut tehtävät? Siinä määrin, kuin ulkopuolinen tarkastelija voi yleensä ryhtyä arvostelemaan ilman arkistotutkimusta toisen valtakunnan salaisuuksia, mekin uskallamme vastata. Vastaus on myönteinen ajatellen kokonaisuutta ja itse varsinaisen tiedustelupalvelun piiriä. Ei voida kuvitella, että nykyaikana minkään valtakunnan tiedustelu pystyisi selvittämään kaikkia naapurinsa asioita. Jos asia olisi niin, ei tämä tiedustelun kohde olisi mikään riippumattomudestaan kiinni pitävä valtakunta, jollaisen olemukseen sisältyy kurinalainen yhteiskunta ja halu pitää omat asiansa todella ominaan.

Olemme edellä puuttuneet jo todettuihin heikkouksiin, joten riittääköön tällä kertaa vain lyhyt luettelo. Sellaisia ovat ennen kaikkea olleet

- liian pitkälle mennyt desentralisaatio,
- tiedustelun suuntaaminen yksipuolisesti mahdollisiin vastustajiin ja liittolaisten sekä puolueettomien jättäminen huomiota vaille,
- organisaation joustamattomuus,
- ainakin osaksi keskityksen puutteesta johtuva vaikeus tietojen hyväksikäytössä

Lisäksi olemme todenneet, että tiedustelupalveluun ei ole luotettu, vaikkei voidakaan todeta siihen selvää syytä. Virheellisiä arviointejakin esiintyy, mutta ei Ranskan ylijohdo ole muutenkaan pystynyt aina ennustamaan tulevaisuutta virheettömästi.

Mitkä olivat sitten tiedustelupalvelun hyvät puolet? Ne näkyvät parhaiten tuloksista, ja niiden perusteella voimmekin todeta, että

- parhaat tiedot Saksan armeijasta on saatu virallisilta asiamiehiltä,
- parhaat tiedot suunnitelmista on saatu tuttavuuksien ja salaisten asiamiesten kautta,
- salaiset asiamiehet ovat yleensä toimineet hyvin ja tiedot ovat tulleet nopeasti,
- yhteistoiminta SR:n ja eri esikuntien tiedustelutoimistojen välillä on ollut ilmeisesti kitkatonta,
- SR on onnistunut arvioinneissaankin hyvin.

Mitä me sitten voimme oppia Ranskan ylijohdon tiedustelupalvelun järjestelystä, sen hyvistä ja huonoista puolista? Olemme jo pohtineet eräitä näkökohtia Ranskan kohdalta,

mutta kullakin kansakunnalla on omia erikoisuuksiaan, jotka aiheuttavat sen, ettei se, mikä sopii toiselle, sovikaan toiselle. Tämä pitää erikoisen hyvin paikkansa tiedustelupalvelussa, jossa joudumme tekemisiin sekä organisaatiokysymyksiä että ennen kaikkea ihmisten psyykkisten ominaisuuksien kanssa. On siis koetettava ottaa oppia vain yleispätevistä ilmiöistä.

Yleisen organisaation kannalta voimme näiden kokemusten perusteella yhtyä täysin niihin tuloksiin, mitä majuri K Kinnunen on esittänyt diplomityössään tiedustelupalvelun keskittämisestä.²²⁵

Itsenäinen työ asettaa henkilöstölle suuria vaatimuksia. Tiedustelua johtaville upseereille asetettavaksi perusvaatimukseksi ei riitä varsinaisen sotakorkeakoulun kurssin suoritus, vaan asianomaisten on perehdyttävä totaalisen sodankäynnin vaatimuksiin. Kutakin tiedustelun kohteena olevaa valtiota varten pitäisi jo rauhan aikana kouluttaa upseeri tai upseereita, jotka kielitaitoisina voivat perehtyä kyseiseen maahan sekä solmia myös tuttavuuksia yhteydenpitoa varten. Tiedustelupalvelun henkilökunnan, sekä sodan aikana sellaisenaan määrättävien koulutuksen on oltava jatkuvaa, jotta taattaisiin toisaalta ajan tasalla pysyminen ja toisaalta varma yhteistoiminta ylijohdon eri elimissä. Koulutustilaisuuksiin tulisi osallistua myös ulkoasiainhallinnon ja vastavakoilun henkilökuntaa.

Yhteistoiminnan eri alojen virallisten asiamiesten välillä tulisi olla kiinteää ja perustua jo rauhan ajan tuntemukseen. Sotilasjohdon on syytä hankkia tiedot ulkoasiain hallinnon ja sisäisen turvallisuuspalvelun henkilökunnista, jotta niiden puoleen voidaan luottamuksella kääntyä poliittisen elämän eri tilanteissa. Näin säästetään henkilökuntaa ja vältetään päällekkäin toimivista elimistä sekä sen aiheuttamasta kitkasta.

Tiedustelu on suunnattava laajalle alueelle. Tietoja on hankittava kaikista vastakkaiseen tai samaan etupiiriin kuuluvista valtioista. Tiedustelupalvelu on ala, jossa ei saa luottaa parhaaseenkaan liittolaiseen, vaan ainoastaan omaan tehokkaaseen tiedusteluun. Tiedustelun alan on oltava laaja, ei vain maantieteellisesti, vaan sen on myös tunkeuduttava kohteen kaikkiin aloihin ja piireihin.

Tiedustelupalvelun on oltava joustava ja painopisteen muutoksiin on varauduttava. Tämän päivän liittolainen saattaa huomenna olla vihollinen, jonka toimia on valmiin perusorganisaation heti pystyttävä seuraamaan koko laajuudessa.

Salaisen asiamiestiedustelun on toimittava itsenäisesti ja erossa muusta tiedustelupalvelusta, mutta yhteistoiminta on taattava ylijohdon portaassa toimintaa koordinoivalla yhteisellä esimiehellä.

Tiedustelupalvelun henkilökuntaa ei saa pitää yksipuolisesti vain tiedustelutehtävissä, jotta oma armeija ja sen kehitys ei jäisi sille vieraaksi. Vain elävä sotilaselämä antaa sen

225 Kinnunen: Strateginen tiedustelu lähinnä toisen maailmansodan kokemusten valossa, s 69

kokemuspohjan, jonka perusteella pystytään oikein arvioimaan omia ja vihollisen mahdollisuuksia.

Tiedustelupalvelu tarvitsee hyviä ihmistuntijoita, jotta osattaisiin erottaa liioittelevat ja väheksyvät, oikeat ja väärät tiedot. Psykologinen koulutus yhdistettynä synnynnäisiin taipumuksiin on tietenkin tavoite.

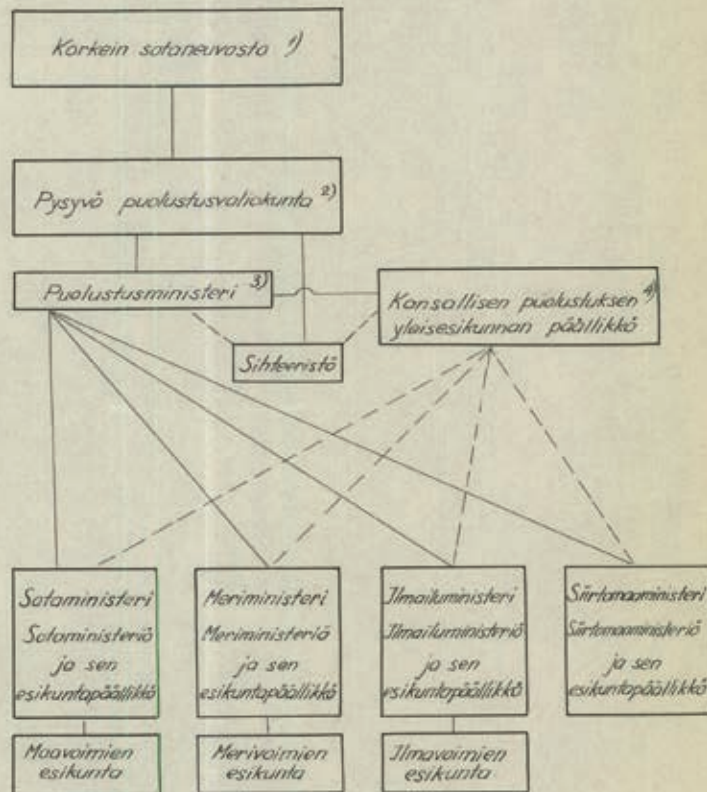
Lopuksi itse tiedustelun johtaja; hänen on oltava henkilö, johon kaikkialla varauksetta luotetaan, sillä haitallisinta tiedustelutuloksien hyväksikäytölle on epäilevä ennakkokäsitys.

Ovatko nämä opetukset sellaisia, että voisimme soveltaa niitä Suomessakin? Meidän puitteemme ja mahdollisuutemme ovat vaatimattomat, ja syynä ovat suurelta osalta taloudelliset mahdollisuutemme, sillä tiedustelupalvelu vaatii suunnattomasti rahaa. Kuitenkin kaikkea sitä, mitä on esitetty yhteistoiminnasta ja koulutuksesta, voidaan soveltaa meilläkin ottaen huomioon olosuhteemme. Mitä sitten tulee tiedustelun johdon organisaatioon, voimme jälleen yhtyä majuri K Kinnusen mielipiteisiin myös ylijohtoon nähden, sillä oloissamme on strategisen ja ylijohdon tiedustelun kuljettava vieläkin läheisemmässä yhteistoiminnassa kuin suurvalloilla. Sen sijaan kenttäorganisaatio on kysymys, jossa meillä täytynee turvautua virallisiin ja puolivirallisiin asiamiehiin sekä henkilökohtaisiin suhteisiin eri aloilla. Pienen valtion osalta saattaa olla mahdollisuuksia turvautua myös välillisesti toisten valtioiden tiedustelupalveluun, mutta tehtävä on hoidettava silloin yksityisluontoisesti.

Liite 1 kapteeni E Kannisen
diplomityöhön

Ranskan sodanjohdon organisaatio

rauhan aikana 1938-39

- 1) Conseil supérieur de la Défense nationale
- 2) Comité permanent de la Défense nationale
- 3) Puolustusministeri ja sotaministeri näinä vuosina sama henkilö
- 4) Kansallisen puolustuksen yleisesikunnan päällikkö ja sotaministeriön esikuntapäällikkö sama henkilö (Gamelin)

- 2 -

Korkeimman sotaneuvoston kokoonpano:

- Tasavallan Presidentti puheenjohtajana
- Hallitus
- Ranskan marsalkka Petain
- Kansallisen puolustuksen yleisesikunnan päällikkö
Gamelin

Lisäksi neuvottelevina jäseninä:

- Maavoimien komentaja
- Merivoimien -"-
- Ilmavoimien -"-
- Siirtomaisten yleisesikunnan päällikkö

Sotavaliokunnan kokoonpano:

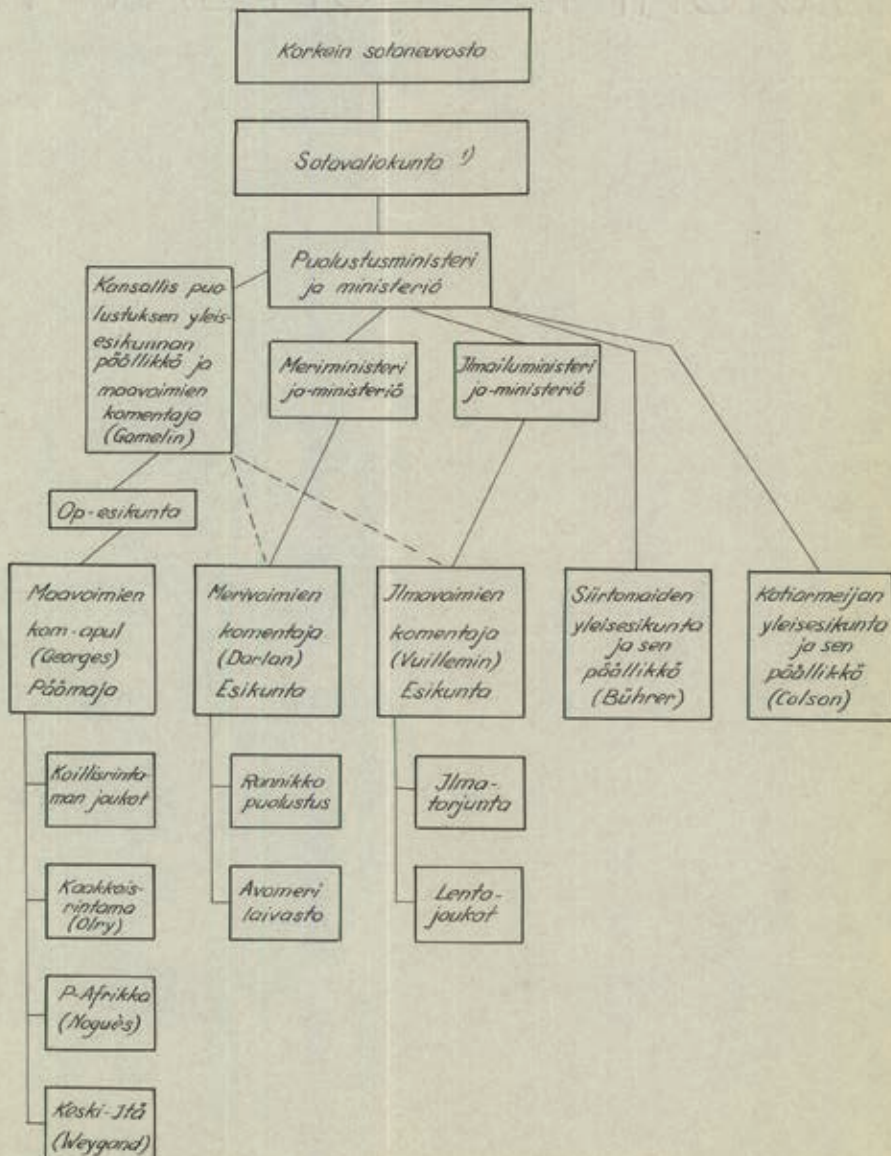
- Tasavallan Presidentti
- Puolustusministeri
- Sotaministeri
- Meriministeri
- Ilmailuministeri
- Siirtomaaministeri
- Ranskan marsalkka
- Kansalliseen puolustuksen yleisesikunnan päällikkö
- Maavoimien komentaja
- Merivoimien komentaja
- Ilmavoimien komentaja
- Siirtomaisten yleisesikunnan päällikkö

Viisi viimeksi mainittua muodostavat puolustusministerin johdolla supistetun sotavaliokunnan tehtävänä asioiden valmistelu ennen käsittelyä.

- 3 -

Ranskan sodanjohdon organisaatio

3.9.1939 - 5.1.1940

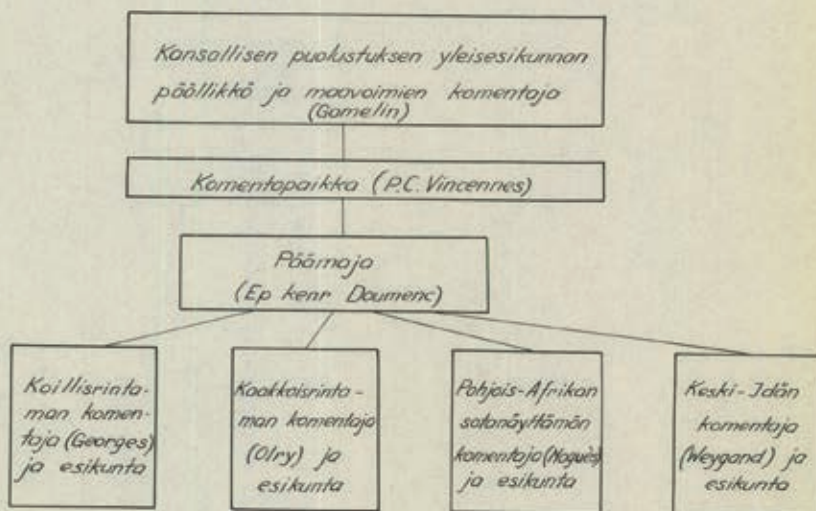

1) Comité de Guerre

- 4 -

Ranskan sodanjohdon organisaatioon6.1.1940 tehdyt muutokset

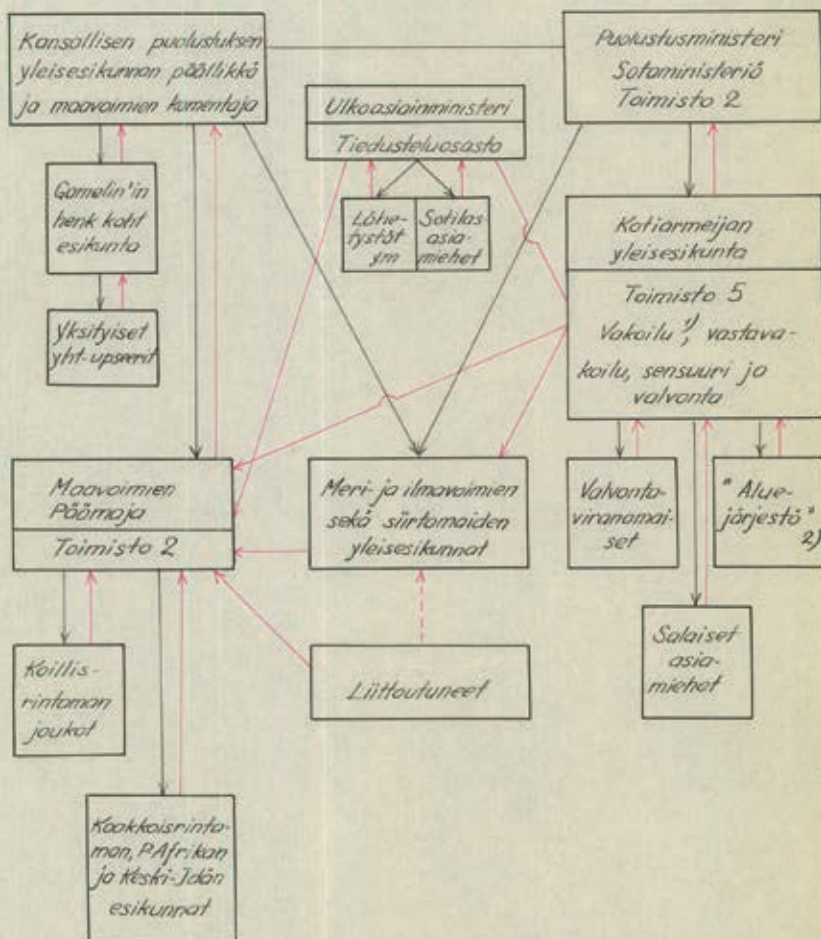
Muutokset koskivat vain maavoimien
osuutta muiden jhhdessä ennalleen.

Liite 2 kapteeni E Kannisen
diplomityöhön

Ranskan ylijohdon tiedustelupalvelun järjestely

sodan alkuvaiheessa 1939

1) Service de Renseignements = SR

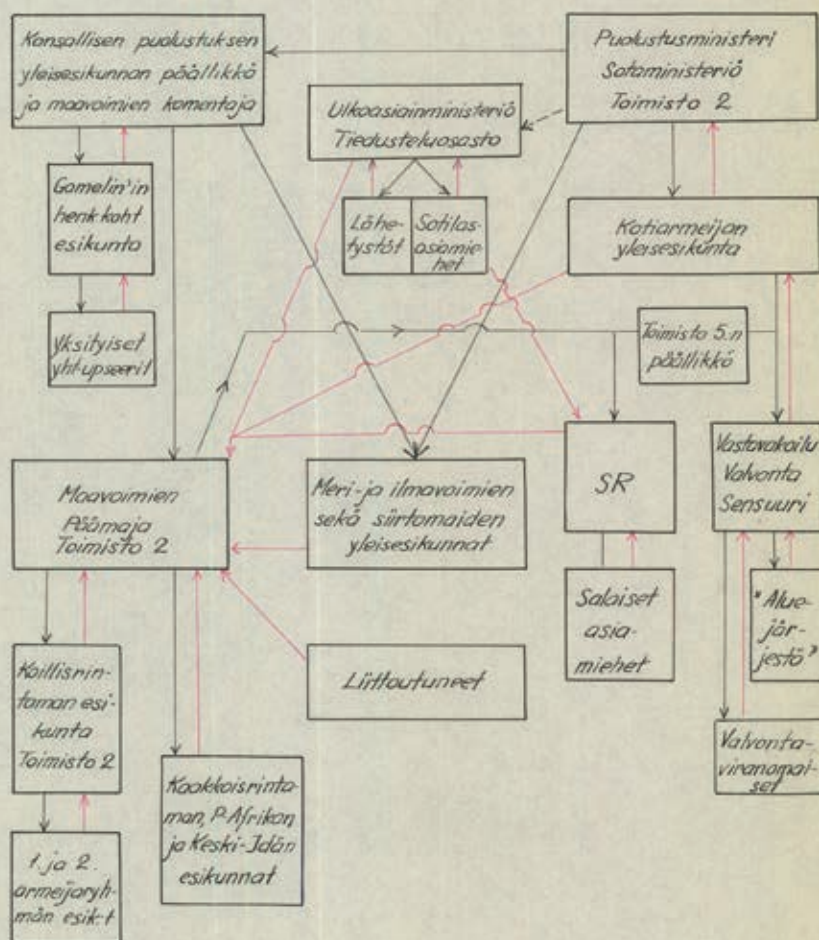
2) Regions militaires

- 2 -

Ranskan ylijohdon tiedustelupalvelun järjestely

lokakuussa ja tammikuussa suoritettujen uudelleen

järjestelyjen jälkeen

Liite 3 kapteeni E Kannisen
diplomityöhön

Ranskan ylijohdon saamat tiedot, jotka viittasivat
=====

Reinin alueen miehitykseen
=====

Ranskan Kölnissä olevan pääkonsulin Jean Doblerin ulko-
asiainministeriölle lähettämien sähköiden pääsisältö. Dobler
toimi myös tiedustelupalvelun asiamiehenä Kölnin alueella
(Les événements, ss 470-484).

- 18.10.34 Saksan ratsuväen tarkastaja, kenraali Knochen-
hauer sanoi julkisessa puheessaan Kölnissä 17.10.
Saksan armeijan tulevan piakkoin jälleen huoleh-
timaan Reinin vartiointista.
- 22.3.35 Kölnissä huhuttiin saksalaisten joukkojen pikai-
sesta paluusta. Ilmavoimien lentokoneita kävi usein
kaupungissa.
- 23.3.35 Vaikkakin virallisen kansallissosialistisen sano-
malehden päätoimittaja oli kertomut miehityksen
tapahtuvan vasta 2-3 vuoden kuluttua, olivat kaikki
muut merkit niin selviä, että miehityksen voitiin
odottaa tapahtuvan aikaisemmin, ja että tosiasias-
sa alueen demilitarisoitua luonnetta oli jo loukattu.
- 12.4.35 1. Düsseldorfin ja Kölnin poliisijoukkoja vahvennet-
tu.
2. Armeijan varastoja Kölniin.
3. Wahnerheideen rakentamalla suuri sotilasleiri.
4. Joka päivä ja yö kymmeniä saksalaisia sotilasko-
neita lentää alueen yllä.

- 2 -

5. Kölnin lentokentälle on sijoitettu sotilaita mekanikoiksi ja lentäjäoppilaisiksi.
6. Kölniin perustettu ilma-alueen komentopaikka.
- 18.4.35 Poliisijoukkoja lisätty ja Wahnerheiden alue eristetty.
- 25.4.35 Vapaaehtoisten työjoukkojen lukumäärä lisääntynyt ja niitä sijoitettu strategisesti tärkeille paikoille.
- 26.4.35 Göringin puheessaan 20.4.35 esittämää lausuntoa, jossa hän vakuutti Hitlerin pitävän kunniasa tehtyjä sopimuksia ja kunnioittavan siis myös Reinin demilitarisoitua vyöhykettä, ei julkaistu missään lehdessä, eikä puheesta annettu jäljennöstä Doblerille tämän sitä pyytäessä.
- 30.5.35 Doblerille ilmoitettiin, että Wahnerheidessa ollut rykmentti (todellisuudessa prikaati) oli vedetty pois vyöhykkeeltä. Samalla mainittiin, että Saksa tulisi mahdollisesti tekemään seuraavam keväänä esityksiä Ranskalle vyöhykkeen kohtalosta.
- 13.6.35 Osnabrückin sotilaspiirin komentaja oli maininnut, että Reinin alue miehitetään kuden kuukauden kuluessa.
- 20.7.35 Alueella suoritetaan yksityiskohtaista kartoitusta ja suunnitellulla linnoitusvyöhykkeellä on rakennettu runsaasti teitä.
- 22.1.36 Väestö ja siviilihallintoviranomaiset odottavat alueen miehitystä keuhällä 1936.
- 24.1.36 Tohtori Goebbels pitänyt Kölnissä puheen, jota ei julkaistu eikä radioitu, ja jossa hän mm mainitsi, että armeijan tulee seistä valtakunnan rajalla.

- 3 -

- 31.1.36
1. Poliisiupseerit odottavat, että heidän joukkonsa tullaan liittämään armeijaan.
 2. Düsseldorfissa puhutaan varmana asiana JR 39:n paluusta.
 3. Kölnin lentokenttätyömaalla selvitettiin, että joukot saapuvat sinne kolmen kuukauden kuluessa.
 4. Düsseldorfissa toimii jo eräänlainen sotilastoimisto reservistä palvelukseen kutsutun entisen ratsuväen kenraalin johdolla.
 5. Essenissä on poliisijoukkoja huomattavasti yli kaupungin oman tarpeen.
 6. Miehitystä valmistelevat työt ovat käynnissä.
- 20.2.36 Vaikkakin kasarmirakennustyöt Kölnissä ovat verrattain vaatimattomat, niin kaupungin ulkopuolella on kasarmeja ja talleja moottoroituja joukkoja varten.
- Helmikuun lopulla tiedustelupalvelu ilmoitti Saksan tulevan käyttämään tekosyynä Reinin alueen miehitykseen piakkoin edustajainhuoneessa tapahtuvaa äänestystä, jossa tultaisiin hyväksymään Ranskan - Neuvostoliiton sopimus (Gamalin: Servir II, s 198).
- Alue miehitetiin 7.3.36.

Ranskan ylijohdon saamat tiedot, jotka viittasivat

=====

Itävallan miehitykseen

=====

Vuoden 1937 loppupuolella tiedustelupalvelu sai Wienistä tiedon, joka viittasi piakkoin tapahtuvaan miehitykseen ja Saksaan liittämiseen (Anschluss). Sotilasasiamies Wienissä

- 4 -

oli tullut samaan tulokseen (Rivet: Étions-nous renseignés en mai 1940? RDN XI, s 26).

18.2.38 Eräs kenraali Gamelin'in hyvä ystävä jätti hänelle muistion Hitlerin ja Itävallan liittokansleri de Schuschnigg'in keskustelusta 12.3.38. Tämän keskustelun aikana Hitler ilmoitti aikensa Itävaltaan nähdessä, ja samanaikaisesti aloitettiin ensimmäiset joukkojen siirrot Itävaltaa kohti (Gamelin: Servir II, s 312).

Maaliskuun alkupäivinä asiamiehet ilmoittivat tiedustelupalvelulle lähestyvistä kaappausuhasta, ja Münchenissä oleva diplomaattitiedustus vahvisti tiedot (Rivet: RDN XI, ss 26-27).

11.3.38 tiedustelupalvelu sai ilmoitukset
aamupäivällä

- Itävallan rajan sulkemisesta,
- Baijerin varuskuntien hälyttämisestä ja
- SA joukkojen kokoontumisesta rajan läheisyyteen

(Rivet: RDN XI, s 27; Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 57).

11./12.3. München ilmoitti joukkojen lähteneen Wienin suuntaan, ja Wienin lähetystö lähetti vastaavan ilmoituksen (Rivet: RDN XI, s 27; Gauché: Le deuxième bureau, s 57).

Saksalaiset joukot (n 3 divisioonaa) tunkeutuivat Itävaltaan 12.3.38 aamulla.

- 5 -

Ranskan ylijohdon saamat tiedot, jotka viittasi-

 vat Saksan kohdistavan toimintansa Tšekkoslo-

 vakiä vastaan

- Vuonna 1937 tiedustelupalvelu sai tietää, että kesällä oli Saksan yleisesikunnassa pidetty sotapeli, jonka aiheena oli Tšekkoslovakian valtaus (Rivet: RIN IX, s 26).
- 22.2.38 Hitler puhui valtiopäivillä sudeettiseksalaisten sorrosta (Gauché: Le deuxième bureau, s 63).
- 8.4.38 Eräs tietolähde ilmoitti OKW:n suunnittelevan toimintaa Tšekkoslovakiaa vastaan (Rivet: RDN XI, s 27).
- 20.5.38 Tšekkoslovakia totesi Saksan valmisteluja ja kutsui joukkoja aseisiin (Gauché: Le deuxième bureau... .., s 64).
- 27.7.38 Saksan lehdistö ilmoitti, ettei syysotaharjoituksia pidetä kuluvana vuonna (Castellan: La Wehrmacht vue de France, RHA 2/49, s 44).
- 24.8.38 Ranskan sotilasasiamies Berliinissä ilmoitti, että 15.8. alkaen on reserviläisiä kutsuttu palvelukseen (Castellan: RHA 2/49, s 44).
- 25.8.38 Ranskan tiedustelupalvelu saattoi ilmoittaa, että sudeettialueen miehitys tulee tapahtumaan 25.9. (Rivet: RDN XI, s 27).
- 11.9.38 Kenraali Gamelin kiinnitti Saksan Pariisissa olevan sotilasasiamiehen huomiota siihen le vottomuutta herättävään seikkaan, että Saksassa oli kutsuttu

- 6 -

palvelukseen reserviläisiä sekä perustettu uusia
yhtymiä (Gamelin: Servir II, s 343).

16.9.38 Lordi de Lloyd kertoi Gamelin'ille, että hänen
henkilökohtainen tuttavansa kenraali Keitel oli
maininnut Hitlerin päättäneen hyökätä Tšekkoslova-
kiaan (Gamelin: Servir II, s 343).

18.9.38 Gamelin sai sähkeen kenraali Faucher'ltä (Ranskan
sotilasvaltuuskunnan johtaja Tšekkoslovakiassa),
joka kertoi saksalaisten keskityksistä rajalle
(Gamelin: Servir II, s 349).

27.9.38 Toimisto 2 ilmoitti Saksan olevan valmiina ja esit-
ti taulukon Saksan voimista (Gauché: Le deuxième
bureau, s 71).

28.9.38 Saapui tieto, että Hitler oli päättänyt hyökätä
29.9.38 klo 14,00 (Gauché: Le deuxième bureau ..
.., s 68).

Münchenin konferenssi 29.9.38.

Ranskan ylijohdon saamat tiedot, jotka viittasivat Sak-
=====

san jatkavan toimintaa Tšekkoslovakiaa vastaan päämää-
=====

ränä koko maan miehitys
=====

19.12.38 Toimisto 2 julkaisi muistion, jossa todetaan, että
Tšekkoslovakiasta on tuleva Saksan vasallivaltio.
Tieto peräisin erältä saksalaiselta (Gauché: Le
deuxième bureau, s 82).

- 7 -

- Tammikuus- tiedustelupalvelu sai tietää Saksan valmistelevan sa 1939 koko Tšekkoslovakian miehitystä (Rivet: RDN XI, s 28).
- 6.3.39 Tieto, että Hitler miehittää maan 15.3. Tšekkien tiedustelupalvelu oli saanut saman ilmoituksen (Rivet: RDN XI, s 28).
- 13.3.39 Tieto joukkojen keskityksestä Tšekkoslovakian rajalle (Gauché: Le deuxième bureau, s 85).maaliskuun alussa oli Saksan sotilaspiireissä puhuttu koeliikekannallepanosta (Castellan: RHA 2/49, s 45).
- Saksa miehitti Tšekkoslovakian 15.3.39.

Ranskan ylijohdon saamat tiedot, jotka viittasivat

Saksan kohdistavan toimintansa Puolaa vastaan Tšek-

koslovakian valtauksen jälkeen

A. Tiedot suunnitelmista ja päätöksistä

- 19.12.38 Toimisto 2 esitti muistion, joka perustui erään saksalaisen antamiin tietoihin ja jossa esitettiin Puolan olevan vaaravyöhykkeessä (Gauché: Le deuxième bureau, ss 82-83).
- 10.4.39 tiedettiin, että Hitler aloittaisi aktiivisen alkaen toiminnan Puolaa vastaan (Rivet: RDN XI, s 28).
- 28.4.39 Hitlerin puhe Valtiopäivillä kohdistuu Puolaa vastaan (Gauché: Le deuxième bureau, s 98).
- 9.6.39 Tieto, että toiminta aloitetaan elokuun lopulla.
- 14.6.39 Toimisto 2:n tiedusteluilmoitus

- 8 -

tästä asiasta (Gauché: Le deuxième bureau ..., s 99).

- 24.8.39 Eräs asiamies ilmoitti, että Hitler oli 22.8. antanut Berchtesgadenissa käskyn toiminnan aloittamisesta 26. ja 28. päivä elokuuta (Rivet: RDN XI, s 29).
- 28.8.39 Saksan armeija oli valmis, mutta hyökkäys lykättiin ja H-päiväksi määrättiin 1.9. (Rivet: RDN XI, s 29).

B. Tiedot joukkojen keskityksestä

- Vuonna 1939 Tšekkoslovakian valtauksen jälkeen jäi Saksassa osittainen liikekannallepano voimaan (Castellan: RHA 2/49, s 45).
- Kesäkuussa suoritettiin ajoneuvojen ottoja ja aloitettiin joukkojen keskitykset Puolan rajalle (Castellan: RHA 2/49, s 46).
- 20.7.39 Vuosien 1905-1906 ikäluokat kutsuttiin palvelukseen 3 kk:n ajaksi, samalla kun ikäluokat 1910, 1912-13 jäivät palvelukseen, vaikka koulutuskausi oli päätynyt jo 29.6. (Castellan: RHA 2/49, s 46).
- Heinäkuun lopulla oli palveluksessa 3 milj miestä ja elokuussa 3,8 milj, vaikka liikekannallepanoa oltu julistettu (Castellan: RHA 2/49, s 46).
- 19.8.39 Toimisto 2:n päällikkö ilmoitti, että Saksan keskitykset ovat valmiina 10 vrk:n kuluttua (Gauché: Le deuxième bureau, ss 100-101).
- 23.8.39 Tiedustelupalvelu saattoi jättää ylijohdolle piirroksen Saksan joukkojen keskityksistä Puolaa vastaan (Rivet: RDN XI, s 28).

- 9 -

29.8.39 Tiedustelupalvelu ilmoitti, että keskitykset olivat päättyneet (Rivet: RDN XI, s 29).

Hyökkäys alkoi 1.9.39 klo 04,45.

Ranskan ylijohdon saamat ennakkotiedot ja viitteet saksalaisten hyökkäyksestä Norjaan ja Tanskaan

11.1.40 Toimisto 2:n päällikkö esitti muistion yleisestä tilanteesta, jolloin hän mainitsi mahdollisesta sotilaallisesta painostuksesta Pohjoismaita vastaan. Oli saatu tietoja 3 divisioonan kokoamisesta Itämeren satamiin ja neljän Tanskan rajalle (Gauché: Le deuxième bureau, s 198).

Maalis-
kuun al-
kupäivinä
1940 saatiin vahvistamattomia tietoja saksalaisten aluekeskityksistä Itämeren satamiin ja joukkojen keskityksistä Hampurin, Kielin ja Flensburgin alueelle (Minart: P.C.Vincennes I, s 192).

5.-6.4.40 Tietoja laivausvalmisteluista Stettinissä. Ranskan sotilasasiamies Tukholmassa ilmoitti Ruotsin yleisesikunnalla olevan tietoja, jotka viittaavat Saksan toimintaan Norjaa vastaan (Minart: P.C.Vincennes I, s 192).

6./7.4.40 Englannin lentotiedustelu totesi, että huomattavia joukkoja oli liikkeellä Hampurin - Lübeckin autostradalla Lin suuntaan ja että Kielin luoteispuolella olevassa Eckernförden satamassa oli runsaasti aluksia (Minart: P.C.Vincennes I, s 192).

8.4.40 Tieto, että n 50 saksalaista alusta oli sivuuttanut Tanskan salmet matkalla pohjoiseen ja

- 10 -

että moottoroidut rivistöt olivat marssilla Tanskan rajaa kohti (Gamelin: Servir III, s 313; Reynaud: La France a sauvé l'Europe II, s 29; Minart: P.C.Vincennes I, s 192).

Hyökkäys alkoi 9.4.40 aamulla.

Ranskan ylijohdon saamat tiedot saksalaisten hyök-

=====
 käyksestä lännessä
 =====

- 20.9.39
 alkaen
- saatiin tietoja (Minart: P.C.Vincennes I, ss 39-45)
 - joukkojen jatkuvista siirroista Puolasta länsirintamalle (alkanut jo 18.9.),
 - useiden esikuntien sijoituksesta Reinin ja Moselin välille,
 - kenraali v Brauchitsch'in oleskelusta Reinillä,
 - uusien siltojen rakentamisesta Saar-jokeen ja Reiniin,
 - vilkkaasta rautatie- ja maantielikenteestä Simmern'in, Mainz'in ja Mannheim'in ympäristössä,
 - diplomaattilähteistä, että kreivi Ciano oli Berliinin matkansa jälkeen ilmoittanut Saksan aloitettavan voimakkaan hyökkäyksen Reinin ja Moselin välillä tavoitteena Maginot-linjan murtaminen,
 - armeijaryhmän esikunnan sijoituksesta Düsseldorfiin (Gauché: Le deuxième bureau ..., s 178).
- 21.9.39 Gamelin ilmoittaa tiedustalupalvelun saaneen selville viitteen saksalaisten mahdollisesta hyökkäyksestä Luxemburgiin (Gamelin: Servir III, s 71).

- 11 -

- 13.10.39 Lentotiedustelu totesi kolme uutta siltaa olevan rakenteilla Saar-joella Nied'in ja Moselin välillä. Parikymmentä junaa Saarbrücken'in alueella (Minart: P.C.Vincennes I, s 46).
- 14.10.39 Vihollisen tykistö tuli voimistui Saar ja Moselin välisellä alueella (Minart: P.C.Vincennes I, s 46; Gamelin: Servir III, s 92).
- 15.10.39 Tieto, jonka mukaan Hitler oli tehnyt päätöksen hyökkäyksen aloittamisesta (Rivet: RDN XI, s 35).
- 16.10.39 Paikallisia korkeintaan pataljoonan voimin suoritettuja ja 30 min tykistövalmistelun jälkeen suoritettuja hyökkäyksiä pitkin rintama. Uusia tietoja välittömästi odotettavissa olevasta suurhyökkäyksestä (Minart: P.C.Vincennes I, ss 48-49).
- Lokakuun lopulla vihollinen jatkoi paikallisia hyökkäyksiään ja aivan kuun viimeisinä päivinä uusia tietoja Belgian ja Luxemburgin kautta aloitettavasta hyökkäyksestä (Minart: P.C.Vincennes I, s 52).
- 8.11.39 Tieto, että hyökkäys on tulossa lähipäivinä. Puolueettomat tietolähteet kertoivat saman asian 11. ja 12.päivä (Rivet: RDN XI, s 35; Gauché: Le deuxième bureau....., s 193).
- 10./11.11.1939 Belgialaiset totesivat saksalaisten olevan Mikkeällä rajaa kohti (Michiels: 18 jours de guerre en Belgique, s 53).
- 29.12.39 Ilmoitettiin, että kreivi Ciano oli keskustelussaan René Besnard'in kanssa pitänyt saksalaisten

- 12 -

hyökkäystä Belgian ja Hollannin kautta varmena ajankohtaa kuitenkin mainitsematta. Joitakin päiviä myöhemmin eräs erinomainen agentti ilmoitti, että H-päivä on 15.1. tai joku sen lähipäivistä. Sveitsiläinen tieto vahvisti asian, ja pian sen jälkeen Vatikaania lähellä oleva lähde ilmoitti myös lähestyvistä hyökkäyksestä (Minart: P.C. Vincennes I, s 119).

- 2.1.40 Kreivi Ciano oli maininnut Belgian Rooman lähettiläälle, että Belgia olisi sillä hetkellä suuressa vaarassa (Vanwelkenhuyzen: L'alerte du 10 janvier 1940, RH de la 2^e GM n:o 12, s 47).
- 5.1.40 Ruotsin Berliinin lähettiläs ilmoitti yhtäpitävän tiedon Belgian lähettiläälle. Hyökkäys tulisi tapahtumaan koko länsirintamalla Belgia ja Hollanti mukaan luettuna (Vanwelkenhuyzen: RH de la 2^e GM n:o 12, s 48).
- 11.1.40 Ranskan Belgiassa oleva yhteyselin sai klo 17,15 kenraali Van Overstraeten'ilta kaksi käsikirjoitettua lehteä käsittävän selostuksen 10.1. klo 11,30 Limbourg'in maakunnassa pakkolaskun tehneestä saksalaisesta lentokoneesta saaduista asiapapereista, jotka sisälsivät hyökkäyssuunnitelman. Ranskalaiset saivat myös tietää, että kahta päivää aikaisemmin oli Belgian rajan läheisyyteen tullut yksi panssaridivisioona, ja edellisenä päivänä oli kolme jalkaväkidivisioonaa siirtynyt lähemmäksi. Hyökkäys oli belgialaisten mielestä odotettavissa kahden tai kolmen päivän kuluessa (Vanwelkenhuyzen: RH de la 2^e GM 12, ss 47-48). Myös välittömiin val-

- 13 -

- misteluihin viittaavia tietoja oli saatu Hollannin ja Belgian rajalta.
- Mainittakoon vielä erikoisuutena 500 asistetun jalkaväkisotilaan harjoittelu luistimilla Ems'issä (Minart: P.C.Vincennes I, ss 160-161).
- 12.1.40 Ranskan ylijöhto sai hyökkäyssaunnitelmaa käsittelevät paperit klo 10,30 (Gamelin: Servir III, s 155).
- 13.1.40 illalla tuli tieto, että Berliinissä ollaan erittäin huolestuneita asiakirjojen katoamisen johdosta (XXX: L'alerte de janvier 1940, RDN VI; s 212).
- 13./14.1. 1940 klo 01,30 saapui Belgian sotilasasiamies Pariisissa kenraali Gamelin'in luo ilmoittaen, että hyökkäys melkein varma 14.1. aamulla. Belgian hallitus oli ilmoittanut saman asian Ranskan lähettiläälle. Englannin yhteyselin ilmoitti klo 05,00 tilanteen kärjisty- misestä. (En tietojen alkulähteenä lienee pidettävä ulkoministeri v Ribbenstrop'in 13.1. kiindyksissä Belgian lähettiläälle varakreivi Davignon'ille esit- tämää lausetta: "Te haluatte sotaa. Te saatte sen huomenna aamulla!") (Gamelin: Servir III, s 156; XXX: RDN VI, ss 213 ja 216; Michiels: 18 jour..., s 54).
- Helmi-kuus- sa vihollisen näkyviä valmisteluja Lauter'issa ja Sveitsin rajalla (Rivet: RDN XI, s 36). Päivittäin erilaisia ja toisistaan eroavia tietoja saksalais- ten hyökkäyssaunnitelmista (Gauché: Le deuxième bureau, ss 202-204).
- 2.3.40 Tietoja hyökkäyksestä lännessä 12.-15.3. (Gauché: Le deuxième bureau ..., ss 205-206).

- 14 -

- 16.3.40 Tieto, että kreivi Ciano oli Sumner Welles'ille ilmoittanut hyökkäyksen länteen olevan tulossa. Tiedon kulku: Ribbentrop - Mussolini - Ciano - Welles - Roosevelt (Reynaud: La France.... II, s 55).
- 4.4.40 GÖring ilmoitti radiopuheessaan Saksan mobilisoiden kaikki voimansa ratkaisua varten lännessä (Busch: Secret Service Unmasked, s 265).
- 11.4.40 Tietoja, jotka viittasivat lähestyviin hyökkäysoperaatioihin myös lännessä. Hollannin YE ilmoitti, että 10 saksalaista divisioonaa oli vedetty 9.4. illalla Ranskan rintamalta ja suunnattu pohjoiseen, mutta taas 3 divisioonaa Wesel - Bocholt alueelta Arnheim'in kaakkoispuolella lähetetty 10.4. illalla Bremenin - Hampurin alueelle (Minart: P.C. Vincennes I, s 144).
- 12.4.40 Levottomuutta herättäviä tietoja saapui Luxemburgista, jossa todettu mm ylimenovalmisteluja Moselin rannalla (Minart: P.C.Vincennes I, s 145). Samoin oli saapunut muitakin välittömiin hyökkäysvalmisteluihin viittaavia tietoja, joista mainittakoon
- saksalaisten partioiden käyminen Luxemburgin alueella tutkimassa siltoja ja teitä,
 - panssaridivisioonan saapuminen Trierin alueelle,
 - muiden joukkojen saapuminen Aachen'in alueelle ja panssarivaunujen Jülich'iin,
 - Belgian rajalla todettu neljän divisioonan saapuminen (Gauché: Le deuxième bureau...., s 207).
- 13.4.40 Hollannin Berliinissä oleva sotilasasiamies arveli Saksan hyökkäyksen Hollantiin olevan tulossa lähi-

- 15 -

- tunteina. Englanti ilmoitti kuljetuslentokoneita kootun Grefeld'in ja Essen'in alueelle. Ulkoministeriö oli myös saanut hälyttäviä tietoja Italian asenteesta (Minart: P.C.Vincennes I, s 145).
- 1.5.40 Jostain puolueettomasta maasta saatiin tieto, että Saksa hyökkäsi 8.-10.5. välillä koko rintamalla ensi tavoitteena Sedan (Rivet: RDN XI, ss 36-37; Gauché: Le deuxième bureau, ss 211-212).
- 2.5.40 Tieto, että Belgian ja Hollannin rajan sulkeminen odotettavissa välittömästi (Rivet ja Gauché).
- 5./6.5.40 Tieto, että seuraava yleisoffensiivi kohdistuu Hollantiin (Rivet ja Gauché).
- Kuun alkupäivinä lentotiedustelu totesi Saar-joella uusia siltoja. 3.-5.päivien välisinä öinä vihollisen iskujoukkotoimintaa voimakkaan tykistön tukemana (Réquin: Combats pour l'Honneur, s 32).
- 6.5.40 Erästä toisesta lähteestä saatu tieto kertoi hyökkäyksen tulevan välittömästi (Rivet ja Gauché).
- 8.5.40 Italian kautta erästä erinomaisesta lähteestä saatu tieto kertoi hyökkäyksestä samana päivänä (Rivet ja Gauché).
- Tieto Vatikaanin kautta (Les événements, s 972).
- 9./10.5.40 Hollannin kautta saapui tieto hyökkäyksestä seuraavana aamuna. Tiedon kulku: Abwehrin johtaja, amiraali Canaris - hänen apulaisensa kenraali Oster - Hollannin sotilasasiamies Berliinissä, majuri Saas (Rivet: RDN XI, ss 37-38).
- Belgian sotilasasiamies Berliinissä lähetti illalla kaksi sähkettä, joista ensimmäisessä klo 22,00 (avattu klo 22,25) totesi Hitlerin päättäneen hyökkäystä seuraavana päivänä, joskin oli tekeillä yritys

- 16 -

sen lykkäämiseksi. Klo 23,00 (avattu klo 23,30) hän ilmoitti yrityksen epäonnistuneen ja päätöksen tehdyn klo 14,00. Belgian YE antoi hälytyksen klo 23,35 (Michiels: 18 jours ..., ss 62-63).

Klo 0,30 tieto Ranskan ulkoministeriön Luxemburgista, että saksalaiset joukot liikehtivät pitkin rajaa. Tieto Gamelin'in komentopaikalle klo 01,00. Pääministeri P.Reynaud sai tiedon hyökkäysvalmisteluista klo 01,30.

Klo 01,30 Brüsselissä oleva sotilasasiamies ilmoitti tiedustelupalvelulle saksalaisten joukkojen liikehtimisestä Belgian ja Hollamin rajoilla.

Klo 03,15 lukuisia tietoja tiedustelupalvelulta ja ulkoasiainministeriöltä.

(Minart: P.C.Vincennes II, ss 99-100; Reynaud: La France a sauvé l'Europe, ss 61-62.)

Liite 4 kapteeni E Kannisen
diplomityöhön

Saksan tammikuun 1940 hyökkäyssuunnitelma

10.1.1940 klo 11,30 teki Belgiassa, Limbourg'in maakunnassa Mechelen-sur-Meuse'in alueella pakkolaskun saksalainen lentokone, jota ohjasi ilmavoimien reservin majuri Hoenmanns. Koneessa oli matkustajana majuri Helmut Reinberger, joka palveli kenraali Kurt Student'in komentaman, 7.Laskuvarjojääkäridivisioonan esikunnassa. Hänen tehtävänään oli viedä saksalaisten hyökkäyssuunnitelman 2.Lentolaivastoa käsittelevä osa Kölniin 22.Lentokuljetusdivisioonan esikuntaan. Vastoin annettua käskyä matkalla Münster - Köln lentokoneeseen turvautunut Reinberger oli joutunut ohjaajansa huonon suunnistamistaidon takia Belgian alueelle.

Pakkolaskun jälkeen yritti Reinberger, joka muuten oli Stendal'in laskuvarjojääkärikoulun entinen johtaja, polttaa paperit, mutta onnistui vain osittain belgialaisten santarmien rientäessä paikalle. Uuden polttamisyrityksen hän teki vielä myöhemmin, jonka jälkeen vasta huomattiin, että asiakirjoissa oli jotain erikoista.

Huolimatta monista silloisista epäilyksistä asiakirjat on todettu oikeiksi ja tässä yhteydessä esitetään käänös osasta papereita sellaisina kuin ne on esitetty lehden "Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale" numerossa 12/1953 julkaistun Jean Vanwelkenhuyzen'in kirjoittaman artikkelin yhteydessä.

- 2 -

Asiakirjojen sisältö

1. asiakirja = ohje 2. Lentolaivastolle. Jakelusta sai käsityksen suunniteltuun operaatioon osaaottavista joukoista (jakelu yhteensä 24 kpl):

IV Lentoyhtymä	<u>Tiedoksi:</u>
VIII -"-	Ilmavoimien esikunta
7. Lentokulj D	Armeijaryhmä B
220. Lentokuljetusyksikkö (22. JvD)	-"- Bin
II Ityhtymä	- lentojoukkojen komentaja
E/VI Ilma-alue	- "-- yht-UPS
E/XI -"-	6. AE
122. Tiedryhmä	3. Lentolaivasto

Esikunnan sisäinen jakelu:

Komentaja	Operatiivinen osasto 2
Esikuntapäällikkö	Huoltopäällikkö
Yleisesikuntaosasto	Viestielin
Tiedustelu osasto	Varalle 2 kpl
Operatiivinen osasto 1	

Englannin, Ranskan, Belgian ja Hollannin armeijain yleis-tilanne selvitetiin muutamien rivein mm:

"Belgian armeijan pääosa linjalla Liège - Anvers, verrattain heikkoja voimia Meuse - Escout-kanavalla ja rajalla.

Hollannin armeijasta heikkoja voimia varmistustehtävissä Waal'in eteläpuolella."

3 §:ssä esitetään Saksan armeijan operaatioidea:

"Saksan länsiarmeija suuntaa hyökkäyksensä Pohjanmeren ja Moselin välistä lentojoukkojen voimakkaan tuen turvin Belgian - Luxemburgin alueen läpi tarkoituksella Ranskan ja sen armeijain mahdollisimman huomattavien osien....."

- 3 -

Liège ja linnoitettut asemat saarretaan (?)

.....

Sitäpaitsi on osilla voimista (X AK ja 1. RvD) tarkoitus vallata Hollannin alue lukuunottamatta Hollannin linnoitusta.

5 § on erotettu liitteeksi, jossa on Armeijaryhmä B:n kokoonpano, mutta tätä ei löydetty. Todennäköisesti Reinberger on sen hävittänyt.

6 §:ssä tarkastellaan naapuriyhtymien osuutta:

a. 3. Lentolaivasto hyökkää aluksi koko voimallaan Ranskan lentojoukkojen kimppuun lentokentillä ja estää niiden osallistumisen maataisteluihin.

Myöhemmin se estää Ranskan armeijan suuntaamisen sen keskitysalueilta Pohj-Ranskasta koilliseen suuntaan.

3. Lentolaivaston oikea sivusta toimii sitä paitsi yhteistoiminnassa Armeijaryhmä B:n kanssa (I LentoAK).

b. X LentoAK, suoraan Ilmavoimien esikunnan alaisena, toimii kiinteässä yhteistoiminnassa laivaston ja sen lentojoukkojen kanssa taistellakseen vihollisen merivoimia - erikoisesti Englannin laivastoa - vastaan."

8 § sisältyy liitteisiin, joiden otsikko-osat ovat täysin tuhoutuneet. Todennäköisesti ne ovat juuri kaksi jäljempänä mainittua asiakirjaa.

9 §:ssä on lentotiedustelun tehtävä:

a. Selvittää vihollisen lentojoukkojen si joitus Ranskan ja Belgian pohjois-osissa.

b. Pitää jatkuvasti silmällä Englannin armeijan keskitys- aluetta, selvittää niin aikaisin kuin mahdollista tältä alu- eelta Brysselin - Gand'in suuntaan tapahtuvat joukkojen siir- rot."

- 4 -

10 §:ssä on tehtävä VIII LentoAK:lle, joka muodosti Luftwaffen iskujoukon, pääosan Stuka syöksypommittajia:

"VIII LentoAK tukee ensimmäisenä hyökkäyspäivänä osalla voimistaan 7.LentokuljD:n maahanlaskuoperaatiota (katso erilliskäsikirjää).

Kiinteässä yhteistoiminnassa 6.A:n kanssa, jonka painopiste Maastricht'in alueella ja sen länsipuolella, se tukee sen hyökkäystä hyökkäämällä linnoitettuja asemia ja Meusen suvannosta lähteviä kanavia vastaan ja tuhoaa Belgian armeijan tämän alueen länsipuolella. Operaation aikana on hyökkäykset asutuskeskuksia vastaan kielletyt, ellei ole eittämättömästi todettu, että ne ovat taistelujoukkojen miehittämät.

Hävittäjävoimien on taattava ilmaherruus 6.A:n hyökkäyssuunnassa."

2.asiakirja sisältää tilanteen arvostelun ja erikoisesti 7.LentokuljD:n ilmakuljetusoperation yksityiskohdat. Se täydentää 1.asiakirjaa ja antaa selvän kuvan Saksan armeijan ylijohdon suunnitelmista.

Aluksi selvitetään maastoa Meusen alueella ja sen jälkeen 1 § sisältää:

"Laskuvarjojoukkoja on kaikkialla mahdollista käyttää siltojen läheisyydessä.

Ilmakuljetusjoukkojen käyttö on mahdollista vain alkaen 15 km Meusesta länteen yleisellä linjalla Vitrival-M..... - Rosée.

Freuden'in maastoon on kiinnitettävä paljon huomiota ja otettava huomioon suuret vaikeudet marssiville joukoille vähemmän liikkuvia. Mutta toiselta puolen se mahdollistaa sangen liikkuvan puolustuksen."

- 5 -

2 § luettelee sopivat maahanlaskupaikat, jotka oli merkitty roomalaisin numeroin ja joiden sijoitus oli ilmennyt todennäköisesti Rainbergerin kartasta, jonka hän oli ennättänyt hävittää. Alueita oli viisi, joista kolme käyttökelpoisia kaikenlaisella säällä ja kaksi pakkasella.

3 §:ssä on tehtävät lentokuljetusjoukoille

"Divisioonan tulee Meusen laaksossa

ja pitää avoinna

Annevoie'n tien silta,

Yvoir'in tien silta (painopiste),

Dinant-Namur radan silta (luoteeseen ...)."

4 § "Mikäli alue Meusen ja Ranskan rajan välillä..... saakka on tyhjä vihollisesta, maahanlaskut on suoritettava epäröimättä aktiivisesti toimien. On todettava, että tästä pohjoiseen olevat maahanlaskualueet ovat Namurin raskaan tykistön tulen ulottuvissa (15 km), jos maahanlaskut havaitaan.

On joka tapauksessa laskettava, että vihollisen vastahyökkäykset saattavat tulla sangen nopeasti Namurin linnoituksesta ja ehkä myös Charleroi'sta, Philippeville'istä ja Givet'stä.

Nopeat ranskalaiset joukot voivat uhata divisioonaa pääasiassa linjalta Maubeuge - Hirson - Fumay käsin ja nämä voivat edetä sieltä (40 km) sangen nopeasti."

5 § "Sen johdosta on tärkeää heti operaation alkuvaiheessa asettaa toimintaan varsinaisia lentojoukkojen taisteluvoimia (pommituslennostot):

- vihollisen joukkoja vastaan linjalla Maubeuge -

- Fumay;

- tältä alueelta suuntautuvia vihollisen marssirivistöjä vastaan;

a) tietä Mons - Charleroi (erittäin tärkeä)

b) Maubeuge - Beaumont - Philippeville (erittäin tärkeä)

- 6 -

- c) Philippeville - Givet
- d) Fourmies - Chimay - Couvin - Givet
- e) Rocroi - Mariembourg - Philippeville - Florennes
- f) Rocroi - Fumay - Givet - kohti ... Dinant (erittäin tärkeä)
- g) rautatietä Mons - Charleroi (tärkeä)
- h) "- Maubeuge
- i) "- Charleroi (erittäin tärkeä)
- k) "- Fo.....
- l) "- Hastière
- m) tarkoituksella suojata divisioonaa tietä
 Marche - Leignon - Ach
- n) tietä Ciney - Evrehailles.

Alueen, jolla ei saa suorittaa pommituksia, rajat ovat: tie Rivière - Floreffe - linja 4 km etelään Sambrelta - Gerpennes'in linna - Florennes, aina Philippeville - Dinant tielle saakka (tämä rautatie on kielletyn alueen ulkopuolella) - suora linja alkaen täällä tasolla olevalta ylimenopaikalta aina Hermeton'iin saakka (kylä pl) - Meuse aina Anseremme'n sillalle (silta ml) - linja 4 km Meusesta itään aina Rivière'ille.

6 § "Ilmatorjuntaa ei ole havaittu täällä alueella. Päinvastoin on odotettavissa sangen voimakasta hävittäjätoimintaa (ennenkaikkea ranskalaiset).

.....

Divisioonan toimintaanpano yli 600 kuljetuskoneineen tälle alueelle, joka on viholliselle erittäin tärkeä, aiheuttaa vihollisen lentotoiminnan painopisteen siirtymisen sinne.

Vihollinen uhkaa divisioonaa enemmän ilmasta käsin kuin maasta....."

- 7 -

3.asiakirja on itsensä Student'in allekirjoittama ja se käsittelee pääasiassa todennäköisiä vaikeuksia operaation aikana kuten vihollisen joukkoja ja hävityksiä.

2 §:ssä sanotaan:

"Meusen alueella on vain heikkoja voimia sijoitettuna silloille. Meusella Namurin ja rajan välillä ei ole kantalinnoituslaitteita. Paikalliset hävitysvalmistelut ja esteet eivät ole tiedossamme, mutta ovat todennäköisiä.

Alue Meusen ja Ranskan rajan välillä länteen ja lounaaseen on täysin tyhjä vihollisesta."

Lopuksi varoitetaan mm sissitoiminnasta, jonka paikalliset asukkaat voivat aikaansaada.

Liite 5 kapteeni E Kannisen
diplomityöhön

Esimerkkejä ylijohdon saamista tiedoista tilantees-
=====

ta Saksassa välittömästi ennen sodan syttymistä
=====

(Gamelin: Servir II, ss 451-453)

Ulkoasiainministeriö
Poliittinen ja kaupallinen osasto
Eurooppa
N:o 3862
Sotilaallisia tietoja

Pariisi, 31.8.1939

Ulkoasiainministeri

Puolustusministerille

Yleisesikunta

Toimisto 2

Saksa

Baselistä 30.8.

Reserviläisiä ei ole vielä kutsuttu aseisiin. Saksalais-
ta asemaa ja sinne johtavaa rataa ei vartioida.

Eri lähteet ilmoittavat, että tyytymättömyyttä esiintyy
Saksassa. Badenin alueelta lähtevät reserviläiset eivät näytä
innostuneilta ja väestö on yllättynyt. Yöllä 28./29.8. on
Lörrach'issa levitetty papereita, joissa lukee "Alas Hitler"
ja Constancessa "Me emme halua sotaan vaan leipää".

Suuri levottomuus vallitsi kaupungin työläisten kes-
kuudessa. Badenin väestö on keskusteluissa elsassilaisten
kanssa halunnut ilmoittaa renskalaisille, että he ovat saa-
neet tarpeekseen johtajistaan. He eivät ole tyytyväisiä so-
tilaiden käytökseen siviileitä kohtaan.

- 2 -

Sveitsiläisten finanssipiirien keskuudessa vallitsee pessimismi odotettaessa yleistä liikekannallepanoa.

Berlinistä 29.8.

Lähettiläämme ilmoittaa, että Saksan kansa on suuresti pettynyt, kun se saksalais-venäläistä sopimusta solmittaessa luuli vapautuvansa sodan pelosta, mutta nyt huomaakin Englannin ja Ranskan yhtenäisyyden huolimatta saksalaisten propagandan vakuutuksista, Ranskalaisen siirtokunnan lähtö ja eräiden konsulaattiemme sulkeminen on tehnyt mitä edullisimman psykologisen vaikutuksen kansaan.

Reserviläisten tyly ja äkillinen, öisin tapahtuva kutsunta ja matkustajajunien kulkuvuorojen rajoitukset ovat olleet merkinä siitä, että tavaroiden ja postin kulku ei ole enää turvattu ja ennen kaikkea ruokatavaroiden sääntelyyn siirtyminen on hälyttänyt yleisön, joka näkee edessään vuoden 1917 huonot ajat.

Valtakunnankanslian eteen ryhmittynyt ihmisjoukko kuvastaa enemmän levottomuutta kuin innostusta. Kommunistit, joille sopimus Neuvostoliiton kanssa on antanut rohkeutta, ovat pitäneet kumouksellisia puheita. Useilla seuduilla on reserviläisten mieliala ollut huono.

Ainoastaan Itä-Preussissa, missä puolalaisvastainen mieliala on erittäin voimakas ja Nürnbergin, kansallissosialistien kehdon, kaltaisissa keskuksissa vallitsee isänmaallinen henki häiriintymättömänä. Lähettiläällemme eri seuduilta saapuneet ilmoitukset kertovat sekasorrosta ja alakuloisuudesta.

Lähettiläämme korostaa, että olisi varomatonta pitää näitä ilmiöitä liian suurimerkityksellisinä ja odottaa niistä välittömiä poliittisia seurauksia. Mutta hermosodassa näyttää Saksa saaneen kolauksen.

- 3 -

Eräs ulkolaisista sotilasasiamiehistä Berliinissä oli kuullut puhuttavan, että Saksan maavoimien komenta ja kenraali von Brauchitsch oli erään erittäin kiivaan keskustelun aikana Hitlerin kanssa esittänyt eronpyyntönsä.

Tämä tapaus lienee sattunut ennen 27.8., tärkeän neuvottelun aikana, jossa useat kenraalit olivat vastustaneet valtakunnankanslerin suunnittelemaa hyökkäystä Puolaan käyttämättä kaikkia neuvottelumahdollisuuksia.

Yleisesikunta

Toimisto 2

Yhteenveto tiedustalutuloksista

=====

(Käännös erään englantilaisen yhteysasiamiehen Toimisto 2:lle jättämästä asiakirjasta.)

Eräs saksalainen, jolla on hyvät suhteet Saksan sotaministeriöön, on jättänyt seuraavat tiedot:

1. Hitler on pakottanut Saksan YE:n muuttamaan aikaisempia suunnitelmiaan hyökkäyksestä Puolaan, jotka käsittävät hyökkäysliikkeen Itä-Preussin kautta etelään Varsovan suuntaan ja tähän liitettynä yhtäaikainen päävoimien hyökkäys Määristä ja Slovakiasta koilliseen Krakovan suuntaan.

Kenraali Halder, YE:n päällikkö, on eilen eronnut ja korvattu kenraali Reichenaulalla. Kenraali Brauchitsch on yhtä mieltä Halderin kanssa, mutta pysyy paikallaan maavoimien komentajana. Halderin asema on samanlainen kuin kenraali Beckin syyskuussa 1938; hänen eroaan ei tulla julkisesti ilmoittamaan. Uusi hyökkäyssuunnitelma edellyttää suoraan offensiivisiä Varsovaa kohti Pommerin kautta.

- 4 -

YE:n yleinen mielipide on voimakkaasti tätä muutosta vastaan teknillisistä syistä, sillä tämä muutos edellyttää hyökkäystä Puolaan Küstrinin suuntaan jo ennen kuin tämän vaatimat suunnitelman muutokset on ehditty toteuttaa.

2. Kenraali Brauchitsch on sitä mieltä, että kahden rintaman sota on tosiasiassa, koska Puolan voima on merkittävä ja uusi suunnitelma ei voi johtaa nopeaan ratkaisuun. Lännen linnoitukset eivät ole vahvoja kuin paikoitellen, kuten kokemus on näyttänyt. Heikot kohdat ovat alueella Friburg - Saarbrück - Aachen. YE epäilee mahdollisuuksia murtaa lännen muuri.

3. Hitler on ollut Berchtesgadenissa hermokohtauksen partaalla käyntini (?) jälkeen hänen luonaan ja tohtori Buck on kutsuttu Münchenistä hänen luokseen. Hitler on toipunut, mutta tohtori on jäänyt vielä hänen luokseen tänä aamuna valmiina puuttumaan asiaan.

YE toivoo voivansa käyttää hyväkseen Hitlerin tilaa voidakseen tehdä sotilaskaappauksen, mutta YE haluaa ensin varmuuden siitä, ettei sotaministeriö puutu asiaan. Ribbentropin toimisto on selvittänyt YE:lle, että Englanti painostaa Puolaa luopumaan Danzigista ja tukee Saksan vaatimuksia saada itselleen tyydyttävä itäraja. Jos YE tietäisi, että lännen muuria vastaan tullaan varmasti hyökkäämään, sen asema olisi huomattavasti vahvempi.

4. Saksan ilmavoimissa on hyvä moraalit, mutta näin ei ole asian laita maavoimissa. Kuitenkaan eivät ilmavoimat tule todennäköisesti asettumaan armeijaa (maavoimia) vastaan.

Kenraalit Hammerstein, Beck ja Rundstedt ovat saaneet itsenäisen komentajan aseman ja heihin YE on luottanut. Kenraali Reichenau ei ole erikoisen pystyvä upseeri, hän on

- 5 -

kunnianhimoinen ja viekas; on todennäköistä, että hän on luonteeltaan taipuvainen. Kenraali Rundstedt on esittänyt huomattavaa osaa Ruotsissa käydyissä neuvotteluissa Neuvostoliiton kanssa, eikä hän omaa voimakasta persoonallisuutta.

5. Ottaen huomioon sen, että keskitykset Määrin - Slovakian alueella ovat jo suoritettut ja että suunnitelmien muutos tulee aiheuttamaan ryhmittymämuutoksia ja hyökkäyksen viivästymisen, tiedoittaja kuitenkin korostaa, että olisi erittäin vaarallista Puolalle heikentää liian aikaisin näitä rintamansia. Tiedoittaja mainitsee, että ilmoitukset vaikuttavat epäilyttäviltä, mutta että me elämme yllätyksien maailmassa ja että Hitler sekaantuu puhtaasti sotilaallisiin kysymyksiin.

6. Saksalaisten keskityksiä alueella Landsberg - Sneidermühl - Schlochan. Tempelburg lienee itärintaman radio-kuuntelun ja suuntimisen keskus.

7. Oli annettu käsky pudottaa 650 pommia Varsovaan klo 4,15 viime sunnuntaina (27.8.). Tämä käsky permutettiin eräiden tärkeiden diplomaattisten keskustelujen seurauksena. Tällä hetkellä on aikatekijä ratkaiseva. Jos YE on lopullisesti vakautunut siitä, että von Ribbenstropin raportti Englannin kannasta on väärä, tilanne tulee vakintumaan oppositiiossa olevien piirien hyväksi.

Berlinissä olevan Englannin sotilasasiainneuvoston käsityksen mukaan nämä tiedot muodostavat joko oikean tilannekuvan tai tarkoituksella annettua väärän kuvan.

- 6 -

Päämaja

Toimisto 2

Muistio mielialoista Saksassa
=====

Edellisissä selostuksissa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että lukuisissa tiedoissa, jotka ovat peräisin eri lähteistä, on ilmoitettu saksalaisten moraalin heikkoudesta.

On saapunut edellisten lisäksi eri lähteistä peräisin olevia tietoja, jotka korostavat suurta mielialojen sekavuutta Saksassa sodanuhkan ollessa kyseessä. Sen lisäksi, että tämä epävarmuus on yleinen koko maassa lukuun ottamatta puolalaisvastaista Itä-Preussia ja kansallissosialismin kehtoa Nürnbergiä, on se levinnyt myös kaikkiin kansankerroksiin.

Saksasta saapuvissa tiedoituksissa esiintyy toistuvasti esimerkkejä reserviläisten innottomuudesta, kumouksellisten lentolehtisten jaosta, kahakoista, jotka poliisi on tukahduttanut lempeästi, ja elintarvikkeiden säännöstelytoimenpiteiden aiheuttamasta pelosta. Yksi divisioona on luultavasti vedetty pois Puolan rintamalta tukahduttamaan mella-koita Ruhrin alueella.

Hajaannus uhkaa puoluetta, joka on yllättynyt saksalaisvenäläisestä sopimuksesta.

Ylin johtokaan ei ole säästynyt ristiriidoilta. Jos se suostuisi järjestämään Puolan kohtalon siinä tapauksessa, että tämä jäisi yksin, se ei ota vastuuta kansalle epämieluisasta sodasta, johon lännen suurvallat Englanti ja Ranska puuttuisivat, sillä tekosyyllä, että vuodenaika on liian myöhäinen, jotta operaatiot saataisiin päätökseen ennen talvea.

- 7 -

Englantilaisen lähteen mukaan olisi armeijan esikunta-päällikkö, kenraali Halder eronnut, mutta tieto on tällä hetkellä pidetty salassa.

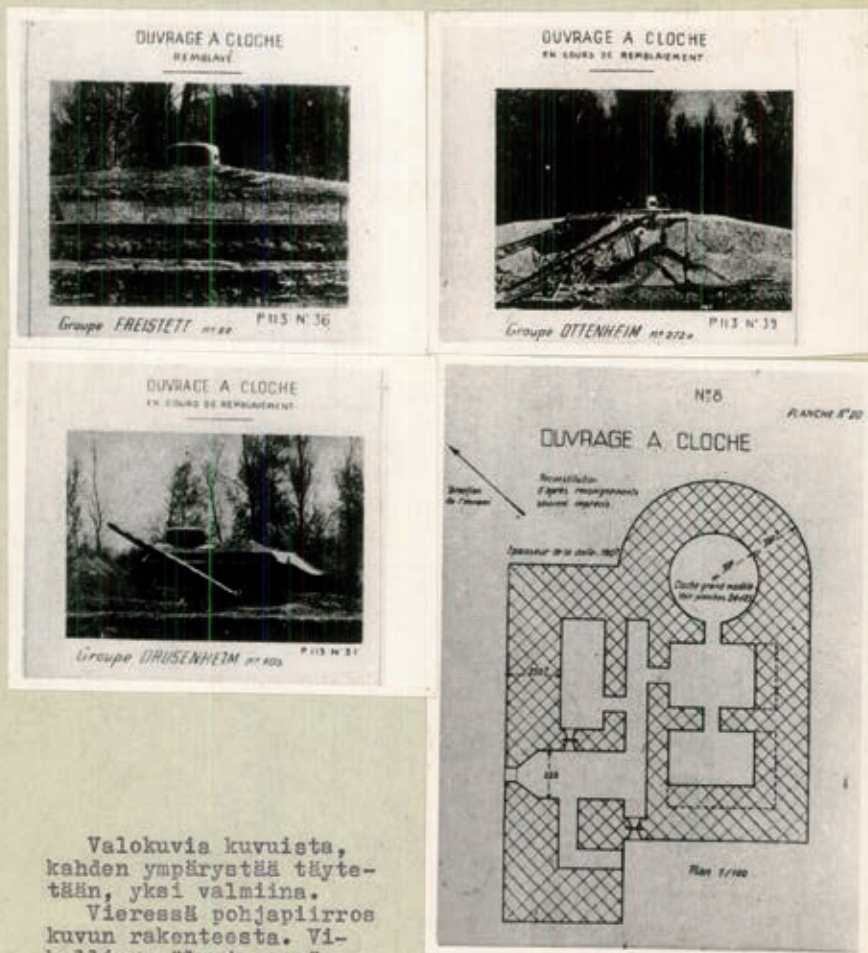
Mainitessaan joukon tapahtumia, jotka kuvaavat saksalaisten moraalin heikkoutta, Ranskan Berliinin lähettiläs mainitsee: "Olisi varomatonta antaa liian suuri merkitys näille oireille ja odottaa niillä olevan välitöntä poliittista vaikutusta. Mutta hermosodassa Saksa on nyt saanut kolauksen."

Liite 6 kapteeni E Kannisen
diplomityöhön

Esimerkkejä ranskalaisten tiedoista

Siegfried-linjasta

Ote Toimisto 2:n muistiosta syyskuussa 1939
(Nord: Mes camarades sont morts, s 253)

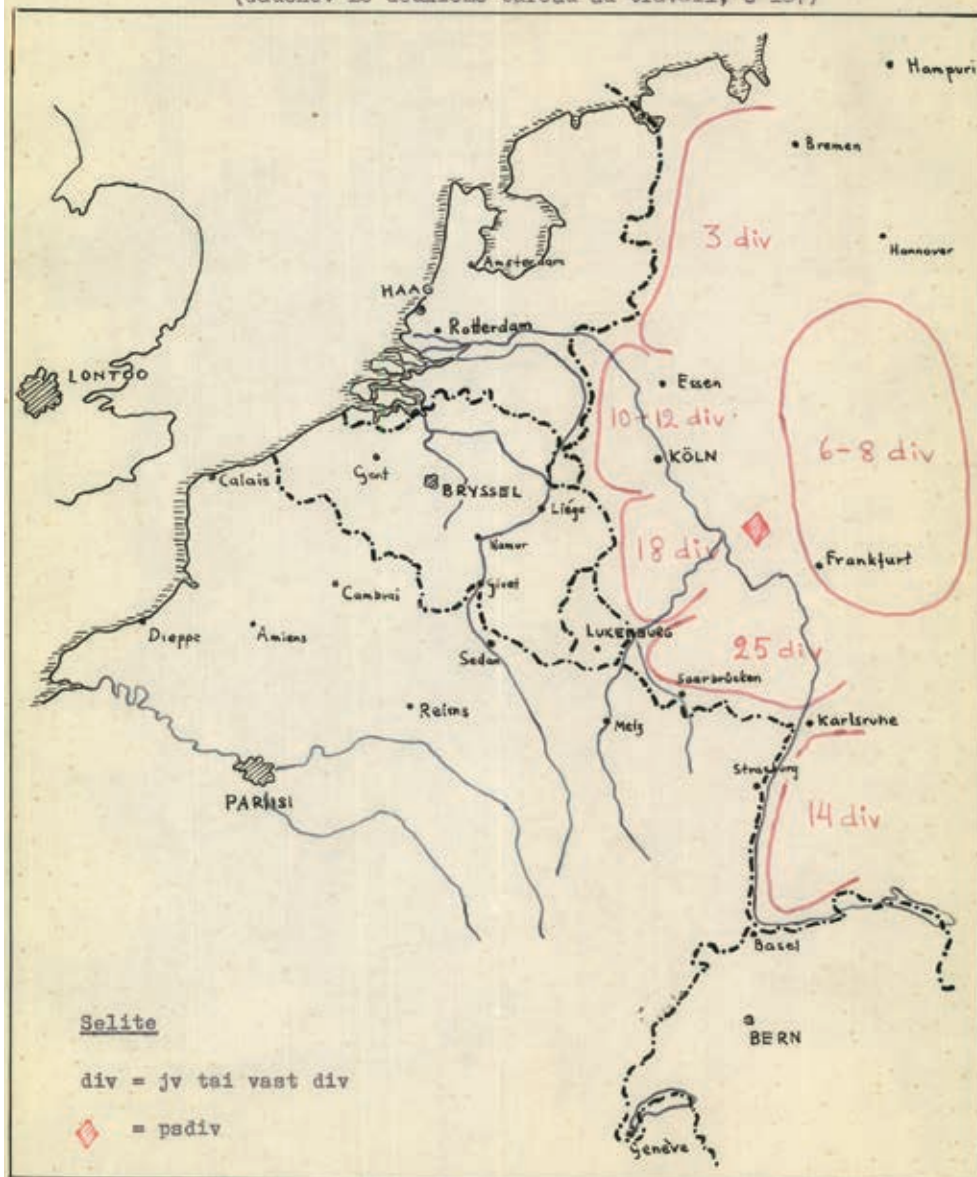

Valokuvia kuvuista,
kahden ympärystä täy-
tään, yksi valmiina.
Vieressä pohjapiirros
kuvun rakenteesta. Vi-
hollinen "luoteessa".

- 2 -

Kartta ASaksalaisten joukkojen ryhmitys 30.10.39Päämajan Toimisto 2:n arvion mukaan

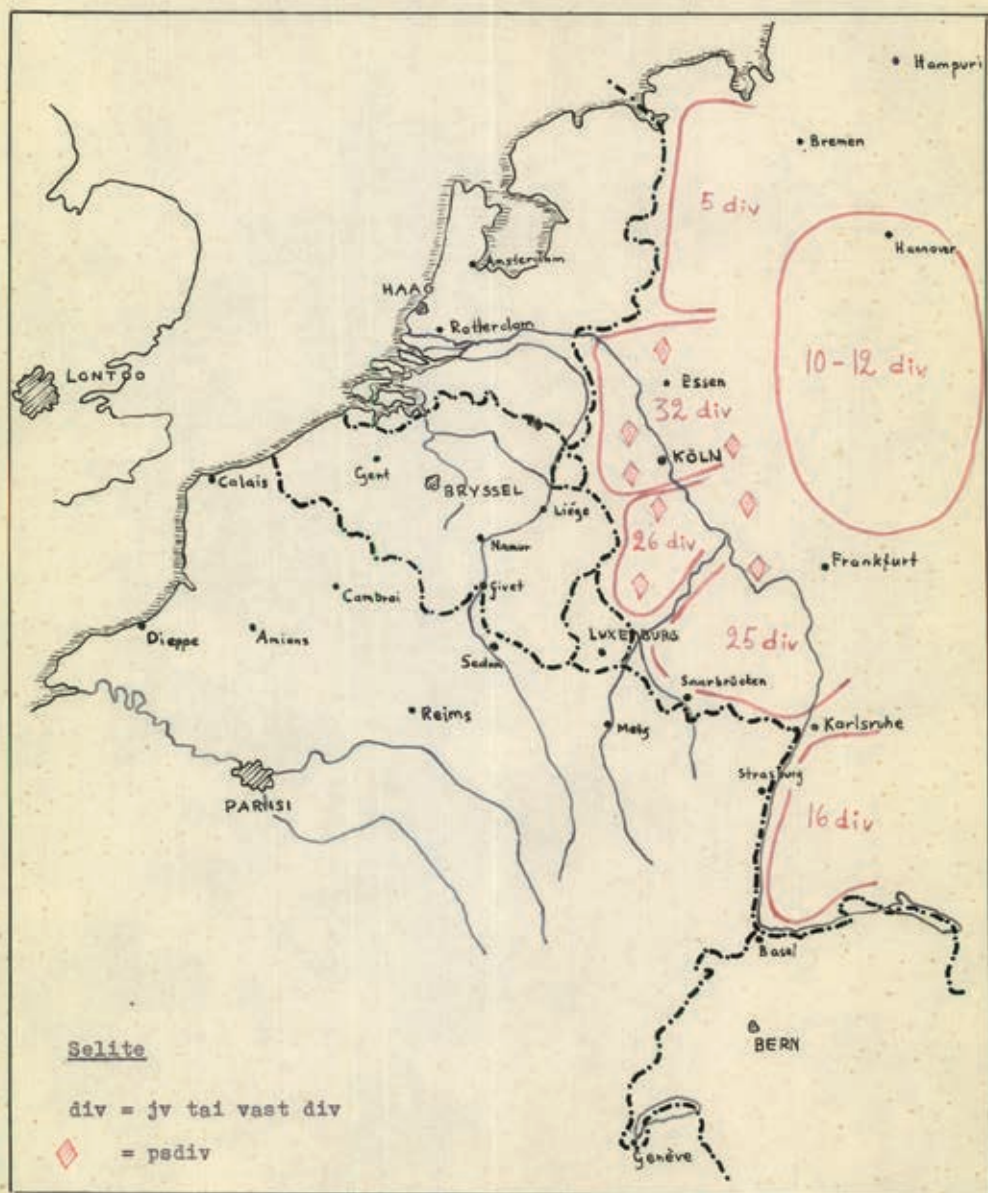
(Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 187)

- 3 -

Kartta BSaksalaisten joukkojen ryhmitys huhtikuun lopulla 1940Päämajan Toimisto 2:n arvioon mukaan

(Gauché: Le deuxième bureau au travail, s 187)

- 4 -

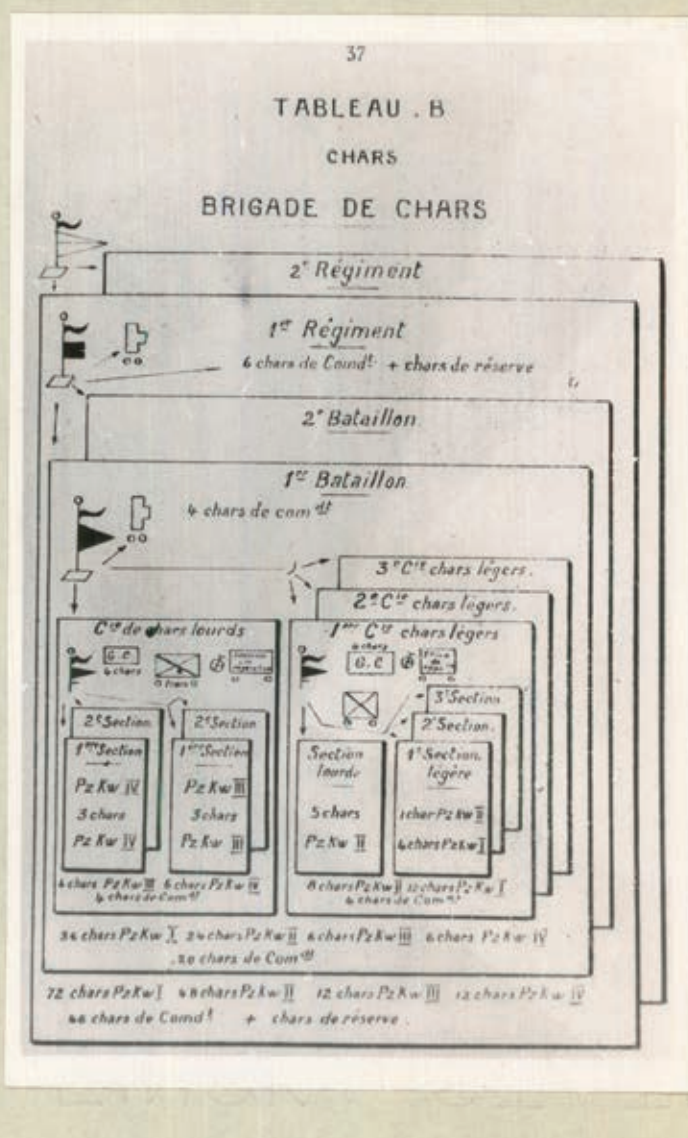
Päämajan Toimisto 2:n tilannekartta 26.4.40
saksalaisten ryhmityksestä
 Vrt piirrosta edellisellä sivulla.
 (Nord: Mes camarades sont morts, s 250)

- 5 -

Saksalaisen panssaridivisioonan panssariprikaatin organisaatiopirros, jonka Toimisto 2 jakoi tiedustelu-upseereille

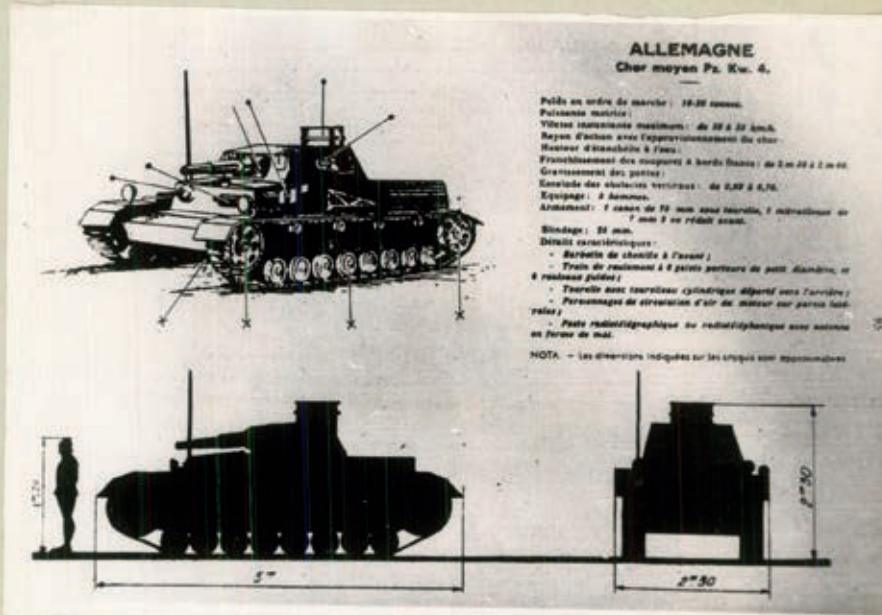
(Nord: Mes camarades sont morts, s 251)

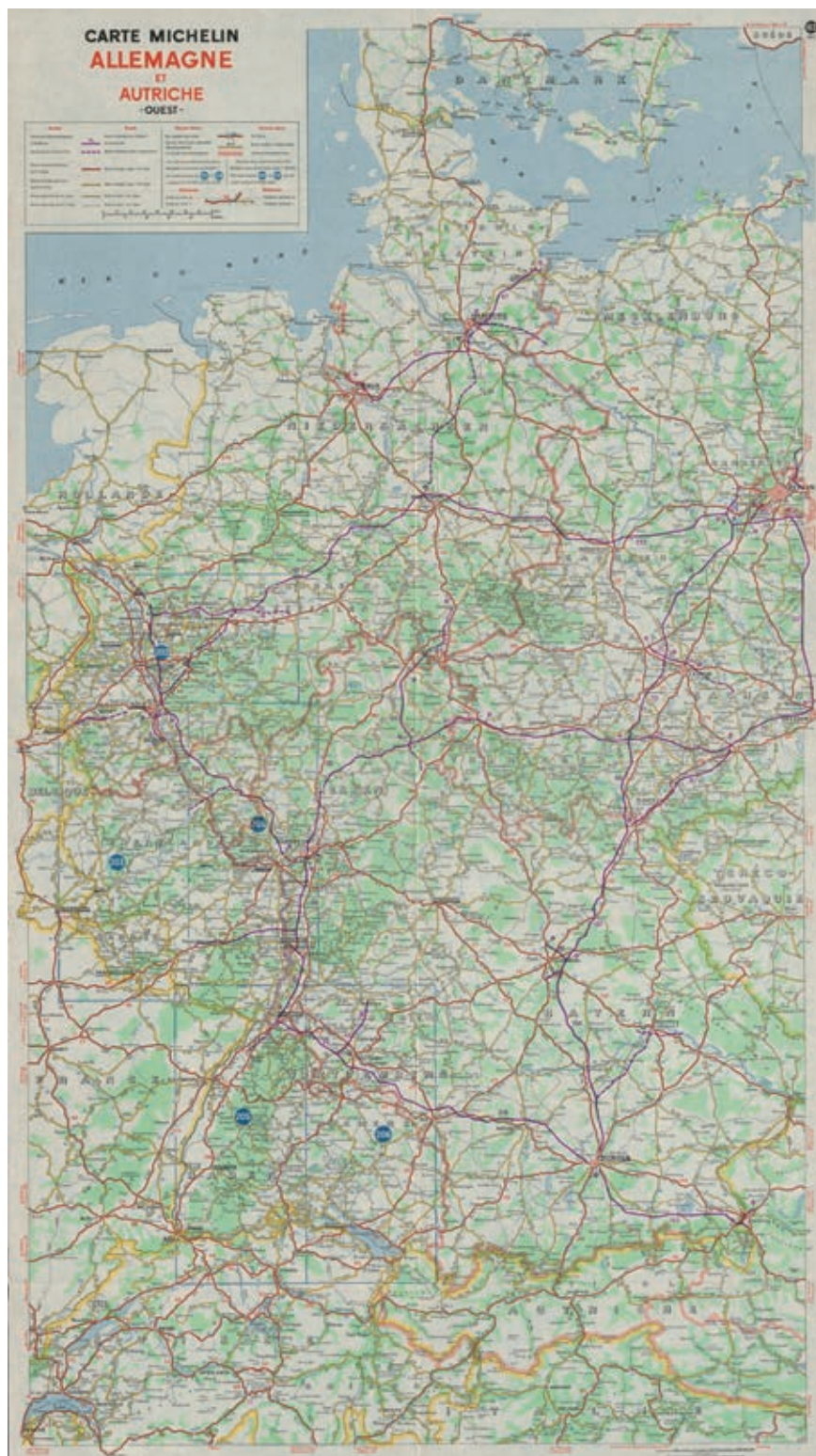
- 6 -

Saksalaisen panssarivaunun PzKw 4. Toimisto 2:n
joukoille jakama taulukko.

(Nord: Mes camarades sont morts, s 252)

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sotataidon laitos
PL 7, 00861 HELSINKI

Puh. +358 299 800

www.mpkk.fi

ISBN 978-951-25-3246-9 (sid.)

ISBN 978-951-25-3247-6 (PDF)

Puolustusvoimat
mpkk.fi